GEORG AUGUST WALLINS

RESEANTECKNINGAR FRÅN ORIENTEN

åren 1843—1849.

Dagbok och bref,

efter resandens död utgifna

af

S. G. Elmgren.

Andra bandet.

Helsingfors,
J. C. Frenckell & Son, 1864.

Imprimatur. L. Heimbürger.

Andra bandets innehåll.

Georg August Wallins rese-anteckningar.

IV. Afdelningen.

Färd till Barranijeh och Tanta.

1844.

Dagb. d. 6 Juli.

Vi uppstego före solen, gjorde vår morgonbön, drucko kaffe, gingo sedan ut på bestyr och köpte upp allehanda för resan. Slutligen efter *ʿasr* packade vi vår säck på en åsna och satte oss sjelfva upp, shekhen på säcken och jag på en annan åsna; så begåfvo vi oss af till *Bolak* och satte oss der ner på sanden. Shekhen sökte båt, men fann ingen; vi foro derföre öfver till *Embabe*, fingo der, efter litet krångel, en båt som skulle föra oss fram, och begåfvo oss på väg närmare *ʿesha*, sedan vi likväl en stund väntat på att den starka nordliga vinden skulle något lägga sig. Vi rodde hela natten i det vackraste, ljummaste väder, och senare på natten äfven i klart månsken. Jag sof dock godt mest hela natten om bord på vår lilla båt, vaknade blott några få gånger och betraktade den vackra himmelen.

Juli 7.

Hunno om morgonen fram till *Manjal el'aros*, der vi drucko kaffe på stranden hos en gammal gumma, som hade slagit upp tält och plägade resande med kaffe. Här togo vi åter 2 åsnor, redo upp öfver den vackra, men släta Nildalen, till shekh *'Alis* födelseort *Barranijeh*, och togo in i hans hus derstädes, hvilket såsom alla andra hus i byn och hos alla fellaher öfverhufvud, var uppfördt af gråa tegelstenar och till en del af blott hopknådad mull och halm. Gården är ganska liten, dock större än vanligen i Kairo. Från den stiger man omedelbarligen på ett trappsteg upp i en förstuguqvist, som till hälften är täckt af ett till fall lutande skygge af vass eller säf. Denna förstuguqvist är platsen der alla besökande emottagas och sitta. Hela förmiddagen kommo och gingo folk, de vanliga artighetsorden, såsom *tajibin*, *salamat*, *vahashtinna* &c. upprepades ända till leda och afsmak, och såsom annorstädes på landet var umgänget här mera tvunget, med värre etikett än i Kairo. Man hemtade oss slutligen att äta och vi gjorde ett dugtigt middagsmål. De besökande hade till största delen lagfrågor att afgöras, mest rörande äktenskap och skilsmessor. Shekh *'Ali*, som här tyckes stå i stort rop och anseende, afgjorde dem genast och lätt. Sedan de besökande alla småningom lemnat oss i ro, lade vi oss att hvila. Jag tog min plats inne i rummet innanför förstuguqvisten. Det är byggdt af samma material, tegelsten, i form af en *kobba* eller halfklotformigt hvalf, med golf af någon sorts bruk. In-

tet fenster, blott en liten rund öppning midt i hvalfvet. Dörren förfallen, sönderbruten och svart bränd af rök från den midtemot uppförda ugnen. För öfrigt öfverallt på golfvet fullt af provision, såsom durra, bönor, bröd &c. isynnerhet var rummet öfverfullt af flugor, som gåfvo mig ingen ro att sofva, hvarföre jag steg upp och skrifver nu detta på min portfölj, stödd på mina knän. Vid *ʿasr* kommo alla besökande åter tillbaka, sedan de lemnat oss ro från *dohr* till *ʿasr*, och nu upprepades de vanliga artighetsbetygelserna. Rättsökande kommo äfven med sina lagfrågor och vi suto ett sällskap af omkring 10 personer, liksom nämndemän med shekh *ʿAli* till domare. Han var särdeles färdig med *hat el maʿlom*, här liksom i allt handlades och prutades, och jag fann det slutligen högst osmakligt och uselt. Med mig började man nu äfven rådgöra i medicin, sedan de af shekh *ʿAli* fått höra att jag egentligen var medicus, och nu fanns folk med alla möjliga sorts krämpor. De tröttade alldeles ut mig med sina frågor; men med den bästa vilja och bästa förmåga skulle jag ändock ingenting kunnat uträtta nu, då jag var alldeles utan medikamenter. Jag giek ut och satte mig på den lilla begrafningsplatsen; men äfven här kommo några sjuka och pratade med mig. Sedan jag åter kommit tillbaka in, började man qvestionera mig om mitt land. Jag berättade att nära min hemstad var ett land der på 3 nätter under midsommarn solen ej giek ned. De förundrade sig högeligen häröfver och ville ej tro mig, men shekh *ʿAli*, som jag förut underrättat härom,

styrkte min berättelse dermed att härom vore nämndt äfven uti deras *Fikh*-böcker och att bland Herrans under detta ej vore större, än undret att ett land gåfves der alla qvinnorna voro fullkomligen vackra qvinnor, men alla karlar hade hundskapnad, och barnen föddes flickor till flickor och gossar till hundar. Man yttrade härvid ingen förundran, blott ödmjuka fromma utrop till Herren, såsom: *subhan alkhaliki* &c. Härefter qvestionerade man mig mycket om huru man gjorde med de dagliga fem bönerna och Ramadanfastan, då solen aldrig gick ner eller då, såsom i mitt hem, natten räckte blott 3 à 4 timmar. Till min lycka kunde shekh *'Ali* svara dem tillfredsställande på dessa frågor och sålunda slapp jag ur klämman. Såsom de hade gjort om middagen, så hemtade de äfven nu till aftonen mat åt oss, och vi gjorde ett dugtigt mål i stort sällskap. De suto derefter ännu länge och pratade, men jag var sömnig, lutade mig och slumrade bort ifrån dem. Sedan de gått bort lade shekh *'Ali* och jag oss ordentligen att sofva i förstuguqvisten under bar himmel.

Juli 8.

Sedan vi om morgonen stigit upp, efter en åtminstone å min sida af myggor och vägglöss störd natt, gjort vår tvagning och bön samt druckit kaffe, kommo folk till oss och hade oss ut. Vi drucko kaffe på 2 à 3 ställen, dock icke inne i husen, utan utanför porten, sittande på våra fötter och som oftast upprepande med hvar och en af de närvarande de vanliga komplimenterna. Vi kommo dock snart hem och

blefvo åter här besökta af folk. Man hade nu flyttat mina saker i ett annat rum på gården, men dock i samma byggning. Detta rum är byggdt alldeles i samma smak som det förra, med ett halfklotformigt takhvalf och en liten öppning högst uppe, en ugn på sidan. Här är väl ingen provision af lifsförnödenheter, men längs ena sidan är en lång stapel af halm och instängd badstuguluft. Jag lägrade mig nu här, men fick dock ingen ro för besökande, som dels frågade mig om bot för sjukdomar, dels suto blott pratande och frågande nyfiket om ett och annat af mina saker, som de sågo ligga framme. Efter *'asr* kom en gammal man och bad mig se på hans son, som höll på att förlora sitt ena öga. Vi gingo dit och jag fann patienten verkeligen, genom en femton dagars försummad inflammation i ena ögat, troligen utan hopp att återfå synen i detta öga. Jag skref dock efter blodiglar, calomel och åtskilligt annat att hemtas från Kairo. Vi drucko kaffe der och blefvo inviterade till qvällsvard. Vi gingo hem, suto en stund, blefvo tvungna af shekh *Soleiman* att först här äta ett dugtigt mål vid *maghrib*, gingo sedan till gården, dit vi voro inviterade, och gjorde der en ännu starkare måltid, sittande i förstuguqvisten och på gården framför en flammande koleld i en *mankad.*

Juli 9.

Hade om morgonen tidigt besök af *kadi* från en närbelägen by, *Talie*, shekh *Ibrahim*, som förekom mig vara en särdeles respektabel man. För öfrigt kommo de vanliga gästerna och resonnerade i lagfrå-

gor, i anledning af folk som tvistade med hvarandra och sökte rätt. Jag drog mig undan i mitt rum och hade å min sida hela förmiddagen att göra med folk, som rådfrågade mig om sjukdomar. I dag hemtade ingen, såsom de förra dagarne, åt oss mat på uppdukad bricka, utan vi måste taga fram vår medhemtade resprovision, så när som på *battikh* och *abd allavije*, som om morgonen hemtades åt oss i stor mängd. Närmare *maghrib* gingo vi ut, satte oss under det stora trädet på den närbelägna begrafningsplatsen och blefvo snart uppsökta af byns äldsta och sjuklingar, som öfverhopade mig med frågor. Bland andra kom hit äfven en gammal sherif, som tycktes vara bland byns förnämsta, och rådfrågade mig om en hämorrojdalist, hvilken äfven var tillstädes. Jag undervisade dem om allehanda bot, som voro möjliga här utan läkare och all sorts apotek. Sedan började man åter med de gamla frågorna om i mitt land ej var natt alls och huru vi gjorde med våra böner eller bestämde tiden för dem. Jag hade redan blifvit utledsen på de beständigt samma frågorna, äfvensom på den gamla sherifens halfva näsvishet och sjelfbehag, så att jag ej kunde hålla mig från att svara dem ofta rätt vresigt. Medan vi suto der skickade shekh *'Ali*, som man hade kallat till ett hus för att slita en tvist, efter *Ibrahim* och mig. Vi begåfvo oss dit och funno ett stort sällskap sittande på gården jemte shekh *'Ali*, och svarta, smutsiga, nakna barn tittande på dem genom springorna i porten. Vi satte oss jemte de andra och frågan ventilerades. Parterna blefvo

heta, isynnerhet en liten kort och tjock gubbe skrek alldeles förfärligt och knöt näfven. Jag blef dock snart trött att höra och se derpå, lemnade sällskapet och gick hem. Snart derpå kom äfven shekh *'Ali* med *Ibrahim* och några andra och sedan vi gjort vårt aftonmål, blefvo vi sittande på *mastaban* att prata och röka. Jag somnade dock snart från deras ointressanta samtal och kröp in i mitt rum, der jag tillbragte en ganska plågosam natt i den instängda badstuguluften samt med allehanda obehagligt sällskap i mitt läger på min *lebbade.*

Juli 10.

Shekh *Ibrahim* begaf sig hem, sedan han druckit kaffe med oss här. För öfrigt var det hela förmiddagen ovanligt lugnt och tyst. Hvarken shekh *'Ali* eller jag hade besök, så när som på 2 à 3. Jag fördref tiden på mitt vanliga sätt på landet med att sofva mest hela dagen. Efter middagen gjorde jag en liten vandring rundtomkring vår by, hvilken dock ej är så liten som den först förekom mig. Vid *'asr* blef jag uppväckt af mannen, som begifvit sig till Kairo för att hemta blodiglar och medicin åt *Abo Musas* son. Han tvang mig följa sig hem och applicera blodiglarne der, hvilket jag ock gjorde med stort bråk och besvär. De voro äfven små och usla så att de ej gjorde den verkan jag önskade, ehuru jag applicerade 24 stycken. Sedan jag kommit hem närmare *maghrib*, fann jag gården full af sjuklingar som kommit att rådfråga mig, bland dem en man med ett stort djuptgående sår på näsan, hvilket under några års tid uppätit

större delen af den venstra näsborren och nu höll på att härja uppåt. Åtskilliga andra med sjuka ögon, isynnerhet *trichiasis*, och en med heshet, som räckt i några års tid utan smärta i bröstet; den hade börjats efter sår, som brutit upp först på magen under nafveltrakten och sedan på högra skuldran, af hvilket senare jag såg ett förfärligt stort och vidsträckt ärr. Jag rådde dem att söka sig in på hospitalet i Kairo; här kunde de omöjligen göra någon ordentlig kur, i den smuts, fattigdom och uselhet som de lefde uti.

Juli 11.

Gjorde om morgonen bittida ett besök hos min ögonpatient. Jag fann honom i den stuga dit jag i går låtit föra honom, ifrån det rum hvari jag först funnit honom och som var fullt af halm, strå och annat skräp, hvilket allt förorsakade ett förfärligt damm. I denna stuga var åtminstone ej annat än hvete och ehuru ej särdeles tjenlig för en ögonpatient, dock ansenligt bättre än den förra. Hans öga var något litet bättre, dock ej så som jag trodde mig ha anledning att hoppas af 24 blodiglar. Jag kom sedan hem och läste litet med shekh *'Ali*, emedan vi nu voro i fred för besökande; tog mig sedan en liten lur på förmiddagen och blef jemte shekhen afhemtad af *Abo Musa* till hans hus, der vi gjorde ett dugtigt middagsmål, af det här vanliga, liksom tortor bakade brödet, och resonnerade om hans sons öga och sjukdom. De vilja veta allt, fråga huru medicin verkar, orsaken till sjukdomen och äro förfärligt frågvisa.

Shekh *ʿAli* pratade mycket strunt med gubben, men jag kunde ej förmå mig dertill. Också bad han shekh *ʿAli* skrifva något, såsom man här brukar, för att besvärja sjukdomen, och mente att det äfven skulle göra sitt till. Vi kommo hem och togo oss en lur, men den förfärliga hettan och flugorna i min stuga gåfvo mig blott föga ro. Jag steg upp och gick ut. Ute var som om man skulle stå framför en masugn af den hett brännande solen och vinden, som blåste särdeles stark från nordtrakten, var alldeles het. Jag påminner mig knappt ännu ha öfverlefvat en så het dag. Efter *ʿasr* förevar här ett mål mellan en ung man, som hade slagit sin hustru och äfven sin svärmor, då hon en gång hade gått emellan dem. Han var närvarande jemte den senare, men hans hustru var ej tillstädes. Man förehöll honom att mannen skulle försöka lefva i sämja med sin hustru &c. Han invände med frågan: om då mannen ej skulle slå sin hustru? Man svarade: att han visserligen skulle aga henne med stryk, men ej utan fullt skäl, och frågade honom: hvad hon då gjort honom emot? Han svarade att hon ej rostade hans bröd, t. ex., att qvällsvarden var kall då han kom hem att äta, att hon ej hemtade vatten åt honom då han ville dricka m. m. d. småsaker. Härpå svarade hans svärmor, som var en kort pigg gumma med skinn på näsan: hemta tvål till tvätt och *kohl* till hennes ögon och *henna* till hennes händer och hon skall uppfylla alla dina önskningar. Härvid slog hon sina händer än mot sitt bröst, än mot golfvet, gret och väsnades, och så

gjorde äfven motparten hennes måg. Dispyten var särdeles liflig och som oftast måste af den stora församlingen upprepas: *salli ʿannebi*. Gumman svor och försäkrade sina ord vid shekh *ʿAlis* och mitt skägg, och hennes måg tvangs att stiga upp och kyssa henne på hufvudet, hvarmed hon tycktes vara belåten och gjorde nu inga vidare påståenden, än att han skulle betala henne en skuld på 10 piaster. Hon kysste ofta hjessan på en man som satt bredvid och talade för henne. Alltsammans var högst roligt. Knappt var frågan slut och de flesta gångna, efter att ha läst *fathe* gemensamt, så kom *Abo Musa* och hemtade oss till sig för att äta qvällsvard. Vi gingo dit, höllo vår *maghrib* bön, suto och pratade ända till *ʿesha*, då maten hemtades fram. Det var ej utan att jag utledsnades på deras fadda och långa prat, som räckte ännu en lång stund efter måltiden.

Juli 12.

Hade åtskilliga besök om morgonen, bland andra af shekh *Soleiman*, som kom att hemta oss till den närbelägna byn *Kavadi*, der han är *imam* i en nyligen uppförd moské. Vi blefvo å andra sidan dragne af en *sherif* från vår by att stanna här qvar och frukostera hos honom. Shekh *ʿAli* var som vanligt obeslutsam och skulle lätt låtit förleda sig att stanna qvar, om jag ej tvungit honom att gå med mig och shekh *Soleiman*. Vi gåfvo oss sålunda alla tre på väg, till stor förargelse för den annars i mitt tycke präktiga sherifen. Efter omkring 20 minuters vandring framkommo vi till *Kavadi*, betraktade den nya moskén,

som storligen prisas här på landet, ehuru den ej är särdeles grann, utan prydd med sneda och klumpiga, målade zirater. Vi blefvo här emottagna af byns förnämsta, hufvudsakligen 2 bröder, som sägas vara ibland de förnämsta matadorer och seigneurer i *Arjaf*. De tycktes ock veta deraf, ty de förekommo mig uppblåsta och temmeligen högdragna. De voro tjocka, väldiga patroner med ett frodigt och välmående utseende, den ena med rödt skägg. Sedan vi flygtigt besett den lilla moskén, blefvo vi inbjudna i trädgården derinvid, satte oss på en matta under ett stort och tjockt vinrankshvalf samt rökte och drucko kaffe. Värden med sitt röda skägg var besvärad af rheumatism och plågade mig förfärligt med frågor om bot derför, då han fick höra att jag var medicus. När jag påstod att rörelse och spatserande vore den bästa grundkur deremot, slog han mig med en utsago af deras profet: att gående var från *gehennem*. Det var ej utan att han föreföll mig något tråkig genom sitt högmod. Sedan vi så sutit en stund och druckit ett särdeles godt kaffe, blefvo vi inviterade att stiga upp i hans hus och sätta oss i en *ka'ah*, som, ehuru ej något utomordentligt, var här på orten ovanligt vacker och snygg. Medan vi suto der i den äkta orientaliska lättjan, hörde vi *selam* från moskén och gingo dit, gjorde vår *vodo* och vår fredagsbön i ett ganska stort sällskap. Det var första gången jag gjorde denna bön och det var ej utan en liten rädsla och darrning i byxorna jag stod i församlingen, nästan på den första och förnämsta platsen i moskén.

Shekh *'Ali* läste *khotbe* med en viss enkel värdighet. Den var ganska vacker, så mycket jag i hast och i min tvungna ställning kunde höra och förstå deraf; men så glömde han ej heller om aftonen, då vi voro på tu man hand, att berömma och prisa den. I moskén fattades ännu *member* och *dikke* och jag fick öfverhufvud ännu ej riktigt reda på alla ceremonierna. Efter bönens slut gingo vi åter upp till byns patron och blefvo sittande i *ka'an* tills middagsmålet inhemtades på en stor bricka. Sällskapet hade under det vi sutit här småningom ökat sig, så att det var ganska betydligt då vi satte oss omkring bordet och med fingren började gröpa i faten. Här förekom naturligtvis krus och trugningar och man nästan tvangs att äta för mycket. Den äkta enkla gästvänligheten har jag dock ännu ej funnit här. De tyckas vara gästfria mer af fruktan för tadel, än af sannt hjerta. Sedan vi ätit och druckit kaffe aflägsnade sig somliga, andra lade sig der de suto att taga sig en lur; jag gick med shekh *Soleiman* och en annan *Fellah fikh* ner till floden och simmade der. Vi suto sedan i skuggan af ett uselt skjul vid en *sakijeh*, åto råa gurkor och betraktade den väldiga floden, på hvilken nu färdades ovanligt många små fartyg. Vi gingo sedan åter upp, höllo vår *'asr*-bön i moskén och jag gick derefter ensam hem, emedan shekh *'Ali* gått förut. Sedan jag kommit hem hade jag åtskilliga besök af sjuka, bland andra af shekh *Soleimans* unga hustru, som frågade mig om en hennes sjuka son. Hon var en särdeles nätt qvinna och hon lär ha märkt

att jag betraktade henne, emedan hon särdeles flitigt slängde på sin slöja och flera gånger lät mig se hela sitt ansigte. Och hvarföre skulle ej qvinnorna kokettera äfven här, ehuru de ej hållas just bättre än hundar? Om aftonen blefvo vi afhemtade af en byns äldsta att äta qvällsvard hos honom. Sedan vi på hans vackra höga *mastabe* väntat ifrån *maghrib* ända till *ʿesha* och hållit vår *ʿesha* bön, hemtades slutligen maten fram och vi åto nu såsom i går hos *Abo Musa* i kolmörkret. Så snart jag fått maten i mig, gick jag hem, följd af shekh *ʿAlis* systerson *Ahmad*, som ännu länge efter det jag laggt mig blef sittande vid min bädd att prata, plågande mig med uppmaningar att jag skulle bli här hos dem, gifta mig här, så och skörda såsom de andra. Jag ledsnade slutligen vid hans prat, men svarade just ej annat än: *nasib*, hvarmed man oftast och lättast slipper ur mången klämma.

Juli 13.

Sedan vi druckit kaffe, läst litet och haft åtskilliga besök, kom *Sejid Mohammad* och hade oss ut till sig. Det var helt bittida på dagen och vi blefvo sittande på hans gård i starkt damm af lin, som 2 karlar höllo på att häckla. Detta gjorde man med en sorts breda trädknifvar, hvars blad voro ganska breda, isynnerhet upptill. Man tog en knippa lin i handen och slog den på båda ändar, tills den var alldeles fri från blår. Sättet var öfverhufvud behändigt och karlarne förrättade sitt arbete med den lätthet och flinkhet man i allmänhet finner här i alla göromål. Vi blefvo sittande här hela förmiddagen i

väntan på middagen, i sällskap med några andra. Jag hade förfärligt tråkigt af denna långa väntan och var uttröttad af det oafbrutna sittandet på fötterna. Åtskilliga sjuka kommo äfven hit och besvärade mig, ibland andra ett par med ett 3 års gammalt barn, som ej ännu kunde gå eller tala. Det förekom mig ha engelska sjukan; hans föräldrar hade brännt honom med glödande jern på ryggraden och i hufvudet. Detta är i allmänhet en kur, som särdeles mycket nyttjas här och ofta har jag på Kairos gator eller cafén sett folk stå och bränna sig sjelfva med glödgade spikar eller andra jernbitar. Sedan vi alla blifvit utteråkade här efter omkring 3 timmars väntan, hvarunder jag dock tagit mig en god lur och vår värd nästan hela tiden lemnat oss allena, hemtade man slutligen maten fram och ett dugtigt mål gjordes, hvarefter vi genast begåfvo oss hem att sofva. Jag plågades förfärligt af flugor och den heta instängda luften i min kammare, så att jag just ingen ro fick, utan steg upp och gick till den närbelägna trädomplanterade *sakijeh*, samt såg med särdeles nöje på de särskilda hjordar af får, åsnor och kameler, som hemtades hit att vattnas. Jag tyckte mig nästan lefva i Josefs och gamla testamentets tid. Jag kom tillbaka kort efter *ʿasr* och gick öfver *battikh*- och *bamia*-fält, som vattnades från *sakijan*. Det var hela dagen en förfärlig hetta, men jag tyckte mig ej lida alltför mycket deraf och ingalunda mer än hemfolket här. Sedan jag kommit hem, blefvo vi åter vid *maghrib* afhemtade af *Sejid Mohammad* till honom att äta qvällsvard, och fingo åter

sitta der och vänta länge förän maten hemtades fram. Vi hade i dag besök af en blind *fikih* från byn *Ashmam*, som äfven åt här och tillbragte natten hos oss. Han hade litet tycke af vår Hacklin, och hade en viss gemen min i sitt ansigte. Han vakade största delen af natten reciterande Koran och tycktes vara en stor skrymtare.

Juli 14.

Vi hade om morgonen här åtskilliga rättegångsfrågor mellan hustrur och män, isynnerhet en som roade mig särdeles, mellan en af byns betydligare män och hans hustru, som han hade agat med stryk. Hon kom hit springande om morgonen, medan shekh *ʿAli* och jag suto inne i min kammare samt studerade; hon ropade *fi ʿardek*, *fi ʿardek*, och berättade huru hennes man slagit henne. Han efterskickades och infann sig om en stund. Här voro äfven några andra tillstädes och saken begynte afhandlas. Mannen kallade sig sjelf *Bedavi* och är af Beduin-ursprung, ehuru redan hans föräldrar varit bosatta här i byn. Han var en något kort man, med ett tunnt i rödt stötande skägg, som litet begynt gråna, särdeles liflig, häftig och ofta rytande; tog ofta shekh *ʿAli* i skägget, svor dervid såsom han svor vid sitt, kallade skam och vanära ner öfver det om han ej talade sanning, uppmanade oss oftare än vanligt att välsigna profeten och begagnade sjelf ofta eden: *bileahilasim*, upprepad 3 gånger, under det han tog shekh *ʿAli* i hand. Hade i allmänhet ett outtömligt förråd på eder och försäkringar, långt flere, tror jag, än Tyskarnes och

våra kötteder. Sedan här länge grälats, fann man för godt att afhöra några vittnen i saken. Saken gällde nemligen en äktenskaps-ed: *bittalata.* Han hade nemligen i en stund af häftighet sagt till sin äldre hustru, *durrah* (ty han hade 2): *inte motol saka*, här stannat litet i orden och kort derpå tillagt: *vabittalateh.* Härvid voro åtskilliga personer närvarande och de skulle nu höras som vittnen. Han giek bort, men kom längre fram på förmiddagen tillbaka och hemtade oss till sitt hus, der nu åter ett långt gräl, såsom förut hemma hos oss, började mellan honom och hans *durra.* Vittnena kommo slutligen tillstädes, blefvo hörda och till min stora förundran fälldes han ej till äktenskapsskillnad, ehuru han sjelf förklarade att han med full afsigt och i dess fulla mening yttrat ordet *bittalateh.* Men det korta uppehåll han gjort emellan det och de föregående orden, gjorde att de ej gällde. Han var nemligen *Shafi*, men uti *Hanafi*- och *Maliki*-sekten skulle han ej blifvit frikänd. Nu återtog han sin hustru med ord, förestafvade af shekh *ʿAli* och upprepade af honom, hvarunder allt de höllo hvarandra i handen. Sedan hemtades middagen fram, som jag åtminstone förtärde med särdeles god smak. Värden trugade myeket och oftast med barsk min, ungefärligen såsom vår Sjöström, då någon uppvaktare krusade att sätta sig. Det var öfverhufvud kanske den första man här, som jag tyckte mig kunna hjertligt skratta åt. Sedan vi kommit hem derifrån, tog jag min bössa jemte min lilla väska och begaf mig i den stekande middags-

solen ner till Nilen, passerade på vägen en nästan förfallen by, *Ronamijeh,* samt den började, men ej fullkomnade trädgården eller parken af *Ahmad pasha Ettahir*, gick ner till floden och simmade, samt mojade mig rätt i det halfljumma vattnet. På återvägen vandrade jag genom alléerna, som man nu håller på att hugga ned, sköt en *hodeir* och 2 *abo girden*, af hvilka sistnämda här fanns alldeles till otal. Gjorde långa vandringar öfver fälten och kom tillbaka till *Ronamijeh*, starkt plågad af törst, satte mig der jemte en man i skuggan af en vägg, drack och pratade med honom och andra som samlades omkring oss. Vandrade sedan öfver ett *battikh* fält, åt en *battikha* för att släcka min allt fortfarande starka törst och kom slutligen hem ganska trött närmare *maghrib*. Här hade jag besök af en Turk, som bosatt sig i byn och var plågad af allehanda krämpor, till största delen kanske inbillade. Han satt en lång stund rådfrågande mig, och jag skulle säkert blifvit alldeles utledsen på honom, om han för öfrigt ej varit en särdeles hygglig och präktig man. Vi åto hemma i afton och lade oss genast efter *esha.*

Juli 15.

Suto hemma mest hela dagen och fingo största delen af den vara i fred för besökande. Jag sof mest hela förmiddagen och så äfven eftermiddagen ända till *ʿasr*, hvarefter jag gick till vår *sakijeh* och satt en stund der med en gammal *sherif.*

Juli 16.

Åto bittida frukost hemma, hvarefter jag företog

mig en vandring till floden; passerade moskén i *Kavadi*, satt der en stund och pratade med shekh *Soleiman* jemte några sjuka, som rådfrågade mig, bland andra en gammal omkring 60årig gubbe, som tycktes ha föga qvar af sina lungor och magen alldeles hopkrumpen i en båge. När han andades rördes blott magmusklerna och bröstet var orörligt. Han var ömtålig för hvarje tryckning på bröstet, isynnerhet på högra lungans öfra och nedra lob, och vid starkare tryckning på den nedra loben uppstego långa och häftiga rapningar. Vid auscultationen hörde jag föga respirationsljud och ett ihåligt klangljud då han talade. Det var öfverhufvud, tycktes mig, ett intressant fall och jag rådde honom bege sig till hospitalet i Kairo. Men härpå svarade han att läkarena der voro kristna och han moslim, och att, om de sågo sig ur stånd att kurera honom, skulle de ge honom något gift, som snart skulle göra slut på honom, sedan skära upp honom och se hvar hans sjukdom satt, för att framdeles i slikt fall veta råd. Han försäkrade att sådant händt. Också beskref han sig i en dröm ha sett 3 *mubarikin*, som sagt honom att de hvar i sin tur höllo vakt öfver honom o. s. v. Shekh *Soleiman* följde mig efter en stunds väntan ner till floden, vi stannade en stund på ett *battikh* fält och åto en *battikha*, vadade öfver en smal gren af floden till en holme, som till största delen upptogs af ett sandfält, men på hvars östra kant var ett *battikh* fält. Vi simmade i floden och satte oss sedan vid en gammal gubbe, som var väktare här, och åto 2 *battikh*, som

alldeles spände min mage, och dock ville de truga mig att äta mera. Liksom annat för godt och välvilligt trugande folk, äro menniskorna ock här tråkiga. Vi vandrade i middagshettan tillbaka och kommo trötta fram till moskén, der jag satt en stund, hvilade mig och drack vatten. Der var fullt af fattigt folk, som låg och sof. Jag satt dock ej länge förän jag steg upp, begaf mig på väg hem i den hetaste eftermiddagssol, och kom hem, ej så trött, som fastmera plågad i mina fötter, emedan de fördömda nya skorna på nytt börjat skafva. Vid *ʿasr* kom hit folk, som satt en stund. Sedan de gått och vi gjort vår *maghrib*-bön, begåfvo vi oss till en af byns förnämsta, dit vi voro inviterade till qvällsvard. Vi blefvo uppförda i en stor *kaʿah*, som egentligen var för husets qvinnor, men nu uppläts åt oss till vår måltid. Väggarne voro brokigt målade, hvita och röda i rutor och som vanligt intet tecken till möbler eller sängar; blott på ena sidan var en lång halmmatta utbredd och ofvanpå den i ena hörnet af rummet närmast dörren en *seggade* samt en dyna, på hvilken shekh *ʿAli* och jag lutade oss. En särdeles lyx var det i afton att vi hade upplysning af en lampa, som dock spridde blott ett ganska matt och svagt sken. Qvällsvarden bestod af de här oföränderligt brukade rätterna, en stekt gås, ris, *bamia* och *lobia*, men var öfverhufvud god.

Juli 17.

Sedan jag om morgonen bittida efter kaffet gjort ett litet mål af mjölk och bröd, begaf jag mig med shekh *ʿAlis* systerson *Ahmad* på en åsna ut till mark-

naden i en närbelägen by, *Shamon*. Det blåste en mild frisk nordvestvind, som ifrån fälten och de hvetehögar man nu håller på att tröska, hemtade en särdeles ljuf och lifvande doft. Vi passerade mest hela vägen längs *Tera* eller den låga usla kanal, som leder upp vatten öfver fälten vid Nilens nu snart instundande öfversvämning. Den är högst usel och försummad, men, ehuru årets hela gröda beror af den, måste man ändock med våld nödga folket att helst litet gräfva och hjelpa upp den. Passerade på afstånd en liten och längre fram en betydligare, ganska vacker by, *Talie*, med en ansenlig moské och minaret. Här tycktes vara ovanligt mycket planteringar och *sevaki*, hvarföre den vann betydligt vid jemförelsen med de byar jag härtills sett i Nildalen. Den var belägen ungefär på hälften af vår väg. Utan uppehåll fortsatte vi färden, dels på brädden af *Tera*, dels in uti den och framkommo efter omkring 2 timmars, mig tröttande åsneridt till *Shamon*. Det är äfven en ibland de betydligare byarne och plats för en marknad, *sok*, som hålles här hvarje onsdag. Den är belägen i sluttningen af en sandhöjd eller kanske rättare grushög, på hvilken jag genast uppsteg och njöt af den härliga utsigten öfver Nildalen samt de densamma åt alla håll dominerande pyramiderna. De förnämsta artiklar här funnos till salu tycktes vara kreatur, får, kor, isynnerhet kameler och åsnor. Jag fattade här ett särdeles tycke för kameler, så klumpiga och fula de än först förekommo mig. De förekomma mig såsom särdeles kyska och blygsamma

djur. För öfrigt oändligt mycket *battikh*, meloner och grönsaker. Åt här första gången i år vindrufvor. *Attarer* med kryddor och allehanda småsaker, lärfts- och bomullstyg-säljare voro här äfven till ganska stort tal för köpande qvinnor och flickor, som åter å sin sida utbjödo *takijer*. I byn fanns för öfrigt handelsbodar, slagtare och cafén, i ett af hvilka jag drack ett särdeles godt kaffe. Rörelsen var ej särdeles stor, dock ej obetydlig, och tyckte jag mig kunna uppskatta folkmassan till omkring 400 personer. De bekanta jag här träffade från vår by, klagade öfver att i dag var ringa rörelse. Jag vandrade några hvarf i staden och tyckte den vara byggd i samma smak som vår by, af obränd tegelsten. En vacker och stor moské fanns här med åtskilliga (4 à 5) *kubbor* för shekher. Ehuru här intet spirituosum förtärdes och inga druckna sågos, var oväsendet och sorlet dock ingalunda mindre än på våra marknader. Man ser folket här i allmänhet nästan aldrig slåss, men de förstå att bruka tungan desto bättre, deras vrede bryter ut i skrik och hojt, högst sällan i slag; i detta fall äro slagen blott matta och usla, och å andra sidan äfven högst matt afvärjda. Jag köpte allehanda småsaker, för att ej komma tomhändt hem från marknaden. Satte mig i skuggan af några träd och åt en *battikha*, väntande på *Ahmad*, som ännu hade små bestyr. Kort före middagen begåfvo vi oss på återväg i en starkt stekande sol och tjockt damm, som uppsteg efter det hemfarande marknadsfolket, samt af medvinden fördes med oss och plå-

gade mig svårligen. Vi kommo i sällskap med 2 andra åsneridare från vår by och gumpade hemåt under samtal. Vi hunno fram kort efter middagen, höljda i damm och smuts samt brända af solen. Man hade på förmiddagen under min frånvaro skickat åtskilliga bud från en granngård, tillhörande den nu aflidne Turkiska *kashifens* enka, att jag skulle komma dit och se på hennes sjuka dotters ögon. Sedan jag således tvått och skott mig, begaf jag mig dit med shekh *ʿAli*. Vi blefvo emottagna på *mastaban* i portgången, suto der ätande frukt och ett dugtigt middagsmål af de vanliga rätterna, samt drucko ett ypperligt kaffe. Allt här i huset tycktes vara rikt och godt, dess ägarinna välmående, i goda omständigheter. Sedan vi sålunda blifvit väl plägade, blef jag anmodad att med shekh *Soleiman* stiga upp i *harim*. Gårdens ägarinna är nemligen hans faster. Vi gingo upp öfver en snygg vacker innangård och togos emot en trappa upp i en stor *kaʿah* af 3 fruntimmer, husets värdinna, som beslöjade sitt ansigte särdeles väl, hennes dotter den ifrågavarande sjuka och shekh *Soleimans* hustru. Det är väl att här inga complimenter finnas för fruntimmer; man inträder utan att ens helsa eller högst säger man *salamat* eller något annat dylikt. På mattan der de suto, var lemnad plats mellan modren och dottren, jag intog den genast utan krus, satte mig och började titta i flickans ögon. Hon afslöjade sig helt och hållet, visande sitt utomordentligt vackra ansigte, med en ljus skär hy nästan såsom hos oss, och emellan den framtills öppna *ʿantarin*

sken hennes hvita framknoppande bröst. Hon var midt emellan mogen och omogen, kanske omkring 15 år och en högst retande varelse, så mycket mera för mig, som på så lång tid ej sett någon vacker flicka. Jag betraktade hennes vackra svarta, men nu af *conjunctivitis* fördunklade ögon, men kunde ej hålla mig från att kasta ögonen äfven på hennes öfriga behag. Hon var verkligen mera nordisk, än en flammande sydländska. Jag kände på hennes puls och den var förfärligt agiterad, sprittande troligen af den för henne alldeles ovana närheten till en främmande karl. Sedan jag var färdig med henne och pratat ut om medicin &c., framkom en annan något äldre flicka, dock ännu i första blomningen, med ett särdeles skälmskt, pikant ansigte och en frodig kropp. Hon hade äfven det ena ögat litet fördunkladt, och jag fick derföre se henne obeslöjad. Skada att hon var litet, dock alldeles obetydligt, märkt med små koppärr. Hon var för öfrigt vacker, med ett helt annat uttryck än hennes syster, fullkomligen österländsk. Jag fann mig särdeles belåten här uppe i *harim*, och försökte göra mitt besök så långt som möjligt. För öfrigt fann jag qvinnorna här i tal och åtbörder ungefär dylika som hos oss, dock kanske med mindre koketteri. Hvad qvinnorna här hafva ett ypperligt tillfälle att kokettera med, är deras slöja, som de allt efter behag kunna vrida och slänga så, att de visa antingen blott ena ögat, mer eller mindre eller hela ansigtet. Det föll mig litet in att alltsammans var en liten anläggning af shekh *Soleiman*, som hela tiden på all-

vare gått ihop med mig att jag skulle bosätta mig här i byn, gifta mig här samt lefva och dö med dem. De begagnade sålunda kanske tillfället att låta mig se två giftasfärdiga döttrar. Sedan vi sutit här uppe kanske närmare en timme, gingo vi ner jemte värdinnan, som kom och helsade på shekh *'Ali* (till hvilken hon fordom efter hennes mans död haft godt tycke), stannade stående nedanför *mastaban* och pratade med honom om ett rättegångsmål, samt skickade åt oss kaffe, sedan hon åter gått upp. Vi drucko det och gingo bort en stund efter *'asr*. Sedan vi kommit hem och hvilat oss en stund, kom hit en man, som jag åderlät, och en annan, åt hvilken jag gaf ett recept för sjuka ögon. Aftonen tillbragte vi hemma, oroade blott af några i en rättegångssak tvistande män, som slutade vid *'esha*.

Juli 18.

Gick på förmiddagen ut till vår *sakijeh*, sat der en stund och svalkade mig. Medan jag satt, kom en gammal man med en åsna. Jag gaf mig i samtal och fann honom vara så godt som alldeles blind genom gammal *trichiasis*. Han sade sig ej se vägen eller hvart han gick, utan hans åsna ledde och förde honom rätt. Jag bad honom hyra mig sin åsna ner till floden och lofvade vid återkomsten hemta den tillbaka i hans gård. Med den vanliga Arabiska misstänksamheten svarade han sig ingen säkerhet ha, att jag skulle komma tillbaka med den, kanske skulle jag taga åsnan och bege mig på den till Kairo. Slutligen kommo vi öfverens att han sjelf skulle följa

med mig. Vi begåfvo oss sålunda på väg, jag på åsnan och han lunkande efter. Han var en högst rolig gubbe, vägen giek fort under samtal med honom, i den ljufva NVvind, som blåste oss svalka öfver fälten. Framkomna till floden tog jag mig ett godt bad i den; när jag kom upp, satte vi oss under ett träd och gjorde en god måltid på några bröd och en stor präktig *battikha*, som vi köpte af några på stranden vid ett vanligt landningsställe sittande qvinnor. Vi begåfvo oss så hem i middagshettan, som det tycktes till stort besvär och plåga för min gamla gubbe, som ätit just dugtigt af den väderdrifvande *battikhan* och nu lunkade efter åsnan. Vid *'asr* begaf jag mig till vår *sakijeh* och svalkade mig der; under tiden kom en af byns shekher och vattnade sina kameler. Han tog mig med sig till ett invid liggande lökland, der folket höll på att taga upp lök. Jag satt der en stund med honom i solhettan och giek sedan hem. Här afhandlades ett mål mellan en gammal svärmor och hennes måg, som slagit sin hustru, gummans dotter. Gumman var särdeles vig i tungan, såsom öfverhufvud allt folk här, och liflig i sina rörelser med händerna. Kort efter *maghrib* kom en af byns shekher och tog oss med sig till sitt hus, der vi på ett tak åto qvällsvard.

Juli 19.

När *selamen* hördes begåfvo vi oss med shekh *'Ali* till moskén, för att hålla vår fredagsbön. Det var ett högst uselt hål, sämre än den sämsta lada hos oss, med vasstak som höll på att falla sönder

och hängde i långa strån ner; golfvet belagdt med söndriga halmmattor, var fullt med stoft, damm och fogelträck. Af alla kyrkor, moskéer och bönehus, som jag sett, har intet varit sämre än detta, och det vittnar ej just särdeles väl om byns folk. Efter bönen, som jag tyckte mig nu förrätta utan fel och fruktan, blefvo vi uppkallade till en af byns äldste, suto der en stund och åto *battikha*, men då ingenting annat kom fram och vi af värden blefvo inviterade att göra som han och lägga oss till en middagslur, begaf jag mig bort. Så snart jag kommit hem och kastat af mig *gibben*, gick jag åter ut för att få tag på min gamla åsnedrifvare, som borde föra mig ner till floden. På vägen kom emot mig shekh *'Ali*, som äfven ledsnat hos gubben der vi voro, och hade mig med pock och tvång tillbaka till vårt hus, der vi åto litet. Jag skickade sedan att höra efter min gamla åsnedrifvare för att föra mig ner till floden, men han var ej hemma. Jag beslöt således att slå simningen och floden ur hågen för i dag samt blef hemma sittande. Vi hade ej sutit länge förän *Sejid Mohammads* lilla son *Ibrahim* kom och bjöd oss tillbaka till gården, den vi nyss lemnat. Vi hade sutit en liten stund uppe i *ka'an* (jag betraktande de klumpigt och fult målade ziraterna af Nilfartyg, minareter, brinnande lampor och cirklar, nästan alla i röd och grön färg) då bordet dukades upp på den vanliga runda halmmattan och vi började gröpa i faten. Sedan vi ätit och druckit ett särdeles godt kaffe, begåfvo vi oss hem. Jag gick till vår *sakijeh* och roade mig

åter att betrakta boskapen, som vattnades, och den klart nedgående solen, med en viss längtan efter våra ljufva nordiska julinätter.

Juli 20.

Gick om morgonen med shekh *ʿAli* till den för några dagar sedan från Kairo hitkomna shekh *Hariri*. Hans hus är ett af de största och vackraste här; vi blefvo der emottagna på en *mastaba* på gården, öfver hvilken för oss utbreddes 2 *seggader*. Sedan vi der blifvit serverade med kaffe, kom shekhen sjelf ner. Vi hade nemligen kommit något bittida, så att han ännu ej hunnit väl upp eller ajusterat sig. Vi suto ännu en stund här med honom, hvarunder han frågade mig om mitt land m. m. Vi blefvo sedan bjudna att stiga en trappa upp och sätta oss i en *fasha*, der samma mattor utbreddes för oss. Shekhen började läsa för oss ur en liten bok, en *tefsir* på suran *Vaddoha;* men som skriften var Persisk och något svårläst, gaf han boken åt shekh *ʿAli*, som läste förklaringen till slut. Den räckte temmeligen länge och var tråkig. Shekhen, som är son till den förra *muftin* i *Hanafi*-sekten i Kairo, började nu tala om sina öden, om hat och förföljelse som han lidit i verlden m. m. Han hade sjelf haft drömmar och andra om honom, han hade rådfrågat *Raml* och *Mendel*, alla hade lofvat honom kommande storhet och höghet; men när han jemförde sin nuvarande ställning i verlden med hvad alla dessa lofvat honom, visste han ej hvad han skulle tänka. Han tycktes mig sjuk och högst ömklig i sin själ, med stora tankar om sig sjelf,

liksom han vore utvald af Herren till stora värf och hög plats. Han liksom alla skrymtare och uslingar, så här som hos oss, bar Herrans namn på tungan ständigt och var alltid färdig med en bön eller en suck till honom, men bar honom föga i hjertat. Han är för öfrigt en man af förmögenhet, med slafvar och qvinnor till stort tal. Shekh *ʿAli* var hans ödmjukaste jabror. Vi åto hos honom en dugtig frukost på ungefär midten af förmiddagen, drucko ännu kaffe och begåfvo oss bort, nedföljda af honom, som begaf sig till sitt *harim* för att sofva, sägande att nu just vore tiden för hans sömn, ty om natten fick han ingen blund i sina ögon — stackare han! Sedan jag kommit hem och väntat en stund till eftermiddagen, tog jag min gamla åsnedrifvare *Abo Salim* och begaf mig ner till Nilen, der jag först simmade 2 gånger efter hvarandra och sedan tog mig en lur på min *lebbade*, som jag tagit med mig och nu bredde ut under de stora acacieträden. Sedan simmade jag ännu en gång och kom hem mellan *ʿasr* och *maghrib*. På vägen blef jag vid *Ronamijeh* anhållen af några byns raska gossar och affordrad 10 fadda, ej utan det här vanliga pocket. Jag pockade tillbaka, gaf dem ingenting, och slog till en med den lilla käpp jag hade i handen för att jaga på åsnan, men han böjde sig undan slaget. Jag förargades något, men det är här så vanligt och jag lär nog ofta komma att möta sådant folk i Arabien. Hemkommen suto här åtskilliga sjuklingar, som väntade mig. En lät jag åder på; han var särdeles rädd för åderlåtningen, men då jag

gick bort och stack min lansett in, kom han tillbaka och bad mig derom förfärligt. Åto qvällsvard hemma.

Juli 21.

Blefvo utkallade om morgonen bittida att dricka kaffe, och jag att skjuta ett par foglar, som hvarje morgon plägade komma och sätta sig här i några trän. Jag begaf mig ut med min bössa, men fann ingenting annat än kråkor och dufvor, lossade derföre ej mina skott. Sedan låg jag hela förmiddagen på *mastaban* och språkade med *Mustafa*, äfvensom den andre hans gamle vän och slägtinge. Till middagen blefvo vi utbjudna till f. d. *kashifens* hus och jag fägnade mig med hoppet att få se mina 2 vackra flickor, men det slog felt. Vi blefvo emottagna på *mastaban* i portgången, der redan före oss ett sällskap af 5 personer hade lägrat sig. Bland dem var en man, som tycktes hafva varit mycket hos Européer i Alexandria. Han talade allehanda om deras bruk och hade funnit att deras lefnadssätt samt institutioner voro i tvär motsats till orientens. Han, liksom mycket annat folk här, prisade mycket Frangerna, deras redlighet och andra goda egenskaper. Den tid måste ock snart vara inne, då Frangernas öfverlägsenhet uti allt blir erkänd här, om ock religionshatet behöfver kanske sekler för att mildras. Det vanliga samtalsämnet om mitt land kom naturligtvis upp, och det hette nu att der var ingen natt alls. Jag satt mest tyst och lät som vanligt shekh *'Ali* berätta derom efter godtycke. Slutligen kom måltiden fram, den var ymnig och god, hvarföre all ära äfven bevisades

den. Tvärtemot hvad jag hemma föreställt mig om Arabernas måttlighet, har jag här öfverhufvud funnit dem temligen glupska och svaga för kräslighet. Det är blott i mat, qvinnor och kaffe, som de öfverflöda; men det är också nog! Efter måltiden afhandlades ett mål mellan en gammal man och hans svärson. Gubben tycktes vara utomordentligt gammal, darrade i alla lemmar och hela sin kropp af ålderdomssvaghet, kanske nu äfven till någon del af vrede, så att då han tog emot en pipa för att röka, spillde han ut allt som var istoppadt. Han blossade som oftast upp af vrede, steg upp från sin plats i sjelfva portgångens tröskel, stapplade darrande i alla leder och vacklande fram till *mastaban*, och förde sin sak med hög, förifrad stämma under häftiga rörelser med sina darrande händer. Mig, som satt på sidan om honom, förekom hans solbrända ansigte alldeles svart, och jag fann öfverhufvud särdeles intresse, men äfven en viss hemskhet i att betrakta vreden och öfverilningen hos en man, som stod så nära grafvens brädd. Jag kunde ej nu, såsom vanligen vid dylika fall, skratta, och nedrigt förekom mig det tvungna skratt jag såg på shekh *ʿAlis* läppar, då han för en sak förebråddes af gubben. Jag lemnade slutligen sällskapet, gick ensam bort, tog min gamla *Abo Salim* och begaf mig ner till floden, der jag, dels i den, dels på dess strand under träden tillbragte eftermiddagen tills någon timma före *maghrib*. *ʿAli* var ej hemma, men kom snart, vi åto allena vår qvällsvard och lade oss omedelbart efter *esha*.

Juli 22.

Gick om morgonen till vår *sakijeh*, och sköt en kråka åt byshekhen, att hänga upp på sitt *battikh* fält. När jag kom hem blef jag efterskickad till *Ahmad effendi*, der jag träffade ett stort sällskap på *mastaban* på utgården, bland andra äfven *Abo Jusuf* från *Kavadi*, som sade att en af hans vänners tjenare i en närbelägen by blifvit skjuten, men lefde ännu, och bad mig fara dit för att taga ut kulan. Han lofvade skicka mig ett ök vid middagen i fall de 2 läkarena, han skickat dit förut, ännu ej fått ut kulan. Men då intet bud kom till mig, begaf jag mig vid *ʿasr* ner till floden med min åsnedrifvare, nu på ett annat ställe vid cafét nedanför *Kavadi*; jag satte mig, sedan jag simmat, på stranden, drack kaffe och betraktade med särdeles nöje båtarne, som i stor mängd färdades fram på floden. Då jag gick tittade jag på café-karlen, som höll på att bereda *hashish*. Den var finstött och invecklad i flere böjningar papper. Han brände pappret först på kolelden och stampade det sedan. Hvad den skjutna karlen beträffar, fick jag sedan höra, att han blott fått sig en liten rispa och ingen kula träffat honom.

Juli 23.

Vandrade omkring och sköt en örn för byshekhens dufslag. Satt med honom vid *sakijeh* och blef inviterad att der äta qvällsvard med honom. Han håller på att fasta nu i början på *Regeb* (redsheb) och förtär ingenting så länge solen är uppe. Jag tog mig äfven här ett kallt bad i *fiskijeh*. Vandrade för öf-

rigt omkring och bestyrde om åsnor för vår resa till *Tanta*, samt förargade mig öfver shekh *'Ali*, som allt ännu ville uppskjuta den från stund till stund. Hade för öfrigt något tråkigt hela dagen.

Juli 24.

Stego upp vid *fagr* och gjorde vår bön, hvarefter jag började packa min kappsäck och ställa allt i ordning till resan. Sedan vi voro färdiga fingo vi ännu länge vänta på vår åsnedrifvare, förän han kom med våra åsnor. Han kom dock slutligen och vi begåfvo oss å väg. Vi passerade *Talie* och *Ashmon*, ridande oupphörligt förbi stora hjordar af boskap, hufvudsakligen kameler, som *Maghrabi* och *Beduin* Araber förde till torget i *Ashmon* för att säljas och troligen, om de ej lyckades der, sedan till *Tanta*. Genast efter *Ashmon* blef jag trött af ridten på den svårridna och dåligt besadlade åsnan, steg af och vandrade till fots omkring en half timma med bara fötter. Jag kände under vandringen ingenting och tyckte mig kunna så spatsera huru länge mig behagade. Men då jag sedan satt upp och ridit en stund och derefter åter steg af, kände jag mina fötter vara svullna och hälarne så ömma, att jag ej kunde stiga på dem. Jag fann mig i en särdeles svår ställning, kunde hvarken gå väl eller rida, men af solen och hettan led jag just ingenting, ehuru shekh *'Ali* måste binda duk om sina ögon för att hindra solen. Vi passerade förbi en by *Samadom* och åtskilliga andra, hvars namn jag ej lade på minnet; de voro alla liksom stöpta i samma form, alla byggda af den här

oföränderligt brukade obrända tegelstenen. Fälten lågo nu nästan öfverallt i träde och man var sysselsatt att släpa på dem spillning, som dock här ej bestod af dynga, utan af grus från gamla hus m. m. Här och der såg man ett tobaksfält, men mest *battikh-* och *ʿagor*-fält, *lobia-* och *melohija* samt andra grönsaker. Vägen gick nästan oföränderligt längs *keraʿ* eller kanalerna, som leda vattnet ur floden öfver fälten. Det är bedröfligt att se huru dåligt de äro underhållna, ehuru årets hela gröda helt och hållet beror af dem; och dock nödgas folket med våld från pashans sida att gräfva upp dem och hålla dem åtminstone så pass i stånd. Der vägen gick in på fälten var jorden remnad i stora sprickor och tycktes liksom gapa efter Nilens öfversvämning. Hvar helst vi tågade fram fanns ingen skugga alls, och utan det minsta skygd voro vi utsatta för all middagssolens hetta. Trän finnas här öfverhufvud föga, blott vid hvarje by omkring någon *sakijeh* eller annars möjligen någon trädgård. Nu har man äfven till stor del nedhuggit palmträden, sedan pashan satte 60 faddas *firde* på hvart träd. Utsigten är öfverhufvud enahanda, men vackert begränsad åt vester af de långa sandbergen och öknarne, som sträcka sig inåt Afrika och i fonden af dem de väldiga *Gize*-pyramiderna. För öfrigt åt alla håll den fruktbara Nildalen, som liknar ett haf med byar och deras små trädlundar liksom öar. Hvarje by, eller åtminstone de flesta, står på någon liten upphöjning, ej berg, utan någon sorts jordhöjd, som jag ej kan förstå huru den uppstått. Kanske äro de qvar-

lefvor af hus och sophögar från de äldsta urminnes tiderna. Floden synes öfverhufvud ej, dess stränder ligga högt öfver dess yta och i full jemnhöjd med det öfriga landet, så att man måste vara nästan på dess brädd för att se dess vatten. Få byar äro byggda vid dess strand, de flesta högre upp i dalen. Orsaken dertill inser jag ej. Vägen var öfverhufvud väl befaren, ehuru der ännu ej var någon trängsel, såsom man sade att det i morgon och öfvermorgon skulle bli. Vi kommo middagstiden fram till *Menof*, sedan vi visst öfver en timmas tid sett den och ridit mot den. Det är en af Nildalens största och betydligaste städer eller byar, *balad kursi* d. v. s. säte för *kadi* och *kashif*, och derjemte äfven *balad bender* d. v. s. här finnes torg och handel. Dess läge behagade mig isynnerhet på afstånd, ovanligt mycket planteringar och träd sågos rundtomkring och äfven ett teleskop. Den ligger på en temmeligen stor höjd, under hvilken flyter en kanal af Nilen, med temligen brunt och smutsigt vatten. Vid dess strand stod en stor, nästan oformlig byggnad, med en jordvåning under och en annan deruppå. Den var nu förfallen, halft utan tak, här och der ramlande. Den hade tjenat till kasern, men stod nu obegagnad och rucklig, liksom så många andra af pashans inrättningar. Vi satte öfver den smala och grunda kanalen på en färja, vandrade upp till staden, togo in hos en shekh *ʿAlis* slägtinge, lemnade våra åsnor och våra saker der, samt företogo oss en vandring inåt staden. Den var byggd i samma form och af samma material som dess andra

Nilsystrar, med en betydlig *sok* med tak öfver. Vi rakade våra hufvuden här, drucko kaffe och begapade en liten kavalkad af Turkar, som med trummor, *tarer* och pipor begåfvo sig ut till *Beduin* Araber. *Menof* är för öfrigt bekant och berömd för sina vackra mattor, som här förfärdigas af *samar* och *kash*, två slags rör eller säfvexter som vexa på berg. Sedan vi uträttat hvad vi hade att göra i staden, återvände vi till vårt qvarter, åto der en god frukost och hvilade oss litet, dock utan att sofva. Någon timma efter middagen begåfvo vi oss åter på väg i värsta *kejale* och gumpade på åsnor. Jag bytte här åsna med shekh *'Ali* och fann någon liten ro på den nya, emedan den var lastad med vår ressäck, som gjorde ridten litet beqvämare. Vi passerade åter åtskilliga byar, bland andra *Sershine*, der en stor vacker palmlund och andra trädplanteringar funnos. Här, sade vår åsnedrifvare, var fordom under Faraonernas tid Egypternas magasin. En gammal pelare syntes här ännu, som tycktes vara en qvarstod efter en moské, ehuru vår åsnedrifvare försäkrade den vara från aflägsnare tider och att man här ännu gräfde upp skatter. Kort före *maghrib* passerade vi en by *Tali*, som låg alldeles ovanligt högt på en jordvall utan berg. Vi började nu påskynda vår ridt, för att hinna vårt nattqvarter. Satte öfver kanalen på en färja och hunno i halft mörker kort före *esha* fram till byn *Zurkan*, der vi veko in hos en shekh *'Alis* vän shekh *Ibrahim*, en lärd och studerad man. Vi emottogos särdeles vänligt och gästfritt uppe på ett tak eller *fasha*, som var

fullt af stoft, halm och mycket skräp. Aftonen tillbragtes här under prat, och bland annat underrättade oss shekh *Ibrahim* att ryktet om en fånge, som *Essejid Ahmad Elbedavi* säges i år hafva flyttat under en natt från fångenskapen hos *Druserna* (der han försmäktat i 16 års tid) till *Gum* vid *Tanta*, var fullkomligen grundadt, ehuru folket i Kairo förklarade hela historien för lögn och en uppfinning af fången att väcka medlidande. Vi åto en god qvällsvard af många rätter, gjorde vår *vodo* och våra böner, som shekh *'Ali* och jag försummat hela dagen. Jag förkortade dem dock till blott *maghrib* och *esha* bön, men shekh *'Ali* gjorde dem alla. Vi bredde så ut våra mattor och lade oss, jag ej utan fruktan för skorpioner och annan ohyra på den plats jag valt mig i skräpet, sedan jag först drifvit undan en der sofvande get. När jag klädde af mig mina byxor, *takme*, fann jag mina ben från knäna alldeles röda, brända af solen och särdeles ömma. Jag hade nemligen lemnat dem bara och obetäckta under resan, för att få litet färg på dem. Jag sof dock särdeles godt under hela natten, trött och utriden som jag var.

Juli 25.

Sedan vi druckit kaffe och förut gjort vår morgonbön, begåfvo vi oss på väg, ehuru folket och shekh *Ibrahim* träget gick ihop med oss att stanna här qvar öfver denna dag. Han tycktes i allmänhet vara en särdeles god, välvillig man och jag fann mig väl hos honom. Han följde oss ett godt stycke på väg ner till kanalen, hvilken vi åter öfverforo på en

färja. På vägen åto vi en *battikha* vid ett *battikh*-fält och shekh *Ibrahim* gaf oss till vägkost en stor torta. Sedan vi skiljt oss från honom, satte vi oss upp på våra ök och fortsatte i morgonsvalkan vår väg. Vi passerade åter åtskilliga byar, som i allmänhet, ju högre upp vi kommo, tycktes vara vackrare och mera välmående, med planteringar och trän. Här och der på ganska korta håll af omkring ½ timmas väg voro små brunnar med öfverbyggdt hvalf och en liten stuga invid, alltid under ett eller flera trän, der man kunde släcka sin tröst för 5 fadda eller ingenting. Folk var vanligtvis samladt deromkring och vägen i allmänhet hitåt mera trafikerad än framföre. Vi hvilade en stund vid en källa under några trän och åto der den *battikh* och den pannkaka shekh *Ibrahim* gifvit oss. Kommo in i *Tanta* någon timma före middagen och sprungo litet af och an för att söka oss qvarter.

Sedan vi betraktat några små usla kryphål, stannade vi slutligen vid ett, en *ghorfa* i ett litet hus. Genast efter det vi här inqvarterat oss, lade vi oss att sofva, jag alldeles afklädd mellan mina lakan. Sedan vi stigit upp närmare *'asr*, fullgjorde vi, såsom alla andra, den alla hit anländande åliggande skyldigheten att besöka och göra *zijaret* hos *Sejid*. Vi trädde in i moskén, som utan att vara af de största, dock var ganska betydlig och temmeligen full med folk, icke allenast af sådana som besökte *Sejid*, hållande sina böner och läsande surer ur Koran för honom, utan äfven af allehanda krämare, som utbredt sina

småsaker till salu i pelargångarne. Vi gingo först till *Medan* och fingo slutligen efter lång väntan plats i ett litet hus, för att lösa våra byxor. Sedan vi gjort det, gjorde vi vår *vodo* uti *Medan*, hvars vatten var så smutsigt att jag omöjligen kunde förmå mig att vid *madmadsh* sätta det i munnen, ehuru om aftonen en af våra karlar försäkrade mig att han druckit deraf ymnigt och funnit det alldeles utomordentligt godt. Men hvad gör ej vantron! *Medan* är ovanligt stor, kanske den största jag sett; rundtomkring var fullt med folk, som förrättade den vanliga tvagningen till bön, och inuti var fullt af folk som alldeles nakna badade sig i den, anseende dess vatten vara af ovanlig välgörande kraft. Äfven qvinnor sprungo här omkring och tvättade sig i *medan*. Vi gjorde vår hittills försummade middagsbön och kort derpå vår *asr* bön i moskén, inträdde sedan i *maksoran*, satte oss der i en knut och läste hvar sin sura till *Sejid*. Jag begagnade dock mest tiden att titta mig omkring, runkande på hufvudet och kroppen och rörande mina läppar. Folket dels vandrade, dels satt omkring *maksoran* till stort tal, kysste den och läste någon bön dervid, såsom vanligt. *Fokaha* fanns här till stor mängd, som för 5 fadda läto leja sig att för den eller den läsa *Jasin* eller någon annan sura till *Sejid*. Derefter gjorde vi vår *zijare* hos *Sejids khalifa* eller rättare *Tabi ʿabdolal*, som har sin *maksora* nära invid *Sejids*. *Maksoran* var särdeles vacker, ungefär såsom *Hosseins* i Kairo, men *kobban* var ansenligt högre här. Sedan vi sålunda fullbordat vår skyl-

dighet, begåfvo vi oss ut och gjorde slag i staden. Den var liksom alla dess syskon byggd af obrända tegelstenar, åtminstone till största delen, men litet i Kairos smak med fenster och genombrutet rutigt trädverk. Den är näst Kairo den största jag här sett, kanske ungefär såsom Alexandria, ehuru ej i Alexandrias Europeiska smak. Nu var här oändligen rikt på bodar och allehanda handelsartiklar, samt redan i dag stor trängsel på de trånga gatorna; men på andra tider skall staden ha ett helt annat utseende, med toma gator och ringa handel, såsom hennes andra systrar. Cafén funnos här nu till största otal, såväl stora som små, utom de käringar och karlar, som nästan i hvarje hörn och hvarje knut stodo med sina pannor. Vi gingo dock snart hem i dag och satte oss i vårt lilla rum, der stora stoftmoln blåste in genom det otäckta och glaslösa fönstret, äfvensom taket hängde fullt af spindelväf och smuts. Jag lade mig ej utan rädsla för skorpioner och *abo shabat*, men hvad var att göra? Jag finner mig ej litet generad af min shekh, som till min stora afsmak och utan att jag veterligen gifvit någon anledning dertill, iklädt sig nästan en tjenares ställning till mig, nu mera än i *Baranijeh.*

Juli 26.

Gingo om morgonen bittida ut i morgonsvalkan, passerade genom staden, drucko kaffe och gingo ut på norra sidan, der på det stora oöfverskådliga fältet tallösa tusendetals tält voro uppslagna och bebodda af de hit anlända grannarne. Hvar och en by, hvart

och ett folk har sig sin plats anvist, der de få uppslå sina tält, och der en fremmande aldrig får tränga sig in. Midt i detta otal af tält var upprest festens ʿ*amod* eller pelare, utsirad med röda och gröna flaggor, på något afstånd derifrån 2 andra mindre pelare. Nära intill den stora pelaren stod det stora, vackra, gröna i 3 rum afdelade tältet för *hakim elmolid*. Längs sidan af denna sträckning flyter den lilla kanalen *Gaʿfarijeh* med sitt gråa, nu af allehanda skräp uppfyllda vatten, hvari dock menniskor och boskap badade sig med god smak. Vi spatserade här en stund af och an i trängseln, vände sedan om och begåfvo oss till den lilla stenbro, som leder öfver kanalen och invid hvilken de små Nilfartygen ligga. Här mötte vi en lång oafbruten rad af ankommande besökare, till största delen qvinnor, som suto i sina *takhtrevaner* eller andra simplare bärstolar och sadlar på sina herrars kameler. De voro utstyrda i sina grannaste kläder, med sina barn i sina knän eller vid sidan, och med allt sitt pick och pack, såsom kistor, grytor, skålar jemte annat för resan och lifvet här nödigt. Framför dem och emellan kamelerna redo deras husbönder och andra byns unga män, äfven i sina helgdagskläder, hvar och en ej utan en viss stolthet öfver den präktiga häst han bered, eller öfver den stora tross i hvars spets han gick. Främst framför hela följet gingo pukorna (4 eller flera) och piparena med sina små skrällande *zummara*, hvilken musik, accompagnerad dels af qvinnornas sång eller deras underligt vibrerande drillande *saghiret*, dels af

fröjdeskrik, gjorde en underlig, om ock ej behaglig effekt. Trängseln var förfärlig på den trånga bron af ankommande och dem mötande olastade kameler samt folk, och det dröjde kanske en qvart timme förän vi kunde komma öfver. Raden af de ankommande afbröts ej under hela dagen och hela natten, äfvensom de 2 följande dagarne; ännu på den tredje anlände otaliga stora skaror. Utom musiken som föregick dem, gingo äfven 4 à 6 eller flera stora vackra rödgröna fanor i deras spets, allt efter som den byn, hvilken anlände, var välmående eller älskade ståt. Derefter voro ock kamelerna utstyrda med än ståtligare, än simplare sadlar och säten. Sedan vi länge betraktat detta och vandrat omkring, återvände vi hem; derefter gingo vi middagstiden ut till en moské, *Sejid Merzok*, och intogo der vår plats i främsta raden af folket, som var församladt till fredagsbön. Moskén var alldeles full och öfverfull, så att man nödgades öppna dörren till en *madfon*, som var invid, dit äfven folk samlade sig och höllo bön, ehuru framför *member* och framför *Imam*. En bredvid oss sittande gammal man sade sig ha gått till *Sejids* moské, men den hade varit så fullproppad att han der omöjligen kunnat finna någon plats. Sedan *Imamen* slutat *khotbe* gick han ner från *member* in i *madfon* och höll bön der framför församlingen, ehuru vägg skilde honom från den. I anledning häraf uppstod sedan mellan honom och en lärd efter bönens slut en tvist. Under gudstjensten hördes somliga ropa högt *allah* eller något annat uttryck af hänryckning. Dessa ut-

rop voro högst vilda, det var ej utan att de ingåfvo mig fruktan och läto mig ana hvad följden skulle bli för mig af sådant folk, om de visste eller kunde gissa att jag var kristen och trängt mig in bland dem. Jag förrättade dock min bön väl, utan fel eller rädsla och kom ut, utan att något händt mig. Derefter steg jag upp på den höjd vid östra sidan af staden, som begagnas till begrafningsplats, och betraktade den stora vidsträckta plats som ligger derunder och utgör torget för boskap. Äfven här voro otaliga tält uppslagna och hvimmel af folk, som bodde i dem eller annars voro här församlade för att handla. Allt hade här utseendet af en camperande rytteri-trupp och erbjöd en för mig alldeles ny, utomordentligt intressant anblick. Här var äfven den så kallade *mal'ab* d. v. s. platsen för kapplöpningar till häst. De voro 3, dock icke ombyggda med något skrank eller på annat sätt instängda, utan bildades af 2 rader omkringstående, åskådande folk. Kämparne voro Araber, mest, som det tycktes, häromkring boende *Beduin*-shekher eller åtminstone af *Beduin*-ursprung i nära led. De voro som vanligt klädda i sin svarta *'abajeh,* med vanligen röd koftan under, beväpnade med det här vanliga och nästan enda af landtfolket brukade vapnet, *nebot.* Detta vapen var en slät, något mer än en karlslängd lång stör, och med den dels kastade de i förbifarten på sin motkämpe, dels stötte de honom, och man sade mig att man understundom gifvit dödsslag dermed. Understundom uppfångade den slagne *neboten,* i det den träffade honom. Här lyste

Arabens egentliga karakter rätt fram, i deras välsadlade hästar och i den ifver som de i allmänhet visade under leken, så väl som i den otaliga skaran åskådare, hvilka trängde sig deromkring och med än högre, än lägre sorl gåfvo sitt bifall tillkänna. De pratade med hvarandra om den och den kämpen, en kallades *Fāris*, som var den förnämsta och besegrat de öfriga. Man sade att pashan borde komma hit och kämpa, eller helst se på, men han går blott och tittar i *Teʿran* och ser på arbetet der. Här var i allmänhet stark trängsel, men soldater voro närvarande för att hålla ordning och hålla raden jemn. Det var ofta förskräckande att se de framstormande hästarne ibland med någon liten böjning liksom hota att störta in i folkhopen, eller den åt sidan flygande *neboten*. Dock hände ingen olycka så länge jag var närvarande. Ej allenast här omkring sjelfva löparbanorna stod tätt med folk, äfven på den ofvanföre belägna höjden, der stadens begrafningsplats är, var fullt med åskådare. Äfven erbjöd denna höjd i mitt tycke den intressantaste utsigt öfver marknaden. Jag steg ned derifrån och vandrade öfver boskaps-torget. Här stodo i rader först hästarne, sedan kamelerna, här och der öfverallt emellan dem åsnorna och hornboskapen. Kameler isynnerhet fanns här till stort tal. Men handeln tycktes verkligen, såsom några af vårt byfolk sagt mig, vara usel och utan lif. Dock var trängseln stark. Jag vandrade rätt öfver till kanalen, som går i öster och som nu låg full med fartyg, följde dess strand ända till bron der kanalen böjer sig åt

norr, och gjorde en tur på fältet här, som egentligen är bestämdt för tält. Detta fält är norr om staden och den egentliga platsen för alla tältande främlingar. Om aftonen illuminerades de 3 fest-stängerna, *ʿamod,* och raketer kastades från *Hakims* tält, hvilket ehuru ej något utomordentligt, dock fröjdade folket på det högsta. När jag om aftonen vandrade hem, gick jag förbi hus der glädjeflickor inqvarterat sig. Här lades inga band på dem, och den stränga tukt hvari de hållas i Kairo, var här alldeles bruten. De stodo dagar och nätter i sina portgångar och vinkade gossarne in med *henna*-färgade finger och *kohl*-besmorda ögon. Allt tilläts här *ʿala hobb essejid*, och med det i hvarje mun och hvarje ögonblick nyttjade: *she lillah ja Sejid* ansåg man hvarje förseelse, hvarje bedrägeri, med ett ord allt vara ursäktadt. Bedrägeri, tjufnad m. m. bedrefs uppenbart, allt under den pretext att det var *she lillah* samt att *Sejids* skydd och förmedling vore nog att godtgöra det; liksom *Sejid* skulle vara mån om att få besök af sådant folk!

Juli 27.

Vandrade omkring dels i staden, dels utom staden, der vid branten eller rättare brädden af den brant nedstupande höjd, på hvilken staden är byggd, nu liksom en ny stad var uppförd af grofva halmmattor, uppslagna i form af stånd på några pålar. Dessa sträcka sig rundtomkring staden på norra och östra sidan samt till otal på fältet åt norr, framför de der tältande skarorna. De äro uppförda alla i rad, bilda ordentliga gator och upptagas hufvudsakligen af tra-

fikerande, isynnerhet kockar och en stor mängd sådana, som rosta *tirmis* i ugn samt göra *hummus;* ty det är vanligt att alla besökande taga med sig en qvantitet sådant för att utdelas åt hemmavarande slägtingar och vänner. Ibland andra såg jag här uti ett litet stånd en, af hvars utseende jag genast igenkände en Tatar. Han satt i sitt stånd med sitt Ryska thékök eller *samovar* framför sig och bjöd ut thé i våra vanliga smärre koppar åt de förbigående. Allt hade tycke af våra Ryska handelsmän, såväl théet som det småskräp han hade i sitt stånd. Jag satte mig bredvid honom, drack en kopp thé och frågade honom hvarifrån han var hemma. Han sade sig vara från *Bokhara*, men bosatt i Moskwa; Ryska förstod han dock ej. Han var högst treflig och jag satt länge hos honom, rörande tillsammans Arabiska, Persiska och Turkiska, hvilket sistnämnda språk han egentligen blott förstod. Näst mig var han säkert den längst bortifrån komna. Jag köpte äfven af honom litet thé, som han sade sig hafva hemtat med sig från Moskwa och som äfven var särdeles godt, isynnerhet här. Vandrade för öfrigt omkring i folkmassan, orienterande mig litet i staden och dess omgifningar, satt i cafén, handlade åtskilliga småsaker och åt isynnerhet mycket vindrufvor, som nu blifvit mogna och här säljas till 15 fadda marken. Var inne i *Sejids* moské, som nu hade mera utseende af ett torg, än ett heligt hus. Alla möjliga sorts skräphandlare och boksäljare hade här utbredt sina småsaker till försäljning, emellan dem vandrade pojkar och qvinnor med sina

korgar fulla af vindrufvor och annan frukt, jemte pannkakor, bröd och all slags annan matprovision. Andra höllo sin bön mellan den rörliga och brokiga skaran, som trängde sig omkring, så att de knappt funno plats för sin *sogod*. Andra suto sysslolösa deromkring och språkade. I *medan* var allt samma trängsel af badande karlar, qvinnor och barn, troende, om de händelsevis voro sjuka, sig skola återvinna helsan i det smutsiga vattnet genom *Sejids* underkraft. I *Sejids kobba* var dock den värsta trängseln af besökare, som dels vandrade omkring *maksoran*, dels suto och läste *surer* till hans lof och anropade hans hjelp, dels stannade och kysste det fina gallerverket eller berörde det med handen och kysste den derefter. Fattige *fokaha* ansatte förfärligt besökarne och erbjödo sig att för 5 fadda läsa *Jasin* till *Sejids* ära, vattenbärare drogo dem i armarne erbjudande sig att för samma pris låta tömma sina krukor och släcka fattiges törst af kärlek för *Sejid*. I dörren suto andra tiggare, som begärde 5 fadda för *zijare makboleh*, och man kunde i allmänhet ej taga ett steg, utan att höra en tiggare. I trängseln skola flere förlorat sina turbaner och annat, hvilket äfven förekommer mig ganska troligt. Moské-tjenare stodo öfverallt omkring och slogo de trängande med i ändan mångklufna käppar. Men desse voro nästan de värsta tiggarena. Det hände sig att jag tog upp min börs för att utdela några 5 faddastycken åt fattiga, men knappt blef jag observerad görande detta, förän jag blef omringad af ett förfärligt otal tiggare, som ryckte mig hit och dit

samt skreko mig i örat, den ene ett, den andre annat, allt *lihobb essejih.* Af somliga blef jag förföljd långt ut på gatan, isynnerhet af en, som följde mig halfvägs hem genom halfva staden, oupphörligen läsande *fathe* och besvärjande mig vid min kärlek till *Sejid* och profeten att ge honom 5 fadda. Han förekom mig så föraktlig att jag haft lust att spotta honom i synen, men afhöll mig dock.

Juli 28.

Vandrade omkring mest utanför staden och såg på tiggarne, som lågo i alla knutar och på alla vägar, nästan alldeles nakna, blott med en gördel om midjan, icke allenast karlar utan äfven qvinnor, lika nakna med blottade hängande bröst, vid hvilka ofta något barn hängde. De voro smutsiga och svarta, som det tycktes med flit nedsudlade i ansigtet, och vältrade sig i ordets egentligaste bemärkelse i stoft och dam. Somliga hade sina blottade kroppar öfverhöljda med sår och skabb, samt uppväckte åtminstone hos mig afsky och styggelse, i stället för det medlidande de troligen åsyftade. Äfven här blef jag, då jag en gång tog upp min börs, på det förfärligaste ansatt af en skara, som i största hast, jag vet ej hvarifrån, samlade sig i otal omkring mig, och ryckte mig från alla sidor. De tycktes alla ha sina bestämda platser, dit de om morgonen begåfvo sig, liksom dagsverkaren till sitt arbete. Jag vet mig nästan aldrig ha sett ett så vederstyggligt folk, som dessa tiggare. Vandrade för öfrigt omkring hela dagen, dels seende på *birgas*, dels i staden betraktande fol-

ket. Simmade några gånger i den smala och smutsiga kanalen. Så ljumt vattnet än var, så var det dock något uppfriskande att blöta sig här från den förfärliga hettan och dammet, som stod öfver hela trakten. Hemma hos oss var en samlingsplats för alla *Baranijeh*-boer, som suto här samt åto och sofvo hos oss, lemnande oss aldrig i fred.

Juli 30.

Gick om morgonen ut och gjorde min vanliga tur, först till *malab* och såg en stund på kämparnes och kappridarnes *birgas*. Vandrade derifrån öfver boskapstorget, seende på handeln och skriket der, ner till norra kanalen och simmade i den. Här var nu temmeligen fritt från folk, men stranden hade under festen blifvit nedsmutsad, så att det var mig svårt att finna någon ren plats. Vandrade sedan öfver det oändliga fältet, der de resande tälta. Det är den egentliga platsen för folknöjen, ty här är fullt med gungor, största delen gående vertikalt. Sångare och konstmakare, *havi*, tamburister m. m. äro äfven hufvudsakligen här församlade mellan tälten. Tälten åter erbjuda en högst rörlig anblick af qvinnor, som koka eller sitta inne och breda ut de saker de köpt på marknaden, gräla och skrika åt hvarandra med den här vanliga häftigheten, samt slå händerna ihop. Ibland dem hopar af barn, som springa omkring i deras fötter. Äfven ser man dem roa sig med deras vanliga lilla *tar* eller tambour de basque, till hvilken de sjunga sina enkla sånger, med sin vanliga tremulerande och något hesa stämma. Högre upp otaliga

kockar och kokerskor, som i sina små usla mattskjul koka och sälja maten från sina stora grytor åt hungrigt folk. Min afsigt var att vandra omkring hela fältet, men det var så stort och vidsträckt att jag, isynnerhet i min nuvarande usla och bedröfliga ställning, plågad af bölder och äfven för öfrigt ej vid min vanliga välmåga, omöjligen såg mig vara i stånd dertill. Jag begaf mig således inåt staden, tågade genom den i den förfärligaste trängsel, som gjorde att jag som oftast måste stanna samt sätta mig på kanten af någon bod*mastaba* att vänta och låta den värsta skocken passera. Hvad här liksom annorstädes förundrade och uppbragte mig, var att unga karlar, mest *saiser* till föregående hästar, för att öppna väg oförväget slogo in i folkmassan med *hippopotamos*-piskor, käppar eller andra tillhugg, och att folket ej gjorde något dervid, churu de ofta fingo sig dugtiga och gemena hugg på ryggen, hufvudet eller ansigtet. Vid sidan af gatan åter suto handelsmän, beväpnade med tjocka palmqvistar och slogo lika oförväget det påträngande folket, för att skydda sina varor från att krossas sönder. Pojkar och barn, ofta mödrar med sina småbarn ridande grensle på deras axlar, nära nog trampades under folkets fötter. Å andra sidan tyckes det rätt vara Arabens fröjd att få trängas och bogsera sig fram genom skocken. De skrika och hojta dervid som vanligt: *hoa ja shekh*, eller *geda*ʿ, eller något dylikt. Skuffar man till en sådan påträngare och förebrår honom derför, får man till svar: är det ej *molid* nu och tycker du dig vara

ensam på gatan? Jag kom hem före middagen och tog mig en välgörande lur ända till *ʿasr*, då jag gick ut med shekh *ʿAli* och åt hos vår vanliga kock. Derefter satte vi oss i ett café vid sjelfva brädden af den höjd, på hvilken staden står och derifrån man har en vacker, vidsträckt utsigt öfver de östra och norra fälten. Solen gick ner i vår rygg och månen steg upp framför oss, men himmelen var till en del fördunklad af den rök och de stoftmoln, som hvimlet i och omkring staden förorsakade.

Vid *maghrib* begåfvo vi oss hem och suto en stund, men jag begaf mig åter ut på vandringar. Derunder träffade jag ihop med den lilla skräddaren från *Hossein* i *Masr* och vandrade omkring med honom hela natten. Suto länge i ett café invid bron, som ligger i hörnet af kanalen, och sågo på de raketter som kastades från *Hakims* tält. Vi hörde sedan på en äldre qvinna, som sjöng till en utmärkt god *zummara*, den bästa jag här hört. Det var ej utan att jag fann stort behag i den, men qvinnans röst var högst miserabel och alldeles förställd af heshet. Dock fick hon, såsom alla andra, de vanliga förtjusningsutropen. Derefter suto vi i ett annat stort café och hörde *Sejideh* från *Masr*, som uppe i ett fönster, under det öfver gatan spända tältet, turade om att sjunga med en nedantill i cafét sittande sångare. Hon är ej af *Masrs* bästa sångerskor, dock gjorde hon här effekt, så myeket mer som hon ej sjöng för betalning, utan blott *she lillah ja Sejid*. Under det hon hvilade och sångaren vidtog, beställde hon sig

upp ifrån cafét *shishe* och kaffe. Det var under natten samma trängsel som om dagen, isynnerhet på vissa platser. I nästan alla cafén inne i staden funnos *khoval*, som dansade med sina castagnetter vid någon viol och tambour de basque. Jag såg några af dem, men jag kan ej finna mig vid att karlar utspökade till qvinnor skola dansa qvinnodanser och passera för qvinnor. Ungefär såsom då våra moderna operors hjeltar spelas af qvinnor. Sjelfva dansen är högst sinnlig och utförd af en vacker flicka måste den förefalla mycket retande. Vid midnattstid gingo vi in i moskén för att göra vår *zijaret* hos *Sejid*, men *maksoran* var ej öppen. Vi vandrade således blott omkring i moskén, samt sågo och hörde på några *zikr*, som här höllos. De voro i allmänhet utan något egentligt värde och ej att jemföras med dem jag hört i *Masr*. Dock funnos här dervisher, som under *zikran* dansade, svängde och snurrade med sina små *tarer* i sina händer. Dansen, liksom hela *zikran* och ceremonin hade något särdeles vildt i sig, dansen ofta äfven den retande sinlighet man finner hos *khoval*. För öfrigt var moskén full med folk, som dels vandrade omkring och begapade, dels sofvo, dels åto, dels läste böner. Qvinnor och karlar buro omkring bröd och annan provision, fruktsäljare suto öfverallt med sina korgar, vindrufvor och andra frukter. Häremellan ett otal af tiggare, hvilka plågade mig förfärligt för att få 5 fadda för en *sura* till *Sejids* ära, och *hemalijeh*, som ansatte mig att för samma summa låta dem utdela sina vattenbördor åt

den törstige. Om man låter honom *"jesabbil"* (som det heter) sin kruka eller fårskinn, så får man en lång, ofta särdeles vacker bön eller önskning att i paradiset bli törstsläckt af Herren. Golfvet i moskén är slipprigt af vattnet som spillts och fullsudladt af halm eller smolk efter det otal af alla slags månglare, som sitta här dag och natt. Vi vandrade ännu litet omkring, så oändligen trött jag än var, och kommo hem först någon timma före morgonrodnaden.

Juli 31.

Vandrade på förmiddagen omkring på det norra fältet samt betraktade åter det rörliga och brokiga lifvet i tälten, trätan mellan qvinnorna som kokade och (emedan de voro flera) käbblade om sättet att koka, eller som köpte leksaker åt sina barn eller lyssnade till någon sångare eller något dylikt. Barnens leksaker äro här temmeligen lika de hos oss brukliga, isynnerhet bleckskramlor i form af små stop, rörpipor, *zummarer* och *tarer*. Folk går här i ymnighet omkring utropande till salu sådana och andra saker, såsom dukar och knifvar. Underligt är att man ger åtskilliga sådana varor epithetet Engelska; dock är det brukligaste epithetet: Istamboliskt. Konstantinopel är i allmänhet hela Islams hufvudstad och allt är godt som kommer derifrån. Dock är allt som hemtas derifrån ursprungligen af Engelsk eller Fransk fabrikation och alltid det sämsta och uslaste skräp, som i Europa omöjligen kunde få afsättning. Men här måste allt vara billigt och fås nästan för ingenting, för att finna afnämare. Efter en lång omvandring

på det stora fältet, kom jag ner till kanalen och simmade i den på annat ställe än vanligt. Före middagen kom jag hem och hörde på den *khatme*, som 5 *fokaha* gjorde i dag i vårt rum, beställda dit af *Ahmad effendi* från *Baranijeh*. Han har nemligen för afsigt att detta år göra pilgrimsfärden till *Mekka* och gjorde nu här denna *khatme* för lycklig resa. Om morgonen bittida kom shekh *Soleiman* hit med shekh *Ibrahim* och genast derpå 2 unga *fokaha* från *Azhar*, hvilka alla jemte shekh *ʿAli* läste och sjöngo hela Koran igenom. Vid middagstiden togo vi alla oss en dugtig lur och vid *ʿasr* hade de slutat sin *khatme*. *Ahmad effendi* var mest hela tiden frånvarande och kom blott närmare slutet för att ge dem pengar. Liqviden, liksom alla förhandlingar med folket här, gick ej utan litet krångel och var högst besvärlig att se på. Sedan alla hade gått, gingo shekh *ʿAli* och jag ut, satte oss efter några slag uti vårt vanliga café på brädden af sandhöjden, suto der tysta och betraktade rörelsen och lifvet på fältet nedanför. Vi fröjdade oss öfver den vackra utsigten ända till *maghrib*, då vi gingo hem. Efter min vana gick jag dock genast ut igen och begaf mig till det NV hörnet af det stora tältfältet, der shekh *Hassan Abolghēt* var. Han skall för någon tid, kanske 10 år sedan, uppträdt här såsom *Vali* och samlat omkring sig några medföljare, dervid blifvit tillfångatagen af pashan, som bland annat slagit honom 100 *korbag* under fötterna, då mjölk flutit ner från fotbladen; de bundo stenar vid hans fötter och sänkte honom så i Nilen, men

stenarne hade flutit upp med honom ridande på dem m. m. d. *karamot* eller underverk, som man berättar om honom. Han är af *imam Lezis* afkomlingar och ännu en ung man. Pashan, försäkrad, som det berättas, om sannfärdigheten af hans *Vali*-skap, gaf honom skattefri jord till stor mängd, pengar och rikedom. Nu är han här, tältar på det omnämnda stället samt upptar med sina många tält och sitt skräp en särdeles vidsträckt plats. Hvarje dag spisar han ett stort antal fattiga och andra, som obedda samlades dit. Han hade hemtat med sig 300 *ardeh* hvete och slagtade hvarje dag 15 får, en kamel och tror jag äfven hornboskap. Jag gick dit ner närmare *esha* och träffade en stor hop folk, som åto i tält och tycktes vara hans dervisher eller medföljare, alla klädda såsom militären här, samt kanske andra deras vänner. Till dem frambars maten på brickor, som efter vanligheten sattes på en *kursi* eller liten stol, och den tycktes bestå af de vanliga grönsakerna, *bamia* och *melohijeh* jemte kött. Det sämre folket stod omkring köket och kittlarne samt väntade tills turen skulle komma till dem. Desse spisades icke på bord, utan maten östes åt dem uti en lång trädmaskin, afdelad i 4 upptill bredare, nedtill smalare afdelningar. Hela maskinen gick på hjul och kunde sålunda flyttas efter behag. Den hufvudsakligaste födan, som tycktes bestås dem, utgjordes af *fatteh*, i smör stekt bröd, som östes i hvarje afdelning af den långa trädkärran, hvilken var så låg att då en vanlig man stod på knäna framför den, räckte den honom

till axlarne. Jag blef dock ej der så länge att jag fick se deras måltid, emedan det dröjde särdeles länge, utan gick tillbaka åt staden till jemte ett stort tal af folk, som likt mig gått dit ut för att skåda. Jag begaf mig på närmare håll till festdomarens tält, för att se på det briljanta fyrverkeri man sade i afton skulle afbrännas der. Jag träffade här öfverallt den förfärligaste trängsel, men trängde mig dock fram mellan folkhopen till ett upphöjdt ställe af *gizr* eller kanalbrädden; der såg jag några raketer som kastades och några blå eldar som afbrändes på den fria öppna plats, hvilken utanför tältet bildades af en i cirkel uppställd soldatskara. Men soldaterne, som beväpnade med *neboter* voro ställda öfverallt i folkträngseln för att hålla ordning, och som på det oförvägnaste sätt slogo in med sina käppar och piskor i skocken, förargade mig så, att jag snart åter gick bort. Man sade mig att fyrverkeriet skulle räcka hela natten och att det bästa skulle komma först mot morgonen. Jag satte mig att hvila en stund uti ett café-tält vid den östra kanalen, gick derifrån inåt staden och genom den fram till *imam Lezis* hus, der denne *imams* följare årligen samlas vid *Sejids* fest och hvarje afton hålla *zikr* till hans lof. Genom efterfrågningar fann jag slutligen huset, som är beläget i ena ändan af staden, och trängde mig ibland det på gården omkring den stora *zikr*-runden hoppackade folket. *Zikren* var verkligen härlig och kanske den vackraste, åtminstone en af de bästa jag hört. *Allah*, som råmades af chören, var oändligen djupt och dåft; isynner-

het fanns der en man, hvars djupa, dofva och halft surrande stämma, (liknande ungefär E- eller A-strängen af en contrabas) öfverljöd alla samt genomljöd och genomsurrade hela *zikren*. Här tycktes mig vara ett ovanligt stort antal af *munshidin* eller solister. Det hela behagade mig utomordentligt, det var verkligen högtidligt och storartadt. Blott trängseln, som gjorde att jag ej fann någon plats, och hettan af den stora massan besvärade mig. Här hörde jag af en bredvid mig stående man, som berättade det för sin granne, att en kristen för en eller två dagar sedan vid åhörandet af denna *zikr* utropat *shehadet* eller bekännelseformeln, och öfvergått till islam. Detta hade jag äfven förut hört af *Muʿallim Mohammad* och af andra, med någon motsägelse beträffande platsen, sägande somliga att det varit vid den *zikren* som hölls i *Abolghets* tält. Mannen här sade att det var en *Frangi* från Paris, att man följande dagen gjort för honom en ståtlig *zaffe* och att han äfven skulle synas i nästa fredagsprocession. Det gör mig ondt att jag härom ej kunnat få några pålitliga underrättelser. Dock så högtidlig *zikren* än verkligen var, tror jag ej att någon, allraminst en Parisare, isynnerhet i våra tider kunnat hänryckas ända derhän, att han öfvergått till islam. Jag åtminstone kände ingen frestelse dertill nu, mera än förr. Men det är underligt att se huru hvarje muslim tror, att hvarje annan trosbekännare bör och måste med full öfvertygelse antaga deras religion och afsvärja sin gamla. Trött som jag var och tröttnande allt mera af ståendet här, var jag

ledsen att ej orka hålla ut längre, men begaf mig slutligen hem särdeles sent.

Aug. 1.

I dag, liksom redan de 2 eller 3 föregående dagarne, börja folkhopar draga hädan med samma pomp och ståt som de tågat in, dock icke fullkomligen så ståtligt. Man hör pukorna dunsa vid de skrällande piporna och det ännu finare och hvinande qvinno-*saghiret*. Men äfven funnos de som i dag först anlände, ehuru till ganska ringa tal. Jag tillbragte min dag som vanligt med att vandra omkring, först på *mal'ab* för att se på kappryttarnes *birgas* och sedan på *malaka* att se lifvet i tälten. Simmade i *ter'an* och dref omkring i staden. Nästan i hvarje café var en eller två *khoval*, som dansade sina lasciva danser för ett stort antal åskådare, icke allenast inne i cafét, utan äfven för det sämre folket utanföre, som trängde sig omkring dörren för att få se en glimt in. Trängseln var som vanligt stor och nästan ogenomtränglig. Äfven funnos *khoval* som gingo omkring, stannade utanför bodarne, dansade och öppnade nätt sina castagnetter för att i dem fånga upp en 5 eller 10 fadda. Äfven jag träffade ut för en sådan, då jag satt på en bod-*mastaba*, köpte tobak och hörde på en Arabisk krigsman. Han berättade om Frangernas barn- och fattighus-inrättningar, huru hos dem inga tiggare eller fattiga alls funnes, utan alla bestämdes till något arbete och om de voro lytta på någon lem t. ex. armar eller händer, lärdes de och höllos till att arbeta med fötterna. Men deremot förebrådde han de kristna

att renlighet ej hörde till deras religion. Det är en förebråelse som jag ofta hört, hvartill jag ej kan inse grunden, då vi dock i allmänhet och utan motsägelse äro mycket snyggare och renligare än de. Men kanske är det derföre att vi ej på våra afträden tvätta oss bak och fram med vatten. För öfrigt var i afton inga särdeles lustbarheter, såsom sällan hos musulmän aftonen före fredagen, utom möjligen någon *zikr* eller någon *khatme.*

Aug. 2.

Efter en liten morgonvandring kom jag bittida hem och blef hemma sittande med shekh *ʿAli* ända till middagen, då hans systerson *Mohammad* följde mig till moskén *Bosa.* I denna moské hade nemligen *Sejid* under sin lifstid plägat hålla fredagsbönen och till hans minne håller hans *khalifeh* den nu äfven under *Sejids*-festen här. Tvagningen till bön hade jag förrättat hemma, behöfde således ej här besvära mig dermed uti den trånga *medan.* I porten lemnade mig *Mohammad* och jag inträdde, men fann alla 4 pelargångarne så fullproppade med folk att jag omöjligen kunde finna någon plats i någon rad. Midtpå gården stod ett träd och äfven derunder var fullt med folk. Sedan jag sålunda vandrat en stund omkring, ej utan att vara litet flat och utan att finna någon passlig plats, fann jag mig tvungen sätta mig i en rad som intagit sin plats midtpå gården. Jag bredde ut min näsduk på säfven och strået, som var lagdt på marken, förrättade mina 2 knäböjningar, *tahijat elmesgid*, och satte mig så midti den brännande middagssolen,

utan det minsta skygd och utan den minsta vindfläkt. Som det var temmeligen bittida och man just hade sjungit *selam*, fingo vi sitta länge och vänta förän bönen började. Jag plågades oändligen, icke allenast af hettan, utan ock af en böld, som gjorde min sittning särdeles svår och plågsam. Bönen förrättades dock slutligen och gick för sig som vanligt, men i anseende till det långa afståndet från *imamen* kunde jag ej höra just någonting af hans *khotbe*. Så snart bönen var slut skyndade sig alla ut med största brådska, för att se och deltaga i den procession, som *khalifen* nu företog, dels inuti, dels utanför staden. Äfven jag trängde mig fram och kom, ehuru med stort besvär, ut på gatan samt såg nu här män till häst eller ridande på åsnor, utspökade och utklädda på det löjligaste, brokigaste sätt. Jag kunde dock omöjligen tränga mig genom skaran, utan följde med skocken, i hvilken folk grälade på hvarandra förfärligt. Bland annat såg jag här en stor, tjock, väldig gumma slåss med en ung man, som hon gaf dugtiga slag. Mannen tycktes af pur flathet ej kunna värja sig från henne, utan lät henne i ro slå honom efter behag. Sedan jag en stund så blifvit framskuffad i trängseln, vek jag af på en tvärgata, för att slippa ur den verkligen svåra plåga hvari jag befann mig, och kom efter några slag ut genom en stadsport, der jag af den stora trängseln slöt att processionen snart skulle passera. Jag stannade här på en temmeligen god plats och hade nu tillfälle att något bättre skåda öfver den *pajazzo*-lika, nu äfven af nya

skaror ökade processionen. De flesta voro brokigt målade i ansigtet, röda, blå eller hvitfläckade, med löjliga hufvudbonader, såsom en urhålkad *battikha* med instoppade fjädrar eller något annat. Somliga voro helt och hållet höljda uti halmmattor, somliga voro mest nakna blott med en gördel om midjan, somliga voro grannt utstyrda med hvita, röda eller rödrandiga *mokler* på sina hufvuden, eller med andra dyrbara guldbroderade tyg. Flere hade framför sig på sina åsnor eller hästar små gossar och barn, som voro lika grannt eller lika löjligt utstyrda. Processionen föregicks af en stor skara män, beväpnade med *nebboter*, hvilka som oftast stannade och gjorde med hvarandra en låtsad kamp i luften, eller slogo de in i den hopträngda folkmassan för att skaffa rum åt processionen. Kort efter dem följde de stora pukorna på kameler, 4 som jag vill minnas till antal, och karlarne, som suto på dem, dunsade dugtigt på pukorna. Jemte dem följde de här i all fröjd oumbärliga skrällande piporna. Allt emellanåt syntes i processionen en och annan ensam *pajazzo*, beväpnad än med en stor oformlig *nebot* eller trädstam, än med någon annan knölig och knotig stock, palmqvistar eller något annat. De flesta buro på sin turban en *tartosh*, det vill säga en sockertoppslik spetsig strut af rödt papper med några löst nedhängande guldpappersremsor. Icke allenast de som deltogo i processionen, utan äfven andra buro sådana. Långt inne i processionen kom först *khalifen;* han var klädd i en lång röd mantel eller *gibbe*, med stor röd turban,

utan något slags fladder. Han blef oupphörligt kysst på sin högra hand af bredvid stående fromma åskådare, utan att dock hindras i sin gång på sin vackra häst. Tåget slutades med en liten trupp militär af det vanliga *nodsam* eller fotfolket, föregångna af trummor och piccolo-flöjter, ty annan militärmusik fanns här ej. Öfverallt på vägen, utanför staden och på alla höjder, stod fullproppadt med åskådare, äfven här hade man svårt att komma fram, utom på långa omvägar. Solen brände hett och luften var full med dam, så att det öfverhufvud var högst besvärligt. Jag följde ock derföre ej med tåget längre än vidpass någon timme, utan begaf mig sedan ner till kanalen och simmade. Gjorde om aftonen en tur omkring de Arabiska *horis* hus, såg på lifvet der, hörde på deras castagnetter och små tamburer samt betraktade deras dans.

Aug. 3.

Sedan vi för 2 dagar tillbaka ackorderat oss en liten båt att föra oss från *Tanta* till *Kairo*, begåfvo vi oss i dag bittida på morgonen, sedan vi druckit vårt kaffe, om bord med vår lilla tross och lade ut. Vi hade hyrt båten enkom för vår räkning och utom oss två samt shekh *ʿAlis* systerson *Mohammad*, voro blott de 2 båtkarlarne jemte en liten 7årig flicka om bord. Vägen gick åt öster och sydost längs *Tanta-* eller *Sejids*-kanalen; fram drogos vi till det mesta med *liban*, i brist på vind. Middagstiden ungefär hunno vi fram till den så kallade *Sejids*-bryggan, som är ny med ett hvalf och ganska vacker. Såsom van-

ligt de första dagarne af en sjöresa, sof jag nästan oupphörligt hela dagen och förlorade heller intet derpå, emedan den smala kanalens stränder erbjödo ingenting att fröjda ögat med, så mycket mer som de voro så höga, att de fullkomligen betogo utsigten af landet deromkring. Om aftonen blåste en liten NVkåra upp, som förde oss fram till en betydligare by eller småstad *Meliq*, der vi gingo upp och köpte en förträfflig sötmjölk med ovanligt söt smak, så att jag frågade om de blandat den med socker. Äfven en annan sorts halfsöt mjölk köpte vi här, som mycket liknade vår gäsmjölk och här kallas *metarid*, af de kärl hvari den göres. Det var från ett kristet med vår *rais* bekant hus, som vi togo mjölken och den var derföre särdeles ren och god. Ehuru det redan var fullkomligen mörkt, stannade vi ej här öfver natten, utan begagnade oss af den lilla vindfläkt vi hade och seglade vidare, passerade ett invid *Meliq* beläget stort café vid stranden af floden, der största delen af de oss från *Tanta* medföljande båtarne laggt till för att tillbringa natten. Från dem hördes nu, såsom förut under hela vägen, starkt skrål, dels af grälande och skrikande folk, hvilket här är så vanligt, dels af pukor och pipor, hvilka fördes hem till Kairo, dels af sångare och andra. Oväsendet och lifvet här var lika, om ej värre än på våra Åländska Bomarsundsbåtar, då de återvända från Åbo marknad; äfven här förekom täflan mellan båtarne att komma framom och segla förbi hvarandra, dock ej till den grad som hos oss. Egyptiern och Araben är

egentligen ej sjöfolk, blott så mycket som behöfves på den alldeles ej farliga och ej skrämmande Nilen. Den del af floden vi nu beforo kallar man *Elbahr elvastani*, och den skall genom *Sejids* kanal gjuta sig ut i Medelhafvet genom 2 armar. Vi seglade om aftonen ännu ett stycke fram förbi cafét, ehuru vår *rais* tycktes ha stor lust att taga nattqvarter der. Vi kommo dock ej långt, förän vi slogo vår lilla plugg i land och bundo båten vid den, i sällskap med några andra.

Aug. 4.

Halade oss fram mest hela dagen under beständigt gräl mellan *raisen* och hans karl, som var hans slägtinge och egentligen ingen sjöman. *Raisen* var en gammal sol- och väderbiten man om några och 70 år, som han sjelf sade, men ännu rask och dugtig. Han hade från sitt 8:e år beständigt seglat och färdats på Nilen. Liksom alla sjöfarande var han vresig och hojtande, isynnerhet då turen kom till honom att draga *liban*. Då sökte han gräl i den simplaste småsak med sin karl och röt åt honom förskräckligt. Han å sin sida, som ej väl förstod sjömansspråket, hojtade tillbaka och sålunda var beständigt gräl emellan dem. Också kan man ej gerna ha tyngre och plågsammare arbete, än att dra *liban* i den förfärliga hettan, barfotad på den brännheta marken. Äfven förtröt det honom, som andra, att intet väder blåste. Deremot då god vind blåste upp och han i fred fick sitta vid styret, isynnerhet i aftonsvalkan, var han särdeles munter och berättade oss sagor &c. Vi hunno

närmare middagen fram till en af Egyptens betydligare städer *Shebin*, som ställes i bredd med *Menof* och *Tanta*. Vi gingo blott som hastigast upp i land och gjorde våra "orationer", såsom Ålänningen säger. Staden var ungefär i Kairos smak, med fönster och *melakif*, och förekom mig temmeligen stor. Rundtomkring funnos planteringar och trädgårdar samt nära intill ett litet så kalladt palats, sätet för stadens Turkiska domare. Det låg midti en trädgård och tycktes vara vackert. I allmänhet förekom mig trakten här jemte flodstränderna mera odlade än annorstädes, ty tätt och ofta, nästan beständigt, färdades vi förbi trädgårdar och planteringar, som till största delen voro anlagda af och tillhörande hela byar. De flesta frukter, isynnerhet vindrufvor, sade man mig, hemtas hufvudsakligen härifrån. Sedan vi efter middagen tillbragt den värsta hettan på land, i skuggan af en trädgård, begåfvo vi oss vid *asr* vidare och hunno snart fram till bryggan *Karineir*. Den är ny, med 6 små hvalf och på ena ändan en sluss. Båtarne erlägga här en liten afgift för genomfarten. Shekh *ʿAli* och jag gingo upp, satte oss i ett invid bryggan uppfördt temmeligen stort café, drucko der jemte *raisen* en kopp och köpte oss några *battikhor*. Här var rörelse och lif af arbetande folk samt från *Sejid* kommande resande, och jag trifdes här väl. Men *raisen* manade oss att skynda, sedan han snart blifvit färdig med liqvidationen och flyttat sin lilla *kijase* till andra sidan af bron. Vi hade knappt hunnit om bord, så blåste upp en dugtig förlig vind. Straxt nedanför

bryggan lupo vi in i den egentliga floden, det så kallade östra eller *Dumjat* hafvet. Här lågo flere Nilfartyg färdiga att afgå, som det tycktes, till *Dumjat.* Hafvet här var stort och väldigt, med dess egna enkla men storartade karaktär. Vi och våra kamrater flögo friskt fram för den goda och temmeligen starka kåra, som blåste från aktern. *Raisen* satt oändligen nöjd och nyter vid styret, men shekh *ʿAli* var något rädd. Vi kommo i afton ett godt stycke fram och togo land först senare på natten, då vinden laggt sig, under en by, kallad *Bershom.* Jemte oss lågo här alla våra kamrater och vi utgjorde liksom en liten flotta.

Aug. 5.

Ruskade på oss före solen, höllo vår morgonbön, gingo upp i byn samt köpte mjölk och bröd. Byn var just ej af de minsta, den hade något modernare utseende, med raka och temmeligen breda gator; dock tycktes den öfverhufvud ej vara af de mera välmående och rikare byarne här, ty trädgårdar och planteringar funnos der ej. Vi dröjde ej länge der förän vi lade ut och började åter det tunga arbetet att hala fram vår båt med *liban.* Det var lugnt och hett hela dagen och såväl folket, som vi, plågades oändligen. Middagsstunden i den värsta hettan somnade som oftast *raisen* vid styret och fann slutligen för godt att taga i land och ligga en stund bi. Jag simmade här, tvättade mina smutsiga kläder, som jag bar på mig, och lät dem torka på min kropp, hvartill i den heta solen ej behöfdes många minuter. Min näsduk tvättade jag äfven och höll den en stund i handen emot

solen; inom högst en minut var den fullkomligt torr. Vi halade oss sedan ömsom fram, ömsom gingo vi för någon liten vindpust och veko af till det vestra hafvet, för att under *Manjal ʿaros* invänta shekh *ʿAli*; han hade nemligen om morgonen lemnat oss, för att öfver landet gå till *Baranije*, taga våra der qvarlemnade saker och låta tvätta mina smutsiga kläder, dem han tog med sig i ett stort knyte och bar på ryggen. Vi hunno en stund efter *ʿasr* fram till stranden och skickade *Mohammad* upp för att hemta sin morbror. Här lågo äfven 2 andra fartyg, som lastade *battikh*, och vi kokade kaffe gemensamt med dem. Jag vandrade omkring på den bekanta stranden och fröjdade mig öfver aftonsolens milda och magiska glans, då den gick ner öfver den gamla Nildalen och dess väldiga flod, i hvilken nu ett litet ångfartyg bultade fram till Kairo. Vid *esha* kom shekh *ʿAli* och hemtade oss qvällsvard af kokad mat, som vi på länge icke ätit, hvarföre vi gjorde en dugtig måltid i mörkret. Shekh *ʿAli* var rädd för våra grannbåtar, sade sig känna en man på dem för att vara en skälm, och rådde *raisen* att föra oss till en närbelägen ö, der ett fartyg från *Baranije* låg, hvilket äfven skedde.

Aug. 6.

Begåfvo oss i morgonrodnaden från den plats, der vi tillbragt natten, vid ön under *Manjal ʿaros*, seglade för svag förlig vind uppåt floden emot strömmen och hunno så småningom fram till *Fum elbahr*, der Nilen grenar sig i sina 2 väldiga grenar, det östra och det vestra hafvet. Här mer än annorstä-

des, såsom äfven vid inloppet ur kanalen till *Dumjat* hafvet vid *Kantaret elkarinein*, tyckes mig floden rätt förtjena namn af haf, isynnerhet nu, då den närmar sig sin öfversvämning och tilltagit betydligt i bredd. Den förekom mig särdeles stor och väldig, jag vet mig aldrig hafva sett en flod som kunde jemföras med denna. Emellertid hade nu vinden alldeles lugnat ut, så att vi måste dels med *liban*, dels med årorna och *midran* arbeta och skuffa oss fram i den förfärliga hettan samt den understundom uppblåsande sydliga brännande vinden. Denna dag förekom mig särdeles tung och odräglig, jag hade ingen fröjd af att beskåda det vackra *Shubra* och de nätta villor, som äro uppförda längs hela denna väg. Vi framkommo slutligen till *Bolak* närmare *'asr*, och sedan vi klarerat allt vid tullen, väl med ringa men dock något krångel, begåfvo vi oss på åsnor till staden till shekh *'Alis* hus. Den böld, som under resan stigit upp på mitt lår, hade temmeligen förvärrat sig, så att jag fann för godt att bli hemma hela aftonen. Vi drucko thé hemma af *Bokhara*-bons Moskwathé, och funno det godt. Men det jemte myggorna i min *mandara*, förtogo mig sömnen tills sent på natten.

Aug. 7.

Gick på förmiddagen ut till kansliet, der jag anträffade creditivet från *Borgström* jemte bref från honom, som dock innehöll blott få rader och äfven i dem föga glada underrättelser. Bref, som jag så säkert väntat från *Geitlin* och andra der hemma, funnos ej. Af *Timofejeff* fick jag underrättelsen att shekh

Tantavi varit här och jemte honom i *Tanta;* dessutom några andra ledsamma underrättelser beträffande min islam och Musulmanism här. Allt nedstämde mitt mod på det högsta och jag blef vid dåligt humör hela dagen. Jag satt hos *Köhler* ända till *'asr*, gick derifrån till *Wrede* och satt hos honom en stund, men trifdes ingenstädes rätt. Gick hem och åt med shekh *'Ali* vid *maghrib*, hvarefter jag gick ut för att bära ett knyte *hummus* till *Abdolkhalik*, men träffade honom ej i hans bod. Deremot träffade jag shekh *Sha'rawi* och några andra af mina vänner från *Gemelijeh;* de voro alla glada och vänliga såsom förr, ehuru jag fruktat förändring.

Aug. 8.

Satt hela dagen hemma, besvärad och hindrad af en böld ofvanför högra knäet att gå ut. Vi hade i dag besök af *Ahmad effendi* jemte andra från *Baranijeh*, hvilka voro sysselsatta med att anskaffa förnödenheter för *Ahmads* tillämnade och nu snart förestående pilgrimsfärd. De gingo och kommo hela dagen, buro korgar med skorpor, *kirab* m. m. Slutligen kommo de närmare *esha* hem och åto här qvällsvard. *Ahmad effendi* läste hela tiden förän maten inhemtades böner och verser ur Koran och tycktes i allmänhet vara särdeles from. Det har alltid förundrat mig att folket här uti sina böner och sin andakt ej söker ensamheten. Här beder man och gör sina knäböjningar midt på vägen eller gatan och öfvar sin andakt i hvilket sällskap som helst. Dock har jag tyckt mig finna att de som mest bära religion samt

fromma ord och utrop på sin tunga, äro just de minst religiösa, här som annorstädes. Efter qvällsvarden suto vi ännu på gården, rökte, drucko kaffe och hörde på *Sejid Ismain*, som berättade historier från sina resor och skojarfärder här. Han är från *Baranijeh* och skall vara en röfvare eller i allmänhet en stor rackare, som slagtar en menniska liksom en kyckling för 1000 piaster, efter hvad shekh *ʿAli* sade. Frågor uti *fikh* uppkommo nu äfven, och då shekh *ʿAli* förklarade dem, ropade de vanligen *Allah*, *Allah*, och tycktes särdeles förtjusta öfver t. ex. den lättnad Herren unnat resande uti förrättandet af de vanliga bönerna.

Aug. 9.

Satt hemma hela dagen af samma orsak som i går. Hela dagen hade *Ahmad effendi* bestyr med anskaffandet af förnödenheter för sin pilgrimsfärd och skickade oupphörligen sina karlar hit med packor. Ibland annat försåg han sig äfven med en packa *bafte* till svepningstyg, i händelse af på vägen möjligen inträffande dödsfall. Hela dagen satt här äfven den äldsta af *Baranijehs* byshekher, jemte sina tvenne små sonsöner, i hvilka han tyckes finna sitt enda nöje och sin enda fröjd. För öfrigt var här hela dagen just ingen ro för folket, som sprang af och an. Qvälls vard åto vi i ett särdeles stort sällskap, jag tror ungefär 12 personer, så att shekh *ʿAli* sjelf ej hade plats vid bordet. Jag var vid högst dåligt lynne, liksom de föregående dagarne, samt låg blott och tänkte på min resa till Arabien, dit jag längtar att

komma ju förr dess hellre, ehuru jag ser mig ej ännu vara dertill så förberedd som jag önskade.

Aug. 10.

Ahmad effendi reste bort jemte de andra. Jag begaf mig ut efter 2 dagars innesittande, som hade gjort mig alldeles kollrig, och gjorde en tur i *Azbukijeh*-allén, der jag tillbragte middagsstunden i cafét i det nordliga hörnet, under de största acacieträden. Här var en ljuf svalka och härlig skugga undan hettan och qvalmet, hvarföre jag blef länge sittande der. Senare träffade jag här 2 andra af *Baranijes* byshekher, som först i dag kommit till staden. Vi suto och språkade under det vi väntade på *esha*, men de voro ej vid det vanliga goda lynne folket här merendels har om aftonen, de lutade sig och somnade bort. *Eshan* kom slutligen sent och, sedan vi gjort ett godt mål, lade vi oss alla att sofva. Jag fick dock ingen sömn, dels för den starka middagsluren, dels för folk som oupphörligen färdades förbi på gatan, kommande från shekh helgonet *Teshtoshis molid*, som började i går, firas 3 dagar här i vårt granskap invid *Babesharijeh.*

Aug. 11.

Sedan våra *Baranijeh* shekher gått, begaf jag mig på förmiddagen åter till det café, i hvilket jag i går hade sutit. Men jag befinner mig i en högst svår ställning, icke allenast för böldens skull ofvanför högra knäet, som ser högst ruskig ut, utan äfven för en blåsa på min venstra häl, som nu först stigit upp efter den lilla barfota vandringen, jag under fär-

den till *Sejid* gjorde på andra sidan om *Ashmon.* Jag kan ej stiga säkert hvarken på den ena eller andra foten och har särdeles svårt att röra mig. Dessutom högst dåligt lynne och för öfrigt ej min vanliga goda helsa. Jag tillbragte middagsstunden i cafét och kom sedan hem. Om aftonen kommo shekherna tillbaka och åto qvällsvard, hvarefter jag gick ut ensam för att se på *Teshtoshis molid.* Den, liksom öfverhufvud alla andra fester här, bestod hufvudsakligen i folkträngseln. Jag gick ej in i moskén, der man tycktes hålla en *zikr,* och dröjde öfverhufvud ej mer än en högst liten stund der. I natt var äfven *lelet el marag* eller profetens himmelsfärd, som gjorde den förra så mycket högtidligare för folket.

Aug. 12.

Gick om morgonen ut och gjorde min uppvaktning hos *Bokti*, som var särdeles nyter och artig; satt en stund der och gick sedan till *Timofejeff,* men blef ej länge hos honom. Träffade på vägen derifrån Engelsmannen *Hamilton* med sitt väldiga röda skägg. Han såg nu glad och nöjd ut, i stället för att han förut alltid gått med nedböjd blick och tittat ner mot marken; men han skall nu ha ett godt antal elever och sökte äfven förmå mig att öka deras antal. I dag var jag ensam med shekh *ʿAli,* sedan *Baranijeh* boerne alla rest bort; vi åto redan före *maghrib*, gingo sedan till *Azbukijeh* och andades hos *Hanafi* frisk, ren luft samt drucko hans goda *hölv.* Kommo hem först vid *esha.*

Aug. 13.

Gick bittida ut till *Azbukijeh*, för att besöka den

för någon månad sedan hitkomna kasanaren *Dietel*, *Berzins* reskamrat. Han bor i samma *ka'ah*, der jag bodde de första tiderna af min härvaro. Vid mitt inträdande till honom tog han, liksom alla andra Européer här, mig för en Arab och helsningen oss emellan var högst tvungen, förän han fick höra hvem jag var. Härefter blef han mycket förekommande och artig, vi suto och pratade allehanda på Tyska, som är hans egentliga modersmål, men som han (likt så många andra Tyskar uti Ryssland) tyckes ha glömt och försummat för Ryskan eller andra språk. Han hade deremot af sitt Tyska ursprung bibehållit det breda, orddigra skroderandet, och pratade mycket med qvasi-lärdom. Han har dock ännu i sig en liten ynglingasjudning och är i alla fall här en, som man kan trifvas med. Medan vi suto, kom äfven rödskägget *Hamilton* hit, för att gifva honom timma i Engelskan och, som han sade, göra honom på kort tid till en John Bull. Jag gick derföre snart bort, begaf mig ut, tog en åsna och red till *Masr-el'atikeh*, satte der öfver floden till Nilmätaren, framför hvars port jag mötte en soldat och en *Berberi*, som förklarade det vara omöjligt att komma in utan biljett med tillstånd dertill. Jag försökte med lena ord förmå dem sätta sig öfver formaliteten, men de stodo ej till att beveka. Jag fick sålunda lof att vända om med oförrättadt ärende. Satte åter öfver floden och begaf mig till *Amin Beys* hus, som är *nadsir* öfver *mikjas*, men emedan det var middagstid träffade jag hvarken honom eller hans *vekil*. Jag begaf mig så-

ledes tillbaka till staden på min åsna, betraktade på vägen floden, som stigit betydligt och nu snart hunnit måttet för sin öfversvämning. *ʿArosan* eller den lilla jordvall hvarmed man stängt kanalen, som leder till och går genom Kairo, var nu högst 2 alnar öfver vattnet och således snart färdig att couperas. Vattnet i floden var alldeles ljusbrunt och såg särdeles underligt ut, men har dock ej förlorat sin goda smak. Jag färdades fram mellan de vackra trädgårdarne i gamla Kairo, förbi krutfabriken samt var ganska nöjd med min färd, ehuru den i hufvudsaken var förgäfves och jag gjorde den just i värsta middagshettan. På återvägen passerade *Sejide Zejneb*, hvars fest det nu är. Här var, liksom vid alla fester, stor trängsel af folk, isynnerhet af qvinnor, som besökt deras älskade och halft dyrkade *Sejide.* För öfrigt var här fullt med sötsakers-stånd, *khowal* och andra förlustelser. Jag stannade dock ej, läste blott i förbifarten på min åsna *fathe* för *Sejide* och begaf mig hem. Blef hemmasittande till *maghrib*, då jag med shekh *ʿAli* begaf mig till festen för *Sejide.* Jag släpade mig fram på mina sjuka och ömkliga fötter den långa vägen jemte honom; vi gingo in i *Sejides mekam*, kysste det fina vackra gallerverket omkring hennes monument, satte oss i en knut af *mekamen* och läste suran *Jasin.* Jag gaf en shekh och en gammal qvinno-shekhe hvardera 5 fadda för att läsa den för mig. Härefter gingo vi från trängseln inom den trånga *mekamen* ut i moskén, följda af tiggande *fokaha* och *hemalije*, vandrade en liten stund omkring i den rym-

liga och vackra moskén, der man ännu ej börjat, men satt färdig till *zikr*. *Esha* var nemligen ej ännu utsjungen. Gingo snart åter ut och satte oss i ett café, der shekh *'Ali* berättade mig, att alltid då han befann sig i villrådighet eller någon svår ställning och läste *fathe* jemte någon bön om råd och hjelp, antingen *Sejid el bedawi* eller *Sejide Zeineb* visade sig för honom uti en dröm och gaf honom råd. Det är ock nästan troligt med hans enkla, oskrymtade, barnsliga tro. Vi suto länge här och sågo på det trängande folket; men begåfvo oss slutligen hem och mötte på vägen oändliga skaror af dels gående, dels återkommande folk, äfvensom många kretsar af *fokaha*, som suto dels på gatan, dels i hus och höllo *zikr*. Jag kom hem ej så mycket trött, som fastmera plågad af mina sönderskafvade fötter.

Aug. 14.

Shekh *Soleiman* och en annan *fikh* kommo hit på förmiddagen och blefvo sittande en stund medan vi frukosterade. Sedan de gått gick jag ut och tillbragte middagen i mitt vanliga café i *Azbukijeh*. Om aftonen åto qvällsvard här hos oss shekh *'Ali* och några andra från *kashifens* hus i *Baranijeh*. Vi åto uppe, men jag blef ej med de öfriga sittande efter måltiden, utan gick genast ut, gjorde en promenad i *Azbukijeh* och satt en stund hos *Hanafi*.

Aug. 15.

Begaf mig bittida ut, tog en åsna och for till gamla Kairo. Jag träffade ej genast *Bekir effendi*, utan begagnade den stund jag måste vänta, att göra

en liten tur inåt staden. Den förekom mig större och ansenligare än jag föreställt mig och vackrare än man af utsidan skulle vänta. Jag kom snart tillbaka och träffade nu *Bekir effendi*, som var en tjock och grötmyndig Turk, sådana man här ser till stort tal. Han var dock artig emot mig och gaf mig *tezkeren* att komma in i Nilmätaren, utan svårighet och utan dröjsmål. Skrifvarne här tycktes alla vara Koptiska kristna, pratade med mig om Ryssland och togo mig för en muslim. Sedan jag fått mitt papper, satte jag öfver kanalen till *Roda* och blef nu insläppt utan krångel eller prut. Jag inträdde således först på en trekantig gård, der på ena sidan voro stall och på den andra muren af en trädgård, gick öfver den ut genom några gångar emellan halft förfallna hus och kom så ut till sjelfva sydliga spetsen af *Roda*, der Nilmätaren är. Den är en liten fyrkantig, så kallad *mandara*, utan tak och äfven halft förfallen, med en half manslängd höga murar ofvan förgården eller fotståndet. Man stiger ner i den på en liten stentrappa. I dess midt står en temmeligen tjock 6- eller 8-kantig pelare, markerad med streck till mätning. Rundtomkring väggarne går en inscription i vackra välbehållna kufiska bokstäfver, som jag dock i anseende till afståndet hvarken kunde eller iddes läsa. Nedantill på alla fyra väggarne voro likaledes små vackra inscriptioner. *Mandaran* var nu full med vatten och floden hade snart hunnit sitt mått. Utanför på den östra väggen äro, såsom karlen hvilken följde mig sade, 3 portar på hvarandra, genom hvilka vattnet

flyter in. För öfrigt tyckte jag det var just ingenting att se på, det hade i allmänhet, som så mycket annat, blott ålderns behag. Invid platsen der Nilmätaren står, är vägg i vägg med den en krutfabrik, i hvilken jag dock ej inträdde. Flodens vatten var alldeles ljusbrunt, hade en högst egen, underlig färg och strömmade med väldig styrka emot yttre muren af byggnaden. Jag dröjde ej särdeles länge här, gick ut och begaf mig till fots öfver *Roda*, hvars sydliga del jag ännu ej besökt. Här voro några små *fellah* byar samt här och der på båda stränderna några magnaters *kiosker*, med trädgårdar och planteringar, utan att dock på långt när kunna jemföras med *Ibrahim bashas* förträffliga park på norra sidan. Jag vandrade äfven genom den och betraktade åter de granna påfoglarne. Floden var här särdeles bred och väldig samt kan rätt förtjena namn af haf. Jag fröjdade mig som alltid öfver den härliga anläggningen, inträdde nu äfven innerst i den musselgrotta, som är bildad utanför *Ibrahim bashas* kiosk; bland alla platser jag sett, tyckte jag mig helst vilja lefva och bo här. Jag satte sedan öfver på färjan och begaf mig till fots ända till närmare *Sejide Zejneb*, der jag stannade i ett café, drack en kopp särdeles godt kaffe och handlade en bok af en gammal Malthesare, hvars Malthesiska Arabiska jag ej utan någon svårighet kunde förstå. Tog sedan en åsna och begaf mig hem, dit jag hann en stund före *ʿasr*, ganska trött af den långa färden i starkaste solhetta. Efter *maghrib* gick med shekh *ʿAli* till *Azbukijeh*, satt hos *Hanafi* och drack hans *hölv*.

Aug. 16.

Gick om morgonen till kansliet och tillbragte hela förmiddagen der. Jag ville ej stanna hemma, för att undvika fredagsbönen i moskén. Jag hade, liksom alltid om fredagen här, särdeles tråkigt och visste ej huru jag skulle hinna öfver middagen. Kort före *maghrib* gingo shekh *ʿAli* och jag ut och begåfvo oss på väg till *Sejide* och till *Fum el khalig*. Nilen hade nemligen nu hunnit sitt mått och man skulle i morgon bittida öppna kanalen, som leder till och genom Kairo. Natten före denna högtid beger sig största delen af stadens befolkning ut till den slätt och de sandhöjder, som ligga längs öppningen af kanalen. Allt som vi vandrade framåt, kommo vi in i skaror af utdragande folk, trängseln var ganska stark på gatorna och åsnorna upptagna, så att man ej kunde få sådana utan till särdeles höga priser. Vi vandrade derföre hela den långa vägen till fots. Så snart vi kommit fram till platsen, der man nu slagit upp kaffetält tätt invid hvarandra, begåfvo vi oss (såsom en stor del af de andra) öfver kanalen till *Roda*, der på stranden hopar af folk suto i cafén eller enskilda sällskaper. Vi funno slutligen en lämplig, ehuru något trång plats uti ett café just på strandbranten och satte oss der att betrakta det fyrverkeri, man nu börjat afbränna på stranden just gent emot oss. Det bestod hufvudsakligen och nästan endast i raketer af särskilda slag. Det hufvudsakliga tycktes vara kanonskott, som oupphörligen och till oändligt tal aflossades under hela natten och morgonen. Ka-

nalen här mellan *Roda* och fasta landet låg full med dels större båtar, som lågo bundna vid land och voro fulla af skådelystet folk, dels mindre båtar, som oafbrutet färjade folk öfver. Af de större båtarne voro flere grannt utstyrda med flaggor och gröna eller röda sidenlappar samt illuminerade, ofta hördes från dem *tarabukor* och kastagnetter eller någon *nai* eller *zummara* eller sång och så vidare. Man sade mig att inne uti dem funnos *ghavazi*. Bland andra fartyg lågo här äfven 2 af de små nätta Europeiska Nilångfartygen och från ett af dem hördes en flöjt med accompagnement af guitarre, men för öfrigt intet särdeles stoj eller oväsende. En min Arabiska granne berättade för en bredvid sittande vän, att de der ombord hade kök och nu höllo på att äta och dricka vin, arrak och annat godt, samt slutade med det vanliga: *allah jil'an abohom*. Vi suto länge här stilla och betraktade det särdelas rörliga lifvet och fyrverkeriet, men stodo slutligen upp och gjorde en liten vandring i folkskocken. Vi veko af på en väg som leder upp till en moské samt en by, och satte oss der i ett annat från vägen aflägset café. Här tog jag mig en särdeles välgörande lur på en öfver marken utbredd halmmatta. Vi hade nu hunnit kanske midnatten och begåfvo oss öfver på andra sidan till fasta landet. Här var naturligtvis trängseln och mängden större, men för öfrigt ingenting annat att se och höra än fyrverkeriet och kanonerna. Vi satte oss åter här i ett café och shekh 'Ali lutade sig nu ner till en lur. Jag steg upp och gjorde vandringar hit och

dit bland folket, hvaraf nu en stor del somnat och låg utsträckt, dels i sanden, dels på halmmattor. Dock voro tillräckligt många af dem vakna för att bilda trängsel. Fyrverkeriet fortfor allt med korta uppehåll och man afbrände nu större pjeser, t. ex. här så kallade *sakijeh*, *gargi* m. m. Återvände slutligen till vårt café, der jag fann shekh *'Ali* insomnad på en *serir*. Jag lutade mig på en annan och somnade äfven godt, ehuru min bädd ej var mjuk.

Aug. 17.

Vi blefvo uppväckta före solen vid *fagr* och af caféhållaren betjenta med ett stop vatten att tvätta oss i ansigtet, det första som hvarje musulman gör då han vaknar upp från sömn. Shekh *'Ali* klagade nu (som jag tror uppriktigt), att han hade svårt att vara utan sina dagliga böner, och begaf sig bort hem för att i *Sejide* moskén ordentligen göra sin morgonbön. Han lemnade mig således ensam och jag började nu vandra omkring för att få litet varmt, ty jag hade om morgonen, der jag tunnt klädd låg på min *serir* med bara fötter, underligt nog, fått något kallt i morgonkylan före solens uppgång. På stranden af *khaligen* var nu uppställd militär, som ordnades och öfvades litet att skyldra, tills deras Turkiska öfverste skulle komma och se på dem. Det syntes att det ej var på rätt allvar som Araben är soldat; de stodo uppställda i ledet, gapade omkring sig på folket och pratade, dock tyckte jag de gjorde sina små manövrer med lätthet nog. Jag satte mig slutligen i ett café, der jag hade temmeligen god utsigt öfver ka-

nalen och folkmassan samt betraktade ett litet sällskap Araber, hvilka suto framför mig, skämtade och skrattade med det här vanliga hårda och obehagliga skrattet. Det tycktes mig vara några af de många *hashashim*, som om aftonen och under natten hade berusat sig med denna osmakliga rusplanta. Medan vi så suto kom ett regemente militär frammarscherande, föregånget af den lilla musikcorps, som hela natten varit sysselsatt att blåsa på platsen der fyrverkeriet afbrändes. De marscherade öfver den stora nya bryggan, defilerande framför det stora tält, som derinvid var uppslaget för den Turkiska magnat, hvilken tycktes ha öfveruppsigten öfver det hela och der tillbragt natten i ett stort följe af tjenare och officerare. Folket trängde sig nu särdeles hitåt för att se arbetarne, som nere i kanalen höllo på att med hackor och spador afhugga *'aroseh*, eller den smala jordvall hvarmed *Fum elkhalig* var stängd. Snart började äfven vattnet sakta och småningom flyta in i kanalen; otaliga skaror af barn och annat folk spatserade vadande i det inflytande bruna vattnet och tycktes fröjda sig utomordentligt. Ceremonierna invid sjelfva vallen fick jag ej se, i anseende till afståndet derifrån, ej heller båten, som föres af strömmen in i kanalen eller annat. Jag vandrade ännu litet omkring, tog slutligen en åsna och begaf mig på hemvägen. Vägen var fullträngd med folk, såväl gående som kommande, och ända till *Sejide Zeinebs* moské voro massorna så tjocka att jag med svårighet kunde komma fram, äfven längre inåt staden var

ovanligt stark rörelse. Allt utvisade att det var en särdeles och kanske mer än andra firad fest; jag kan ej påminna mig någonsin vid något tillfälle här hafva sett lif och trängsel såsom nu. Bland hemkommande skaror var äfven ett sällskap kristna (jag tror Greker och Italienare) hvilka ridande på åsnor förde ett förfärligt oväsende, skrikande, sjungande och hojtande, rusiga som det tycktes, väl förtjenande det förakt folket här visar dem och görande skam åt kristna. Det var i allmänhet ej allenast musulmän, som deltogo i och fröjdade sig öfver denna fest, äfven de kristna och i allmänhet alla, så gamla som unga, så karlar som isynnerhet qvinnor, gladdes öfver vattnet som nu i ymnighet kom till staden. Allt visade att fester, som äro grundade i landets natur samt i tilldragelser af hvilka folkets välstånd och timliga välgång bero, senteras mera och firas med större glädje än de, som ett folks religion lägger på dem; så älskad och dyrkad än profeten här är af sitt folk, var hans fest dock ej att jemföras med denna. Jag kom hem kanske några timmar efter solens uppgång, ej utan att vara ganska trött. En stund före *maghrib* begaf jag mig ner till *Azbukijeh*, troende mig finna vatten i kanalen der, men man tycktes ännu ej ha släppt in det dit. Äfven här var ovanligt stark rörelse af spatserande folk och isynnerhet kristna, som spatserade i allén arm i arm med sina fruar och qvinnor. Jag blef länge sittande hos *Hanafi* i cafét och höll nästan på att somna på en *serir* i den svalkande aftonfläkten.

Aug. 18.

Om morgonen gingo vi i badstugan, som är gent emot vår port. Vi badade der, sträckte oss efter badet och drucko thé, men jag hade egentligen ingen fröjd af alltsammans, i anseende till mina bölder, som jag måste akta, och det smårödprickiga utslag, som jag har på hela kroppen och kliar förfärligt så snart jag det minsta svettas. Efter *'asr* gingo vi i ett café, som man uppslagit på stranden af kanalen. Folket satt i fönstren, hissade upp vatten derifrån i sina krukor och tycktes rätt fröjda sig öfver vattnet i deras stad. Dock var vattnet ännu särdeles orent och kanalen i det hela ruskig och förfallen, såsom husen vid dess strand; huru skulle det vara om de ståtliga kanalerna t. ex. i Petersburg vore här? Cafét, i hvilket vi suto, var ruskigt och fullt af sämre folk, så att jag hade ingen fröjd der. Vid *maghrib* gingo vi efter vår vana till *Azbukijeh* och suto hos *Hanafi*; men det är ej utan att jag finner mig något besvärad af min shekh, som jag sällan eller nästan aldrig kan slippa undan, ehuru han säkert är en af de bästa jag här kunnat finna.

Aug. 19.

Gick på morgonen något bittida ut och sökte *Dietel*, men träffade honom ej hemma. Stannade dock der en stund och talade med min gamla *Berberi*, som har gammal välvilja för mig. Satt derefter en stund uti mitt café i *Azbukijeh*-allén samt vandrade litet omkring i *Muski* och *Khanelkhalili*, der det i dag var torg- och auktions-dag samt fullt med ankomna Tur-

kar, Krimboer och andra fromma Muslims, som rusta sig till pilgrimsfärden. Träffade åtskilliga bekanta i *Muski*, bland andra *Jusuf* och stadsqvarter-shekhen *Abdolaziz*. Sedan jag åter en stund sutit i cafét hos *Hanafi*, begaf jag mig vid *esha* till *Prunner*, der jag träffade ett sällskap af 5 Tyskar, bland andra äfven den Tyska sjökaptenen, som gjort resor mellan *Gadde* och *Suez*. Han berättade att de 2 Fransoser, hvilka bodde i samma hus som jag de första månaderna af min härvaro, voro tillbakakomna och redan skickat saker upp till *Gadde*. De hade härifrån begifvit sig till *Jemen* för att genom *Aden* tränga vidare in i landet, men kommo således ej långt med sina öfverflödiga förberedelser, och jag tyckte det ej var utan att *Wrede* gladde sig deråt. För öfrigt var det ej utan nöje för mig att åter tillbringa en stund i Europeiskt sällskap, och samtala med Européer, isynnerhet med Tyskar, hvilkas språk här är mig såsom ett annat modersmål. Jag kom något sent hem, men shekh *'Ali* kom dock ner till mig och blef sittande omkring en timma hos mig. Han var nu, såsom i allmänhet folket här, om aftonen gladare och nytrare än på dagen, samt berättade mig mycket från sin studertid i *Azhar*, hvilket, så väl som mycket annat, öfvertygade mig om att deras studier och all deras lärdom går hufvudsakligen ut på småaktigheter och knoppar.

Aug. 20.

Middagstiden vek in hos *Jusuf*, som jag åter gaf en guinée för preparationen af den nu snart färdiga

fisksamlingen; betraktade äfven åtskilligt, som han hade hos sig, af samlingar i Egyptens natural-historia. Fick sedan tag på shekhen *Abdoľaziz*, som hängde länge vid mig och för 5 fadda (som jag gaf honom) vandrade omkring 2 timmar med mig. Han, liksom nästan alla här, låter för några styfver leja sig till hvilka tjenster som helst, och för en *bakhshish* kan man, tror jag, här köpa pashans hufvud och hvad helst det vara må, af de förveckligade och försmutsade Araberna i Egypten. Jag tillbragte med honom en stund i cafét hos Greken vid stranden af den lilla *Azbukijeh* kanalen, der man nu släppte in vatten. Folk hade samlat sig i mängd för att se på det inströmmande vattnet, äfven *Azbukijeh*-qvinnorna kommo ut, satte sig i cafén och rökte i all makligbet sin *shishe*. Der var en högst behaglig svalka i skuggan af de stora acacieträden, ökad af det uppfriskande vattnet och jag fann mig särdeles väl på min halmmatta, som jag bredt ut på marken. Jag kom hem vid *'asr,* läste en stund med shekh *'Ali* och blef sedan sittande att prata om studierna i *Azhar*. Der finnes ingen t. ex. som läser i historien, blott i *hadith*, dit äfven historien om de 4 khaliferna hör, och få som studera den hemma; blott sådana som om aftnarne göra sig ett nöje af att sitta i sällskaper och berätta, hvilket ej anstode en lärd. Det är förvånande att se huru religionen och studium af det, som närmast hör dertill, uppslukat allt annat samt till och med väckt förakt och motvilja för alla andra studier. Man vet af intet annat än *Koran* och *Fikh*,

på sin höjd äfven grammatiken, men ett grundligt studium af sjelfva språket finnes här ej. Äfven är det just ingenting annat än *Fikh*, som kan gifva en någon förtjenst. Vi kommo vidare in på kapitlet om predestinationen och huru menniskans alla handlingar, så goda som onda, äro *she min allah*. Det är en förfärlig absoluthet och hårdnackenhet som de inlägga i denna lärosats; också är det tillfölje af den, som de med större beredvillighet än vi förlåta menniskors svagheter, samt med större saktmod i allmänhet än vi se på sin nästas fel.

Aug. 21.

Gick ut närmare middagen och begaf mig raka vägen till Grekens café i *Azbukijeh*, der jag bredde ut en matta på kanalstranden, lade mig på den och läste en medhafd bok. Jag tillbragte så min middagsstund i den behagliga skuggan här och begaf mig hem först närmare *'asr*. Här träffade jag vid min hemkomst *Ahmad effendi* från *Baranijeh*, som kommit för att hemta sina färdiga effekter till sin pilgrimsfärd. Han stannade blott så länge han behöfde för att packa in dem för afförandet till Bolak, der fartyget låg, som skulle föra honom till *Kenne*. Hos mig uppstod nu åter stor lust till färden, men jag kommer väl ock derhän i sinom tid. Efter *maghrib* begaf jag mig ut till *Gemelije* för att träffa *Abdolkhalik*, men han hade redan stängt sin bod. Jag träffade der ihop med shekh *Isa*, hvilken var vänlig och glad att se mig som vanligt. Satt med honom i ett uselt café hos ett gammalt gråskägg och lem-

nade honom der efter mig, då jag gick till cafét bakom *Sejidna Hosein;* blef der sittande att höra på en *antari*, hvilken, liksom hans kolleger, läste upp ifrån *Siret ʿAntar* ungefär halfannan *karras.* Som de vanligen äro halfbildade män och ej känna grammatiken, vidare än högst ytligt, är deras föredrag brutet språk. Verserna, som ofta förekomma, sjunga de fram, dock hvar och en på sin ton, ej utan ganska stort behag. Dock faller sig åhörandet af en *antari* i allmänhet styft, har ej den lätthet och det nöje med sig som det af en *muhaddit.* Jag blef dock der sittande ända till kl. 3, ehuru jag började bli sömnig och det fina rödprickiga utslaget, som går likt en gördel omkring veka lifvet, kliade af svetten och hettan, samt jag äfven för öfrigt ej var vid särdeles humör, liksom hela denna tid.

Aug. 22.

Tillbragte som vanligt middagsstunden i Grekens café i *Azbukijeh*-allén vid stranden af kanalen, der vattnet nu ökats betydligt. Om aftonen gick med shekh *ʿAli* till *Hanafi* och suto i hans café till efter *esha.* Jag somnade medan jag låg der på en *serir.* Hade oändligen tråkigt hela dagen och var vid ovanligt dåligt lynne, som äfven under natten ej lemnade mig, utan förtog mig all sömn.

Aug. 23.

Satt hemma med shekh *ʿAli* hela förmiddagen och befann mig vid dåligt lynne samt ej god helsa. När stunden till fredagsbönen nalkades, väckte jag upp shekh *ʿAli*, som tog sig en liten lur; han gjorde sin

tvagning och gick till vår moské, utan att, till min förundran, uppmana mig att följa med. Men han ansåg mig ursäktad, såsom jag ock verkligen var, af den nya böld hvilken uppstigit vid mitt högra knä. Sedan han kommit tillbaka från bönen, gick jag ut och begaf mig till mitt vanliga café i *Azbukijeh*, tillbragte der middagsstunden ända till *ʿasr*, hvarefter jag kom tillbaka, stannade en stund på gatan vid ingången till *Azbukijeh*-allén, och såg på dervarande folkförlustelser; bland annat tittade jag in i en "Guckkasten" (camera optica), der allehanda förunderliga saker förevisades. Figurerna, som voro högst illa och klumpigt målade med vattenfärg, drogos nu bakfram. Här visades bland andra figuranter *Napoleon* och andra *Nosara*, kameler, *Mahmil*, Negrer ridande på underliga djur o. s. v. Karlens språk och förklaringar voro ej så löjliga, som jag väntat och som man hör dem i Tyskland eller annorstädes, men deremot voro orden här ofta rimmade. För öfrigt var här en *hawi*, som samlat omkring sig en stor ring, isynnerhet af barn, och några sångare, som voro omgifna af lyssnande qvinnor. Några sjelfsvåldiga flickor sprungo omkring i folkhopen med obeslöjade ansigten och skämtade med hvarandra. När jag kom hem satt jag en stund med shekh *ʿAli*, som berättade mig att *Sejid Ahmads* hustru jemte hennes syster (högeligen förargade öfver att nödgas flytta från den öfra *kaʿah*, som de bebott i shekh *ʿAlis* hus och som han nu skulle upplåta åt mig) kommit ner till hans hustru och utöst sin vrede på henne, med förbannelser öfver huset och

önskningar till Herren att det måtte förstöras af eld och brand eller annan olycka. Uppe i rummet och *fashan* hade de under 14 dagars tid, sedan shekh *'Ali* sagt upp dem att flytta, samlat all möjlig sorts smuts och skräp för att på allt sätt visa sin ilska. *Sejid Ahmad* sjelf är dock en god och beskedlig man, men har ingen makt öfver sina qvinnor. Såsom de flesta qvinnor här, skola de hålla sin man väl under toffeln. När de slutligen flyttade, togo de nycklarne med sig och shekh *'Ali* var nödsakad att gå till dem i deras nya hus och fordra nycklarne tillbaka. Ehuru de undertiden de bodde här haft föga eller intet af husgeråd, såsom dynor eller bolster, läto de under de senaste dagarne en *muraggid* komma och göra sig några dynor, för att, såsom shekh *'Ali* sade, visa för folket att de hade någonting att flytta. Hela dagen bar en liten, omkring 10-årig, flicka sakerna, hvarje gång en halmmatta eller dyna, till sluts togo de en karl att bära en stor kista och *Sejid Ahmad* sjelf bar en annan.

Aug. 24.

Gick bittida ut till kansliet, tog pengar af *Köhier* och träffade *Timofejeff*, som hade blifvit utnämnd till sekretär hos den nya general-konsuln *Fock* samt i morgon var färdig att afresa till Alexandria. Gick sedan att göra en liten visit hos Engelsmannen *Hamilton*, det väldiga rödskägget, och satt hos honom en stund. Han tyckes nu rätt hafva kommit på modet här, det synes höra till goda tonen för alla att taga timmar hos honom. Gick derifrån till *Dietel*, som i går haft

ett häftigt anfall af slag, hvarvid han nästan hållit på att krepera. Till all lycka hade hans Engelska lärare *Hamilton* råkat komma och skaffat honom en läkare, som åderlåtit honom. Han var nu särdeles svag och låg i en lätt sömn, hvarur vi naturligtvis ej väckte honom. Gick derifrån och satte mig i mitt Grekcafé i *Azbukijeh*, der jag dock ej dröjde särdeles länge i dag. Gick derifrån hemåt, men stannade på vägen och såg på den *Hawi*, som nu vid *ʿasr* alltid roar barn och folk här. Bland andra konststycken han i dag visade, var att han åt några tåtar bomull och slutligen nystade upp ur sin mun rödt, blått och gult bomullsgarn. Tiden upptogs dock mest af prat och groft skämt. Bland åskådarne voro äfven 3 Judepojkar, som oaktadt all smälek och alla gemenheter, han yttrade mot dem och deras religion, ej kunde förmås att ge fram 5 fadda, men ändå blefvo stående qvar, utskämda och beskrattade af konstmakaren samt det församlade folket. När jag kom hem hade sällskapet uppifrån ändteligen flyttat och man höll nu på att skura och skrapa undan den smuts de lemnat efter sig. Om aftonen flyttade vi upp, satte oss i *fashan* och drucko thé, som smakade särdeles väl. Shekh *ʿAli* var särdeles nyter, såsom alltid om aftnarne; vi suto länge, förän vi somnade under bar himmel och sofvo särdeles godt.

Aug. 25.

Här städades och rustades hela dagen, för att få min nya *kaʿah* i ordning och mina smutsiga kläder tvättade af qvinfolken. Jag såg dels med för-

undran, dels med vedervilja på folkets beredvillighet att tjena och passa upp mig; isynnerhet är jag förlägen för shekh *'Ali* sjelf, som alldeles emot min önskan ställer sig fullkomligen på en tjenares fot till mig. Men hvad skall jag göra? Middagstiden då här var temligen i ordning, begaf jag mig ut till *Timofejeff*, som höll på att ställa sig i ordning till sin resa i dag. Han sprang och fjeskade och tycktes ännu ej rätt hafva hemtat sig från sin glädje öfver sin nya post. Han tyckes vilja spela litet seigneur och är hel och hållen upptagen af tanken att rätt kläda sig a la gentilhomme, när han nu i stället för sin Turkiska drägt skall anlägga Europeisk. Sedan jag sutit der en stund med de andra, som åto sitt middagsmål, begaf jag mig till *Dietel* för att afvänta *Timofejeffs* ankomst dit. Jag anträffade *Dietel* sofvande och satte mig att bläddra i en bok tills han vaknade. Han var nu fullkomligen återställd från den svåra slagattacken han haft, men ännu styf i sin tunga. Medan vi suto kom dit en man, klädd som effendi men talande Franska särdeles väl. Han var en af de unga män, som pashan härifrån skickat till Paris för att uppfostras till Pariser-garçoner. Det tycktes ha lyckats nästan för väl med denne man; han var fullkomligen Fransosierad, skall hafva glömt eller förakta, om ej sitt Arabiska modersmål, så åtminstone sin religion, och vara en politisk marktshrejer emot Egypten och dess regering. Senare kommo *Timofejeff* och 2 andra unga män, som skulle följa honom ett stycke på vägen, samt kort derpå äfven gubben

Bokti, spridande doft omkring sig af essencer och pomador. Här pratades hit och dit, jag satt mest tystlåten af verklig oförmåga att mänga mig i sällskapets samtal, som ock var tråkigt; jag fann mig här fullkomligen fremmande, kanske mer fremmande än bland Araberna. Sällskapet aflägsnade sig slutligen och jag blef ännu en stund sittande med *Dietel* ensam, som är den bästa af dem. Han har dock ej fullkomligen kunnat vanslägtas från sitt Germaniska ursprung, ehuru han för Ryskan nära glömt sitt modersmål. Jag kom hem kort före *maghrib*, blef sittande med shekh *ʿAli* hela aftonen i *fashan* och drack thé. Jag är dock rädd att jag gifvit mig för nära ihop med honom, utan att egentligen behöfva det, jag kan ej gerna slippa honom någon stund, hvarken om dagen eller natten.

Aug. 26.

Som man ännu en gång ville skura och rensa mina rum, begaf jag mig bittida ut och gjorde några turer i *Khanelkhalili*, der det i dag var marknad. En stund före middagen begaf jag mig derifrån och träffade i *Muski* åter shekh *Abdolaziz*, som klagade att han för min skull gifvit ut en piaster häromdagen. Jag gaf den åt honom, ehuru osäker om det var sannt eller osannt, och vandrade till mitt Grekcafé, der jag blef sittande ända till *ʿasr*. Efter *maghrib* satt jag med shekh *ʿAli* i cafét hos *Hanafi* till något efter *esha*, och hade sålunda ganska tråkigt fått slut på min dag.

Aug. 27.

Satt hemma hela dagen och skref på ett bref, som jag började, till *Geitlin*. Jag hade högst tråkigt och mitt dåliga lynne, som nu räckt ovanligt länge, vill ej alls lemna mig.

Aug. 28.

Ville bli hemmasittande, men kunde ej härda ut dermed, utan giek ut på förmiddagen för att besöka *Dietel*. Fann hos honom hans Engelska språklärare och giek ej alls upp. Satte mig i Grekcafét i *Azbukijeh*, dröjde dock ej länge förän jag steg upp. Träffade en bekant *hammar*, med hvilken jag sedan gjorde en lång tur först till *Sejide Zeineb*, sedan tillbaka ut genom *Babelhadid* till en *khammara* uti en trädgård på kanalens strand. Här var särdeles vackert, dock fanns här ingenting för mig att förtära, ej kaffe och ej *shishe*, blott vin och arrak, som jag nu ej smakar. Jag satt der dock en lång stund och roade mig åt vattnet samt den vackra trädgården, men hufvudsakligen åt ett sällskap druckna män, som råkade i häftigt gräl med en qvinna. Ett sällskap musici suto i det gröna och bildade en nätt trio af tambour de basque, *kanon* och *kemenge*, samt tycktes äfven roa sig med flaskan. En god stund före *'asr* begaf jag mig tillbaka, vek på vägen in hos *Bokti* och tog åtskilligt ur min i hans förvar lemnade *sahhara*. I dag var *Leilet elkebire* af *molid Imam Shafi*, men jag hade under hela denna vecka, som hans fest firades, ej kommit mig dit ut.

Aug. 29.

Gick middagstiden ut för att träffa den *hammar*, som i går färdats omkring med mig och hvilken jag kommit öfverens med att träffa. Han höll dock ej ord, såsom allt folk här, och jag kunde ej få tag på honom. Satte mig derföre i Grekens café i *Azbukijeh* och dröjde der kanske en timme. Gick derifrån till *Bejomi*-moskén, der i dag firades den sista stora dagen af hans en vecka långa fest. Jag trädde in i moskén, gjorde min *zijareh* hos shekhen i hans lilla och nu af folk trånga *kobba*, läste för honom *fathe* och spatserade sedan omkring i moskén bland de stora skaror, hufvudsakligen af qvinnor, som suto här. Utanför moskén på gatan deromkring var stor trängsel, isynnerhet på den närbelägna begrafningsplatsen utanför *Babennasr*. Här voro tält uppslagna till stort tal och cafén anlaggda, i hvilka *khoval* dansade. Jag satte mig i ett af dem och såg på ett par af dessa till qvinnor utspökade dansörer. Deras dans, såsom all orientalisk dans, sitter ej såsom hos oss i fötterna, ty dem röra de ganska ringa och i allmänhet klumpigt, så mycket man kan se för de långa vidbyxorna; utan dansen ligger hufvudsakligen i veka lifvet, som de böja i alla möjliga bugter och i retande rörelser. De satte sig i karlars bland åskådarne famn och betedde sig der fullkomligen såsom qvinnor. För öfrigt funnos här, liksom vid alla dylika tillfällen, de vanliga lustbarheterna af *havi* och sångare. En förfärlig och ovanlig mängd af qvinnor var här församlad. Man gjorde här äfven *dose*, men jag aflägsnade

mig förut och kom hem vid *ʿasr*. Sedan jag hvilat mig gingo vi ännu ut dit och gjorde vandringar på den folkträngda platsen. Nu rustade man sig till *zikr* i en stor del af tälten, och det hela hade något tycke af profetens fest. Äfven en stor mängd landtfolk hade kommit in hit, för att öfvervara festen, och uppslagit sina tält åt sidan af den stora begrafningsplatsen. Vi suto dels i cafén, dels på grafstenar, andades den friska aftonfläkten, som blåste in från öknen, och stannade slutligen i ett café, der en *muhaddit* roade ett litet sällskap.

Aug. 30.

Satt hemma hela dagen och skref på brefvet till *Geitlin.* En ny böld stiger nu upp på knäet och 2 på hvardera låret, hvilka plåga mig svårligen. Efter *maghrib* släpade jag mig dock ut med min shekh, ehuru svårt jag hade att gå och begaf mig till *Azbukijeh*, der vi lägrade oss i mitt vanliga middagscafé hos Greken.

Aug. 31.

Satt hemma till middagen, då jag linkade ut i min bedröfliga ställning, med haltande och släpande fötter. Satte mig i Grekens café i *Azbukijeh* och dröjde der ända till närmare *ʿasr*, då jag gick till *Dietel.* Han var nu fullkomligen återställd från den slagattack han haft och hade redan varit några gånger ute. Jag satt en lång stund hos honom och det var ej utan att jag hade litet trefligt. Af honom erfor jag att ett bref låg och väntade mig på kansliet. Jag skyndade mig så till *Köhler* och fann honom syssel-

satt med sin Engelska lärare. De slutade dock snart sin lektion och vi blefvo sittande att språka. Det är mig alltid en glädje att höra en Engelsman och vara i hans sällskap, jag fann mig nu äfven särdeles trefligt. Slutligen gick *Köhler* ut med mig och gaf mig mitt bref. Det var från min mor och *Geitlin* samt minskade till stor del det tråkiga och krångliga humör, som jag i långa tider haft. Blef hemma sittande hela aftonen med min shekh och drack thé. Samtalet var i afton jemförelsevis lifligt och i allmänhet trefligare än vanligt.

Sept. 1.

Satt hemma hela dagen och skref till det närmaste färdigt brefvet till *Geitlin.* Jag var högst ömklig af mina bölder och visste ej rätt huru jag skulle gå, sitta eller stå. Äfven för öfrigt mådde jag ej rätt väl, hade hetta i min kropp och en liten feber. Om aftonen gick jag litet ut med shekh *ʿAli* och satt hos *Hanafi*, der aftonsvalkan och den friska doftande luften något vederqvickte mig.

Sept. 2.

Gick middagstiden till *Wrede*, der jag äfven träffade den Tyska sjökaptenen från *Suez.* Samtalet föll på de af Tyskarne så högt älskade ”Witze”, hvaraf de hade en bok full. Jag satt dock ej särdeles länge hos dem för att låta dem taga sig en lur i fred. Gick sedan hem och skref färdiga brefven till *Geitlin* och *Bonsdorff.* Jag blott spatserade sedan omkring hela aftonen, utan att sätta mig någorstädes, och träffade mycket folk, som kom hem från *Azbukijeh.*

På hemvägen vid *esha* träffade jag vid ett nära till vår port beläget café en *Sha'er*, som med sina berättelser ur *Abu Zeid* och sina enkla recitationer, accompagnerade af den enkla *kemenge*, roade ett fåtaligt auditorium. Jag satte mig äfven ibland dem och stannade der tills han slutat.

Sept. 3.

Gick vid middagen till mitt Grekcafé, sedan jag gjort alla mina bref färdiga, och incouverterat dem under adress till shekh *Tantavi.* Medan jag satt i cafét, kom en stund före *'asr* shekh *'Ali* dit från *Bolak*, dit han gjort en åsnefärd i något göromål. Vi suto ännu en stund tillsammans här och drucko kaffe, hvarefter han red sin åsna och jag linkade sakta fram på mina böldiga ben och såriga fötter. Jag lemnade mitt bref hos *Köhler* och kom sedan hem. Drack om aftonen thé med min shekh och satt en stund pratande. Han frågade mig som ingress, om jag ofta plägade ha drömmar och då han af mig fick nekande svar, sade han sig deremot ofta ha sådana och att de vanligen gingo i fullbordan, ehuru understundom först 1 eller 1½ år efter det han drömt. Härpå berättade han sig förliden natt hafva sett i drömmen huru en stor kavalkad ryttare i högtidlig procession skred framför honom och likaså efter honom. Han tog det såsom ett godt och lyckligt budskap, *bushra.* Det är olyckan hos alla lärda, så occidentens som orientens, att de alla anse sig ämnade till något stort eller till hög äreplats i verlden, och derföre tycka sig vara synnerligen missbytta med den ställning i lifvet de innehafva.

Bref, dateradt Kairo den 3 September 1844.

Broder! det är länge sedan några underrättelser kommit från mig till eder hemmavarande, men ännu längre sedan jag haft några underrättelser från eder. Sedan *Bonsdorffs* bref af den 18 april, åtföljdt af några rader från dig och min mor, har jag, utom *Borgströms* senaste bref jemte creditivet, erfarit ingenting från mitt hem. Af ditt lilla bref erfar jag dock att det bref, jag från Alexandria sände dig i medlet af januari månad, ej kommit dig tillhanda. Derföre bör du dock ej skylla shekh *Tantavi*, ty säkert har det aldrig kommit fram till honom, utan troligen stannat annorstädes på vägen. Af din tystnad nu har jag anledning förmoda, att ett annat bref, som jag den 13 april sände dig härifrån Kairo, lika litet kommit dig tillhanda. Jag hade af fruktan att det ej skulle hinna shekhen i Petersburg före hans afresa derifrån, adresserat det till expeditören af Finska pass *Aug. Nygren*, med anmodan att hit till mig afsända det svar på mitt bref, jag deri bad dig sända mig före din afresa till Ristmäki. Dock något bref är mig ej tillhandakommet och det är i anledning deraf jag fruktar att äfven detta senare bref ej kommit fram. Vare härmed huru som helst, jag anser mig af din tystnad ursäktad att jag nu ej gör några ursäkter för min tystnad, utan går att, såsom i mina förra bref, i korthet göra redo för den tid som förflutit och sättet huru jag tillbragt den. Vid den tid således, då jag sände dig mitt senaste bref af den 13 april, hade jag anlaggt *turban* för beständigt, här af mycken vigt

och ovilkorligen det mest an- och afsedda stycket i hela klädseln. Mitt ansigte hade nu äfven fått temmeligen väl den bruna färgen, så att folket, såsom man först vid min ankomst hit sade mig, ej behöfde frukta för min hvita blekhet; jag hade dessutom i min gång och mine försökt inlägga den orientaliska apatin och liknöjdheten samt deri lyckats fullt väl att bli tagen för en muslim. Det var ock nödvändigt numera. Ty sedan profetens fest, som firades mest under bar himmel och under tält, nu blifvit slut, vidtogo andra helgons fester, som firades endast eller hufvudsakligen uti moskéer. För att utan misstanka kunna inträda uti dem och se hvad der föregick, var mig således min förklädning, så till det inre som det yttre, ovilkorligen nödvändig. Den första fest efter profetens var den så kallade *molid Sejidna Hossein*, *bni ʿAli*, *bni Abi Talib*. Som dig är bekant, föreger man att hans hufvud är begrafvet här och hans kropp i *Gerbela*. Jemte hans broder *Hassan* har han här en moské, kallad *Gamia el Hassanein*, som är näst *Elazhar* den mest aktade moské här, såsom i allmänhet dessa begge helgon äro kanske de mest älskade och respekterade af hela den moslimska verlden, isynnerhet af Turkar och Perser. Sjelfva moskén är hvarken särdeles stor eller vacker, derjemte något mörk, men i allmänhet högtidlig. Innanför moskén är *Hosseins kobba* eller grafhvalf, temmeligen stort, och i dess midt sjelfva *maksoran* eller sarkofagen, omgifven af ett vackert, sirligt utarbetadt fint gallerverk af jern och messing. Hvarje dag strömma hit skaror

af folk, som göra sin *zijare* hos honom, helsa honom med *Selam*, läsa *fathe* eller någon *sura* och andra böner, gå omkring *maksoran* ett hvarf, kyssa den på åtskilliga ställen, samla med handen dammet derifrån och bestryka dermed ansigtet samt bedja honom om bistånd och hjelp. I allmänhet om en from muslim finner sig i någon svår belägenhet, vare sig i andligt eller timligt afseende, tar han sin tillflykt till *Sejidna Hossein*, gör till honom sin *istikhare* och finner vanligen (såsom han sjelf tycker) tröst och bistånd. Men det är ej allenast män, som söka sin tillflykt hos honom, äfven qvinnor hafva utkorat honom till sitt helgon framför andra, bland de många helgon och shekher, som här ligga i sina *kubbor* och små bönehus samt anropas om hjelp och bistånd. Hvarje afton och natt emellan måndagen och tisdagen hålles här inne i hans *kobba* en *makra* eller läsning, bestående af *Delail elkheirat*, en bok, innehållande mest välsignelser öfver profeten, och derjemte en fjerdedel af Koran. Detta är ett bruk som äfven iakttages i många andra moskéer, men *makran* i *Sejidna Hossein* eller såsom man nästan vanligare säger *Hassanein*, är jemförelsevis bättre och föreläsen af ett större antal *fokaha* eller skriftlärda. De sitta här till ett antal af omkring 30, ofta flere, i 2 rader med ansigtena mot hvarandra och läsa, somliga ur bok, men de flesta dock utantills, efter *esha*-bönen först *El delail* och derefter *Koran*, härvid runkande i temmeligen skyndsam takt på hufvudet och öfre delen af kroppen, samt med den här i all läsning egna

mumlande tonen. Det var således detta helgons fest som nu instundade och redan långa tider förut talade man om intet annat än härom. Slutligen började man hänga upp lamporna uti moskén och sötsakers säljare begynte slå upp sina stånd utanföre, prydande dem efter vanan här med allehanda röda och gröna pappers- eller silkeslappar. Festen var nu inne, men de första dagarne voro tröga och folklösa. Jag gick dock hvarje afton i moskén och gjorde, som en rättrogen muslim, min *zijare* hos helgonet, läste honom en *sura* i någon knut af *kobban* och kysste flitigt hans *maksora*; lät äfven tillfälligtvis någon sig utbjudande fattig *fikih* läsa suran *IS* eller hjertat af Koran för mig till helgonet för 5 fadda h. e. 2½ kop. koppar, eller någon vattenbärare utdela sin vattenkruka åt törstiga för samma pris, allt *lihobb Sejidna Hossein* och mig till stor *savab*. Hvarje afton under hela festen ålåg det antingen moskéns inspektor, eller någon af de många här befintliga dervischordnarnes chefer, eller någon annan förnäm man af hofvet, att illuminera moskén, och hvarje afton samt de flesta dagar var här någon bland dessa dervischordnar som höll *zikr*, eller någon kanske flere bland *Azhars* shekher som höll föreläsningar. Med hvarje dag ökades trängseln af folk och lifligheten så inom som utom moskén, slutligen de sista dagarne af den 18 dagars långa högtiden var det svårt att slippa fram på de närbelägna gatorna och ännu värre inne i moskén; dock klagade man i allmänhet här att festen detta år var dålig och på långt när ej att jemföras med de

förra årens, såsom man vanligen här säger: "i dag är bättre än i morgon, och i morgon bättre än i öfvermorgon" o. s. v. Man skyller allt på den orättvisa regeringen och den *dsulm*, under hvilken man tycker sig smäkta, men det tyckes man ej ana eller vilja medgifva att *islam* och jemte den folket här hunnit nära sin ruttningsprocess. Äfven bortlemnades i år en mängd af de högtidligheter, som vanligen ses här under denna och dylika fester och om hvilka vi äfven hos *Lane* och andra läsa beskrifningar, jag menar dem som vissa dervishsekter här utöfva, nemligen att äta ormar, sluka eld, glödande kol och glas m. m. Man berättade mig att förlidet år en man, som ej hörde till *Saadi* dervisherna, hvilka nemligen genom sin shekhs *kerameh* och undergörande kraft äta ormar, hade i en berserksgång af religiös fanatism slukat en orm och omedelbart derpå dött. Häraf hade shekhen för orden tagit sig anledning att helt och hållet förbjuda denna kost "en general", och derföre saknades detta år all denna delice. *ʿEsāvi* dervisherna, som äfven likt de flesta andra hade sin afton här, förekommo mig mera berseksgångande än andra, sprungo omkring och väsnades förfärligt i moskén, skrämmande folket; dock såg jag dem ej, såsom man berättade att de vanligen bruka göra, sluka eld eller kol eller hoppa upp i det höga taket, rycka ner lampor och förtära dem hela och hållna med olja, veke, eld och glas. Men den *zikr* de gjorde, accompagnerad af tambour de basquer jemte allehanda underliga hopp och skutt, dans och skrik, var utomor-

dentligt vild och förfärande, dock ej utan en viss högtidlighet, liksom i allmänhet alla *azkar* i mitt tycke äro det högtidligaste och sublimaste man njuter i den moslimska religionen i utvärtes måtto. Inne i moskén satt folket i sina små kretsar pratande och skämtande, många med sitt lilla matknyte, barn sprungo omkring och lekte; men emellan skarorna och stojet stodo män, som gjorde sin bön, fromma, andaktsfulla och ostörda af bullret. Der visade sig i allmänhet brokighet och villervalla, som jag äfven sedermera så ofta sett här i islams helgedomar. Jag hade under min vistelse här isynnerhet i senaste tider, sedan jag flyttat till *Gemelijeh*, der hufvudsakligen endast Araber bo, vunnit flere bekantskaper, så att jag oftast fann någon krets som var mig bekant och i hvilken jag satte mig samt tillbragte mina aftnar i moskén ganska roligt. Aftonen före festens slut var en stor del af staden (hufvudsakligen den del, som ligger i granskapet af moskén, samt utgör det egentliga hjertat och medelpunkten af Kairo) illuminerad och stor fröjd på de folkfulla gatorna. Hvar och en skulle nu ut för att köpa sig litet *helaveh* eller annat snask och göra sitt besök hos *Sejidna Hossein. Kobban* och hela moskén var nu fullproppad med folk och det var blott med största svårighet man kunde komma inuti den, eller ens genom dörren; öfverallt i trakten deromkring suto de skrattlystna Kairoboerna i cafén och bodar samt roade sig vid sin pipa och sin kopp, mången äfven med sitt opium och *hashishe*. Morgondagen var allt slut, stånden nedrifna, folket,

som förlustat sig ut, sömnigt, och hvarje gång man träffade någon from shekh måste man göra någon piös exclamation med *subhana ddaim*, hvar är nu gårdagens stoj och glädje? Efter denna fest följde åtskilliga andra, såsom *Sejide Nefises* och *Sejide Sekkines*, jemte några andra af profetens närmare slägt eller af *ahl ilbet*, som man här säger. De voro alla i samma smak, ehuru obetydligare och räckande blott några dagar. Nu hade vid pingst en *khamasin* hunnit sitt slut, den hade detta år gått förbi lätt och lindrig, utan sjukdomar och fara; blott 4 à 5 dagar af de 50 voro svåra och tunga, med en brännande het, dammfull sydvind, som lät mig förstå hvad den kunde vara om den ilskades. Under dessa dagar, som dock ej följde på hvarandra, var luften förfärligt qvaf och qvalmig, ej egentligen så het som sedermera. Genom fönstren blåste ett fint stoft in i rummen, som gjorde att man ej kunde få ett friskt andetag, och då jag om aftonen efter solens nedgång gick ut, längtande efter aftonsvalkan, möttes jag på de trånga gatorna af samma *samom*, fylld af damm och af stanken från husen. Någongång begaf jag mig utanför staden åt öknen, och här möttes jag liksom af ett regn af fina sandkorn, som förfärligt basade mitt ansigte och mina till knäet bara ben. Jag blef dock hela tiden oföränderligen frisk och fördrog i allmänhet såväl *khamasins* qvalm, som den derefter betydliga sommarhettan, fullkomligen väl, bättre än mina Arabiska vänner, hvilka att dömma af deras klagovisor ledo förfärligt. Men Egyptens Araber äro förvekli-

gade och usla, såsom alla måste bli, hvilka bo under denna ljufva himmel och på denna herrliga jord; de kunna ej fördraga hvarken vinterns köld, hvilken är nästan såsom sommaren eller de blidaste vårdagar hos oss, eller sommarens hetta. Tiden förgick mig så småningom, dels under studier, dels i sällskap med nästan alldeles uteslutande Arabiska vänner, hufvudsakligen med min shekh, med hvilken jag läste 2 lektioner på dagen, om morgonen i *Alfijeh* med en förfärligt lång kommentar af *Ashmoni* och *Ibn ʿAkil*, och om eftermiddagen efter *ʿasr* mest uti vulgär språket. Denne shekh är ovilkorligen den bästa man jag här träffat tillsammans med, dessutom en i all orientalisk visdom och lärdom väl bevandrad man. Det blef mig nu äfven nödvändigt att göra en liten kurs uti *fikh*, för att i grund lära mig känna alla småsaker, som höra till förrättandet af de 5 dagliga bönerna, tvagningen och allt annat, hvari rätteligen hvarje muslim, isynnerhet hvar och en som gör anspråk på någon bildning och framförallt på shekhskap, såsom jag, måste vara bevandrad. Jag var väl först något förlägen att visa min okunnighet uti alla småsaker, som röra religionen i den sekt till hvilken jag anger mig höra, nemligen *Hanafi* sekten; men min shekh är mycket saktmodig, fördragsam och kanske äfven van vid den ovetenhet och ringa kunskap, man här öfverallt träffar hos de flesta slag af folk. Äfven de mest bildade här ha begrepp om intet eller föga annat, än om saker som höra till deras religion och historien om deras profet samt de 4 khaliferna eller

i allmänhet *elhadith;* det är äfven blott i dessa saker och i grammatiken som föreläsningar hållas i *Azhar*. Det är förvånande att se huru deras religion slukat all annan visdom, dödat all annan vettgirighet och väckt till och med vedervilja emot annat vetande. Häromdagen då jag efter min vana gick till boktorget, *el kutubijeh*, och frågade en shekh om han hade några böcker i historien, fick jag det vanliga nekande svaret och af en bredvid sittande *shekh sherif* den frågan: hvartill skulle ett sådant studium gagna? Man må för öfrigt veta huru mycket som helst, så har man ingen aktning och får ej gerna namnet shekh, om man ej vid förefallande frågor i *fikh* kan fälla dom. Du ser således huru nödvändigt för mig och mina tillämnade resor i Arabien detta studium var; jag har nu hunnit åtminstone litet glöta mig fram i detta vida haf och vunnit så mycken kunskap deri, att jag åtminstone i de vanligaste och nödigaste saker ej behöfver blottställa mig. Under lediga stunder begagnade jag tiden att dels gå i moskéer och bese dem, dels sitta i cafén och höra på någon *muhaddith*, för att öfva mig i språket. Bland andra moskéer, som jag besökte, var *Elazhar*, hufvudsätet i vår tid för hela den islamitiska verldens lärdom. På den fyrkantiga, af pelargångar omgifna gården sitta kretsar af små barn omkring en shekh, som lär dem läsa Koran, och dels sjelf skrifver, dels låter någon af de längre avancerade eleverna skrifva stycken af Koran på hvita taflor, hvilka gossarne sedan läsa utantill. Inne i pelargångarne sitta andra shekher, allt

på golfvet naturligtvis, och *murabba'* i kretsar af större ynglingar och fullvuxna män, läsande *Koran*, *Fikh* och *Nahv* &c. Dock är Koran med dess *tefsir* och dess alla vetenskaper det första och det sista, snart sagdt det enda. Man sitter och beter sig i allmänhet under lektionen mycket fritt, flere af åhörarne ligga utsträckta på magen på golfvet, man tyckes prata och resonnera mycket och i all maklighet. För öfrigt är det temmeligen fullt i dessa läsekretsar, hufvudsakligen i en pelargång som egentligen tyckes vara bestämd dertill. Jag gick ofta och spatserade mellan dessa kretsar, men hade aldrig mod att sätta mig i någon bland dem, af fruktan att genast på mitt språk bli igenkänd och misstänkt. Ett annat nöje, som jag ofta brukade göra mig, var att med min tjenare hvarje thorsdagsafton bege mig ut till en nära utanför staden belägen moské för en helgonshekh *Demerdash*, till hvilkens tjenst och sekt (liksom en stor del af folket till någon annan shekhs) han var invigd. I *Demerdashs* moské, en half timmas väg utanför staden vid kanten af sjelfva öknen, hålles hvarje thorsdagsafton *zikr* och *makra* af hans anhängare eller *telamids*, som de kallas, hvilka tillbringa hela natten der, dels under dessa och andra religiösa ceremonier, dels under prat och glam. Vi togo vanligen vår kaffepanna med oss jemte någon liten kost, satte oss på *fashan* eller taket och tillbragte natten ganska roligt, en del af densamma under prat med bekanta, en del sofvande. Det är i allmänhet mycket brukligt att tillbringa nätterna i moskén och det finnes ett stort

antal shekher, *imamer* eller helgon, som hafva sin sekt och sina anhängare, hvilka en bestämd natt hålla *zikr* till deras patrons ära. Så tillbringas vanligen natten mellan fredagen och lördagen i *imam Shafis* moské, äfvenledes ett stycke utanför staden, och natten mellan lördagen och söndagen i *imam Hanafis* o. s. v. Men icke allenast männerna äro invigda i en sekt eller följare af en shekh, äfven qvinnorna ha sina shekher, som de troget besöka och uppvakta på en bestämd dag i veckan. Här finnes nemligen ett stort antal qvinnor, som äro hvad man här kallar *melbos*, ungefär besatta af djefvulen, hvilken uppenbarar sig i dem på de underligaste och mångfaldigaste sätt; jag har hört alldeles förvånande historier om sådana qvinnor. Så berättade mig en af mina bekanta, en ung i allmänhet bildad man och ingalunda af de mest förstockade muslims, att han hade en faster, som var *melbos* af en *ginn*, hvilken på vissa tider ansatte henne med symtomer, som (enligt hans beskrifning) fullkomligt liknade fallandesotens, och att denne *ginn* talade genom henne, än med karl- än med qvinnoröst, än på Arabiska, än på Franska; denne *ginn* var honom, min sagesman, särdeles bevågen, talade ofta till honom och bad honom t. ex. öppna en skåpdörr, då han fann t. ex. pengar eller sötsaker eller frukt, fastän det ej var den fruktens tid på året — med mera dylika tokskaper, dem han berättade mig med full barnslig öfvertygelse om deras sanning. Sådana qvinnor finnas här till stort antal och för att bli fria från denna plågoande eller ej

så svårt ansatta af den, liksom inviga de sig till något shekh-helgons tjenst samt göra sig till en pligt att besöka hans *kobba* och bönehus en bestämd dag i veckan. På dessa dagar ser man dessa bönehus, sådana här finnas många, alldeles fullproppade med qvinnor, som sitta omkring *kobban* för deras shekh och mest samtala eller sjunga eller höra på någon sångare, hvilken på en högst enkel, mest recitativ ton, berättar någon equivoque historia om kärlek, accompagnerande sig med en liten tambour de basque. Jag hade stort nöje af att tränga mig bland qvinnorna i sådana bönehus och se deras löjliga andakt, genom hvilken de från vecka till vecka tro sig kufva eller minska *ginnens* makt öfver dem.

En färd gjorde jag ut till pyramiderna, gick in i den öppna pyramidens mörka och förunderliga hvalf, steg upp på den och såg ut öfver Afrikas omätliga sandhaf och öfver den härliga Nildalen. Jag häpnade alldeles för detta underliga gamla storverk från så aflägsna, förgångna sekler, och tyckte på sätt och vis att allt som jag hittills sett var smått och ömkligt vid sidan af denna koloss. Men jag råkade just denna dag befinna mig ej väl, den enda gång jag hittills, sedan min färd från hemmet, befunnit mig illa, och kunde ej rätt fröjda mig, såsom om jag varit frisk och i sällskap med någon god vän eller helst någon annan; men jag var alldeles ensam med min tjenare. Jag vill ej försöka att utsäga något om dem och det kolossala, så kallade *Faraos hufvud*, ett stenblock, så stort som ett hus, hugget till ett hufvud med ögon

och öron m. m. Det har blifvit sagdt och skrifvet så mycket härom, att du med lätthet kan läsa beskrifningar derpå om dig lyster; blott det, att redan dessa allena förtjena en resa till Egypten. När jag kom hem tillbaka, blef jag oupphörligt frågad af mina Arabiska vänner hvad der var att se, samt hvilken anledning kunnat förmå mig att göra en så lång färd, blott för att se på sådana gudlösa verk. Du bör nemligen veta, att det nästan anses som *kufr* att fara dit och att troligen, ja nästan säkert, ingen enda Arab ens i det närbelägna *Gizeh* ansett mödan värdt att förspilla en dag med att bege sig dit.

Under dessa och andra sysselsättningar hade nu tiden småningom gått till början af juli månad. Jag hade redan länge förut kommit öfverens med min shekh, att med honom göra en liten färd till hans hembygd, en liten stad eller by på ungefär en dagsresa från Kairo. Vi togo således den 6 juli en liten båt i *Bolak*, begåfvo oss med strömmen på den älskliga Nilfloden och landade följande morgonen under en by, ifrån hvilken vi på hvar sin åsna redo upp till *Baranijeh*, byns namn derifrån min shekh är hemma. Han har här sitt eget hus och sin andra hustru, jemte en tredje, som han nyligen skiljt. Dock måste jag till hans lof säga, att han ej lefver med någon annan, än den han har i Kairo. Hans hus här på landet var, såsom nästan oföränderligen alla i *Fellahernas* land, af obrändt grått tegel, bestående af 2 såkallade *ugnar* d. v. s. rum med ett kupolformigt tak, utan fönster eller andra öppningar, än ett litet fyr-

kantigt hål högt uppe i kupolen och en dörr. På golfvet står en stor ugn, utan någon sorts afledning för röken, som sålunda svärtar väggarne, under det den söker utgång genom dörren eller hålet i kupolen. Dessa rum liknade fullkomligen våra Finska pörten och torde under vintern, då de ock egentligen begagnas, vara lika trefliga, men nu under sommaren voro de odrägligt heta, fulla af flugor och annat yrfä. Men de begagnas ock nu ej till annat än förvaringsrum för provision, halm eller dylikt. Den del af gården, som nu uteslutande begagnas, var en liten förstuguqvist, upphöjd öfver marken en half eller hel aln, gemenligen kallad *mastaba*, betäckt med ett skjul af vass, hvars strån hängde långt ner. Det var på denna *mastaba* eller förstuguqvist vi bredde ut våra mattor och togo vår plats. Snart fingo vi besök af byns shekher, som kommo den ena efter den andra och helsade oss välkomna, alla med samma termer och samma komplimenter, som en lång stund upprepades under handslag. Dessa komplimenter voro nästan uteslutande: *salamat*, *alhamdo lillah bisselameh*, *vahashtinna*, *tajibin*, hvilka upprepades tätt på hvarandra, utan att afvänta svar af den andre, som likaledes oupphörligen frammumlade samma ord. Shekhen är här särdeles aktad och ansedd för en mäkta skriftlärd man, som han ock är; han plägar några gånger om året göra resor hit för att afgöra mål, slita tvister och skipa lag mellan denna och andra närbelägna byars folk, samt derpå förtjena genom den *maʿlom* eller penning han fordrar för hvarje mål han

afgör. Det var således ej underligt att vi blefvo väl emottagna och genast uppvaktade med mat och vattenmeloner, som hemtades oss på brickor från grannhus. Så föddes vi från gårdarne de första dagarne, men sedan blefvo vi alltid utbjudna i gårdarne till de 2 hufvudmåltider, som här göras, vid middagen och vid *esha*. Genast andra dagen vi voro här, kom folk som sökte shekhens råd och dom i mål dem-emellan, och dessa besök fortsattes sedan oupphörligen alla dagar samt hela dagen, så länge vi dröjde här. Målen angingo till största delen skilsmässor mellan män och hustrur. Du vet huru lätt det i allmänhet är här att gifta sig och göra sig af med sin hustru, när man ledsnat vid henne; till det förra behöfs blott en högst ringa summa pengar, i vanliga fall sällan öfverstigande 20 rub. banco ass., och till det senare behöfs blott orden: *inte mutallakah*. Ângrar man sig sedan, kan man utan omsvep återtaga sin gamla hustru. Men har man skiljt denne 3 gånger eller en gång med tillägget: *bittalateh*, kan man ej få henne igen med mindre hon dessemellan varit gift med någon annan. Nu händer ofta att de hetlefrade Araberna komma att i hettan och öfverilningen, vid de ofta och nästan dagligen här inträffande grälen och knuffarne mellan ett äkta par, tillägga detta lilla ord, men snart derpå ångra sig samt söka på ett eller annat sätt genom krångel och lagvrängning få detta ord bort från sina samvetsskrupler. Så uppstå mål om skilsmässa, *bittalateh*, till stort tal, jemte andra om gräl, gnabb och slag mellan man och hustru.

Under hela den tid af nästan 3 veckor vi voro här och shekhen agerade mål, voro utom 3 à 4 inga andra frågor före. Såsom ett exempel vill jag i korthet uppteckna ett sådant mellan en af byns shekher och hans *dorrah*, d. v. s. den gamla hustrun sedan mannen jemte henne tagit en till. En morgon medan vi suto och drucko vårt kaffe, kom en medelåldrig qvinna instörtande till oss på gården, gråtande med halftäckt ansigte och ropade: *fi 'ardek fi 'ardek*, fria mig på ett eller annat sätt från min man, han slår och misshandlar mig, sedan hans nya hustru kommit i huset har jag ingen fred. Hon uppmanades att berätta sin historia och sina klagomål mot sin man. Hon gjorde det under snyftningar och med den naturliga vältalighet, som man här får höra äfven hos det lägsta folket. Shekhen lofvade genast skicka efter mannen, förhöra honom och sedan ställa saken till rätta. Ungefär en timma derefter infann han sig äfven hos oss. Vi suto, som vanligt vid dylika tillfällen, på *mastaban* jemte några af byns äldsta, som råkade vara hos oss. Sedan de vanliga helsningarne af *salamat* och *tajibin* voro vexlade samt upprepade emellan hvar och en bland oss och den ankomne, började shekhen på att qvestionera honom. Mannen i fråga var en kort undersätsig man, med särdeles sol- och väderbitna drag samt ett ljust i rödaktigt stötande skägg, kallande sig *Bedavi*, ehuru redan hans farfar kommit från öknen och bosatt sig här. Han hade dock bibehållit en betydlig del af sin häftiga Beduinkaraktär och var såsom *Beduin* klädd blott i

en hvit lång skjorta. Han började sin historia med något saktmod, men så snart han kom in i den steg hans häftighet, och de barska Arabiska strupljuden flögo med största skyndsamhet jemte spottdropparne ur hans mun. Han var ovanligt rik på eder och försäkringar, svor vid shekhens skägg och den shekh effendins som satt vid hans sida, tog dervid ofta lent med tummen och pekfingret och slätade våra skägg, han svor vid våra och hans fäder, som voro i grafvarne, vid Herren och hans bok, uppmanade oss som oftast att nedkalla Herrens välsignelse öfver profeten, för att liksom lugna oss och sig sjelf. Historien med hans *dorra* var i korthet, att han varit bortrest på någon vecka samt vid sin resa uppmanat henne att väl föda och sköta en ung stut, som han lemnade hemma. Vid sin återkomst hade han funnit den afmagrad och vansköt, derföre slagit sin hustru och då hon tog emot samt med ord utöste sin vrede öfver honom, hade han i sin häftighet sagt henne: *inte motallaka,* härefter stannat någon minut och sedan tillagt: *va bittalateh.* Härjemte voro andra småsaker, såsom att hustrun tappat bort en nyckel och ej väl rostat mannens bröd till qvällsvard &c., hvilket, utfördt af Beduinen med alla försäkringar och vidlyftigheter, upptog mer än en timma. Saken afgjordes här så, att vittnen som voro närvarande vid tillfället skulle afhöras; vi blefvo inviterade till hans hus att intaga vår middag och derjemte afgöra saken. Vi kommo dit inom en stund, nu kallades ännu *dorran* fram att höras, och hon började den gamla historien

med förevitelser mot sin man, som var närvarande, samt kunde ej hålla sig från att utösa sin ovilja mot den nya hustrun, kallande henne dotter af en kristen och en Judeflicka m. m. och kan jag ej mjölka så bra som hon? kan jag ej koka din *bamia* (en sorts grönsak) lika väl som hon? På båda sidor var häftighet och animositet, det äkta paret skrek temmeligen häftigt emot hvarandra. Slutligen afhördes 2 vittnen och shekhen afgjorde saken så, att *Bedavin* tog sin hustru tillbaka och skilsmessan, ehuru yttrad med de olyckliga orden *vabittalate*, ansågs som enkel. Men orsaken var att *Bedavin* hade gjort det lilla uppehållet mellan de föregående orden och detta tillägg, hvilket i den sekt hvartill han hörde, nemligen *Shafi*, gjorde skilsmessan ogiltig, men ej så hos *Maliki* och *Hanafi* sekten; likväl hade *Bedavin* högtidligen försäkrat för sitt samvetes frid att han yttrat dessa ord samt hela skilsmess-formeln med full afsigt och i dess fulla betydelse. Härefter tog shekhen det äkta parets händer och förestafvade *Bedavin* återtagningsformeln; de voro nu åter äkta makar, dock, tror jag, som hund och katt samt ej särdeles till behag för *Bedavin*. Härefter intogo vi en god måltid och begåfvo oss bort sedan *Bedavin* stoppat *elma'lom* i shekhens hand. Medan min shekh sålunda var upptagen hela dagen med afgörande af mål och tvister, hade jag å min sida icke mindre talrika besök af byns folk, som sökte hjelp och råd för sjukdomar. Man hade nemligen genast de första dagarne af vår härvaro erfarit att jag var läkare; alla voro nu sjuka och behöfde hjelp,

dels för verkliga, dels för inbillade krämpor. Som jag vid min bortresa från Kairo alldeles ej beredt mig derpå, hade jag inga medikamenter med mig eller något annat än mitt kirurgiska bestick. Jag fann mig nu i något svår belägenhet för det myckna folk, som öfverhopade mig med begäran om bot, då jag ej kunde göra annat än skrifva åt dem recepter till apoteket i Kairo eller ge dem några råd, så godt jag visste. Några tänder ryckte jag ut och gjorde några åderlåtningar, men det var ock allt. Dock hade jag nöjet att såsom läkare komma upp i ett *harem*, der 2 unga flickor voro plågade af en lindrig ögonsjuka. De voro döttrar af för detta Turkiska *kashifen* eller domaren i byn och just i knoppningen, hvarken mogna eller omogna, de mest retande och tjusande flickor jag sett. Liksom deras mor och några andra qvinnor, hvilka voro närvarande, voro de i allmänhet icke blyga eller skygga, jag såg fritt i deras obetäckta ansigten och fann mig särdeles trefligt under den tid af ungefär en timma, jag satt uppe hos dem. För öfrigt tillbragte jag tiden här mest med att ströfva omkring, dels till närbelägna byar, bland hvilka en betydlig, *Ashmon*, der en gång i veckan hålles marknad mest på kameler och annan boskap, dels till Nilstranden och på fälten, hvilka dock nu till större delen stodo gråa och fula, remnade och sönderspruckna, liksom gapande efter flodens snart väntade öfversvämning; blott här och der funnos fält med vattenmeloner, pumpor och grönsaker. På åkrarne höll man öfverallt på att tröska det för omkring 2 månader se-

dan skurna hvetet. I allmänhet voro vi särdeles väl upptagna af byns folk, blefvo alla dagar inviterade af någon bland dess äldste så till middag som qvällsvard, hvilket sednare mål vi vanligen förtärde i stort sällskap, sittande på något tak i månens eller stjernornas sken, ty ljus och lampa är en lyxartikel, som man här föga eller allsicke känner. Maten bestod nästan uteslutande af grönsaker, hvaribland företrädesvis tvenne, *bamia* och *melohijeh*, äro ypperliga; härtill fårkött eller någon stekt gås eller höna. Vanligen äfven i smör rostad ris, som är särdeles god, men svår att äta med fingren, emedan riskornen trilla bort emellan dem, om man ej, såsom folket här vanligen gör, knådar dem tillsammans förän man stoppar dem i munnen, men detta är åter motbjudande. Dock kan jag ej neka att folket genom sin påhängsna välvillighet och artighet blef mig i längden något tråkigt; jag fick sällan eller aldrig vara ensam, man gick beständigt ihop med mig att jag skulle stanna här, taga mig hustru härifrån, så och skörda fälten såsom de, samt lefva och dö med dem såsom en *fellah*. Så hade här på landet i det gamla Egypten ungefär 3 veckor förgått af den hetaste sommartiden, hvilken detta år (som man sade) råkade vara ovanligt svår och tryckande. Jag hade dock hela tiden befunnit mig ovanligt väl, ehuru jag ej såsom folket här flydde middagssolen och tillbragte tiden för den värsta *kejale* uti sömn, utan valde just företrädesvis denna tid af dagen till en simfärd uti floden. De sista dagarne af min härvaro började mina gamla vän-

ner bölderna helsa på mig och stego upp på åtskilliga ställen af min kropp, derjemte ett rödprickigt smått utslag på veka lifvet, hvilket så snart jag kom i svettning kliade och stack mig som synålsuddar. Jag förstod nu att jag var inbegripen i någon sorts acclimatisation och låtsade ej om hvarken det ena eller det andra, samt tror att jag deri handlade bäst. Tiden var nu inne för oss att bege oss bort och anträda färden till *Tanta*, egentliga målet för vår resa och det som hufvudsakligen förmått oss att lemna Kairo.

Här i *Tanta* ligger nemligen begrafven en *Vali* eller helgonshekh *Sejid Ahmad Elbedavi*, eller såsom han företrädesvis vanligen kallas blott *Sejid*, (en titel, som egentligen tillkommer de från profeten härstammande sheriferna) eller *Shekh el'arab*, en titel som ännu äfven ges åt alla Beduin-shekher. Dessutom ger man honom namn eller egentligen epiteter till oändlighet, såsom *Abo faras* och andra, hänsyftande på hans stora undergörande kraft och hans verksamma förmedling hos Herren, i hans tillbedjares alla trångmål och svåra belägenheter. Man säger i allmänhet här: såsom profeten är alla profeters herre, den första och den sista och det fullkomligaste af hela skapelsen, så är ock *Essejid* alla helgons herre, *sultan elavlija*. Också anropas han vid alla tillfällen; då man trött och utmattad sätter sig eller efter en lång sittning sträcker ut sina hopsutna ben, glömmer man ej att stöta ut en from ejaculation af: *ja Sejid*, *ja Shekh el'arab*, jemförelsevis oftare än man brukar: *ja Sejidna Hossein* eller *ja Sejide*, menande *Sitte Zeineb*,

profetens dotter. Man berättar om honom oändliga och förunderliga underverk eller *karamat*, bland andra att han under profetens tid, då han ännu ej var född eller ej ens i sin moders lif, uppträdt i verlden i mensklig gestalt och hjelpt de rättrogna i deras fejder och härnadståg mot de otrogna. Så skall under dessa tider lefvat en kristen jättekämpe, som stiftat mycket ondt och förorsakat stora nederlag bland de rättrogna. *Imam Ali ibn Abi Talib*, islams svärd och tappraste hjelte, utbad sig af profeten att få gå i envig emot denna vidriga jätte, hvars namn jag ej kunnat få reda på. Då profeten med alla sina råd och afböjningar ej kunde förmå *Ali* att afstå från sin föresats, gaf han honom slutligen tillstånd att bege sig å väg. *Ali* gaf sig åstad, beväpnad med svärd, stridsyxa och spjut samt träffade jätten i hans slott och utmanade honom. Jätten kom ner och gjorde med *Ali* öfverenskommelsen, att han skulle få slå honom ett hugg med hvart och ett af sina 3 vapen, utan att afvärjas eller hindras deri, men att jätten sedan skulle få slå blott ett enda slag med en trädspira, som han hade i sin hand. *Ali* gick in på vilkoren, slog honom med sitt spjut, men det brast i spillror, slog honom med yxan, men den studsade tillbaka i stycken från jättens förtrollade kropp, slog honom med svärdet men det tuklöfs utan verkan. Nu stod *Ali* der med krossade vapen, säker att hans sista stund slagit. I hans vånda steg en uppenbarelse ned till honom att af jätten begära anstånd en liten stund, tills hans broder skulle ankomma och få slå

honom ännu ett slag. Den hjeltesinnade jätten gaf honom detta anstånd och se i detsamma synes en kort ömklig gubbe komma ridande på en halt och skrabbig häst, med ett stycke vassrör i sin hand. Jätten frågade: är detta din bror? *Ali* hade knappt hunnit bejaka denna fråga förän den skröpliga gubben var anländ till platsen och rörde blott med sitt vass-strå jätten, som föll ner och bet i gräset. Gubben försvann i luften med sin häst, undan *Alis* ögon och tack. Då *Ali* kom tillbaka till profeten och berättade hvad som passerat, underrättade honom profeten att denna gubbe var *Sejid Ahmad elbedavi*, som efter kort tid skulle födas och uppträda i verlden. Men äfven ännu, sedan så många sekler gått öfver hans multnade stoft, gör han dagligen stora underverk. Bland dessa äro de vanligaste att han nästan årligen befriar och hemtar till sin stad någon muslim-fånge från de kristnas land och sätter dem ofta, uttryckligen för att visa det vara hans verk, i deras bojor och block på spetsen af hans moskés *minaret* eller på toppen af sin *kobba*, dit utan underverk ingen mensklig varelse skall kunna uppstiga. Så har han äfven detta år bragt en fånge tillbaka från Drusernas land. Denne man skall hafva följt *Ibrahim* pashas armé under fälttågen i Syrien, der jemte 12 hans kamrater blifvit tillfångatagen af Druserna, hvilka födt och gödt dem samt årligen till påsk slagtat en af dem och deraf gjort ett ståtligt högtidsmål. Nu voro alla den ifrågavarande fångens kamrater slagtade och blott han återstod för innevarande års påsk. Han var

en from tillbedjare af *Essejid* och ropade dagligen och stundligen: *ja Sejid ja Sejid madadek.* Natten före hans offer, då han i sin ångest ropade på sitt helgon, uppenbarade sig för honom en gammal gubbe med ansigte som fullmånen och ett silfverhvitt skägg, frågande om han önskade befrias från sitt fängelse. Fången sade: ack huru skall jag gå ut härifrån, då hundrade bommar stänga mig, bojor och block tynga mina leder? Gubben sade: statt upp och följ mig. Fången vaknade i morgongryningen och befann sig på åkerfälten under *Tanta,* uti den så kallade *guru* d. v. s. den släta och jemnade plats af åkern, på hvilken man tröskar eller utkör hvetet. Det der arbetande folket ser honom och frågar hvarifrån han kom samt hvem han var. Han berättar sin historie till alla närvarandes stora förundran. De taga honom och föra honom i sina bojor upp till *kadi* i *Tanta,* som anser händelsen vigtig nog att förtjena hufvudstadens uppmärksamhet, skickar mannen till Kairo, der han frågas och perqvestioneras af shekh *Ettamin, muftin* för *Hanafi* sekten här. Detta hände allt före vår afresa från Kairo och man berättade då allmänt att *muftin* funnit karlen vara en lögnare och bedragare, som uppfunnit och utfört hela historien för att vinna medlidande och pengar. Men på landet och under vår färd till *Tanta,* äfvensom i *Tanta,* berättade man saken vara fullkomligen sannfärdig; att man på citadellet i Kairo sett i böcker som fördes under Syriska kriget och der funnit mannens namn samt hans uppgift af åren och händelserna fullkomligt sanna,

att man firat honom, betalt honom den innestående solden för 13 år och afsändt honom till *Tanta*, för att der visas såsom ett exempel på *Sejids* underverk. Dock kunde jag ej få se honom der, oaktadt alla de efterfrågningar jag gjorde. Till denna undergörande och fromt älskade *Walis* ära hållas i *Tanta* 3 fester årligen, en liten i *Moharram*, en några månader derefter, och den egentliga stora, högtidligaste festen uti *Regeb*. Det nästan åligger hvarje from muslim eller räknas honom åtminstone till stor *savab* att göra sin *zijaret* hos denna shekh och höja böner till honom, isynnerhet under hans fester; min shekh, som i allmänhet är en särdeles bildad, men from och med orubblig öfvertygelse islam och *Sunna* tillgifven moslim, försäkrar mig att han i alla svåra belägenheter, dem han råkar ut för, alltid anropar *Essejid* eller *Essejide Zeineb* om hjelp och till dem, eller företrädesvis den förre, gör sin *istikhareh*, då han omedelbarligen derpå i en dröm blir af honom eller henne upplyst om den väg till räddning han bör taga. Men det är icke en from religiös tro eller piös kärlek till detta helgon, som lockar alla hit. Jemte festen och dermed följande religiösa ceremonier hålles här en marknad, ovilkorligen den betydligaste i hela denna trakt och kanske en af de största i verlden. Denna samlar hit handelsmän af alla möjliga slag och från alla trakter, ej allenast från Egypten och Syrien, utan äfven från *Hegaz* och aflägsna trakter af det Turkiska väldet, samt kristna och Judiska penningvexlare. Bland andra såg jag här en, såsom han sjelf sade, i

Moskwa bosatt *Bokhara*-bo, hvilken näst mig säkert var den längst bort ifrån komna. Andra lockas hit af begär efter nöjen och förlustelser; man säger att i hela verlden ej finnes glädje och fröjd, såsom på *Sejids* festen. Qvinnor af alla slag, såväl ärevördiga matronor som yngre hustrur och flickor, begagna tillfället och anledningen af en *zijareh* hos *Sejid* för att på denna korta tid af en vecka göra sig fria från det tunga ok och de stränga tyglar, hvari de i allmänhet hållas. De strömma hit i stora skaror, dels följda af sina män, dels utan dem med deras tillstånd och locka säkert med sig ett stort antal af Egyptens glädjelystna ynglingar. Här ges fritt rendez-vous mellan älskande och för mången yngling, som kanske länge förgäfves smäktat att se sin dyrkades anlete, höjes nu den förargliga slöjan. Danserskor, *ghavazi*, sångerskor, *ʿavalim*, och alla andra fröjdetärnor, som i Kairo blott i största tysthet och hemlighet få finnas, öfva här sina konster med den mest obundna frihet; gatorna äro fulla af obeslöjade Pafoner, som med *henna*-färgade fingrar och *kohl*-tingerade ögon, med sina nätta jernblecks castagnetter på sina röda knogar eller en liten tambour de basque uti handen, söka att förtjusa männerna. Man skulle anse det för ett förnärmande af *Sejids* helgonperson och kanske äfven för ett tecken till misströstan om hans förmåga att genom sin förmedling hos Herren kunna tillfyllestgöra de små förseelser, hans fromma besökare och besökerskor göra sig skyldiga till under hans fest, om man ville lägga band på friheten och tygellöshe-

ten. En festdomare, detta år *Abbas* basha, är väl alltid tillsatt att hålla ordning och skick bland den otaliga folkmassan; men han och hans tjenare äro uppfostrade i samma tro och samma kärlek till *Sejid*, så att blott det gröfsta oväsendet, såsom gräl och slagsmål på gatorna, tyglas af dem. Allt ursäktas här med språket: *she lillah ja Sejid*, hvilket man hvarje ögonblick hör och sjelf bär på tungan; ty det passar nu till allt tänkbart. Blir du knuffad i den förfärliga trängseln, eller bli dina kläder sönderrifna, och vänder dig om för att gräla, får du svaret: *she lillah ja Sejid* samt får lof att nöja dig dermed; köper du någonting och prutar bort hälften af den först fordrade summan, säger du, såväl som säljaren, *she lillah ja Sejid;* tappar du något, får du till tröst höra: *she lillah ja Sejid;* med ett ord det finnes intet tänkbart i verlden, hvarken af godt eller ondt, hvartill dessa ord nu ej passa och som de ej godtgöra. Nu hör man intet annat än *Sejid*, *Sejid*; ederna och försäkringarne vid profetens skägg, vid Herren och hans bok, äro nu alla glömda för: *vahejat essejid*. Du bör således ej undra att min shekh och jag, redan långt före den instundande festen, beslutit oss till att göra vår pilgrimsfärd till en så mäktig patron och ett så allmänt älskadt skyddshelgon.

Detta hade egentligen förmått oss att lemna Kairo jemte våra studier der, och sedan vi nu tillbragt några veckor i shekhens hemby bland Egyptens *fellaher*, gåfvo vi oss den 23 juli å väg, ridande hvar sin åsna, bland hvilka den ena, utom min lilla person, äfven

bar vårt lätta bagage och vår ej obetydliga matsäck. Det var egentligen den första färd jag gjorde till lands här, och det var ej utan stort nöje jag red fram på Egyptens gamla heliga jord. Vägen gick till största delen längs de kanaler, som man på alla håll leder upp från floden för att vid öfversvämningen vattna fälten. Det är förvånande att se huru bedröfligt och uselt dessa kanaler äro underhållna, ehuru landets fruktbarhet och årets hela gröda nästan uteslutande beror af dem. Och det är ändock med våld och tvång från bashans sida, de tröga och arbete fruktande *fellaherna* nödgas hålla dem helst så till pass i stånd. Landet är, såsom du vet, en oafbruten slätt, blott här och der några sandhöjder, på hvilka alltid någon by är uppförd. Åt vester begränsas synkretsen af den på något afstånd från Nilen strykande sandåsen, som utgör gränsen mot Afrikas öknar, och längst ner åt söder ses, hvarthelst man färdas, de väldiga, nästan hela Nildalen dominerande pyramiderna. Hvad man i allmänhet saknar är träd och planteringar; fälten begagnas blott till åker, ifrån hvilken man årligen tager 3 särskilda skördar. Blott vid byarne ses här och der, dock i allmänhet till ringa antal, träd och trädgårdar; men de palmlunder, som man förut sett framför hvarje by, äro nu till stor del nedhuggna, sedan bashan satt 1½ piasters skatt på hvarje palmträd. Sålunda utan skugga och utan skygd för den hetaste sommarsolens strålar, begåfvo vi oss öfver de nyss mejade gråa och spruckna fälten; hunno middagstiden fram till en af Egyptens största städer *Menof*,

gästade der hos en af min shekhs slägtingar och begåfvo oss vidare. Här satte vi på en färja öfver en liten kanal och jag kunde vid anblicken af vatten ej hålla mig ifrån att simma i den, ehuru dess bruna och smutsiga utseende ingalunda var särdeles inbjudande. Jag tappade dervid ett par färgade glasögon, som jag på färden begagnat emot de stickande solstrålarne, och fick naturligtvis trösten af *she lillah ja Sejid.* En af våra åsnedrifvare hittade en pung full med tobak, just då hans egna medhafda tobak blifvit slut, och min shekh hittade en piska för sin lata åsna; detta var *she lillah ja Sejid* och ett talande stort bevis på hans underkraft. Vi färdades förbi ett stort tal af byar eller småstäder, som alla voro byggda i samma form med hus af obrändt tegel, bland andra en *Sershine*, der en stor utomordentligt vacker palmlund stod på samma ställe, enligt våra åsnedrifvares berättelse, der fordom under Josefs tid Faraonernas magasiner stått, och der man ännu skall uppgräfva i jorden förborgade skatter, såsom folket här tror. Vi hunno om aftonen fram till en annan betydlig stad, *Zurkan*, der vi veko in hos en min shekhs goda vän och gamla studiikamrat i *Azhar*, samt blefvo hos honom på det vänligaste och gästfriaste sätt emottagna, undfägnade och herbergerade öfver natten. Denna stad är *kursi*, d. v. s. säte för domare och *kadi,* men ej *bender*, d. v. s. här finnes intet torg och ingen handel. Följande morgonen gåfvo vi oss bittida ut, provianterade af vår värd med pannkakor och vattenmeloner, samt följda af honom ett långt stycke på

vägen. Vi hunno en stund före middagen fram till *Tanta*, en af de betydligaste Nilstäderna, men hufvudsakligen ansedd och vördad såsom *Sejid Ahmad Elbedavis* stad. Den är äfven födelseorten för vår Petersburgska shekh *Mohammad 'Ajad*. Den är belägen på en temmeligen ansenlig sandhöjd, sänkande sig sakta åt södra och vestra sidan, men ansenligt brant på de motsatta sidorna. Man skådar härifrån öfver en ofantligt vidsträckt slätt, afbruten af inga höjder, blott i horizonten begränsad åt alla håll af en krets små byar, hvilkas små planteringar och träd på det betydliga afståndet vexa tillsammans till ett vackert skogsbryn. Nedanför staden flyter med sakta ström den så kallade *Sejids* kanal, uppgräfd först i östlig, sedan med en rät vinkel rätt i norr gående rak sträckning, så långt ögat når. Den är ledd från det så kallade "mellanhafvet" och skall leda ut i hafvet med 2 mynningar. Staden sjelf är visserligen jemförd med sina syskon betydlig och välbyggd, något i Kairos smak, med glaslösa fönsterlufter, med dylika trånga och damhöljda gator. Som vi gifvit oss i tid ut och hunno fram en dag före festens egentliga början, hade vi godt tillfälle att få oss ett litet kyffe till qvarter, före den värsta trängseln. Det första som ålåg oss, sedan vi hvilat litet ut efter resan och tvättat dammet ifrån våra kroppar, var att göra vår *zijareh* hos *Sejid*. Vi begåfvo oss till hans moské något före *'asr*, funno den, ehuru den är ganska stor, redan fullträngd med folk, samt hade någon svårighet att finna plats till att sitta på och förrätta den under

resan uppskjutna middagsbönen. Sedan den var verkställd, gingo vi in i helgonets *kobba*, helsade honom med den vanliga *selam*helsningen, satte oss i en knut och började mumla *suran I S*, med täta och skyndsamma hufvudsvängningar. Jag måste dock tillstå att jag gjorde mig inga skrupler att blott mumla och svänga på hufvudet, utan att läsa orden, emedan jag fann större nöje i att se på folket som trängde sig omkring *maksoran*, kysste den och samlade dess damm, eller huru *fokaha* ansatte de besökande att för 5 fadda låta dem läsa *suran I S* till *Sejid* för deras skull. Sedan vi slutat vår läsning jemte böner om *Sejids* hjelp, stego vi upp och gjorde vår vandring omkring *maksoran*, den vi liksom andra kysste och berörde. I norra kanten af *kobban* står i sjelfva hörnet en sten, med slät lutande yta, i hvilken ses 2 fotspår, som sägas vara efter profetens fötter. Ingen inträder i *kobban* utan att ödmjukt kyssa dessa fotspår, och äfven vi gjorde så. Så mycket jag kunde se i hasten, voro dessa fotspår arbetade, dertill ännu i groft och klumpigt arbete, samt stenen målad svart. Vi hade nu uppfyllt vår pligt och gingo åter ut i moskén, hårdt ansatta i sjelfva dörren af allehanda sorts folk, som tiggde *khamseh lihobb essejid.* Jag råkade taga upp min börs och hade knappt hunnit taga derur några slantar för att gifva åt en bredvidstående vattenbärare, samt bett honom utdela sin kruka åt de törstiga *lihobb essejid* och *likabol essijare*, förän jag i hast blef omringad af ett förfärligt antal tiggare, barn, gubbar, män, blinda och lytta, som drogo mig hvar och en

åt sitt håll, samt skreko mig hvar och en sin tiggformel i öronen, sålunda förhindrande mig att höra de vackra böner och välsignelser, hvilka vattenbäraren höll öfver mig för slanten, såsom: *allah jirda 'an sahib essebil*, eller: *allah iskiha lo min elgenneh.* Jag slet mig dock lös ifrån dem och gick ut från moskén, men följdes af en tiggare halfvägs hem på gatorna, under det han oupphörligt upprepade för mig *fathe* och andra böner, utan att dock kunna förmå mig att ge honom något. Men jag har glömt en hufvudsak före vårt inträde i moskén, som jag ej kan underlåta att tala om. Du vet att ingen otvagen träder in i islams helgedomar och till detta ändamål är hvarje moské på sidan försedd med en såkallad *meda.* Denna är vanligen en fyrkantig stenlaggd gård, omgifven på alla sidor af små pelargångar, uti hvars väggar finnas tätt invid hvarandra små enmans afträden samt i dess midt en stor vattenreservoir, med ungefär en half manslängds djup. Hit leder en egen dörr ifrån gatan och den som vet sig ej vara fullkomligt ren i musulmanisk betydelse, går först dit in och gör sin tvagning. Det var här äfven vi först inträdde, hufvudsakligen för att slippa lätta våra tunga lif på backarne, såsom här är vanligt. Men vi fingo länge stå och vänta förän vi kunde få oss ett ledigt rum, så fullt var här af konkurrerande sökande, så karlar som qvinnor. Sedan vi slutligen lyckats förrätta den första akten af vår tvagning i enrum, närmade vi oss sjelfva *medan* för att förrätta det öfriga. Omkring dess kant var fullproppadt med folk, och uti den lika

fullt af karlar och barn, som badade sig. Vattnet var af den stora mängden folk, som begagnade det, särdeles smutsigt, så att jag vid den till tvagningen hörande munsköljningen, *mad madeh*, omöjligen kunde förmå mig att låta något deraf komma i munnen. Dock försäkrade mig sedermera åtskilliga, att så smutsigt det än var och så motbjudande dess utseende, så ljuf och god var dess smak. Ja, man sade att detta vatten hade en särdeles undergörande kraft, så att om någon vore behäftad med någon sjukdom, vare sig hvilken som helst, och badade sig deri, skulle all krämpa omedelbarligen och genast lemna honom. Icke under således att en stor mängd folk begärligt öste derur med sina händer i munnen, att så många badade uti dess vatten, att många mödrar släpade dit sina sjuka barn och tvättade dem deri. Detta inträffade ej allenast i dag och i början af festen, utan alla dagar, så länge den påstod, såg man samma och än starkare trängsel. Man plägade i allmänhet alla dagar göra sin *zijareh* hos *Sejid*; jag hörde till och med flere som med sjelfbelåtenhet sade sig hafva 4, 5 och flere gånger om dagen upprepat den. Äfven jag gick hvarje dag under mina vandringar dit, ej egentligen så mycket för att uppvakta helgonet, som fastmera för att betrakta lifvet och den brokiga trängseln der. Genast efter fredagsbönen den 26 juli, hvilken min shekh och jag nödgades hålla uti en annan moské, då redan en half timme före bönens början vi ej kunde finna någon plats i *Sejids* stora moské, började allehanda sorts krämare utbreda sina småsaker

till försäljning, frukthandlare uppställa sina korgar, hufvudsakligen fyllda med de just vid denna tid mognade vindrufvorna, månglare och månglerskor springa omkring med bröd, pannkakor och ägg samt annan provision för det myckna folket, som dels af from tro, dels af lättja, dels kanske äfven i hopp att få stjäla och snatta, tillbragte sin tid nästan uteslutande uti moskén. Trängseln ökades af det oändliga talet *fokaha* och *hemalijeh*, vattenbärare, som voro särdeles påhängsna att truga folket till att skaffa sig *savab* eller förtjenst hos Herren för 5 fadda. De senare spillde ymnigt vatten på golfvet, som jemte smolk hufvudsakligen af frukthandlarenas halm, gjorde det slippbrigt och vådligt att beträda samt förorsakade många kullerbyttor i den stora trängseln. För öfrigt såg man der kretsar af glammande och skämtande vänner, till och med månget sällskap som kokade sitt kaffe här i en liten kolpanna. Emellan dem suto män som gjorde bön och ofta derinvid någon flicka, som vexlade kärliga ord med sin tillbedjare, samt kanske stämde rendez vous med honom. Här och der i den vidsträckta, afdelade moskén sågos kretsar af *dervisher*, som hvar och en på sitt sätt dyrkade skaparen. Somliga suto i krets och sjöngo *zikr*, somliga stodo, somliga svängde sig och dansade med den uti all orientalisk dans egna frivola och sinliga karaktär. Äfven hade jag nu nöjet att se en *melvi* eller *snurr-dervish*, som klädd i sin egna kostym med en hvit, mångveckig, till knäen räckande skjorta, snurrade snabbt omkring på ena foten, ungefär såsom våra dansörer, samt sedan sänkte

sig och lät den vida skjortan bredas ut. Alla dessa dansare, sådana här funnos många, buro i sin hand en liten tambour de basque, på hvilken de markerade takten för sina rörelser. Största trängseln var dock i *Sejids kobba* och hufvudsakligen i dess dörr af utkommande och inträngande skaror. Villervallan nästan ökades af moskéns tjenare, som beväpnade med i ändan två-tre-klufna palmqvistar, ungefär såsom vår harlekins svärd, stodo i dörren och slogo in i hopen. Här förlorade mången sin turban eller något annat stycke af sin klädsel, kanske äfven något från sin ficka. Du ser häraf att helgedomen var förvandlad till en marknadsplats och huru här, liksom uti allt i orienten, det största lättsinne står vid sidan af det fromma sinnet. Det var ej här man egentligen hade något att njuta af religiösa ceremonier; den som sökte sådant måste bege sig till ett privat hus i staden, der den i Kairo begrafna *imam Leiths* anhängare höllo den vackraste, utsöktaste *zikr*, jag ännu hört här. De suto i en utbredd fyrkant på den temmeligen stora gården, på hvarje sida stodo 4 män upprätt, sjungande jemte de öfriga oafbrutet och med samma ton blott: *allah*. Man frambringar detta ord så djupt ifrån strupen som möjligt och anser skönheten ej ligga i en klar och klangfull röst, utan uti ett liksom af slem surrande rassel, ungefär som tonen af en kontrabas, på hvars strängar silfver-öfverspinningen är lös. I förbigående: man säger här, att till en skön stämma hör en liten heshet. Detta surrande *allah* frambringar en särdeles effekt, såsom ett oföränder-

ligt accompagnement till solosångarnes, *munshidin*, på enkel och okonstlad ton utförda hymner, mest till profetens lof. Det var vid åhörandet af denna *zikr*, enligt hvad man berättade, som en kristen (somliga sade en Jude, somliga en Frang från Paris) hade i sin hänryckning utropat: *la illaha illallah Mohammadon resol ollah*, och gått öfver till islam. Som jag här ej hade andra vänner och bekanta än muslim, hvilka alla med särdeles stolthet talade härom, kunde jag ej få några säkra underrättelser om denna sak; dock såg jag ej den *zaffe* eller högtidliga procession med musik och grannlåter, i hvilken man sade att han genast följande dagen blifvit förd genom staden, sedan han bränt upp sina *kafir*-kläder och antagit *muslims* kostym. Hvad mig beträffar måste jag tillstå att jag storligen intogs af denna *zikr* och njöt dervid, ehuru jag naturligtvis ej kände den minsta böjelse att gå från mina fäders tro.

Jag vill nu föra dig från helgedomen ut på de öppna fälten utanför staden, der folkmassan säkert var större, men ej så hopträngd, i anseende till det större utrymmet. Den norra slätten var bestämd åt tälten för de ankomna främlingarne, ty du finner lätt att den förfärliga skocken af kanske några hundra tusen menniskor ej hel och hållen kunde få rum i den lilla staden. Här hade hvar och en stad och by i Egypten, äfvensom vestern och i allmänhet hvarje land, sin bestämda anvista plats att tälta på. Alla resande från samma by förenade sig gemenligen och kom i trupp indragande till *Tanta* på sina sirligt med

bjellror, band och tofsar prydda kameler, lastade med alla lifs- och köksförnödenheter samt beridna nästan endast af qvinnor, en på hvardera sidan af den breda sadeln. Barnen suto äfven på kamelerna i sina mödrars famnar, men byns män redo vanligen hästar eller åsnor och kabriolerade stolt mellan truppen. Den föregicks främst af 6 eller flere fanor, med de oföränderligen här brukade färgerna rödt och grönt, samt af några pukor, som accompagnerade de förfärligt skrikande och gnällande *bukkorna*, en sorts pipor med munstycke, liknande mycket vår hautbois. Detta instrument, jemförelsevis det mest älskade och vid alla högtidliga tillfällen mest brukade, bildade i förening med qvinnornas *zaghireh*, ett sorts fint vibrerande, trillande glädjeskrik, en alldeles förfärlig och döfvande musik. Under de första dagarne af festen, fredagen, lördagen och söndagen, var vägen oafbrutet upptagen af sådana intågande skaror och så långt ögat kunde nå på den vidsträckta slätten, sågos från alla håll folkskaror strömma hit. De drogo gerad fram till den norra slätten och uppslogo sina tält på den bestämda platsen. Hvarje by hade gemenligen blott ett gemensamt tält och gemensam provision &c. Det roade mig särdeles att vandra mellan tälten och se på lifvet här. Som byns alla qvinnor kokade gemensamt och hvar och en ville koka på sitt sätt, uppstod oupphörligt gräl dem emellan, hvilket fördes med den vanliga ifvern och skriket. Barnen, som funnos till ganska stort tal, sprungo half- eller hel-nakna, smutsiga och svarta omkring kistor och packor i de

fullträngda tälten. Här satt en recitator med sin tambour de basque, berättande någon amourette för de uppmärksamt lyssnande qvinnorna; der bredvid kanske en *fikih*, som läste koran för fromma män. Rundtomkring gingo månglare, som utbjödo leksaker för barnen eller knifvar och andra jernsaker, hvilka man till min förundran gaf epitetet *Englizi.* Dukarne och tygen, som likaväl äro af Europeisk fabrication, ger man dock ännu vanligen epitetet *Istambuli.* Den jemförelsevis, isynnerhet om aftnarne, lifligaste punkt af denna stora tältplats var det nordvestra hörnet, der en rik *fellah Abolghēt* hade lägrat sig. Denne man skall för omkring 10 år sedan uppträdt såsom en undergörare och samlat anhängare omkring sig. Pashan hade tagit honom, satt honom i fängelse och låtit *korbagera* hans fotsulor. Härvid hade mjölk flutit ner för hans svullna fötter. Man hade vidare bundit stenar vid hans fötter och sänkt honom i Nilen, men stenarne flöto upp och buro mannen öfver vattenytan. Pashan sålunda försäkrad om hans helgonnatur, ger honom jord och vidsträckta skattefria fält, dem han nu bebor och odlar jemte sina anhängare. Han hade till *Sejids* fest hemtat med sig 300 *ardeb* hvete, jemte annan provision och boskap, för att dermed spisa fattiga. Hit samlades nu hvarje afton till hufvudmålet ett stort tal fattiga, så karlar som qvinnor. Maten framgafs dem uti en sorts små lårar, tre eller fyra tillsammans gående på hjul. Så snart *fatte*, en här mycket vanlig rätt af i smör rostadt brutet bröd, framsattes i sina lårar, störtade de deröfver som glup-

ska ulfvar, grälade och knuffades om plats. Äfven spisades ett stort antal af hans vänner och andra uti tält, dit maten frambars på vanligt sätt på brickor. Dessutom samlades hit stora hopar af åskådare, som voro nyfikna att se tillgången och hans stora kök, der 30 till 40 större och mindre kitlar stodo på elden. Sedan folket var spisadt, hölls äfven *zikr* i tälten af hans anhängare och andra. Midtpå detta fält höjde sig bland tälten ett stort vackert, i flere rum afdeladt, grönt tält för festdomaren *Abbas basha*. Hvarje afton uppkastade han härifrån raketer och en afton afbrände han ett litet, men ganska vackert fyrverkeri, till stor fröjd för det skenälskande folket, som packade sig deromkring så nära, som de vakt och ordning hållande soldaternas *nebboter* och käppar tilläto. Derinvid stodo på något afstånd från hvarandra 3 feststänger, *ʿamod elʿid*, illuminerade om aftnarne med i bågar upphängda lampor. Då man gick från detta fält till det lika stora östra fältet, möttes man på vägen af alla orientens folknöjen, såsom *havi*, konstmakare som med sitt följe af små svarta pojkar och flickor öfvade sina plumpa konster, interfolierade med grofva qvickheter och religiösa språk, t. ex.: den sämsta af allt folk är den, som vägrar att säga: *la illaha illallah* och ge en slant åt den behöfvande. Härvid hörde man omedelbarligen från hela den stora skaran, som kanske just i samma ögonblick gapskrattat åt den fulaste plumphet, det högtidliga sorlet af deras trosformel, upprepad med allvarlig och bestämd ton. Vidare såg man här sångare af alla slag, recitatörer

och alla slags orientens musikanter, hvar och en med sin krets af åhörare omkring sig. Bland annat äfven ett skuggspel eller camera obscura, inuti ett litet af halmmattor uppslaget skjul, på hvars tak, till folkets stora skratt och gäckeri, satt en docka föreställande en stor och väldig, sirligt utspökad Frangisk matrona, i kapott, strumpor och skor, med obeslöjadt ansigte och parasol. På kanten af vägen såg man för hvarje steg tiggare, så karlar som qvinnor, nakna med blott en gördel om lifvet eller höljda i smutsiga trasor, som knappt höllos tillsammans. Qvinnorna hade sällan försummat att hemta med sig sitt eller andras barn, det de hängde splitternaket vid sina blottade bröst, en sak som dock i allmänhet är mycket vanlig här. Dessa tiggare höljde och nedsmorde sig med damm och smuts samt rullade sig i stoftet i ordets egentligaste betydelse. Somliga hade blottat sina kroppar för att visa de sår och den skabb, hvaraf de voro betäckta, allt för att väcka medlidande. På mig gjorde dessa tiggare ett högst vidrigt intryck och det var sällan jag kunde förmås att ge dem någon slant. Det var på denna nöjets, förderfvets och uselhetens väg, man spatserade fram till det östra fältet, som var bestämdt till boskapstorg. Här såg man nu österns största och egentligaste skatter: de så högt älskade och i sjelfva verket äfven älskliga kamelerna, de vidtbesjungna ökenskeppen; de stolta och smidiga hästarne, Beduinernas ångmaschiner; de feta ulliga fåren och den väldiga hornboskapen. Här och der voro tält uppslagna för boskapens ägare och

väktare, samt ett stort antal säljare och köpare, som med den vanliga orientaliska misstänksamhetens forskande blickar tittade djuren i munnen samt åt alla håll betraktade dess leder och lemmar. Betraktadt från en hög begrafningsplats, som dominerar fältet, hade det stor likhet med en kamperande ryttaretrupp. I den östra sträckningen af kanalen, som begränsade fältet, låg fullt med större och mindre Nilbåtar, hvilkas besättning grälade och hojtade på sitt sjömansspråk. Den intressantaste punkten af detta fält var dock dess sydöstra hörn, der den såkallade *mal'ab* var, d. v. s. banan för kapplöpningar till häst. Dessa banor voro 3, dock ej på något sätt instängda, utan bildade af 2 mot hvarandra stående rader af åskådare. Hit samlades alla dagar, hufvudsakligen i morgonsvalkan, shekher från kringboende Beduinstammar eller bychefer, klädda i sin vanliga kostym af en vid, till fotknölarne räckande svart *defijeh*, gjord i form af en skjorta och skylande hela den öfriga klädseln af en vanligen röd *koftan* och hvit *sodeiri*. De sprängde raskt fram på sina qvicka stutar eller stolta hingstar och samlade sig tillbaka till banan. Här kom man öfverens om de 2 kämpar som skulle täfla, och sedan detta var bestämdt tog den ena af dem i sin hand en *nebbot*, en slät ungefär manslång trädspira, ett mycket vanligt och nästan det enda af landsfolket här brukade vapnet, vägde den i sin hand med sirliga svängningar, tills de båda kämparne gåfvo sporrar och spände ut. Den *nebbot* beväpnade, om han hann förbi sin motståndare, kastade som ett kastspjut

sitt vapen på honom; han fick sig en dugtig stöt i sidan eller i axeln eller på någon annan del af sin kropp, om han ej kunde fånga upp den och kasta den tillbaka. Man sade mig att sådana *nebbot*-stötar ofta gifvit dödsslaget. Den otaliga skaran af åskådare, som stod här omkring, följde med den mest spända uppmärksamhet alla rörelser och hvarje steg, samt gaf i än dofvare, än högljuddare sorl sitt bifall tillkänna eller sin ovilja; man pratade och räsonnerade om de kämpande, och den som vunnit öfver de andra fick namnet: *faris elbergās.* De gjorde snusförnuftiga anmärkningar och mente att hit borde *bashan* komma och deltaga i den manliga leken eller åtminstone se derpå, men han springer i *ter'an* (kanalen, hvars underhållande är ett högst förargeligt arbete för *fellahen)* och snokar på arbetet der. I allmänhet tyckte jag mig här, men ock endast här, förmärka ännu en gnista af Arabens stolta och fria sinne; jag försummade heller ingen dag, då jag började mina vandringar, att först gå hit och se på kämparne.

Vill man härifrån till staden så stiger man uppför den höga sandhöjden, på hvars brant, såsom annorstädes, stod fullt med små provisoriska, af halmmattor för tillfället uppförda stånd och cafén. I de förra utbjöds mest frukt, samt af kockar och kokerskor färdig kokad mat, men hufvudsakligen *hummus*, en sorts i ugn lätt torkade ärter, emedan hvar och en *Sejids* besökare af bruket var tvungen att taga sådant med sig härifrån, för att vid sin återkomst utdela bland

sina vänner i små hvitblåa näsdukar eller hvita handdukar. Inne i staden möttes man dock af den värsta trängseln på de trånga gatorna och af det brokigaste hvimlet. Ibland de hvita Arabiska *turbanerna* och de röda långtofsade Turkiska *tarbosherna* såg man tillfälligtvis någon Frang, med den här så hatade hatten, med väldiga blåa eller gröna glasögon på sin näsa; emellan de täta skarorna såg man soldater och ordningshållare, som oförväget och utan försyn slogo in i skocken med sina *nebboter* eller *hippopotamus*-piskor, hvarthelst de träffade. För hvart steg gräl och knuffar, ofta slagsmål, som genast skildes eller bortbråkades af mellankommande; ehuru Araben ej berusar sig (jag har under hela denna tid ej sett mer än 2 fulla män), gör han dock oväsende och stoj samt skriker vida högre och barskare än våra fulla Finska bönder; men i slagsmål nyttjar han aldrig knif, blott knytnäfvarne, dem han dock rör klumpigt och dåligt till örfilar och slag. Hans största fröjd tyckes vara trängsel och skrik, hvarföre han här i *Tanta* var rätt i sitt esse. Blef man så starkt knuffad att man tyckte sig ha anledning att gräla, fick man svaret: är det ej *molid* nu och tycker du dig vara ensam på gatan? Ej allenast under dagen räckte denna trängsel, den fortfor hela natten öfver oafbrutet, och det var egentligen nu du borde hafva sett de trefliga Araberna. Folket är i allmänhet under dagens tunga hetta och göromål nog vresigt och otrefligt. Om aftonen då de mättat sina magar med den förnämsta måltiden vid *esha,* sätta de sig vanligen i små kret-

sar, antingen på backar under den milda klara himmelen och i aftonens ljufva smekande nordan eller vestanfläkt, der de förtroligt glamma om sin vördade religion och dyrkade profet eller om sina verldsliga göromål och händelser; eller ock sätta de sig i de talrika cafén, som finnas här öfverallt, samt fröjda sig mer än Cresus de Lydiers kung vid sin pipa och sin kopp. Här var dessutom i hvarje café någon sångare eller sångerska, någon musikant eller sagoberättare, någon dansare — aldrig danserska, ty dessa visa sin konst blott i husen, sedan pashan helt och hållet förbjudit dem att existera. Så genomvakade man oftast hela natten ända till morgonbönen. Araben älskar i allmänhet särdeles nattvak och anser denna tid äfven vara den lämpligaste för religiös andakt; man tror himlens portar då vara öppna och de böner man då uppsänder genast komma in och upptecknas i boken hos Herren. Deraf alla *zikr* och alla *khatme* nattetid. Men jag måste skynda mig till slutet på den långa festen. Fredagen den 2 augusti var sjelfva slutdagen och natten förut den egentliga *leilet el kebireh.* Man hade såsom vanligt ej med några grannlåter eller yttre glans firat denna natt: inga raketer, intet fyrverkeri, blott *zikr* och Koran. Man hade fredagsmiddagen en half timma före sjelfva middagsstunden utsjungit från alla minareter *Selam*, bestående mest af välsignelser och lof öfver profeten, då jag i helgedags drägt begaf mig ensam (ty min shekh älskar ej buller och trängsel) till en i ena ändan af staden belägen moské *Bosa.* Här hade *Sejid* under sin lifs-

tid alltid plägat hålla sin fredagsbön och sedan göra en liten spatserridt omkring staden. Till hans minne iakttages ännu alltid under hans fester detta bruk af hans *khalifeh*. Jag hade hemma gjort min böntvagning, så att jag nu ej behöfde tränga mig omkring *meidan*. Jag trädde således gerad in i moskén och tittade åt alla håll för att finna plats. Den egentligen för bön bestämda pelargången, der *member* står, hvarifrån *khatiben* håller sin *khotbeh*, var full; de andra pelargångarne voro lika fulla och jag gick något förlägen och flat omkring mellan de till bön ordnade raderna. Midt på sjelfva gården stod ett träd som spridde en ringa skugga; äfven här var fullsatt af folk. Jag måste således besluta mig att taga plats i en gles rad på sjelfva gården. Jag utbredde så min näsduk på marken och gjorde mina 2 knäböjningar, helgedomshelsning' *tehijet el mesgid*, och satte mig sedan att vänta bönens början. Under det jag väntade satte sig bredvid mig en shekh, som erbjöd mig ena kanten af sin utbredda *defijeh* att sitta och knäböja på. Midtunder middagssolens lodrätta strålar, utan skygd och utan en vindfläkt, tillbragte jag här en het halftimma badande i svett, hörande de vilda utropen af hänryckta män, som läto mig ana hvad följderna kunde bli om sådana menniskor visste att en kristen hund satt ibland dem. Slutligen hördes dock *adsan* och stunden till bön. Jag förrättade min bön säkert, utan fruktan och äfven utan några följder, men i anseende till det stora afståndet hörde jag nästan intet af *khotben*. Genast efter bönens slut

strömmade den stora massan i förfärlig villervalla ut genom den trånga dörren. Äfven jag kom lyckligen ut och såg nu på gatan vår *khatib*, *Sejids khalifeh*, till häst jemte några andra dels till häst, dels till åsna. Trängseln var här förfärlig, så att man ej kunde frivilligt röra sina fötter; de hunno ofta ej till marken, utan man fördes blott med skocken, som hojtade, skrek och slogdes. Bland annat såg jag här en stor tjock väldig matrona som, säkert för starkt skuffad, utdelade dugtiga örfilar och slag åt en kanske 20-årig man. Han var så flat och förvånad öfver gummans käckhet, att han utan motstånd och alldeles tyst tog emot huggen. Sedan jag sålunda blifvit ett stycke framförd af skocken, fann jag för godt att vika af på första tvärgata och på en omväg hinna upp processionen, som för hvarje steg och hvarje stund ökades af en ny följare. Processionen, *ashareh*, föregicks af en stor hop *nebbotister*, som då och då gjorde en låtsad fejd i luften med sina käppar, för att skrämma folket och öppna väg. Näst efter dem följde en liten kavalkad af kameler med stora pukor, dugtigt dunsade af bredvid sittande män och accompagnerade af de förfärligt gnällande *bukkorna*, likaledes blåsta af kamelberidna kindrunda män. Efter dem följde sedan den egentliga skaran af *Sejids* dyrkare, som i de löjligaste förklädningar och de putslustigaste fasoner visade *Sejid* sin aktning och kärlek. Somliga voro grön- och rödmålade i sina ansigten, i allehanda roliga harlekins-kostymer, med t. ex. urgröpta vattenmeloner fullsatta med tofsar och

fjädrar till hufvudbonad. Somliga höljde sig i halmmattor, somliga voro nakna, bärande störar eller stora trädstammar eller palmqvistar, skrikande och stånkande i sin religiösa exaltation. De flesta hade småbarn med sig, antingen framför eller bakom på sina hästar eller åsnor; dessa voro alla, såsom de flesta af folket denna dag, prydda med en *tartosh*, en röd eller blå pappersstrut i form af en sockertopp, som de stucko på sin *turban* eller sitt nakna hufvud. Andra åter voro grannt och prydligt utstyrda i silfver- och guldbroderade kläder, med stora turbaner eller moklor vridna i rödt och hvitt. Men jag skulle förgäfves söka påminna mig och förgäfves söka beskrifva alla de tokroliga figurer jag här såg. Det hela liknade den brokigaste och löjligaste maskerad. Efter dem kom *Sejids khalifeh*, värdigt höljd uti en lång, fotsid, röd mantel, *gibbe* och flitigt kysst af de kringstående åskådarne på sin högra hand, der han makligt red fram på sin stolta häst. Tåget slutades af en liten trupp bashans *nodsam* eller soldater, föregångna af filipipare och trummor, ty bashans egentliga, i Europeisk smak inöfvade musikkorps var ej tillstädes. I denna procession sade man sig äfven se den af *Sejid* från Druserna befriade fången, samt den Frangiska renegaten; men oaktadt alla mina efterfrågningar af bredvidstående män, kunde jag aldrig få reda på någon bestämd: man pekade än på den ena, än på den andra. Till godt slut, sade man, skulle *khalifeh* äfven förrätta *doseh;* men jag var så trött, att jag fann för godt gå hem. Härmed var nu den brokiga

och underliga festen slut och allt folk, som ännu var qvar, skyndade sig ut från *Tanta.* Som under min vistelse här de bölder, hvilka börjat uppstiga på mig uti *Baranijeh*, blott ökats och en äfven behagat placera sig i sätet och sålunda gjorde en åsneridt för mig omöjlig, hade min shekh och jag tagit oss en liten båt, på hvilken vi följande dagen stego om bord och anträdde hemfärden på floden. Den 3 dagars långa resan var, blott med undantag af den stränga hettan, särdeles rolig, såväl för det här i allmänhet mera odlade och trädgårds-lika landet, som hufvudsakligen för det stora följe vi hade med oss, hvilket dagar och nätter på sina båtar sjöng och spelade, liksom fordom på de roliga marknadsfärderna från vårt gamla Åbo. Tillbakakommen till Kairo, får jag höra att Petersburgs shekhen *(Tantavi)* varit här och äfven i *Tanta*, derifrån han gerad gått till Alexandria, för att anträda sin återresa till sin älskade kejsarestad. Det gjorde mig oändligen ondt att ej få träffa honom, men det var kanske bäst i den ställning jag här står.

Detta hade jag nu sammanrispat, då jag i går, den sista augusti, erhöll ditt vänskapsfulla bref från *Ristmäki* af den 3 juli, jemte min moders deri inneslutna. Detta var mig så mycket kärkomnare, som jag en lång tid med ovanlig oro längtat efter underrättelser från eder. Med bortlemnade af all tack, den jag hjertligen borde frambära dig för brefvet, vill jag hellre taga mig friheten besvara några af dig deri omnämnda punkter. Hvad således först beträffar det

förkomna brefvet från Alexandria, gör det mig ondt att det ej kommit dig tillhanda. Jag skref det i en särdeles glad sinnesstämning, i den första entusiasmen öfver österns land och dess folk, samt om nästan de bästa vänner och redligaste män jag ännu lyckats träffa här. Missförståndet med shekh *Tantavi* härleder sig troligen deraf, att han ansett det till *Bonsdorff* adresserade brefvet vara ämnadt till dig; deraf hans ord i hans Arabiska bref till dig. Jag är säker på att det aldrig kommit fram till honom. Af allt det föregående ser du att jag under hela min vistelse här passerat för en muslim. Ställningen är just ej vådlig, ty folket här är ett förvekligadt uselt folk, utan manligt mod och manligt sinne, derföre äfven utan redlighet och ära. Det är ej sådana man fruktar. Man behöfver blott se dem stint i synen och de våga ej gläfsa, liksom hunden skäller blott på den som springer, eller man kan med en *bakhshish* köpa deras tro och deras religion. Men denna ställning har varit besvärlig. Jag har ofta med tysthet nödgats höra skymf och smälek öfver mina trosförvandter, sett det löjliga, under hela hans uppfostran och lif inpräglade, djupt inrotade hat och förakt en muslim bär till oss; jag har fått tåla mången knuff och månget ord, som jag i Frangiska kläder ej behöft, ty Frangerna äro i allmänhet fruktade; jag måste under hela min vistelse på landet göra mina 5 dagliga böner, från hvilka jag sällan kunde stjäla mig undan. Men jag får ock till vedergällning heta shekh och effendi, jag får höra mången hjertlig muslims utgjutelse, som en

Frang aldrig får höra, jag har obehindradt gått i deras helgedomar och jag har ej blifvit bedragen och uppdragen så mycket, som en Frang här alltid och oundvikligen måste bli. Huru jag först kommit att bli ansedd för muslim vet jag ej, ty jag har mig veterligen ej för någon gifvit mig ut derför och aldrig blifvit derom frågad. Men hvad skola de annat tro, då jag gör med dem deras bön? Jag är öfvertygad om att flere, kanske större delen storligen misstänker min islam och min läras renhet, men man säger mig ingenting och jag säger dem ingenting och så går det dag för dag. Hvad ditt projekt och svar på min förfrågan beträffar, om möjligheten att förlänga min vistelse här, tackar jag dig hjertligen derför och finner det godt, kanske det enda möjliga, men jag har fått tigga mig fram redan för mycket på högre ort, så att hvarje ny bön och petition är ett dödsslag för mitt sinne. Vill ej konsistorium på någon enskilds eller rektors proposition anslå mig helst en ringa summa, måste jag försöka draga vexel på mina vänner. Kanske törs jag räkna på 10 till 12, som hvar och en ville våga 50 rubel silfver för att forsla mig fram i Arabiens öknar, samt utan särdeles kännbar förlust och stor harm kunde förlora dem, i fall mina ben skulle hvitna i öknens sand. Den minsta möjliga summa, jag ser mig komma till rätta med, vore 600 till 700 rub. s:r. Med dem skulle jag försöka draga mig fram under året 1846, i hvars slut det stipendium, jag nu åtnjuter, åter anslås ledigt. I slutsommaren nämnda år 46 skulle jag jemka mig till *Aden*

eller *Gadde* eller möjligen *Kairo*, och insända min ansökning om att ännu för de följande 2 åren 47 och 48 erhålla detta stipendium. Sedan jag sålunda 45 och 46 färdats bland *Wahabiter* samt på norra och vestra sluttningen af den stora öknen, skulle jag använda de följande åren för de södra och östra delarne af den och för *Himjaritiskan*. Att i nästa sommar vända tillbaka till mitt älskade land och redliga vänner, sedan jag gjort blott en liten skuttresa till *Wahabiterna*, publicera något drafvel om dem och vinna Europeisk ryktbarhet, har, utom det första, intet behag för mig och det sednare är otänkbart. Mig lockar ej ryktbarhet och ära. Hvad som hittills fört mig fram, och Gudi lof jag tycker mig kunna säga det, ännu för mig och mitt sinne framåt, kan jag ej göra reda för; men det vet jag och vet det säkert med mig att det ej är begärelse efter ryktbarhet och timliga förmåner. Du vore sjelf säkert föga belåten med att se din vän snopen och flat komma tillbaka med oförrättadt ärende, sedan han ljugit sig till stipendium af konsistorium. Jag måste således stanna här. Vid min afresa från Helsingfors mente *Ilmoni*, som under hela det sista året omfattade mig med den utsöktaste godhet, att en proposition i konsistorium om ett helst ringa understöd lätt skulle kunna gå igenom. Vill du härom sondera dem som känna huru affärerna stå, gör du mig en stor tjenst. Låter det ej göra sig, helst utan min ansökan, eller med min ansökan om förlängning af ledigheten i min tjenstlösa tjenst, ber jag att du vid tillfälle måtte rådgöra

med min vän *Conradi*, om han i mitt namn eller egentligen för min skull kunde och ville hopskaffa 12 eller 14, som ville gå i borgen för mig på en summa af 700 rub. s:r. Deraf skulle 100 rub. s:r afsättas för betäckande af intresset för omkring 3 år; resten skulle på den vanliga vägen afsändas till mig och hållas mig tillhanda hos *Fraesnell* i *Gaddeh* i slutet af året 1845, till hvilken tid jag hoppas kunna draga mig fram med det lilla jag sparat och vet att jag ännu har att få. Att min vistelse här i Kairo blifvit så förlängd var mig oundgängligen nödvändigt för språket, på hvilket jag nu väl kan göra mig förstådd, men på långt när ännu ej fått den Arabiska organen. Men som jag ser att dertill åratal behöfvas, vill jag ju förr dess hellre bege mig af härifrån. Dock som jag vet att några af mina Alexandria vänner, hvilka sett mig i deras stad i Frang-kläder, detta år göra sin pilgrimsfärd, anser jag det vara rådligare att först efter dess slut bege mig till *Mekka* och söka upphinna den derifrån återvändande *Wahabit*-karavanen. Dessförinnan står jag nu åter i begrepp att bege mig till öfra Egypten med en viss Kasan-kandidat *Dietel*, som jemte sin vän *Berzin*, hvilken längesedan lemnat Kairo, gjort färder uti Persien och Syrien. Jag vill dock i alla fall fasta här i första veckan af den nu inom 12 dagar började *Ramadan*. Dock är resan ännu ej säkert bestämd.

Detta bref, som jag efter vanligheten ber dig godhetsfullt meddela *Conradi*, torde hinna dig i medlet af oktober. Jag ber dig innerligen i slutet af sam-

ma månad skrifva hit till mig med de underrättelser och råd du möjligen kan gifva mig. Ditt svar kan hinna mig här i medlet af december till julklapp. Vid denna tid måste jag göra mig lös härifrån, sedan jag afsändt, såväl det jag lyckats samla för vårt anatomiska kabinett, som böckerna. Hvad dessa sednare beträffar, har jag oaktadt all ospard möda kunnat få reda på ganska få dugliga. Utom de tryckta böcker för omkring 550 piaster, jag nu har hos mig, har jag åtskilliga goda manuscripter i *fikh* och *tewhid* och *bijan* m. fl. dylika vetenskaper, till ungefär ett lika belopp. Historiska verk finnas här nästan ej alls, sedan Fransoser och Engelsmän plundrat bort allt. Min shekh och jag hålla nu på att springa efter ett manuscript af *Ashmoni*, och jag efter den för studium af Beduinseder så vigtiga *ʿAntar*, som jag är på spåren. Något godt manuscript af den Arabiska *Kamos* har jag ej kunnat finna, utom till enormt pris; den tryckta Turkiska öfversättningen har jag hos mig. Den goda upplagan af *Tusen och en natt* är utgången och säljes till dubbelt pris mot det förra, som var blott 80 piaster. Den persiska *Hafids*, hvaraf första delen saknas i boklådan, säljes äfven till dubbelt pris komplett. Jag hoppas dock före min afresa rätt och gagneligt kunna använda den anslagna summan af omkring 4500 piaster. Dock vill jag taga några hundra piaster med mig, om jag händelsevis (såsom jag hoppas) hos *Wahabiterna* skulle finna goda böcker. Hvad ett förökadt anslag för bokuppköp beträffar, är jag nu just lika noga derom. Jag har haft

stort besvär och språng för dem jag nu anskaffat samt torde sjelf få minsta gagn deraf. Jag behöfver väl knappt be dig ha besväret och godheten att gå till min mor och syster, uppläsa för dem de bitar ur detta bref, som du anser passa och roa dem, samt underrätta dem om att jag oföränderligen mår väl, sånär som på bölderna, hvilka allt sedan min återkomst oupphörligen plåga mig och hufvudsakligen sätta sig omkring högra knäet, så att jag har största svårighet vid att såväl gå som sitta. Jag har dock nu slutligen förmått mig att börja litet medicinera för dem och hoppas snart kunna köra dem ur min kropp. Jag skulle gerna skrifva dem några rader om Arabiska kokkonsten och Arabiska fruar; men jag är så trött af detta långa bref, (hvars läsande jag önskar ej måtte lika mycket trötta dina ögon, som mina finger sjukas) att jag ej orkar mera. Jag bor nu sedan min återkomst hos min Arabiska shekh, der jag intar en stor salong eller orientalisk *ka'ah*, äter och lefver med honom såsom en bror och en medlem af hans familj. Hans hustru, hvilken såsom alla fruar här af medelklassen, ej är stort annat än en piga i hans hus, jemte hans gamla svärmor, pysslar och passar upp mig mer än behöfligt, ehuru jag sällan får se en skymt af frun, aldrig en glimt af hennes ansigte. — Och nu haf en fridens helsning från österns land och från din nordiska vän!

V. Afdelningen.

Ramadan i Kairo.

1844.

Dagbok, Sept. 4.

Hade myeket att pyssla med mina bölder; pulvret, som jag tagit in, låg och qvalde mig. Gick först efter *maghrib* till cafét i vårt granskap och hörde på en *Sha'er,* som nu tyckes sitta här alla aftnar, ehuru han ej lyckats samla något stort auditorium.

Sept. 5.

Gjorde middagstiden en spatsertur till en trädgård utanför *Bab el hadid,* der en Grek håller ett litet vinhus. Som han intet annat har än vin och arrak, måste jag beställa ett glas vin. Då jag skulle betala och intet småmynt hade, kommo vi i ordvexling och öste öknamn på hvarandra. Sedan vandrade jag i *Muski* och gjorde åtskilliga små uppköp. Efter *maghrib* giek jag ut i afsigt att bege mig utanför staden, der shekh *Afifis* fest firades, af hvilken det nu var den stora aftonen. Men som jag fruktade den långa färden till fots och ingen åsna numera anträffades på gatorna, slog jag om och spatserade blott omkring i staden. Min shekh är högst ömklig, jemrar sig och stånkar förfärligt i en liten rheumatisk

feber, som han ådragit sig. Han berättade sig äfven förlidet år hafva blifvit ansatt af samma feber; sedan han legat i den 14 dagar, hade han sett i en dröm *Sejide Zeineb* komma och sätta sig framför hans säng samt säga åt honom: gå till shekh *Sh'aravi*, läs för honom *suran I S*, och all krämpa skall försvinna. Han hade följande morgonen släpat sig upp, klädt sig och begifvit sig till *Sh'aravis* moské, läst i helgonets *kubba* den nämnda *suran* och blifvit fulleligen återställd från sin sjukdom.

Sept. 6.

Gick efter middagen ut och satte mig i *Azbukijeh* i Grekcafét, der jag blef ända till närmare *'asr*, då jag gick till *Prunner* och fick till låns *Lanes "Extractions from Kuran."* Jag blef sittande en liten stund hos honom, jemte en Italienare. Gick sedan ner åt *Muski*, der någon shekhs *molid* firades, men utan särdeles ståt. Jag vandrade här några slag omkring och giek till cafét *Shems ed doleh*, för att höra shekh *Ism'ain*, men han var ej der nu, lika litet som de förra aftnarne då jag sökt honom. Jag vandrade ännu omkring, för att få tag på någon *muhaddith* eller *sh'aer*, men fann ingen.

Sept. 7.

Begaf mig till *Jusuf*, för att höra om vi skulle göra färden till våra Arabiska djurfångare. Jag träffade honom ej mera hemma, utan hans tjocka, feta, vederstyggliga mor, som alltid med sin dunsighet och negligé verkar obehagligt på mig. Begaf mig derefter på min åsna till *Khan khalili*, till effendins bok-

handel, i afsigt att köpa *Hafiz*. Han hade skamlösheten begära 200 piaster, i stället för dess första boklådspris 33 piaster. Jag kunde ej hålla mig från att litet ovettas på honom och gick genast bort. I mitt Grekcafé satte sig bredvid mig en Turk, med hvilken jag blef länge sittande att språka. Han hade varit här i 16 år, gift med trenne Arabiskor, men talade dock Arabiskan högst slätt och medelmåttigt. Träffade på hemvägen *Jusuf*, som ännu ej fått något af våra utsända Araber. Gick med honom till en Tysk, som för mitt språks skull ansåg mig för sin landsman, och högeligen förundrade sig då jag föregaf mig vara Arab, men någon tid lefvat i Hamburg. Gick derefter till *Wrede* och tog af honom en bok: "*Mohammad und sein Leben.*" Vi hade hemma besök af shekh *ʿAlis* svåger från *Baranijeh*, shekhen och imamen *Mohammad.* Till min stora förundran och förargelse perqvaestionerade honom shekh *ʿAli* om de andra *Baranijeh* boerne som gästat här, hvad de sagt om sin välplägnad här, hvad de yttrat t. ex. om maten &c. Men det hör till den förderfvade Egyptiska Arabens småsinta och qvinliga karaktär.

Sept. 8.

Erfor af vår *Baranijeh* shekh att han egentligen kommit hit för att göra sin reverens hos *Sejidna Hossein* och *Sejide Zejneb*, samt att han för dessa helgons räkning hemtat en get att slagtas samt hvete att bakas till bröd och utdelas åt fattiga. Derjemte hade han hemtat någon provision åt sin son, som studerar i *Azhar*. Här var nu hela dagen bestyr med

att slagta geten och baka brödet. Jag fick dock sitta i god fred i mina rum och arbetade litet. Shekh *Mohammad* hade emellertid genom shekh *'Ali* anskaffat 6 *fokaha*, som nu suto nere på gården och höllo på med en *khatme*. De hade delat läsningen så, att under det t. ex. en läste och sjöng den andra *suran*, mumlade de andra hvar sin af de följande *surerna*, och då det första 6-delade pensum var slut, togo de åter ett dylikt pensum, som de fördelade på 6 och läste alla på en gång. Så dröjde det ej längre än en stund efter *'asr*, då de hade mumlat och sjungit igenom hela Koran. Dock voro de alla 6 i allmänhet goda *fokaha*, hade vacker röst och vackert föredrag. Nu sedan de slutat, framhemtades ett förfärligt stort fat med *fatteh*, som de slukade med stort begär och god appetit. Äfven voro åtskilliga personer af grannarne inbjudna från *Ghomri* moskén. Om aftonen skickades äfven dylika *fatteh*-fat till *Hassanein* och *Zeineb*. Sedan gick jag ut och spatserade ner till *Azbukijeh*, der det i dag, såsom söndag, var mycket promenerande folk. Man hade nu äfven insläppt vattnet på de öppna fälten, så att man hade här liksom en insjö. Men vattnet hade redan ruttnat i ena kanten och spridde stank. Jag spatserade ett hvarf igenom alléen tills jag slutligen satte mig hos *Hanafi* och väntade shekh *'Ali*, som äfven snart kom. Han talade åtskilligt om Arabernas tjufsinne, huru t. ex. en hans numera skilda hustru vid hvarje tillfälle snattat ur hans börs, och huru hon sålt af det hvete, som shekhen hemtat från sin hemby. Hon var

dock dotter och enda barnet till en man, som varit den rikaste i *Baranijeh* och som hon ärft. Men shekhen sade att hon gräft ner pengarne i jorden. Vidare talte han om *'Attaren* shekh *Mohammad*, huru han plägade i *Ghomri* moskén, der äfven unga fattiga studerande män finnas, vänta tills de somnade in och sedan bryta upp deras små förvaringsskåp och snatta deras bröd eller tilläfventyrs en shawl eller annat dylikt. Vi suto här till efter *esha*, då vi hörde bashans musikkorps dunsa till i de mig från vår Ryska musik så väl kända ljud, på andra sidan af *birket*. Här var en brud, som fördes till den väntande brudgummens hus, föregången af musik och lång procession af karlar och unga män, som alla buro ljus. Det är verkligen förvånande att denna musikkorps blåser i allmänhet så väl sina marscher och stycken i fullkomligen Europeisk smak, på sina något falska instrumenter. En liten fackelbärare erbjöd mig att antända ljuset i min *fanoz* ifrån hans *mesh'al* för 5 fadda, men blef särdeles flat då jag spottade åt honom, tog upp min fosforsticklåda och tog sjelf upp eld.

Sept. 9.

Vid middagen gick ut till *Jusuf* och såg på fisksamlingen, äfvensom på hans stora insektsamling, och kom öfverens med honom att nästa thorsdag göra en färd ut till Araberna, som äro anmodade att fånga åt oss qvadrupeder.

Sept. 10.

Gick bittida ut till *kutubijeh* och bläddrade genom shekh *Ahmads* alla manuscripter, utan att finna

någonting som jag tyckte mig kunna köpa. Stannade äfven vid en annan shekhs bod och betraktade *Sojoti* öfver Egypten, jemte åtskilliga andra verk, men köpte ingenting. Jag hade emellertid blifvit ganska trött af detta bläddrande och begaf mig hem, sedan jag gjort en liten tur i *Ghorijeh.* Närmare *ʿasr* begaf jag mig till *Bokti* för att fråga honom om ett exemplar af *ʿAntar*, som han hade gifvit åt *Timofejeff* att köpas för 600 piaster. Sedan *Timofejeff* lemnat det tillbaka, hade han sålt det åt *Ahmad elkutubi* för 300 — ett vackert småkrämarknep, som han ville begagna mot sin vän *Timofejeff.*

Sept. 11.

Gjorde på morgonen en lång vandring genom *Ghorijeh*, genom *Bab ezzuele* upp till *Bab el khalk* och derifrån genom *Azbukijeh* qvarteret till mitt Grekcafé, der jag blef sittande att läsa på *Weils "Leben Mohammads"* ända till närmare *ʿasr.* Kom derefter hem och började ställa min bössa i ordning tills i morgon, men hade oturen att kratsen lemnade stoppan inne i pipan, hvarföre jag måste föra den till smeden i *Muski.*

Sept. 12.

Vaknade redan vid midnatt och begaf mig till *Jusuf*, för att vara säker på att ej förfela vårt möte. Jag kom dock för bittida ut och mötte på vägen *fokaha*, mest blinda, som troligen kommo hem från någon *khatme. Jusuf* träffade jag i sin bästa sömn, då jag kom dit klockan ½ till 2 om natten. Vi togo oss ännu en liten lur båda två tills vid *fagr*bönen

åsneegaren hemtade oss 2 ök, jemte 2 pojkar. Vi lagade oss i ordning och begåfvo oss på väg ännu i fullt mörker, stannade i ett café nära *Babelfutuh*, dit redan folk började smått samlas efter det de gjort sin *fagr*bön i moskéerna. Vi dröjde dock ej mer än så att vi drucko vårt kaffe, utan gåfvo oss på väg i den betydligt svala och något fuktiga morgonluften. Vi hunno snart ut till öknen, passerade *Demerdash* vid dess rand och redo kort derpå genom en betydligare by. Vägen gick allt mellan träd och planteringar, största delen under en betydlig och vacker allé af acacier. Vi kommo förbi ett litet pashans lustslott, till hvilket de flesta af dessa planteringar hörde. De lågo alla på randen af sjelfva öknen och voro till största delen anlaggda i dess sand. Det dröjde ej länge förän vi kommo ut i den och sågo framför oss det stora sandhafvet, begränsadt af en sträckning sandhöjder, hvars toppar reste sig kägelformigt öfver hvarandra. Längre fram på kanten af denna stora slätt hunno vi fram till ett café i en liten by, *Matarijeh.* Caféhållaren var en gammal man med grått skägg, som genast när vi inträdde började tala om Fransoserna och Bonaparte. Det var nemligen just på denna slätt han slagit läger, utanför detta café. Gubben mindes ännu denna tid och prisade den högeligen: då hade funnits penningar i ymnighet och Fransmännen hade ej varit några gnidare. Han inblandade i sitt tal åtskilliga Franska ord och tycktes aldrig tröttna att tala härom. Det var ej utan att jag roades af gubbens prat, ty det var första gången

han berättade det för mig; *Jusuf* deremot, som hade hört samma historia kanske sina hundrade gånger förut, gick ut med sin bössa längs öknekanten, men fick ingenting. Äfven jag gick ut och fröjdade mig öfver den egna storartade anblicken af öknen, hvilken gjorde på mig samma intryck som anblicken af hafvet; jag kände i mig samma längtan att komma ut på den. Vi begåfvo oss slutligen bort ut på det stora fältet och hunno efter någon timmas ridt till en by *Merg*, belägen i en stor palmlund, som sträcker sig rundtomkring temmeligen vidt åt alla håll samt nästan helt och hållet skymmer undan de små husen. Här hölls inne i palmlunden ett salu-torg, som besöktes af en temmeligen stor mängd folk. Förnämsta handelsartikeln var naturligtvis *dattel*, hvaraf man köpte 40 stora fullmogna, svarta, så kallade *rutub* för 5 fadda, d. v. s. $2\frac{1}{2}$ kop. koppar. Här var för öfrigt under palmerna ett högst rörligt lif, som gaf mig en oändligen intressant anblick. Bland andra var här en apledare, som med sina 2 stora *Hegaz*-apor kom hem ifrån *Tanta*. Vi handlade på den ena af dem, men han var oss för dyr. Ofvanför torget och marknaden var ett litet café, der vi stannade och drucko kaffe samt pratade med en så kallad *dabba'*, hvilken af oss var anmodad att fånga hyenor och andra djur, men härtills ej lyckats få något. Han var en gammal ärevördig man, såsom ock en shekh, hans vän och hjelpare uti hans konst, samt öfverhufvud treflig. Vi blefvo sittande här en god stund att dricka kaffe, pratande med gubbarne, och jag fann mig mycket

trefligt. Som det är nästan uteslutande hitåt Europeiska jägare komma från Kairo, känner man dem alla här, är van med och särdeles artig emot dem. Denne *dabba'* är det som skall hafva försett *Clot-bey* och alla andra Europeiska naturalhistoriker med djur; han lärer äfven, som det tycktes, förtjenat godt på dem, ty han hade ett välmående utseende. Vägen härifrån gick åter genom palmlunder och andra planteringar, mellan de små kanaler och rännor man öfverallt ledt upp från Nilen. Färden var utomordentligt behaglig, isynnerhet genom eller invid palmlunderna. Vi kommo åter snart ut till ett stort fält af öknen. På kanten af den låg en stor lund af acacia mimosa, der man i cafét sagt oss skulle finnas mycket harar. Vi stego således af och begåfvo oss åt skogen. Men den var så tät att vi blott på få ställen kunde tränga oss igenom, mellan de förfärliga taggarne och törnen af de stickande och uddiga träden. Vi hittade ock ingenting, blott *Jusuf* sköt en så kallad ökenlärka. I öknen närmare skogsbrynet gingo qvinnor och barn i vall med fårahjordar; barnen sprungo rädda undan då vi närmade oss. Sedan vi vandrat här en stund omkring, satte vi oss åter upp och gåfvo oss ut på ökneslätten. Sanden var i allmänhet ej särdeles djup, ej heller mycket fin och stoftig, full med små stenar, hvita och runda. Framför oss sågo vi i syn-randen minareterna af den lilla stad, till hvilken vi ämnade oss, och på andra sidan blott sandhöjder, kanske äfven berg, samt deremellan så långt ögat nådde blott himmel och sand.

Det var i dag ingen särdeles het dag, små moln drogo beständigt öfver himmeln och emot oss blåste en friskande nordanvind ur öknen. Färden var sålunda i alla afseenden särdeles angenäm och jag fröjdade mig rätt af hjertats grund. Förän vi stäfvade rätt på *Khanka*, staden dit vi ämnade oss, gjorde vi en liten afväg till en fullkomligen i ruiner gången gammal stad, som ligger på en liten låg höjd, kanske på en halftimmas väg från *Khanka*. *Jusuf* sade sig der engång skjutit en panter, och i hopp att äfven nu finna något, såsom äfven för att bese ruinerna, hvilket var hufvudsaken för mig, begåfvo vi oss dit. Den är ej från det gamla Egyptens tider, utan från Arabernas, men från hvilken tid kunde jag ej erfara. Den var till största delen, såsom äfven *Khanka*, byggd af brändt rödt tegel med mellanlaggda hvarf af den här befintliga sandstenen. Den tycktes för öfrigt ha varit ovanligt regulier med raka gator. Det var med ett eget särdeles nöje jag red mellan de förfallna raderna af hus, hvaraf blott grunden och den nedra delen blifvit qvar; jag lefde nu i verkligheten igenom Arabiska dikter, i hvilka skalden sjunger om sin älskades förfallna bostad. Den ligger midt i öknen och alldeles inga spår syntes af planteringar eller, såvidt jag kan minnas, af vattenledningar. Sedan vi färdats härigenom stäfvade vi rätt på *Khanka*, förbi en förfallen *kobba* och en likaså förfallen moské, kommo förbi några grafhvalf och sågo ur ett af dem en svart *Saʿidi* stiga upp alldeles splitter naken, utan att ens försöka dölja något alls af sin kropp.

Jusuf och jag kallade honom galen, men våra små åsnedrifvare-pojkar kallade honom shekh och *Wali*. Vi retade en af pojkarne på mannen och han kastade en sten åt den svarte, men möttes blott af "Verwünschungen" och fördömelser. Han, liksom hans tillhåll derifrån han steg upp, hade verkligen något dämoniskt i sig och pojkarne voro rädda för honom. Sedermera bekräftade äfven folket i staden att han var en *Wali*. Vi redo så in i *Khanka* omkring middagstiden och togo in i ett så kalladt *Vekale*, sådana till min stora förundran här skola finnas tvenne. Vi fingo oss här ett litet kyffe till rum, som hade ingen annan öppning än den låga dörren och var så lågt att jag knappt kunde stå rak derinne. Vi gingo dock ej ditin förän det blifvit väl sopadt och för tillfället så upputsadt som möjligt. Vi gingo ut på det ganska betydliga *sok*, d. v. s. på gatan, vid hvilken bodarne voro och saker såldes. Vi slogo oss ner hos en kock, som hade 5 grytor på sin eld, och togo oss ett dugtigt mål. Mig smakade dock ingenting annat än en risrätt, ty de andra rätterna hade i min mun smak af ej väl förtennta kärl. Jag vandrade sedan omkring på *sok*, som var en här ovanligt bred gata och temmeligen rik på bodar, med de vanligaste förnödenheterna, såsom tobak och kaffe. Jag gjorde sedan en vandring omkring i staden, som förekom mig vara en af de större och betydligare jag här sett. De flesta husen voro af brändt tegel och sandsten, men i allmänhet låga, med fönster och gallerverk af träd. Större delen af staden bestod dock af förfallna

och obegagnade, äfven kanske obegagneliga hus. Gatorna voro i allmänhet bredare än vanligt och äfven ganska snygga. Jag vandrade sedan utom staden i trädgårdar, hvaraf fanns ett stort tal. Här är äfven ett bashans lustslott, med stora anläggningar rundtomkring. Alla dessa anläggningar och planteringar, som till största delen bestå af palm- och oliv-lundar, äro anlaggda uti sjelfva öknens sand; jag förundrade mig högeligen huru träden kunnat komma så väl upp och på en så kort tid af kanske 10 högst 20 år. Men här var rikt på *sakijor* och vattenledningar, som man anlaggt öfverallt, äfven på små kanaler från Nilen, som hemtade dess grumliga och feta vatten på sanden. På alla sidor af staden funnos verkeligen stora och vackra anläggningar, men de betydligaste voro dock omkring bashans slott. Äfven var här en ny vacker moské, just i kanten af staden eller nästan utanför den, utom 2 à 3, som voro inuti den. Jag gick dock ej in i dem, emedan jag kommit hit med en Frang och man i allmänhet mycket tviflade på mig här, somliga sägande att jag var en Frang, somliga, oaktadt alla påtagliga bevis (såsom att jag talade Franska med *Jusuf*), försäkrande mig vara muslim och gifvande mig *selam*helsningen. Sedan jag gjort mina vandringar i kanske några timmar, satte jag mig i ett café och blef der sittande särdeles länge, under det *Jusuf* gått ut på jagt. Här i cafét suto äfven åtskilliga Turkar, af hvilka här tycktes i allmänhet finnas mycket, och andra af stadens folk. De berättade, att i morgon hitväntades åtskilliga af

pashans yngre söner, som skulle komma för att tillbringa *ramadan* här. Äfven tycktes hit ha kommit folk från Kairo af den förtjenande klassen, såsom barberare och *fokaha*. Jag gjorde sedan ännu en vandring i och utom staden samt kom till vårt *vekale* ungefär vid *maghrib*. *Jusuf* var äfven tillbaka kommen från sin jagt, ehuru utan att hemta något foglar eller djur; vi gjorde här vårt aftonmål på ost, bröd och *dattel*, äfven hade vi låtit laga oss *kunafa*, en rätt som liknar mycket makaroner. Vi blefvo derefter ännu länge sittande på vår *mastaba* att samtala, men hade nu slagit om från Franskan till Arabiskan, hvari *Jusuf* äger stor praktik och färdighet, såsom från helt liten uppfostrad här; dock igenkänner man honom genast på hans organ för en icke Arab. Han tyckes äfven vilja göra sig en ära af Arabiskan, samt anser sig sjelf vara en stor mästare i den.

Sept. 13.

Kommo oss ej alltför bittida upp, men dock så att solen ännu ej hunnit särdeles högt sedan vi tvättat oss och blifvit färdiga till affärd. Vi satte oss upp på våra åsnor och begåfvo oss bort, sedan vi först druckit en kopp kaffe i vårt gårdagscafé. Vi redo nu närmare kanten af öknen och *Jusuf* steg af med sin bössa, för att fälla hvad han kunde träffa. Han sköt skott på skott, men fällde ingenting. Jag förundrade mig högeligen häröfver, såsom äfven längre fram på dagen och vägen, då han oupphörligen sköt bom. Han tycktes sjelf vara litet flat häröfver och

sade sig aldrig förr haft sådan otur. I dag var mycket vatten på vägarne och långa stycken måste våra åsnor vada deri. Vi kommo åter in i palmlunder och planteringar, allt under det *Jusuf* gick och jagade, utan att få något. Jag köpte dadlar och åt mest hela vägen, emedan jag började bli hungrig efter vår morgonridt. Deras pris var allt 2 *torah*, (hvarje *torah* 4 stycken) för en fadda och *goz*, d. v. s. 2, på köpet. Men troligen just häraf kände jag mig sedan hela dagen ovanligt väderspänd. Vi hunno snart fram till cafét i *Merg*, der vi åter träffade vår *dabba* och annat sällskap. När jag kom ensam, ty *Jusuf* hade lemnat sig efter för att jaga, hviskade man sinsemellan frågande om jag var muslim. Till min förundran föregaf min åsnedrifvare mig vara muslim, ehuru han i går tog mig för Frang och till och med kom fram med de få Italienska ord han kunde. Gubben *dabbaʿ* hade under natten fått en så kallad *far fir'an* eller *masmash*, som var bunden inuti cafét; vi köpte den och han stoppade den i en liten säck. Vi stannade en stund i cafét, pratande med gubbarne, innan vi gåfvo oss på väg. När vi kommo fram till sandfältet utanför *Matarijeh*, veko vi af uppåt för att se på den obelisk, som här ännu står qvar från det gamla *Heliopolis*. Den står midtuti en trädgård, som jag tror tillhör någon Frang. Obelisken var stor och vacker med hieroglyfer, dock tyckte jag att äfven denna gråsten, såsom vår, vill något förvittra. För öfrigt tycker jag likheten mellan vår och den Egyptiska graniten är fullkomlig. *Jusuf* försäkrade mig att denna obelisk

var det enda, som fanns qvar af den gamla staden, men jag tycker mig ha läst att äfven grafvar skola finnas här. I trakten häromkring tyckte jag mig äfven, såsom vanligt omkring ruiner, se små höjder, hvilka säkert under tidens längd bildat sig af gruset, kanske äfven af stadsboernas sophögar. Vi hunno fram till eafét hos den pratsamma gubben och rastade en stund. Gubben tycktes i dag ej vara rätt på humör, åtminstone pratade han ej stort. Sedan vi här rökt och druckit kaffe, gåfvo vi oss åter på väg och hunno in till Kairo en stund efter middagen. Det var ovanligt mycket folk på gatorna och man hörde *bukra sijam* öfverallt. I allmänhet tager man emot fastemånaden med stor fröjd och tyckes glädja sig deröfver. Sedan jag kommit hem, hade jag tillfälle betrakta 2 stora processioner, som gjordes, den ena af shekhen för slagtarena, den andra af den för bagarena. Hela dagen var öfverhufvud stort oväsende och stark rörelse i staden, pojkar sprungo omkring och sjöngo. Om aftonen gick jag ut närmare *esha* och såg ett kompani eller kanske regemente soldater uppställda i *Muski*, för att vandra upp till citadellet. Men jag hade begifvit mig ut för bittida, så att ännu ej mycket folk hunnit ut. Jag kom ock snart hem igen och satte mig en stund med 3 gäster, som kommit till shekh *ʿAli*, en från *Baranijeh* och 2 från *Kavadi*. Allt under det jag ännu var vaken om natten, hörde jag buller och stoj på gatan af folk, som vakade genom natten. Jag kunde dock ej hålla mig vaken, utan somnade af trötthet efter färden.

Kort före morgongryningen kom shekh *'Ali*, väckte upp mig och hemtade mig mat för att göra en liten måltid. Genast derpå somnade jag, men vaknade dock i god tid på morgonen.

Sept. 14.

Fastade som en muslim och satte till följe deraf intet i mun eller näsa, icke en dryck vatten och ej en pris snus ens; hvilken senare försakelse ensam egentligen förekom mig svår. Jag ville bli hemma och sofva bort den långa, tråkiga dagen, men fick ingen sömn. Gick derföre ut någon timma före *'asr* till *Muski* och köpte några stålpennor. Här träffade jag en halftassig Tysk skräddare, som jag några dagar förut inbillat att jag var Arab; han höll nu en lång föreläsning att, sedan jag hunnit så långt i bildning och Europeiskt vetande samt isynnerhet talade så väl Tyska, jag icke mera borde låta det förfalla, såsom de andra, hvilka på bashans bekostnad varit resta t. ex. till Paris, men redan nu (blott några år efter deras återkomst) ånyo blifvit fullkomligen råa och ohyfsade Araber. Då mig här bjöds kaffe och jag vägrade dricka, beskärmade han sig högeligen deröfver och tog det såsom ett bevis på mitt återfallande i barbari. På gatorna var i allmänhet kanske något tystare och trögare än vanligt, dock på långt när ej så som jag föreställt mig. Jag vandrade litet omkring i *Azbukijeh*-allén och var som hastigast inne hos *Jusuf*, men kom i god tid hem och träffade en ännu i dag ankommen byshekh från *Baranijeh*. Genast så snart *maghrib-adan* hördes, tog jag mig

några duktiga prisar snus, som smakade mig alldeles ovanligt väl, samt några klunkar vatten och derpå grepo vi till maten. Min appetit var dock ej alls ovanlig, ty jag hade litet ondt i hufvudet. Efter slutad måltid blefvo vi sittande att prata och röka en stund. Närmare *esha* gick jag ensam ut och spatsede betydligt omkring, först till *Babelkhalk*, der jag gjorde några slag, sedan ner till *Azbukijeh*, der jag satte mig hos *Hanafi* och somnade små skof på *seriren;* vidare förbi *Shemseddoleh,* för att få reda på *muhadditen* shekh *Ism'ain*, men han var ej der, slutligen förbi *Azhar* och *Hassanein.* Det var i allmänhet ännu ej mycket folk ute, man tycktes ej ännu rätt vant sig vid den förvända ordningen, att byta natt till dag. Då jag kom hem, troligen något efter midnatten, möttes jag af shekh *'Ali* med den underrättelsen, att han varit hos shekh *Shihab* samt att min afskedade tjenare der klagat öfver det shekh *'Ali* varit skulden till att jag skiljt honom ifrån mig. *Sejid Ali* hade vidare berättat, att jag var en Frang, som blott ställde sig i utvärtes måtto såsom muslim och var det endast *sorat an*, jemte annat dylikt. Det var dock underligt att shekh *'Ali* ej alls tycktes hysa några misstankar om min islam, utan kallade *Sejid Ali* fjollig och litet vanvettig. Det gör mig verkligen ondt att nödgas bedraga en sådan man som shekh *'Ali*, men hvad skall jag nu mera göra? Dock längtar jag allt mera bort härifrån Kairo, ej allenast härföre, utan äfven för det tråkiga och stilla lif jag här för.

Sept. 15.

Vaknade ungefär midtpå förmiddagen, betydligt tidigare än jag hade önskat. Sedan jag i går försökt huru muslim-fastan smakar, fastade jag i dag ej egentligen, utan tillät mig vatten- och snus-förtäring, som gjorde att jag utan minsta saknad undvar mat ända till *maghrib-adan.* Vid middagen gjorde jag en liten spatsertur och fann till min stora förundran gatorna, der jag gick fram vid *Nahhasin*, rörligare än vanligt, äfven jemförelsevis färre sofvande i sina bodar, än andra dagar. Man tycktes sitta hos hvarandra i bodarne och roa sig med glam, ehuru kaffet och tobaken saknades. Dessutom tycktes mycket folk strömma till och från *Hassanein.* Äfven kunde jag ej märka att folket i allmänhet nu var kortare om näsan än vanligt, såsom man säger att det är fallet med dem under *Ramadan.* Dock såg jag en karl som fördes i *korakon* och illa handterades af det kringskockade folket. Också sade mina *Baranijeh* främmande att de varit ute för att handla, men funnit folket så snäsigt och *mutejisin*, att det ej kunnat bli någon handel af. Jag gick genom *Khamsavi* ner till *Muski* och tyckte mig öfverallt finna mera folk än vanligt. Gjorde en liten tur i *Azbukijeh*-allén och gick sedan till *Dietel*, der jag träffade 4 Ryska sjö-officerare, som kommit hit från deras i Alexandria för ankar liggande brigg samt tillbragt 11 dagar här med att ströfva omkring och se Kairos märkvärdigheter. De voro just nu färdiga att bege sig å väg tillbaka. Af dem var en, som för 13 år sedan hade varit i Finland

och tillbragt en vinter på Sveaborg. Han liksom alla var ännu förtjust öfver vårt härliga land och sade sig der ha tillbragt det ljufvaste år af sin lefnad. Han satte sig vid mig och vi pratade mycket om ett och annat. Hans namn var *Spitzen* och han trodde sig kanske vara af Svenskt ursprung, ehuru hans familj redan 4 sekler varit bosatt i Ryssland och liksom många andra blifvit förryssad. Han hade ock verkligen i sitt ansigte intet Ryskt, men väl den Ryska jargonen och litet äfven den Ryska sentimentaliteten. För öfrigt tycktes de alla 4 vara unga hyggliga män, det var ej utan att jag fann trefnad med dem och *Köhler*, som äfven kom dit senare. Han, liksom mycket folk detta år, hade varit i 5 dagar plågad af en Nilböld, som stigit upp midtpå magen och hindrat honom att röras ute. Vid *ʿasr* begaf jag mig derifrån och började sakta vandra hemåt. Allt träffade jag samma mängd af folk på gatorna, nu nästan i tilltagande. Sedan vi efter *maghrib* frukosterat, (man kallar nemligen detta mål under *Ramadan* frukost), suto vi ännu en stund och pratade med *Baranijeh* gubbarne, bland hvilka jag numera finner nöje. Öfverallt var nu mycket folk, som satt i cafén eller bodar och förlustade sig med prat vid koppen och pipan. Jag gick omkring för att söka shekh *Ismain* och fann honom äfven slutligen inne på gården af en *vekale;* men folkskaran och trängseln var så stor, att jag ej ville gå in af fruktan för hetta och qvalm. Jag vandrade vidare genom *Ghorijeh*, der det dock var nästan alldeles tyst, förbi *Azhar* och *Hassanein*,

som dock nu voro tillslutna, samt stannade slutligen i ett café nära intill oss och hörde på en gammal *muhaddith*, som ej var något särdeles. Sedan jag kommit hem och sutit litet, gjorde vi som vanligt nu vårt andra nattmål *suhur*, kanske omkring kl. 3 efter våra ur, samt rökte och pratade derefter. Jag förundrade mig öfver shekh *ʿAli*, som alls ingen appetit har och i allmänhet äter mycket mindre än vanligt; men han mente att det var Herren, som föder oss under fastemånaden med annat än kroppslig spis, samt att det fasta inre beslutet, äfvensom medvetandet af denna månads och dess fastas förträfflighet, gjorde oss mätta och glada.

Sept. 16.

Vaknade ej förr än vid middagen, till mitt stora nöje. Sedan jag ännu pysslat litet hemma, begaf jag mig ut, tog en åsna samt red till Gamla Kairo. Jag red nu förbi den sidan som vetter utåt öknen och betraktade med stort nöje trädgårdarne, som stodo öppna, utan mur eller skrank åt denna sida. Vek sedan af litet åt öknen och kom fram till den äldsta moskén här, kallad *Gamiaʿ Amr*. *Amr* har nemligen byggt den, då han under kalifen *ʿOmar* kom hit och eröfrade Egypten. Invid den står qvarlefvor af en annan vidsträckt byggnad, som min gamla trefliga och pratsamma åsnedrifvare sade hafva varit en kristen kyrka. Denna *Amrs* moské är äfven den största och vidlyftigaste som finnes här, ehuru den ej begagnas mer än en gång hvarje år, nemligen den sista fredagen af *Ramadan*, då allt folk strömmar dit

från Kairo för att hålla fredagsbönen. Vid dess uppbyggande och vid bestämmandet af dess *kible* skola 40 af profetens *ashab* varit närvarande, så att man anser dess *kible* vara fullkomligen säkert och noggrant. Den håller på att alldeles förfalla, men först detta år har bashan derom underrättat sultanen i Konstantinopel; det är på denne senares bekostnad man för närvarande är sysselsatt med dess reparation. Då jag inträdde inom den förfallna porten, såg jag till min förundran att man på yttergården var sysselsatt med krukmakare-arbete. Man förfärdigar här alla *kolal*, drickskärl och krukor &c. Men detta var dock utom den egentliga moskén och i låga kojor, som man uppfört deromkring. Vid inträdandet på den egentliga moskégården förvånades jag verkligen öfver dess vidd. Den pelargång, som egentligen är bestämd till bön och som innehåller *member* och *dikke*, har sex breda rader pelare, parallela med *kible* väggen, de båda andra pelargångarne tre rader; den med den förstnämnda parallelt gående har blott en rad. Pelarne voro åtminstone till största delen af marmor. Två *minareter* funnos, men de voro i allmänhet låga och äfven till sin arkitektur högst simpla. I allmänhet tyckte jag det hela bära spår af den Arabiska arkitekturens första enkelhet och barndom. Man höll nu på att reparera, och det vore äfven verkligen skam om man skulle låta denna moské förfalla. Invid porten, då jag skulle gå ut, möttes jag af en gammal språkför gumma, som sade att hennes förfäder led från led varit väktare öfver moskén och visade mig

2 tätt invid hvarandra stående pelare, sägande: den som kunde gå derigenom, vore en god och bra man. Jag bad min åsnedrifvare klämma sig emellan dem, hvilket han ock gjorde, naturligtvis mumlande *basmalleh*. Derefter gjorde jag detsamma, men fann det verkligen vara trängre emellan dem än jag först tyckt, ehuru jag dock utan stor svårighet kom igenom. Vi begåfvo oss sedan på en annan väg tillbaka, passerade en mellan sandhögarne belägen liten moské för shekh *Abo sa'odi el gerahi*, till hvars ära hvarje natt mellan tisdag och onsdag hålles *zikr* och *makra*. Min åsnedrifvare försäkrade att hvem helst som vore sjuk och besökte honom från vecka till vecka, skulle finna lindring i sina plågor. Vi läste naturligtvis *fathe* för honom, i det vi passerade. Vi kommo sedan förbi vattenledaren, som går till citadellet och vanligen kallas *Essab'a sevaki* eller *migra*, emedan 7 hjul pumpa upp vattnet från floden. Vi kommo så in genom stadsporten vid *Sejide Nefiseh* och passerade vidare *Sejide Rukijeh* och *Sekkine*. På afstånd sågs uppe på berget *Sejid Gujushi*, herren öfver det efter honom benämnda berget, hvilket gränslöst, såsom min gubbe berättade mig, sträcker sig ner åt *Koseir* samt vidare och slutar först i *Jambo*. Han berättade underliga saker om berget och dess patron, att det alltid spatserade med honom, såsom berget *'Arafat* med profeten; att de ropade till sina bergök *khot*, såsom ännu åsnedrifvarne alltid ropa till sina ök vid svårare steg; att berget *Gujushi* vägrat att stiga på *'Arafat* &c. Vi kommo småningom inom

staden, passerade en *takijeh* eller hus och tillhåll för *dervisher*, der hufvudsakligen blott Persiska dervisher skulle finnas; vidare förbi en *Vali* eller *Mebruk*, som beständigt och oföränderligt satt framför en liten *zavijeh*, aldrig talade ett ord, ehuru han ej var stum, samt blott med tecken yttrade sig för dem, som besökte honom och behöfde hans hjelp. Hans namn är *Abdolhuhab*, och han betjenas af sin mor, som i hans ställe tar emot de pengar man ger honom för hans helgonperson. Jag skildes slutligen i *Muski* från min åsnedrifvare, ej utan att på äkta Arabiskt sätt gräla om priset och fråga några bredvidstående, om jag ej hade gett efter *kanon*. Jag vandrade sedan ännu litet omkring i *Muski* och hade att göra med *Abdolasiz*, så att tiden förgick till en stund efter *'asr*, då jag gick hem och väntade på den efterlängtade *maghribadan*. Jag hade dock ej fastat i dag, ehuru jag händelsevis ej kommit att dricka, och för öfrigt tagit mig få prisar från en liten pappersstrut, som jag tagit med mig. Emellertid har jag funnit att Mohammedanska fastan ej är särdeles svår, åtminstone för den som ej har alltför tungt arbete. Också tyckes folket i allmänhet ej anse denna månad för en tung, plågande faste- och ånger-månad, utan fastmer såsom en tid af fröjd och glädje, ehuru de sätta stort värde på och bära högsta aktning för den. Men så är det i allmänhet med deras religion: den har ej det hemlighetsfulla, dystra och ärofulla som vår, man håller ej moskén för en skräck och bäfvan väckande helgedom, utan fastmera såsom ett hus der man alldeles

ej drar i betänkande att t. ex. ensam tillbringa sin natt i ro. Men de flesta af Kairos bättre män hålla 2 *fokaha*, som från *maghrib* ända till *suhur* läsa Koran i deras hus, och hvarthelst man om natten går fram, hör man deras gnällande mumlande. Jag gjorde om aftonen min vanliga spatsertur först till *Azbukijeh*, der jag såg åtskilliga konsuler och Franger, som i sina vagnar begåfvo sig upp till citadellet, kanske för att helsa den nyss anlända pashan välkommen; sedermera till *Ghorijeh*, der jag satte mig på en bod*mastaba* och hörde på en vacker *zikr*, som man gjorde uti sultan *Muajads* moské. Sedan vandrade jag hit och dit omkring, stannade slutligen en stund i ett café bredvid vår port och hörde på den gamla *muhaddithen*. När jag kom hem, följde shekh *'Ali* upp med mig och blef länge sittande att prata. Han hade i afton åter varit hos shekh *Shihab* och derföre föll samtalet på honom. Han berättade nu utförligt historien om hans lif, hvaraf jag förut hört så många mustiga strofer. Denne shekh *Shihab*, som är Kairos största poet och en af dess utmärktare lärda, har det poetiska felet att supa och berusa sig med arrak samt det högst opoetiska felet att älska gossar.

Sept. 17.

Begaf mig kort efter middagen ut för att träffa *Ahmad elkutubi*, men fann hans bod stängd. Vandrade sedan i *Khan khalili*, der myeket folk satt i bodarne samt njöt af den behagliga skuggan och svalkan, som man alltid har här. Det var som vanligt

dessa dagar mycket folk på gatorna och stor rörelse. Gjorde i dag äfven en tur i det inre af *Ghorijeh*, mellan *elfahhamin* &c. der jag förut varit högst sällan. Jag jemkade mig sedan ned åt *Azbukijeh* och gick till *Dietel.* Här träffades äfven den unga *Köhler*, som sade sig i morgon vara färdig att resa till Alexandria, för att hinna den Ryska briggen och de Ryska officerarne, af hvilka en löjtnant under sin härvaro öfvertalt honom att följa med och träda i Rysk krigstjenst, lofvande honom att bli officer inom 3 år. Jag blef temmeligen länge sittande hos *Dietel.* Han talade om sina resor i Persien och isynnerhet om en färd, som han gjort tillsammans med en Dansk, *Westerdahl* tror jag, från *Shiraz* till *Ispahan.* Denne Dansk beskref han såsom högst usel och förarglig, målade ut honom verkligen illa, såsom en snusker och tillika lumpen karl. *Dietel*, ehuru bland de bättre man här har att bjuda på, har dock mycket Ryskt i sig: den vanliga lusten att spela seigneur och se sig omgifven af stora hopar betjenter, den vanliga beundran och förödmjukelsen för högtuppsatta män eller förmän &c. Vi talte om vår tillämnade resa till öfra Egypten och han lofvade i morgon ge sig ut på bestyr om den. Jag kom i dag hem först en stund före *maghrib.* Sedan vi gjort vår måltid och rökt begåfvo vi oss ut, men shekh *'Ali* blef efter vanligheten sittande hos vår granne, en *muzejin*, och jag vandrade ner till *Azbukijeh*, der jag efter en liten vandring i allén blef sittande hos *Hanafi* en god stund. Jag vandrade derifrån upp till *Babelkhalk* och vidare upp

till Dervishernas *tekijeh*, i väntan att der få höra någon *zikr*. Men huset var stängdt och alldeles mörkt, de voro troligen engagerade på skilda ställen till *zikr*, såsom *Zeineb*, der det sades vara *zikr* i afton. Det blef mig dock för långt att spatsera ända dit upp, utan vände jag om och begaf mig till *Ghorijeh*. På vägen här, liksom annorstädes, hörde man från husen *fokaha* läsa Koran. Det är nemligen vanligt att hvar och en i helst måttligt goda omständigheter lejer 2 eller flere *fokaha*, att hvarje natt under *Ramadan* läsa i hans hus. De börja vanligen genast vid *maghrib* sedan de frukosterat, och hålla på ända till *suhur* eller nattmålet, som intages omkring en timma före den första morgonrodnaden. Jag satt sedan en stund utanför *Muajads* moské och hörde på en *zikr*, men den behagade mig ej särdeles i afton. Derpå gjorde jag min vanliga tur förbi *vekalen*, der shekh *Ismain* berättar sina sagor för ett allt lika stort auditorium. En lika stor skara åhörare hade äfven en hop sångare och instrumentalister samlat omkring sig vid *Nahhasin*, der de föredrogo sin Arabiska musik. Jag vandrade så vidare till *Babeshsharijeh* och gick in i ett café, der 2 *khoval* dansade vid en förfärligt skrällande musik af en stor *zummara* eller säckpipa och en stor tambour de basque. Det var nemligen här *Dietels* Persiska betjent i går hade sagt sig sett 2 danserskor samt blifvit alldeles förtjust och fröjdberusad af deras dans. Jag igenkände 2 *khoval*, som jag ofta och vid alla glädjetillfällen här sett förut, men vid dem hade jag redan alldeles ledsnat ut. Per-

sem behöfver i allmänhet ej mycket för att råka i extas; han, liksom ursprungligen Germanen och Nordbon, är af naturen entusiast, så äfven Turken tror jag. Men Araben tillhör ett nyktert, i allmänhet prosaiskt folk och förtjuses sällan af annat än Koran, religion och förnuftiga ord, möjligen äfven af underfulla sagor. Men qvinnor, dans, sång m. m. dylikt frågar han ej så särdeles efter, om han ej dervid hör vackra ord. Hemkommen blef jag ännu en stund före och efter *suhur* sittande att prata med shekh *ʿAli*; men det nästan förekom mig, som hade han bakom öronen någon liten misstanka om mitt Frangskap, dock har jag intet säkert märkt.

Sept. 18.

Vaknade till min förargelse temmeligen bittida. Fick med åtskilligt skrifvande dock tiden till slut till litet efter middagen. Gick då ut, tog mig en åsna samt begaf mig af genom *Babezzuele* och genom *Essujufijeh*. Dessa trakter äro nästan såsom en egen stad för sig. Underligt är äfven att man kallar trakten vid *Ghorijeh* och *Babezzuele* för *el Medineh*, och säger t. ex. vid *Babessharijeh* sig vilja gå till *Elmedineh*, då man beger sig ditåt. Också skall trakten från *Babezzuele* till *Babennasr* varit den ursprungliga delen af Kairo, som först byggdes. Vi begåfvo oss sedan förbi *Sejide Nefiseh* ut i öknen, genom den stora begrafningsplatsen, som ligger der utanföre. Här finnas i allmänhet de vackraste grafvar och vårdar, som jag sett här omkring Kairo, de tyckas äfven vara från jemförelsevis äldre tider. Vi kommo

vidare fram till *Imam Shafi*, på hvars *kobba* synes en liten båt af metall. I den sade min åsnedrifvare att man i början och midten af hvarje år lade 7 *ardeb* hvete till mat för foglar. Detsamma har jag ock förut hört; dock förekommer mig båten för liten, för att kunna rymma 7 *ardeb*. Invid denna moské har *Mohammad Ali* uppfört en väldig, vacker byggnad med 2 eller flere kupoler, till grafplats för sig och sin slägt. Jag gick dit in beledsagad af en väktare och betraktade grafvarne för redan många hädangångna medlemmar af hans familj. De voro i allmänhet vackra, dock i mitt tycke för mycket tillklottade med guld, röda och gröna färger. Man såg här, som i så mycket annat, att den gamla, enkla, storartade orientaliska smaken gått förlorad och ej mer kan senteras, hvarföre man söker ersätta den med yttre grannlåt. Byggnaden var afdelad i 2 stora hvalf, belaggda med vackra dyrbara mattor och i det inre plats lemnad för *Mohammad Ali* sjelf. Hvarje dag och nu under *Ramadan* hvarje natt hålles här en *khatme* för de här hvilande, hvartill *fokaha* äro antagna och lönade, boende i egna för dem härinvid uppförda rum. Derinvid är äfven en stor vacker trädgård och ett litet palats, som min vaktare sade bebos af *harim*. Sedan jag en stund dröjt för att bese dessa grafvar, gåfvo vi oss åter på väg. Det var i dag ovanligt hett och vindlöst, så att färden var något besvärlig, isynnerhet för åsnedrifvaren, som fick lof att springa, törstig och hungrig som han klagade sig vara. Vi passerade på begrafningsplatsen förbi åtskilliga

minareter och *kubbor*, som stodo qvar kanske från sultaners eller emirers grafvar. De voro vackra, ståtliga, ehuru dels förfallande, dels redan till största delen förfallna, och buro tydliga spår efter den första muslim-arkitekturens storhet. Jag steg upp i en halft förfallen, dock ännu temmeligen väl behållen *minaret* och fröjdade mig från dess topp öfver den vackra och vidsträckta utsigten öfver *Gizeh* och *Sakkara* pyramiderna samt Kairo, som låg under mig i sin stora sträckning, äfvensom berget *Gujushi.* Det förargade mig blott att jag ej hade mina glasögon med mig. Sedan steg jag ännu in i en *kubba*, som var väl behållen och fullkomligen visade den karaktär man vanligen ser i slika byggnader. Vi begåfvo oss sedan in i det ruskiga och förfallande *Romeli*, ett qvarter mest för slödder och patrask, högst otrefligt och smutsigt. Öfverallt här som annorstädes var rörelse och lif mer än vanligt. Sedan stannade vi utanför sultan *Hassans* moské, som jag förut så ofta passerat, men ännu ej besökt. Jag steg af och gick uppför den höga trappan och fröjdade mig redan här öfver de sirliga grannlåterna ofvanför dörren. Inne i den del af moskén, som egentligen begagnas till bön och der man nu höll på att göra *'asr* bönen, stod midtpå *sahn*, som hel och hållen var belaggd med marmor, en liten men särdeles vacker *meda.* Sjelfva *sahn* var stor och vidsträckt, som vanligt utan tak under bar himmel, men med höga väggar rundt omkring. Den inre pelargången med *member* och *dikke* var likaså stor och vacker. Innanföre var sjelfva

kubban. Jag häpnade öfver dess höjd, då jag inträdde, och i allmänhet öfver dess vidd och storartade stil. Så utan- som innantills är denna moské utan motsägelse den största och vackraste som jag sett och som här finnes. Det var ock med särdeles nöje jag vandrade här länge, tittade omkring mig och njöt af svalkan. Inuti *kubban* var dock ingen egentlig *maksora*, blott ett simpelt trädskrank, som inneslöt en upphöjning af träd i form af en vanlig kista, på hvilken stod en stor ställning eller hållare af Koran. Denna moské är öfverhufvud den ståtligaste och mest storartade byggnad jag här sett. Jag satte mig åter upp på min åsna samt kom genom aflägsna och förstörda qvarter, såsom *Davadijeh* &c. fram till *Babelkhalk* och *Muski.* Jag hade blifvit ganska trött och isynnerhet törstig samt kände mitt hufvud tungt. Jag begaf mig så småningom hem, släckte min törst stjälandes och obemärkt, samt blef hemma tills vi hade gjort vår frukost. Sedan gjorde jag min vandring till *Azbukijeh*, dit shekh *'Ali* i afton hade begett sig före mig och der han nu väntade mig. Vi suto en lång stund här och togo oss nästan en liten lur på våra *serirer* i den utomordentligt ljufva aftonsvalkan och det klaraste månsken. Slutligen jemkade vi oss sakta och makligt hem. Shekh *'Ali* blef sittande vid vår port, men jag begaf mig ännu ut på vandring. Nu tyckes man egentligen först kommit rätt i ordning med *Ramadan*, och alla nya cafén ha hunnit bli färdiga. En stor mängd finnes af sådana, hållna dels af Turkar, dels af Greker, och man har

vanligen beställt *khoval* eller musikanter att förlusta folket uti dem. Jag satt en stund och hörde på en *Shaʿer* i *Khamsavi*.

Sept. 19.

Gick middagstiden ut och vek in hos *Köhler*, der jag blef sittande någon timma. Hans mor, som var uppe i hans rum, tycktes ännu vara helt nedslagen och sorgsen öfver sin yngre sons bortresa och beslut att bege sig till Ryssland för att göra lycka. *Köhler* sjelf lärer dock vara en af de mest honnetta man här har att tillgå. Han hade i dag bestyr med att hyra kameler för en Preussisk grefve, som jemte en annan Preussare kommit hit och efter 4 dagars sejour nu gjorde sig färdig att gå genom öknen till Jerusalem. Jag gick derföre med honom ut och begaf mig till *Jusuf*, som åter gör sig färdig till en resa till Alexandria och sedan vidare till *Damjat*. Derefter gjorde jag en tur genom *Azbukijeh*-allén och begaf mig till kansliet. Här träffade jag en vandrande Tysk snickargesäll, som kom från Jerusalem och derefter närmare ett år uppehållit sig på berget *Karmel*. Han var en duktig, ärlig Nordtysk och högst treflig att språka med. Jag gjorde sedan slag hit och dit, för att få den långa tiden till slut, genom de rörligare delarne af staden, såsom *Ghorijeh* och *Nahhasin*, samt kom hem någon timma före *maghrib*. Vid *esha* begaf jag mig ut till mitt Grekcafé i *Azbukijeh*. På vägen, då jag passerade *Oriental hôtel*, hörde jag på fortepiano föredragas en af Mendelsohns ”Lieder ohne Worte” jemte åtskillig annan Tysk musik. Jag blef

länge stående att lyssna. Vid sådana tillfällen är det svårt att hålla contenancen, då hemmet med alla sina minnen mäktigt kräfver ut sin rätt. Jag blef länge på natten sittande i cafét och njöt af det utomordentligt goda kaffet, det härliga milda månskenet mellan de lummiga acacie-träden, samt den ljufva aftonluften. Gjorde sedan min vanliga promenad förbi *Nahhasin*, hvarest i cafét, der musikanterna voro, så mycket folk var skockadt att de nästan stängde gatan. Jag satte mig slutligen i cafét invid vår port och hörde på en gammal hvitskäggig *muhaddith*. Dock börjar jag redan bli fullkomligen mätt på *Ramadan* och dess nöjen, liksom jag i sjelfva verket längesedan blifvit det på Kairo och dess folk.

Sept. 20.

Fick sofva i dag till middagen, då jag steg upp. Sedan jag skrifvit litet, satte jag mig att reparera min slarfviga *koftan* och fick tiden så till slut tills någon timma efter middagen. Jag gick nu ut och begaf mig i största maklighet till *Azbukijeh*. På vägen såg jag 2 unga män, som tycktes varit i stort och allvarsamt slagsmål med hvarandra, ty de voro båda nerblodade i sina ansigten. En stor skara af qvinnor omringade dem, der de ännu höllo hvarandra i kragen och flämtade, försökande att skilja åt dem. En liten flicka, kanske en dotter till en af de grälande, sprang gråtande omkring och försökte draga alla förbigående män till för att skilja dem. Slutligen hemtade hon en soldat, som förde dem i *korakon*. De voro bröder och hade nyttjat något tillhugg

af jern, så att den ene hade ett stort sår vid tinningen och den andre i pannan. Det är sällan, nästan aldrig jag här sett blodsår. Jag gick så till *Dietel* och blef sittande hos honom ganska länge. Han berättade sig 2 gånger fått snubbor af Kasanska universitetets kurator, för de förändringar han gjort i sin reseplan. Huru olika vårt universitet, som sagt mig alldeles ingenting, ehuru jag ej det minsta följt min först gjorda reseplan! Sedan jag kommit hem någon timma före *maghrib* och gjort mitt mål, begaf jag mig åter till *Dietel* för att efter öfverenskommelse afhemta honom. Vi gingo ut, följda af hans 2 betjenter och äfven portvaktaren *Mohammad*, således med ett följe som om vi varit Turkiska magnater. Vi suto först en stund i *vekalen*, der shekh *Ismain* berättade sina sagor för ett öfverfullt auditorium, gingo sedan upp till *Muajads* moské, satte oss der på trappan och hörde på en vacker *zikr*. Denna *zikr*, ehuru ej af de vackraste, var dock ganska högtidlig och särdeles rik på nyanceringar i rytm och ton. Vi begåfvo oss sedan hem en stund efter midnatt. Jag kom hem alldeles utmattad och medtagen, med en liten feber, i allmänhet högst ömklig, troligen efter någon liten förkylning, som mig ovetande kommit öfver mig.

Sept. 21.

Vaknade bittida alldeles ömklig, liksom sönderhuggen i hela min kropp och alla lemmar. Jag begaf mig dock ut en stund före middagen och gick till *Dittel.* Medan vi suto der kom en tärna till ho-

nom, med hvilken han hade mycket bestyr och prat om *Fatimah*, som han tycktes mycket värdera. Samma flicka kom äfven sednare dit och tiggde penningar för sitt besvär, det hon haft för *Dittels* skull at söka reda på *Fatimah* och tala med henne. Hela hans förhållande och uppförande häri misshagade mig på det högsta, jag fann mig högst tråkig och generad dervid. All sorts ridderlighet för glädjeflickor i allmänhet, men isynnerhet för orientens, är verkligen malplacé. Han tror sig älskad af sin *Fatimah* och det nästan förekom mig som han äfven älskade henne, såsom han sade för den stora likhet han fann mellan henne och en flicka i hans hem — den narren! Det är 2 klasser i samhället, som öfverallt i verlden och i alla stater äro till det närmaste lika, nemligen de såkallade förnäma eller noblessen och glädjeflickorna. De äro de båda extremerna och stå hvarandra nära uti karaktär; hos den ena och den andra finner man vanligen samma innobless. Den som vill se ett folks lynne och karaktär, finner den aldrig hos dessa klasser. Jag blef sittande hos *Dittel* ända till närmare *ʿasr*, då jag gick hem. Efter *maghrib*, sedan jag ätit och hvilat mig litet, gick jag åter till *Dittel*, der jag nu träffade *Köhler*. Han talade om sin mors oströstlighet öfver sin yngre sons bortresa, huru hon ännu plägade sätta ett couvert för honom, m. fl. andra tokskaper och narraktigheter. Frid öfver dem som i lugn lida skilsmessans tunghet! Vi gingo sedan ut med *Dittel* och begåfvo oss till det stora rymliga cafét nära *Babessharijeh*, der 2 de vanliga *khoval*

dansade. Jag blef dock ej länge der sittande, utan gick bort och lemnade *Dittel* ensam. Af hans sällskap samt stora följe betjenter har jag ingen fröjd, och finner nu som förr att jag har roligare samt är nöjdare att vandra ensam omkring, än med sällskap som ej rätt passar mig. Då jag lemnat honom träffade jag just *Hassan Saleh*, som till min förundran var högst vänlig och fryntlig. Jag kom i natt bittida hem vid midnatten och tog mig en liten lur förän shekh *ʿAli* hemtade vårt nattmål. Han talade mycket om en plats, som han hade i perspektiv vid tryckeriet och om hvilken shekh *Shihab*, som han i afton besökt, uppmanat honom att bemöda sig. Härtill var nödigt att han lofvade inspektorn öfver tryckeriet 2 månaders lön af sin egen och att genast betala den första månaden. *Shihabs* hustru, som nu blifvit åter upptagen till nåder af sin man, var äfven med i spelet och shekh *ʿAli* högst bevågen. Till shekh *ʿAlis* beröm måste jag dock säga att han ej litade på allt detta, utan med from hängifvenhet lemnade hela saken i Herrans hand, yttrande i anledning häraf många fromma språk ur Koran och ur eget hufvud.

Sept. 22.

Gjorde en promenad utanför *ʿAdavi* stadsporten och trädgårdarne deromkring. Inkommen i staden gjorde jag ännu en liten vandring der, så att tiden hade lidit till mellan *ʿasr* och *maghrib*, då jag gick hem. Efter vårt aftonmål gick jag ensam ut och begaf mig till *Azbukijeh.* På bron här träffade jag shekh *Ibrahim Elhanbali.* Efter den långa tid som vi

ej sett hvarandra, var nu *vahashtinna* och andra komplimenter rätt på sitt ställe. Sedan de voro vexlade oss emellan, satte vi oss hos *Hanafi* och drueko *hölv*. Han var som förr tråkig och pjåkig, rädd för hundar på långt håll &c. I går berättade shekh *'Ali* att *Ibrahim* haft missödet, då han spatserade i ett stadsqvarter, att möta ett sällskap (troligen af hans många ovänner) som slog turbanen från hans hufvud. Kom sent hem något efter *selam* och fann shekh *'Ali* sofvande. Jag lade mig äfven, men sedan jag somnat och sofvit godt en stund, kom shekh *'Ali* upp med vårt nattmål och väckte mig. Nu först fick jag höra att man under natten i *Ramadan* gör 3 *adaner* från minareterna, först vid midnatt *elabrar*, bestående af den vanliga *abrar*, någon timma derefter *esselam*, den vanliga fredags-*selamen*, och vidare kort före *adan el fagr* den s. k. *adan esshurb*, för att påminna den törstige att dricka före fastans början.

Sept. 23.

Giek ut till *Khan elkhalili* och vandrade omkring. Der var stor trängsel af folk, isynnerhet af främmande, som tillbringa *Ramadan* här och sedan bege sig till *Mekka* på vallfart. Perser, Turkar, Kurder, Tseherkesser m. fl. såg man här tränga sig fram och handla. Det var i allmänhet högst lifligt. Jag vandrade sedan förbi *Azhar* och *Hassanein*, i hvilken senare moské och deromkring det isynnerhet var myeket folk. Begaf mig sedan på omvägar till *Dittel*, som nu fått de väntade brefven med underrättelser från Alexandria, hvilka hos honom stadgat beslutet att slå resan

till öfre Egypten ur hågen och att redan i dag ge sig på väg till Alexandria. Så gick äfven denna plan och detta hopp att komma till öfre Egypten för mig öfverända. Detta jemte *Dittels* rustningar till hemfärden nedslog mig alldeles och jag blef vid dåligt lynne hela dagen, såväl under det jag satt hos honom, som sedan jag kommit hem. Jag blef här ända till någon timma före *maghrib*, allt under det *Dittel* packade in och lagade sig i ordning. Dock till slut såg han sig icke kunna bli färdig i dag och uppsköt resan till morgon bittida. Gick så till shekh *Ismain* i *vekalen* och blef der sittande en lång stund att höra på honom. Gjorde sedan ännu en vandring och blef sittande hos en annan *muhaddith*; men jag var verkligen ovanligt nedslagen och förstämd, samt hade ingen ro, hvarken i min kropp eller mitt sinne.

Sept. 24.

Får i allmänhet ej mera sofva på morgnarne, hvaraf jag så väl hade behof, dels för att ersätta den genomvakade *Ramadan*-natten, dels för att få slut på den långa och tråkiga dagen. Gick till kansliet och tog litet penningar af *Köhler*. Efter middagen läste jag åter ett pensum med shekh *Ali* i *Alfijeh*. Hans långa och beständigt med samma ord upprepade kommentar blef mig förfärligt tråkig. Jag hade i allmänhet obeskrifligt ledsamt i dag och visste ej huru jag skulle få min dag till slut. Gick vid ʿ*asr* till *kutubijeh* och tog slutligen det länge påtänkta manuscriptet af *Sujuti* om Kairo. Efter *maghrib* gick ner till *Azbukijeh* och satte mig i Grekcafét, der jag litet blundade på *seriren*.

Sept. 25.

Gick bittida ut till kansliet och satt der med *Köhler* tills *Bokty* kom, som var utgången. Tog penningar af *Bokty* och kom sedan hem. Efter middagen då vi åter hade läst vårt pensum ur *Alfijah*, gick jag med shekh *'Ali* till *Kutubijeh*, för att handla på ett utmärkt vackert manuscript af *Hagi khalifa*. Men det var mig ännu för dyrt. Dock tänker jag ej låta det gå mig ur händerna. Härifrån gingo vi till moskén *Hassanein*, gjorde vår *zijaret* hos *Hossein* och läste honom *suran I. S.*, vandrade så litet omkring inne i moskén, der man nu invid alla pelare hade utlaggt böcker till salu. Jag igenkände i bokhandlarena mina shekher från *Kutubijeh* samt ansåg det ej mödan värdt att stanna och se på deras böcker, dels emedan de säkert voro blott i *Fikh*, dels troligen ej af stort värde. Vidare suto här åtskilliga kretsar, som hörde på någon föreläsare. Så var der en Turk, som på sitt modersmål höll en föreläsning för ett särdeles stort auditorium af mest främmande valfärdare. En annan Turk läste Koran, och churu hans föredrag förekom mig ganska vackert, var det ej utan att ju shekh *'Ali* samt andra bredvidstående Araber drogo på munnen åt hans Arabiska och kallade den *tekhin*. Åtskilliga andra shekher suto här äfven och läste för ett större eller mindre antal åhörare. Jag fann mig i allmänhet i dag särdeles generad i moskén, af fruktan att träffa någon som kände mig; ty här vandrade många omkring från *Mudaris* och andra effendi-klädda män, för hvilka jag alltid bär en liten rädsla. Också

såg jag verkligen *Ustad Mahmud* samtalande med några andra, men snuddade lyckligt förbi honom, ehuru han säkert bemärkte mig. Vid det jag trädde ut i *medan* mötte jag shekh *Kotta*, men låtsade ej känna honom, ehuru han tittade bakom sig efter mig. Jag kom dock lyckligen ut, ehuru rädd jag var att bli ertappad och få ledsamheter. Vandrade sedan ännu litet omkring med shekh *ʿAli* och kom hem någon timma före *maghrib*. Efter vårt aftonmål gick jag ut till *Prunner* och träffade der äfven *Avareff*, som pratade och schroderade på sitt vanliga sätt; bland annat om Rysslands Peter och Sveriges Karl: den förre kallade han verkligen stor, men den sednare värd att stängas in på ett dårhus. De dyns grodor! Såg här ett nyligen utkommet arbete ”*The English woman in Egypt*’ af *Lanes* syster. Blef länge sittande hos *Prunner* sedan *Avareff* gått, samt resonnerade om ett och annat angående mina resor i Arabien m. m. Satte mig sedan hos *Hanafi* i *Azbukijeh* och njöt af det alldeles ovanligt vackra månskenet. Begaf mig slutligen till det lilla cafét och hörde på den gamla gråskäggiga *muhaddithen*, och kom hem närmare *suhur*.

Sept. 26.

Satt hemma ända tills vi hade läst vårt pensum i *Alfijah* efter middagen. Efter *maghrib* målet suto som vanligt shekh *ʿAli* och jag ute på *fashan* och rökte; men jag vet ej hvad orsaken är att vi ej kunna prata. Vi suto en full halftimme och kanske mera utan att öppna munnen. Gick vid *esha* ut och satte mig hos *Hanafi*. Här var i afton mycket folk. Här-

efter gjorde jag min vanliga vandring upp till *Ghorijeh*, satt en stund vid *Muajads* moské och hörde på *zikr*, som i afton ej behagade mig särdeles. Den var i en helt egen och ovanlig karaktär med långa pauser i kören, som stund efter annan blott föll in med ett långt hojtande. Vid hemkomsten stannade jag i vårt café samt hörde på en *muhaddith*, tills shekh ʿ*Ali* gick förbi och stannade äfven en stund här.

Sept. 27.

Medan vi vid middagstiden läste *Alfijah* blef det i hast ovanligt mörkt och började regna. Regnet fortfor allt i små skåf. Jag gick ut sedan vid slutat vårt pensum och lät det regna på mig. Det var mig särdeles kärt och roligt att en gång se en förändring i det beständiga, oföränderliga solskenet. Jag vandrade till *Azbukijeh* och spatserade under träden. Allt föll skur på skur af regn och luften tycktes derunder särdeles frisk, ehuru då solen åter stack fram det förekom mig qvalmigt. Det var mycket slipprigt och halt på gatorna, så man hade svårt att gå, isynnerhet ville de komliga kamelerna falla för hvarje steg. Jag gick sedan som hastigast till *Köhler* i hans hus och njöt af den friska doftande luft, som från hans öppna fönster kom in. Här talades om *Timofejeffs* och *Dittels* Ryska patriotism, samt huru den senare lemnat efter sig vid sin bortresa några kökskärl, som han fått till låns af *Köhler*, alldeles nedsmutsade och förrostade, säkert flitigt begagnade under tiden han var här, men troligen aldrig en gång tvättade. Vandrade sedan omkring i *Muski*, der jag hade att göra

några små uppköp. Grälade och förargade mig åt en af de fördömda Grekerna. Efter *maghrib* begaf mig till *Prunner* för att begära en bok. Här träffade jag äfven en bekant Tysk juvelerare, en Jude, som genast då han kom in började politicera. Här talades om och tadlades England jemte dess författning, som kallades barbarisk; man förutspådde att Ryssland och England skulle komma hår ihop och dervid Tyskland komma att spela en högst vigtig rôle "liksom alltid förut" (!) Giek sedan spatserande vida omkring åt *Babelhadid* till och andra trakter, samt stannade slutligen för en liten stund i cafét invid oss.

Sept. 28.

Gick ut en stund efter middagen sedan vi läst vårt pensum och begaf mig till *Prunner*, för att efter öfverenskommelse hemta en bok, som han lofvat mig, öfver berget *Sinai.* Han hade dock varit så upptagen i dag att han ej hunnit skaffa mig den; sedan jag sutit här en stund och dels pratat, dels läst tidningar, der jag bland annat såg att Ryssarne lidit stora nederlag i Kaukasus, giek jag härifrån med oförrättadt ärende. I dag hörde jag *Prunner* tala Arabiska och förundrade mig storligen att han, efter 10 års vistelse här, ej talade detta språk bättre. Efter *maghrib* tog jag en åsna och begaf mig upp till citadellet. Såsom annorstädes i alla *divaner*, utföras och afgöras här alla mål om natten under *Ramadan*, ty om dagen är *divan* stängd. Jag gick upp i den del af slottet der bashan befann sig och trädde in i rummet utanför det, hvari han sjelf satt. Det var en stor

vacker salong, men jag förundrade mig storligen öfver den frihet och otvungenhet hvarmed folk af alla klasser gingo af och an. Icke allenast Turkar, som troligen voro tjenare här och slottets betjente, utan Araber, shekher och andra af alla slag, äfven af den lägsta klassen, klädda i *'ere*, hade här fritt tillträde samt gingo af och an i pashans närhet — en frihet, tyckte jag, som verkeligen skulle göra heder åt hvilket Europeiskt hof som helst. Bashan sjelf satt inne i ett stort sidorum i ett hörn af den stora soffan, som gick rundtomkring väggarne. Han såg gammal och något skrumpen ut, med ett vackert, ärevördigt, silfverhvitt skägg. Dragen i hans ansigte kunde jag ej rätt urskilja, i anseende till det stora afståndet. Folk, troligen af hans närmaste Turkiska omgifning, rörde sig härinne, dock var ingen särdeles nära bashan sjelf. Äfven här tycktes råda stor frihet. Medan jag var der, hade en Frang audiens. Han var högst simpelt klädd uti surtout och hvita byxor, en kostym i hvilken hos oss ingen student skulle kunna göra sin uppvaktning hos rektor eller ens hos sin inspektor. Äfven andra, mest förnäma Turkar, gingo fritt in och ut, samt gjorde sin reverens för gubben. Jag fann allt högst trefligt och otvunget, såsom i orienten allt det högsta och det lägsta är närmare hvartannat än hos oss. Jag spatserade af och an i den stora, af 2 Europeiska ljuskronor upplysta salen; men slutligen kom till mig en qvasi ceremonimästare med en rörstaf i handen och bad mig sätta mig samt taga plats på soffan, emedan det ej passade sig att

så beständigt spatsera upp och ner. Jag hade ock redan nog, samt begaf mig åter ut. Jag hade i dag köpt snus hos min vanliga gubbe, en kristen katolik från *Aleppo*. I anledning af en fråga till mig om snuset vore tillåtet under fastan hos oss (han håller mig nemligen för en mohammedan), kom han in i religionsfrågor samt resonnerade vidt och bredt om evangelium &c. Han lofvade hemta mig böcker i den kristna religionen, som jag borde läsa, samt tycktes bli alldeles glad och uppspelt, kanske af en hemlig tanke att göra mig till renegat, då jag ej visade den vanliga moslemitiska afvogheten och högmodet emot honom. Jag har alltid hållit denne gubbe för en trög och liflös snusgubbe, men fann honom nu alldeles förifrad samt särdeles liflig. Sedan jag kommit tillbaka från slottet, gjorde jag ensam några vandringar omkring i staden och satte mig slutligen i mitt lilla café i hörnet för att höra på den gamla *muhadditen*. Jag var särdeles sömnig i afton, så att jag till och med somnade på *seriren*, der jag satt, och blef uppväckt af kaffehållaren. *Muhadditen*, hvars lega för hvarje afton är 50 fadda, fick i afton dessutom 5 eller 6 femfadda stycken, hvilket tycktes särdeles lifva honom och hans berättelse. Kom hem en stund efter midnatten, åt och drack thé med shekh *'Ali*, men jag vet ej huru vi numera ej kunna få upp något samtalsämne alls, utan sitta ofta hela timmotal med hvarandra alldeles tysta. Det har nu efter gårdagens regn och åska blifvit särdeles friskt i luften, isynnerhet under nätterna, som börja bli kalla och fuktiga.

Sept. 29.

Sedan jag läst vårt pensum med shekh *'Ali*, gick jag ut och gjorde en vandring genom *Ghorijeh* samt sedan ner åt *Azbukijeh* till; men det är så med mig, att jag ej vet hvart jag skall gå nu mera, utan har tråkigt hvarthelst jag vänder mig. Efter *maghrib* gick jag ut tidigare om aftonen än vanligt, men fann gatorna mycket toma och öde samt bodarne stängda, ty nu voro alla sysselsatta med att frukostera och komma vanligen först vid *esha* åter ut. Jag satte mig hos *Hanafi* i *Azbukijeh* för att vänta shekh *'Ali*, som lofvat träffa mig der, jemte shekh *Abdallah*. Men då de ej kommo efter omkring en timmas väntan, gick jag bort. Vek derefter in i ett stort café, der en *khoval* roade ett stort sällskap med sin dans. Han var en yngre särdeles vacker gosse, grannt och rikt utstyrd i qvinnokläder. Han dansade bättre än dem jag vanligen sett förut. En sådan dans utförd af en vacker flicka, måste vara det mest sinligt retande man kan se. Jag gjorde ännu en liten vandring till *Nahhasin*, men ehuru det först var midnatt, fann jag gatorna och caféerna nästan tomare än vanligt. Folket tyckes redan hafva blifvit mätt på *Ramadan*.

Sept. 30.

Gick en stund före middagen ut till *Khanelkhalili*, der det i dag var stor *sok*, liksom alla måndagar och thorsdagar. Jag hemtade dock ingenting derifrån. Kom sedan hem och läste vårt pensum med shekh *'Ali*, hvarefter jag genast åter gick ut till *Prunner*. Han gaf mig åtskilliga artiklar att läsa ur en Fransk

journal, den ena om en Svensk lärd, som utfunnit ett sätt att liksom petrificera djur och annat lefvande, äfven menniskan, samt efter flera års död åter uppkalla dem till lif; den andra om Judarnes herravälde öfver Europa och denna ursprungliga, ännu oförderfvade nations stora anda. Jag läste der samma åsigter, som jag för några år sedan hörde af Runeberg. Båda artiklarne voro högst intressanta, ehuru den om Judarne var temmeligen lång och det nästan generade mig att läsa den der. Det drog länge ut innan jag blef färdig och begaf mig bort med *Schuberts* resa till Sinai, som *Prunner* haft godheten taga ut åt mig från Egyptiska sällskapet. Jag vek härifrån in till kansliet och samtalade en stund med *Köhler*, som beklagade sig öfver oförståndliga bref och halfva notiser, dem han erhåller från *Timofejeff* och generalkonsuln *Fock*. Kom sedan hem och började genast min *Schubert*, först hans beskrifning öfver Kairo och dess folk, men fann honom på det gröfsta sätt blott och bart hafva plagierat *Lane*. Efter *esha* gick jag ut och begaf mig i sakta mak till *Azbukijeh*, dit shekh *'Ali* jemte shekh *Abdallah* kom från *Ghomri* moskén; vi blefvo så sittande här att språka ända till *abrar*, då vi alla gingo hem. Jag blef hemma länge vaken vid *Schuberts* resa ända till morgon *adan*, så att jag sedan hade svårt att få sömn.

Okt. 1.

Studerade *Schuberts* resa till berget *Sinai*, allt med tilltagande intresse, troligen emedan han här ej mera plagierat, såsom vid beskrifningen öfver Kairo,

eller jag åtminstone ej visste hvarifrån han plagierat. Sedan vi läst vårt pensum, som i dag drog något längre ut än vanligt, dels emedan shekh *ʿAli* varit sysselsatt med att läsa likbönen öfver en afliden bekant i *Hassanein*, dels emedan vårt pensum i dag var något svårare, begaf jag mig ut, såsom man här säger, *bein elhassatein* d. v. s. mellan middag och *asr*, och tog mig i *Ghorijeh* en åsna, som förde mig till sultan *Talons* gamla moské. Jag hade, som vanligt, länge valt mellan åsnedrifvare, ty alla passa ej på alla ställen, åtminstone ej för mig. Jag hade i dag funnit en, hvars utseende förekom mig särdeles roligt och originelt, en äldre men särdeles liten man. Han var dock ej af dem som väl kände *Masr* och dess märkvärdigheter, ty han hittade ej rätt till *Talons* moské; men desto vigare var han i sin mun, att ropa åt gående de vanliga termerna: till höger eller venster, med tillägg af *salli ʿala nnebi* och *vahhidu*. Sedan vi efter några förfrågningar funnit vår moské, trädde jag in och började vandra omkring i den vidlyftiga, numera halfförfallna helgedomen. Den var i samma enkla och stora skala, som *Amrus* första i Kairo byggda moské, blott att pelarne här äro byggda, då de i *Amrus* äro hela marmorblock. Gården eller *sahnen* var stor, en vidsträckt fyrkant med en liten *meida* i dess midt, jemte några i stenar uthuggna *hod* eller cisterner derinvid, med tappar att tjena som *hanafijeh* vid det första af böntvagningen. Pelargångarne voro stora och vackra, dock ej bildade af så många rader, som i *Amrus* moské. Minareterna, som

i *Amrus* ännu hade den ursprungliga formen af en *tartosh* eller sockertopp, hade här redan fått den fylligare formen af en *makleh* eller stor rundaktig turban. De voro så mycket jag såg blott 3, ehuru en gosse sade att de skulle vara 4, bland dem en, som hade en vindeltrappa utantill, hvilken längs den yttre muren steg upp till toppen och hvilken sultanen låtit bygga i anledning af en kapris. Han hade nemligen en dag under det byggnaden påstod, sutit och vridit en papperslapp i spiral. Påminnt af sin storvisir att sådant fingerspel ej vore annat än lek, samt ej passade för en sultan, svarade han att det ej var blott lek, utan modellen till en trappa upp till minareten på den moské han höll på att bygga. Nu är moskén förfallen, liksom så många andra, blott den stora egentliga bön-pelargången (eller hellre blott en del af den) begagnas nu såsom en *mosalla.* Här satt en krets af mest unga män, af hvilka en läste något ur en bok och corrigerades af en shekh. Jag gick sakta förbi dem på de utbredda, halfslitna, ganska smutsiga halmmattorna, och begaf mig åter ut, sedan jag så slutat min rund omkring en af Kairos äldsta moskéer. Jag begaf mig härifrån till den ej aflägset belägna moskén för *sejide Nefiseh bint zin el'abi din bni Hossein bni Ali bni Abi Talib.* Jag hade ej någon särdeles lust att gå ditin, emedan jag varit der förut; men min åsnedrifvare dref så på mig att gå dit och hålla den just nu utropade *asr*-bönen, att jag nästan såg mig tvungen dertill. När jag kom in, såg jag ungefär 8 män jemte *imam* hålla på att sluta sin bön.

Jag satte mig till dem, men hann ej med dem mera än den sista helsningen, och var så tvungen att stiga upp och göra min bön ensam inför den lilla församlingen, hvilken tycktes betrakta mig noga. Jag gjorde derpå min bön med alla knäböjningar, verkligen föga bekymrad om eller generad af folket; ty den muslimska bönen har verkligen något så gravitetiskt och högtidligt i sig, att jag som en äkta muslim föga eller allsicke vände mina tankar på omgifningen. Jag hade knappt slutat min bön och satt ännu på mina fötter mumlande, då en moskétjenare kom och öppnade dörren till helgonets *kubba*. Jag gick in, satte mig vid *maksoran*, mumlade åter en del af *I. S.* och betraktade monumentet. Skranket är ej här af metall, såsom på de betydligare helgonens t. ex. *Hassanein* och *sejidne Zeineb*, utan af träd med inlagda rhomb- och cirkelformiga stycken af perlemor. Jag dröjde dock ej särdeles länge här, utan begaf mig ut på den utanför belägna stora (kanske Kairos största) begrafningsplatsen och snuddade tvärs öfver den åt citadellet till. Jag sökte på allt sätt förmå min åsnedrifvare att börja språka och berätta om de helgons grafvar och mausoléer, hvilka vi dels färdades förbi, dels sågo på afstånd; men fann att han verkligen föga kände deraf, tvärtemot vanligheten hos hans colleger, som (isynnerhet de äldre) alla äro väl bevandrade i legenderna. Han började deremot nu redan parlamentera med mig att vi skulle vända om till staden och ej färdas här åt bergen och öknen till. Trots honom och hans föreställningar begaf jag mig

rätt fram mot det väldiga berget *Gujushi* eller *Mokattam*, på hvars branta sluttning jag nu, liksom förut, med nyfikenhet betraktade en gammal, halft förfallande moské. Framkommen under foten af berget, bad jag min åsnedrifvare vänta medan jag steg upp. Han började göra invänningar häftigare än förr och afrådde mig på det kraftigaste att stiga uppför berget. Jag var dock obeveklig och klättrade upp på en sida der ingen väg var, blott fåran af en rännil, bildad af det häromdagen fallna regnet. Sådana syntes här många och min karl kallade dem *manhar seil.* Jag kom slutligen upp, ehuru ej utan besvär, och möttes af en qvinna med 3 barn, som förde mig in i den förfallande moskén, den hon sade vara byggd af *sejid Shahin.* Af den begagnas nu blott en liten del till en obetydlig *mosalla* invid uppbyggarens sarkofag, der äfven 2 söners och en dotters sarkofag står, som dock har ett eget litet instängdt och omslutet kapell, liksom om en flicka eller qvinna äfven efter döden måste stängas in i ett *harem.* Det hela var ej någon af de granna och praktfulla mausoléerna, utan hade all sin prakt och sin ståt af det höga majestätiska läget på sjelfva branten af berget. Jag steg ännu vidare uppför berget, längs deri uthuggna trappsteg. Under vägen beskådade jag med häpen förundran den underliga bildningen af berget. Det tyckes vara liksom öfverdraget med ett tunnt lager af kalksten, liksom hvitlimmadt, och under denna öfverstrykning ligger den ursprungliga graniten. Skulle verkligen den stora floden så hafva öfverdragit ber-

get och på detsamma, liksom på den dessförinnan kanske grönskande öknen, qvarlemnat sin drägg af sand och slamm? Denna kalköfverdragning är formad i allehanda underliga figurer, spetsar, i zickzack utskjutande, ofta slättgående lager. De smala trappstegen gingo öfver underliga hällar och utskjutande klippor, ofta öfver löstliggande sand och grus. Slutligen kom jag upp till en vacker, temmeligen stor plattform, der menniskohand blott föga behöft hjelpa till för att bilda liksom en salong. Härvid hade hvitlimningen eller bergets kalköfverdrag blifvit afskrapadt och den röda ådriga graniten syntes väl igenom. Hit och dit på ömse sidor gingo små gångar, dels utantills på sjelfva berget, dels under hällar och klippstycken, ledande till små hålor eller rum. I dem, såväl som på den större plattformen, voro *kible* uthuggna i berget, för dem som tilläfventyrs här hade lust att öfva sin muslim-andakt. Jag fann mig ej kallad dertill, utan tyckte att den innerliga fröjd jag kände öfver skaparens i berget visade allmakt, såväl som i den stora och härliga utsigten, var en andakt och en dyrkan, mera värd än en muslims tusende knäböjningar. Af allt hvad jag såg anslogo mig nu, liksom förut, mer än allt annat de väldiga, hemlighetsfulla pyramiderna. Det är ett magiskt, obegripligt intryck de göra på mig, hvarje gång jag ser dem. Så äfven, ehuru ej till den grad, öknen, af hvilken nu en stor, nästan oöfverskådlig slätt låg under mig, besådd blott med grafvar och mausoleer på en lång sträckning från citadellet till *Imam Esshafiis* moské.

Kairo med alla sina resliga, dels sockertopps, dels turban beklädda minareter, låg i sin långa sträckning under mina fötter, och den majestätiska, nu i eftermiddagssolen liksom en silfvergördel glänsande floden slingrade sig med sina under flödet utvuxna, väldiga armar omkring palm- och orange-lunder. Här var verkligen en lämplig plats för bön och andakt, dock förundrade det mig att en muslim valt den dertill. Jag har ännu aldrig sett en muslim, som vid betraktandet af naturskönhet känt sig röras till andakt. De känna och tro knappt på Herrens uppenbarelse i naturen, åtminstone stämmas de icke till andakt af den, om de ej förneka den. Blott Koran är det som i sin förunderliga, ofta fadda och villervalliga form förtjusar dem', i allmänhet ordet från menniskomun. I naturen eller annat höra de ordet ej. Jag hade verkligen svårt att besluta mig till att lemna denna plats, ehuru min nedanföre väntande åsnedrifvare oupphörligen skrek åt mig att jag skulle komma. Som det ock var något långt lidet, måste jag beqväma mig till nedstigande och äfven i dag slå ur hågen besöket i *Sejid Gujushis* förfallande moské, på sjelfva den öfversta plattformen af berget. Öfverallt under nedstigandet syntes spår och spillror af gamla nu förfallna byggnader, uppförda zigzag i sjelfva bergsväggen. Jag kom ner på en annan beqväm väg, och såg nedanföre den förfallna moskén af *Sejid Omar*, (dock ej kalifen) jemte andra af Kairos gamla herrskare. Allt under det jag steg ner, hörde jag karlens skrik, som nästan liknade nödrop, och jag tror

nästan att han var rädd. Då vi slutligen träffades, förehöll han mig huru jag kunde så stiga upp på berget, frågande om jag ej kände fruktan, och sade att jag måste vara en *Vali* då jag vågade mig dit. Jag såg betydelsefullt på honom med en illslug min, och frågade honom om han såg de i berget uthuggna grottorna. Der, sade jag, var fullt af *Avlija illah*. Han frågade mig om jag sett dem och varit med dem. Då jag ej svarade på hans fråga, utropade han: *ma sha allah inta hake katan vali min avlija illah*, med mera dylikt. Jag gjorde för rolighetens skull ej något till för att taga honom ur hans villfarelse, utan roade mig hjertligen åt honom. Det finnes i alla länder en sorts menniskor som äro originaler, oftast äfven "Aufbewahrer" och fortplantare af det humoristiska elementet i folkets lynne, då under fortgången af dess bildning dennas sax bortskär alla ruskiga och framskjutande qvistar af dess lifsträd. Hvad äro Tysklands "*Eckensteher*", våra gamla Åbo borgare, Stockholms "*gutåranter*" och månglerskor, Konstantinopels båtsmän eller *kaiktshi* m. fl. annat? Här äro åsnedrifvarne hufvudsakligen dessa originaler, jag har alltid med dem ett af mina bästa nöjen. Den jag i dag råkat få var, ehuru högst rolig, dock ej af äktaste sorten; ty Islam hade hos honom för starkt fått öfverhand öfver det egentligen Arabiska folkelementet. Under hela tiden vi foro fram, upprepade han att vi färdats omkring hela verlden *(laffcina ddynja)*, och kunde ej rätt förlåta mig att jag föredrog bergen och de gamla sultanerna framför t. ex. *Hossein* och *Sitte*

Zejneb ini staden. Jag försökte trösta honom dermed, att sedan jag gjort mitt fromma besök hos alla stadens helgon, jag valt denna dag att besöka dem som äro utanför staden, och han gaf sig slutligen tillfreds med språket: *she lillah ja ramadan.* På vägen kommo vi förbi ett grafchor, som redan utantill visade spår af stor prakt och var af marmor. Efter mycket sökande fann jag slutligen några muntra, raska gossar, som hemtade mig nycklarne till det och öppnade för mig dörren. Jag inträdde först i ett ganska stort rum, som utgjorde en *sebil.* Sjelfva brunnsmunnen eller öppningen var af vacker välbehållen marmor, likaså alla rännor och kärl. Innanför detta rum var ett lika stort, i hvars midt stod den präktiga, verkligen sultanlika sarkofagen för *Soleiman Agha Hanafi*, såsom en medföljande äldre qvinna uppgaf den här begrafna sultanens eller herrskarens namn lyda. Den var af marmor, med en mängd af de alltid på en muslims grafvård oumbärliga *shahid* eller små upprättstående marmorcylindrarne till uppbärande af turbaner och andra hufvudprydnader. Dessa voro särdeles vackra med förgyllning och grannlåter, som jag tyckte, af en senare smak från Mameluckernas tid eller så ungefär. Uppe i taket syntes ännu halfutgångna frescomålningar. I allmänhet var denna grafvård en af de vackraste jag sett här. Några andra, till yttre byggnaden dylika, voro här äfven och jag inträdde i dem, men de innehöllo ej annat än en liten, troligen slägtbegrafningsplats. Här fanns vackra vårdar, dock ingen sultans eller herrskares. Min åsne-

drifvare blef allt häftigare och otåligare ju närmare han såg solen närma sig nedgången, samt pockade på att vi skulle bege oss tillbaka. Det var ock numera för sent att besöka de grottor och uthuggningar, jag såg här ofvanom mig i bergkanten invid *Gujushi*, jag måste lemna dessa besök till en annan dag och begaf mig hemåt. Vi kommo öfver *Romeili* och *Kara meidan*, förbi det gamla och brokiga citadellet, hvars senare af pashan nybyggda Europeiska del tar sig roligt ut, bland de gamla qvarlefvorna från *Selaheddin* och andra fordna khalifer. Hela den härinvid liggande delen af staden ända till *Bab essuneileh* har ett eget utseende. Det synes att den ej är bland de äldsta delarne, såsom trakten från denna port till *Bab ennasr*, dock ser man här, liksom i trakten af *Sitte Zeineb*, ännu kanske de vackraste styckena och qvarlefvorna af den gamla Arabiska arkitekturen. Deribland dock en stor mängd alster af den fula och föga nationella Turkiskt-Europeiska byggnadskonsten. Medan vi ännu voro på vägen hade *maghrib-adan* blifvit utropad och nu blef min karl högst otålig. Nu skulle han dricka, af hvar och en, som gick förbi oss och händelsevis bar ett stycke bröd, salatsvext, rättika eller dylikt, tiggde han en bit och gaf äfven mig ett blad af den särdeles goda salatsvexten *gerger*, som jag förtärde med god smak. Då vi slutligen skildes åt vid vår port, kunde vi dock ej undvika att komma i gräl vid liqviden, så *Vali* han än trodde mig vara. Men det hör här till saken att aldrig handla eller gifva och taga pennin-

gar i handel utan gräl och krångel, annars är det ej väl. Shekh *'Ali* hade redan ätit sin aftonfrukost, säkert för att ej göra emot *Sunna*, som bjuder att man skall skynda sig bryta fastan vid *maghrib*. Jag frukosterade således ensam och ej utan appetit, efter min långa vandring på fastande mage; ty på hela dagen hade jag hvarken ätit eller druckit, blott då och då stulit mig till en pris snus. Sedan jag slutat mitt mål, blefvo vi efter vanligheten sittande vid vårt kaffe och våra pipor; emedan jag verkligen kände behof att berätta om det förunderliga jag sett i dag, som gjort starkt intryck på mig, talade jag för min shekh om hvar jag varit. Jag fann dock hos honom alldeles ingen anklang, och då jag frågade honom om han aldrig stigit upp på berget, svarade han helt kallt och litet snäsigt: hvad skulle jag hemta derifrån? *raih agib eh min hinak.* Jag sökte förklara honom att man ingenstädes så kunde se Herrens allmakt, som här i den herrliga Nildalen och det konstigt formade berget, samt medelbarligen i menniskors storverk, som syntes derifrån. Han svarade väl ej annat än att det var sannt, men kände ingen lust röras i sig att besöka det. Kanske till någon del hans spökrädsla för banditer och röfvare, som han tror finnas på bergen, afhåller honom och de i allmänhet ovanligt rädda och fega Kairoboerna från ett sådant besök; men hufvudsakligen är det deras religion och Koran som, om ock ej uppenbarligen dock omedvetande, ingifvit dem denna afsmak och apathi. Äfven tyckas dessa helgon och aflidna

Kairo herrskare, som kanske af sin bibehållna Beduinkärlek till berg företrädesvis valt berget och höjden till sin hviloplats, i allmänhet vara föga respekterade och älskade. Jag blef sedan efter vårt kaffe en god stund sittande ensam, sedan shekh *ʿAli* gått ner. En god stund efter *esha* gick jag ut och träffade shekh *ʿAli* sittande i ett café, jemte en hans vän *Shihab*, nära invid vår port. Jag satte mig till dem och hörde till min stora förundran *Shihab* tala om att Tsherkesserna nu begynte segra öfver sina fiender Ryssarne. Denna berättelse, bekräftad äfven af mig, beledsagades af mina 2 muslim-vänner med varma böner och nedkallande af Herrens hjelp åt deras trosförvandter emot de otrogna, jemte fromma utrop och loford öfver Islams storhet. Islam är dem allt i allom, det enda, som kan och får beveka en menniska eller ett folk till något. Andra intressen, t. ex. handel eller mensklig frihet m. m., hafva de intet begrepp om. Shekh *ʿAli* och jag stego sedan snart upp och gingo ner till *Azbukijeh.* Här ledde jag honom på samtal om Moses. Som han naturligtvis förekommer i Koran, kände han honom väl och begynte berätta hans historia temmeligen öfverensstämmande med vår bibel. Bland annat berättade han följande: ”då man tagit upp Moses ur Nilen och han blifvit uppfostrad i Faraos hof, ända tills det första skäggfjun börjat synas på hans haka, hade Farao beslutit döda honom. Faraos gemål hade deremot afrådt denne och sagt: skall du döda ett barn, som ännu ej kan skilja ett kol från en dadel *(ma jaʿraf el gamrah min*

ettamrah). Man hade laggt fram för gossen ett kol och en rödaktig dadel. Han hade först vändt sin hand till dadeln, men engeln Gabriel hade stigit ned och ledt hans hand på kolet, hvilket han tagit och laggt på sin tunga, som deraf blifvit bränd. Deraf hade hans språk lidit och han blifvit *alkan* d. v. s. ej vältalig." *Ali* talade vidare om Moses flykt till *Sho'eib Jethro* &c. Nu fann jag den annars så tysta shekh *'Ali* rätt pratsam, han upphörde ej hela aftonen att berätta. Allt emellanåt utropade han att Koran vore en skön och vacker bok, (nyttjade dock det simpla ordet *koajjis)* och alla vetenskapers vetenskap &c. Han sökte förmå mig stanna här och börja studera *Tefsir elkoran* samt andra dertill hörande vetenskaper. Nu var han entusiast, liksom alltid då talet faller på Koran eller ditåt. Är det fråga om hvad annat som helst af menskliga intressen, är han tyst och vet ej säga något; han är en typ för folket i allmänhet här, isynnerhet för de mera bildade af det. Men hvar blir då Arabens förtjusning och entusiasm för de brokiga och vidunderliga sagorna? Deras tycke för dem är kanske ännu en lemning af deras första, egentliga, poetiska nationalanda och bevisar att religionen med alla sina stränga, ofta onaturliga band och det tvång, som vanligen ej finnes i en religions ursprungliga renhet, utan oftast uppfinnes af vilseledda fromhetsifrande senare anhängare, ej mäktat utrota och i grund döda det unga, friska som låg i folkets natur. Sedan vi stigit upp och begifvit oss från *Hanafi*, gick jag ännu och hörde en stund på min gamla *muhaddith Bejomi*.

Okt. 2.

Gick efter *ʿasr* ut och stannade i *kutubijeh* hos shekh *Mustafa*, för att handla på *Hagi khalifi*, men han ville ej slå af ännu. Jag köpte dock i dag ett vackert manuscript af *Divan Hafiz* på Persiska. Han lofvade hemta åtskilliga rara böcker till öfvermorgon. Sedan vi ätit och druckit kaffe vid våra pipor, begaf jag mig ut ensam till *Hanafi* och min *muhaddith Bejomi.* Med allt hvad jag här och i Petersburg äflats med Arabiskan, hör jag dock ännu nästan hvarje minut ord, som jag ej förr hört och som jag ej förstår; då jag om nätterna vid vår *suhur* frågar shekh *ʿAli* om dem och andra, drar han fram han en ny, ännu större hop af likbetydande ord. Denna rikedom på ord och benämningar för hvarje liten bisak samt hvarje obetydlig tankenyansering, finnes säkert ej i något annat språk; en ny *Kamos* vore verkligen af nöden att samlas ur folkets mun nu, förän det kanske genom snart instundande blandning med främmande folk och språk låter en del af sitt språks stora rikedom gå förlorad.

Okt. 3.

Satt hemma hela dagen och arbetade. Efter vårt *maghrib* mål och *esha* gick jag ut. På vägen i *Azbukijeh* hade jag, liksom ofta förr, tillfälle att se och höra huru folket skrattar åt och gör narr af den Europeiska sången. Det kom nemligen på gatan en ung Europé, sjungande med ganska hög stämma en Italiensk aria, med språng och passager. Två 15-åriga Arabiska pojkar, som mötte honom, började gapskratta

åt hans sång och härma den ganska väl. Detta har jag ofta hört förut. Det är ock ej underligt, att den oftast så fladdriga Europeiska sången ej kan anslå den vid sin vanligtvis klagande och allvarsamma sång vana Araben. Det förundrar mig dock att man här ej ännu blifvit mera van vid den och vid Européer. Jag har till och med i *Azbukijeh*-allén samt andra trakter af Kairo, sett hundar, som erbarmligen skällt på den Europeiska syrtuten. Jag gick ner och satte mig hos *Hanafi*, dit efter omkring en timmas väntan shekh *'Ali* kom med shekh *Abdallah*. Vi blefvo sittande här länge, men jag tröttnade af det långa sittandet såväl här, som hemma hela dagen. Jag steg derföre upp, lemnade de båda shekherna och gjorde min vanliga tur genom *Khamsavi* samt *Nahhasin* hem. Samtalet hos *Hanafi* gick allt ut på dels Koran, dels frågor i *Fikh*, vid hvilka man i allmänhet rätt ser Arabens spetsfundighet och sofisteri lysa fram, vid sidan af hans fromma, aldrig disputerande ödmjukhet och lydnad för Koran.

Okt. 4.

Satt hemma ända till *'asr*, då jag enligt öfverenskommelse begaf mig till *kutubijeh* och handlade äfven Persiska böcker af shekh *Sejid Mustafa*. Sedan jag hade handlat och redan stigit ner från hans lilla bodas *mastabeh*, samt ännu språkande med honom bad honom hemta åt mig vissa böcker, fick han helt hastigt och oförmodadt en allvarsam mörk min, blandad med det vilda uttryck man ofta ser hos Araben, samt frågade mig om det var sannt, som jag föregaf,

att jag var Tsherkess. Han såg härvid särdeles barsk ut och det var ej utan att jag blef litet häpen öfver den oväntade frågan; jag frågade honom tillbaka med det vanliga: *Eish maʿna.* Härpå, sedan han tyckts bli försäkrad om sin ogrundade misstanke, berättade han sig härom natten haft en dröm, i hvilken han tyckt sig stå färdig att räcka mig en bok innehållande grundlärorna af Islam, men plötsligen blifvit hindrad af en osynlig hand, som hållit hans hand tillbaka. Ehuru jag flitigt upprepade de vid dylika tillfällen brukliga ord, såsom: *kheir in sha allah* m. m. kan jag ej neka, att jag stod der något häpen öfver den underliga drömmen. Man tror här i allmänhet mycket på drömmar och litar på dem. Om shekh *Mustafa* eljest hyser misstankar mot min Islam och hvarifrån han kunnat få dem, vet jag ej. Sedan jag gjort min handel och satt ut dag att åter komma tillbaka, för att se på andra böcker dem han lofvade hemta mig, gick jag hem, der jag stannade ända till *esha.* Då gick jag ut och begaf mig till det lilla cafét, der den gamla *muhadditen Bejomi* berättar sina sagor. Här blef jag sittande till midnatt. Händelsen med shekh *Mustafa* gaf mig ohumör för hela dagen, såsom alltid då man trängt in på min föregifna Islam.

Okt. 5.

Gick kort före *ʿasr* till *Prunner*, för att ännu begära af honom en bok. Jag satt en stund der och läste tidningar, medan han var sysselsatt med några patienter och en Italiensk läkare. Han har antagit

något högst förtroligt i sitt uppförande mot mig, men derjemte det mellan främmande vanliga, fadda sättet att taga en under armen och i hand &c. Härifrån gjorde jag en liten promenad i *Azbukijeh*-allén och vidare inåt det egentliga *Muski*, der jag förut föga varit. Här synas präktiga Frangiska hus, i samma smak som man ser dem i Alexandria och redan i södra Frankrike. Vek sedan i förbigående in i den Armeniska kyrkan. Utåt gatan ser man af denna stora och vackra byggnad blott en lång slät vägg, utan prydnader eller grannlåt, men inuti är den en ståtlig byggnad. Här, liksom i *Muski*, hade jag tillfälle göra den anmärkning, att de kristnas byggnader alltid ha något eget propert i sig framför musulmäns. Det är liksom i Europa Engelsmäns hus ha det gemenligen framför andra nationers, såsom jag tror. Jag gick dock ej in i kyrkan, der man nu just höll på att sjunga någon messa eller dylikt, utan vandrade blott på gården omkring byggnaderna. Slutligen frågade mig en Arabisk tjenare hvad jag ville. Han tog mig för en muslim och började ganska vänligt förklara mig de kristnas bruk vid sin gudstjenst, tala om deras *kibleh* och *mambar* &c. Rundtomkring kyrkan inåt en liten qvartergata stå flere vackra byggnader, som det tyckes privata hus, från ett af hvilka jag hörde en *kanon* spelas af skicklig hand. Härifrån gick jag hem och blef hemma sittande till långt efter vårt *maghrib*mål och *esha*, ända till kl. efter 3 à la Turque. Jag gjorde nu min vanliga tur, först ned till *Hanafi* och sedan till min gamla *muhaddith Be-*

jomi. Här blef jag sittande ända till midnatt. Shekh ʿ*Ali* har flera dagar varit på ohumör, sedan han hört att jag ej var sinnad köpa någonting nytt för den instundande högtiden eller ʿ*id essoghajar*, under hvilken det är oundvikligen nödvändigt för hvar och en att bära något nytt klädesplagg. Han hade nemligen då väntat något sådant äfven för egen räkning. Jag var således tvungen att bjuda honom pengar och gaf honom som vanligt en guinéa. Då jag frågade om han härmed vore belåten, svarade han den vara tillräcklig till utgifterna för hushållet, men att hans *gibbe* var utsliten och han behöfde en ny. Jag var så nödgad ge honom ännu en guinéa, och kunde ej annat än hjertligen beklaga honom, att han, nästan såsom en betjent, måste liksom tiggande begära sig en ny öfverklädnad af mig, som i sjelfva verket är mycket fattigare än han. Gud låte mig dock aldrig komma i sådan ställning till en annan, som den, i hvilken han står till mig.

Okt. 6.

Sedan vi slutat lektionen, gick jag ut, tog mig en åsna i *Ghorijeh* och red upp till citadellet. Under vägen gjorde min åsnedrifvare den anmärkningen att *Masr* är fullt med moskéer, att man ej behöfde taga många steg för att komma från den ena till den andra, och att detta är *baraketha*, en bland de välsignelser som Herren sändt öfver denna så högt beprisade stad, i hvars beröm invånarne öfverhufvud äro outtömliga. Min åsnedrifvargubbe i dag var dock ej särdeles talträngd, men tycktes vara en braf man och

from muslim, begynte till och med göra mig frågor i religion och *fikh*. Vi färdades uppåt på den här jemförelsevis breda gatan, och förbi särdeles många moskéer, af hvilka isynnerhet i denna trakt finnes ett stort antal. Uppkommen på citadellet steg jag af vid den nya moské, som bashan nu håller på att bygga på platsen der fordom *Selaheddins* palats skall hafva stått; af detta sednare synas ännu dels grupper af fyra, dels ensamt stående väldiga granitpelare. Sjelfva platsen är utomordentligen väl vald, med den friaste, hela Kairo och Nildalen dominerande utsigt. Jag stannade länge, isynnerhet på SV sidan och vid vestra knuten, samt fröjdade mina ögon med anblicken af den så ofta sedda, men aldrig ledsnande utsigten. Sjelfva moskéanläggningen är verkligen storartad och praktfull, väggarne och pelarne beklädda med här ur bergen uthuggen alabaster, ofta på sina ställen utmejslad till vackra figurer i upphöjdt arbete. En midtpå den yttre af pelargångar omslutna gården eller *sahn* stående *hanafijeh* utmärkte sig isynnerhet för sitt granna arbete i den ännu grannare, brokigt ådriga alabastern. Den inre, egentligen till bön bestämda portalen är, som vanligt, betäckt med tak och i stor, väldig styl. Dock tyckte jag äfven här att den yttre glansen och prakten trädt i stället för det ursprungliga, stora och enkla. I alla fall blir det ett ståtligt monument efter dess byggare, ehuru han sjelf ej torde komma att se det färdigt. Utanföre, såväl som inne, var allt i fullt arbete och verksamhet; jag glömde det obehagliga gnisslande ljudet af stensågar-

ne, för nöjet att se menniskors flit och idoghet. Sedan jag dröjt här temmeligen länge, steg jag åter upp på min gumpande åsna och red förbi den stora, väldiga, redan halft förfallande gamla moskén af *Kalaōn*, med sina 2 liksom af grön porcelaine öfverdragna minareter, samt förbi kastellet, på hvars ena ända nu en telegraf står. Vi redo ut genom den lilla slottsporten, som leder förbi kaserner och derutanför belägna usla soldatkojor; derpå öfver sanden till berget *Gujushi*. Här lät jag mitt ök vänta vid foten af berget och steg sjelf upp. Det var ganska besvärligt, isynnerhet på de ställen der lös sand och grus betäckte sjelfva berget; ty här måste man sätta foten säkert, för att ej slinta ner med det ofta ramlande gruset. Jag hittade dock liksom en väg och kom lyckligen upp på den släta, vida bergsplatån, der den halfförfallna moskén *Gujushi* står, samt ett stycke derifrån den nya, af en stark mur omgifna byggnaden för krutfabriken. Jag gick in i den på höjden och nära branten stående moskén, der nu vinden spelade och susade med underligt ljud, i den omkullblåsta och halft aftoppade minareten. Dörren in till sjelfva moskén är på NV sidan och ofvanom den en särdeles vacker, fullkomligen välbehållen *kufisk* inscription. Sjelfva byggnaden, såsom ämnad blott till bönehus och en helgedom för helgonets samt hans slägts multnade ben, var ej stor, dock ganska vacker. Här var en utomordentligt lätt och härlig luft, uppfriskad äfven af en måttlig NV vind, som gjorde andetagen särdeles lätta och ljufva. Jag spatserade här

ännu litet omkring på den släta bergsplatån och såg nu friare öfver det jag sett från kastellet, hvilket nu på sin betydliga höjd låg under mig, som en låg kulle. Jag steg sedan åter ner, för att gå in i de grottor och bergshålor jag nedifrån alltid betraktat med så stor nyfikenhet. Jag vandrade mellan bergets underligt formade lager, af hvilka somliga sköto väldigt ut och bildade liksom ett tak för mig på långa sträckor. Såsom jag äfven här tyckte, voro dessa lager ursprungligen granit, öfverdragna med ett lager tunn kalk eller annan gråaktig sten. På somliga ställen var berget öfverdraget, liksom med en tunn skifva, af någon sorts saltart, så att det såg alldeles ut som hvitlimmadt. Jag vandrade här med ett särdeles nöje, men det var ej utan att hufvudet då och då svindlade af mina långa vandringar i höjden på fastande mage nu eftermiddagstiden, och troligen äfven för hiskligheten att gå på ofta högst smala stigar med bergets lodräta stupor under ögonen. Med allt detta fann jag dock ej vägen in till grottorna, som nedifrån sågo så underliga ut. Jag gick således åter ned, men då jag åter härifrån skådade uppåt grottorna, kunde jag ej hålla mig att ännu en gång försöka den besvärliga uppstigningen. Ehuru jag äfven nu ej hittade vägen till de grottor, dit jag ville, föll jag in på en annan väg, som ledde till några andra grottor. Vägen var smal, gick ofta på små i berget uthuggna trappsteg och ledde slutligen till liksom ett galleri framför sjelfva grottorna. Jag inträdde i dem, de voro här blott 2, liknande små kamrar med väg-

garne liksom hvitlimmade af naturen, särdeles snygga och nätta, samt så höga att jag fullkomligen väl kunde stå rak i dem. De behagade mig särdeles genom sin snygghet och den behagliga svalkan, jag tyckte att med en matta på det släta bergsgolfvet man hellre kunde trifvas här, än i snuskiga, mörka *fum* i Arabiska byar, ja hellre tillochmed än i de flesta hus i Kairo. Jag sökte härifrån ännu en gång att komma på vägen till de grottor, dit jag först ämnat mig och som tyckas mig stå midti graniten, men förgäfves. De stodo der liksom otillgängliga för vår tids berg- och merg-lösa slägte. Jag steg således ner och gick längs foten af berget, med mina ögon oföränderligen fästade på dess underliga grottor och dess väldiga, groteska former. Jag steg åter smått uppåt närmare dess fot och träffade här en halfsvart Arab, som gick i vall med några getter. Jag gaf mig i samtal med honom och erfor att han var väktare och tjenare åt ett helgon *Sejid ʿAbdallah el maghavri*. Jag bad honom föra mig in i helgonets *makam* och fann honom dertill högst beredvillig, naturligtvis i förväntan på en drickspenning. Vi stego uppför den låga sandhöjden, som ligger vid bergfoten; på densamma äro hus uppförda för bashans soldater, af hvilka en del bo här, troligen såsom väktare öfver det i berget gjorda kruthvalfvet. Vi kommo upp till foten af sjelfva berget, förbi min följares hus och här öppnade han för mig dörren till helgedomen. Jag blef alldeles häpen och slagen af förvåning, då jag inträdde och såg framför mig ett stort rymligt hvalf inuti sjelfva ber-

get, med tak och golf af berget. Vi gingo öfver berggolfvet, liksom genom ett förrum afstängdt från det inre rummet, som utgör ett ännu större hvalf; i dess innersta hörn står sjelfva helgonets graf, allt i granit. Äfven framföre sjelfva grafven står ett stort granitblock, i form af en väldig turban och framför den 2 små granitlampor. I det yttre, genom ett trädstakett afdelade hvalfvet, voro flera grafvar för helgedomsväktarens förfäder, hvilka alla, liksom han, härstammade från helgonet. I en upphöjning, murad i form af de här vanliga grafvarne, sade min följare helgonets husgeråd vara förvarade. Jag frågade honom hvem och hvad detta helgon varit och på hvilken tid ungefär han lefvat. På mina frågor fick jag, såsom jag vill minnas, svaret att han varit sultan och lefvat för omkring 560 à 570 år före vår tid. Han räknade efter, förän han gaf mig detta senare svar, men jag vet ej på hvilken kalkyl han stödde sig. Shekh *ʿAli*, som jag vid min hemkomst vidare tillfrågade om mannen, sade honom vara välkänd och berömd, men kunde ej ge mig något besked om honom alls. Hela hvalfvet, der han låg begrafven, omfattade en vidd af ungefär hela vår societetshusbyggnad, och behagade mig utomordentligt. Vid utgången blef jag omgifven af min följares alla barn, en skara tror jag af 6 eller 8, bland hvilka jag dock ej gaf en slant åt mer än 2 och sednare åt en med sin mor kommande, af hennes man skickad pojke. Min följare, som fick 2, gick med mig ut och nedför den lilla backen till sina får. Jag frågade honom om

grottorna i berget och fick svaret, att de voro från aflägsnaste tider, då gjorda och bebodda af fromma heliga män, hvilka i dem offrat sin tid uteslutande åt Herrens dyrkan och tjenst. Jag frågade honom om de voro från Islams tider eller derförinnan, men han tycktes ej ha reda derpå, sade blott att de voro från långa, gamla tider tillbaka. Jag nästan tror att de ej äro från Islams tid, ty det låg ej i denna religions natur att dyrka Herren så. Jag begaf mig nu småningom på återväg, sedan jag först kommit öfverens med min följare, att en dag komma tillbaka och hemta honom, för att föra mig omkring på bergen. Jag kom hem i god tid före *maghrib* och skildes från min åsnedrifvare väl utan gräl, men emedan vi kommo i vexling, kunde han ej underlåta att, såsom alla hans kolleger och det mesta folket här, tigga en femma till bröd. Jag blef sedan hemma till efter *esha*, då jag gick ner till *Hanafi* och blef en stund sittande hos honom. Härifrån gick jag, trött som jag var, upp till *Muaijads* moské, steg genast uppför trappan och satte mig på *hasiran* invid shekhen för *Bejomi* dervisch-orden, hvars medlemmar här göra *zikren.* Emedan jag senast, då jag var här med *Dittel,* gifvit denne shekh en piaster, blef jag utomordentligt väl och vänligt emottagen med handslag samt flitigt upprepande af de vanliga complimenterna, genast uppvaktad med en kopp kaffe och anmodad att stoppa min pipa, den vi rökte i kompani med en annan gammal bredvid sittande shekh. Jag hade ej sutit länge, förän man till min förargelse slutade *zikren* och kom

ut från moské-förstugan på trappan der vi suto. Bland de utkommande var en gammal man, som oupphörligt uppmanade att läsa *fathe* för än den ena, än den andra, troligen för i deras orden såsom helgon dyrkare shekher; deribland igenkände jag högst få namn, bland dessa dock deras hufvudshekh och ordningsman *Bejomi*. Härunder insamlade han af de kringsittande slantar, under det de läskade sina efter *zikren* skorriga strupar med kaffe, som bjöds omkring i den stora mängden med blott 2 koppar, bland hvilka en var söndrig, så att den ej inrymde mer än högst en half af de här vanliga små kopparne, och just denna föll på min lott. Härunder kom, af de i förstugan qvarblifne, den ena efter den andra fram och föredrog en lofsång öfver profeten ganska vackert, isynnerhet den som först uppträdde. Härunder ropades i slutet af hvarje rytm, som vanligt, af auditorium *allah! allah!*; eller vid nämnandet af profetens namn, som tidt och ofta skedde, *allahu salli va sallim aleih;* eller om det var något särdeles vackert ställe, uppmanades sångaren till da capo med: *doli keman keman fi'ardek.* Slutligen närmare midnatten och *elabrar-adan*, då sångarena hvilat och läskat sig med kaffe, ställde de sig åter på shekhens uppmaning upp i *zikr*-rund. Jag trädde in i förstugan, ställde mig äfven i ringen, råmade från strupen, så djupt det var mig möjligt: *allah*, samt runkade på hufvud och kropp, i samma takt som de öfriga; deri leddes vi af en äldre i hopen, som vid hvarje taktförändring angaf takten med sakta klappning med händerna. Till vårt *tutti* sjöng

en *mureshid* vackra solon och jag fann mig verkligen såväl intagen af sjelfva *zikren*, som road af min ställning. Det räckte dock ej länge förän man slutade och började sjunga Herrens 99 epiteter, till godt slut på lofsången. Som jag i dem ej var hemma, vek jag af och gick ut. Vid afskedet af shekhen, i hvars hand jag ej stoppade någon penning, tyckte jag hans hand var kallare än vid helsningen. Dock hade jag kort förut, då jag kom ut ur moskén och satte mig på hans *hasira*, fått många loford, att jag vore af *ahl illah* och *ragil selah*. Härifrån gick jag hem, verkeligen muntrad och uppiggad af *zikr*, men högst obehagligt hes och rostig i halsen af mitt starka frambråkande af *allah*.

Okt. 7.

Steg bittida upp och begaf mig till det Grekiska klostret eller kyrkan i *Goanijeh*. Jag träffade här 2 äldre, feta och frodiga gubbar, med långt grått-blandadt skägg, halft knorligt, af hvilka den ena talade och förstod Arabiska. Honom frågade jag, om här nu funnes någon liten karavan till berget *Sinai*. Han började göra mig allehanda frågor och sade att någon sådan ej funnes, var i allmänhet något kortordig och snäsig. Af hans frågor, äfvensom af den Grekiska han talade med den andra presten, förstod jag att han tog mig för muslim och i allmänhet för en misstänklig person. Som jag dock lät dem förstå att jag vore kristen, blef gubben litet pratsammare och tjenstfärdigare, samt bad mig hemta en *tezkere* från min konsul och i dagen lägga hvad jag vore för

en man, då skulle han se till hvad som kunde göras. Här har man ännu ej kommit så långt, att man låter hvar och en färdas huru och hvart han vill, man måste känna mannen och hans syftemål. Jag kan ej neka att jag, nu liksom förr, var högst besvärad af den dubbla role jag här spelar, att än nödgas uppträda som muslim, än som kristen. Sedan jag kommit hem och läst med shekh *'Ali*, gick jag åter ut till *Köhler*, men han tycktes vara vid dåligt humör, såsom äfven *Amin agha*, på hvilken jag helsat vid förbigåendet i kansliet. Jag blef ock ej länge hos honom, utan gick ned och gjorde en liten tur i *Azbukijeh*-allén, der en frisk vind blåste den ljufvaste doft ur acacieträden. Handlade sedan i *Muski* ett par små pistoler och äfven på en klocka. Kom sedan genom *Khamsavi* och *Nahhasin* hem. Då vi sedan vid *suhur* språkade vid vårt thé, föreslog jag honom att vi en af dessa dagnätter skulle göra en *khatme*, eller ock *zikr*, hemma här. Han blef synbarligen särdeles intagen och nöjd öfver propositionen, såsom jag hade förutsett, samt lofvade genast i morgon bestyra härom. Han tycktes verkligen vara saligt glad häröfver, blef särdeles pratsam och uppspelt, så att han satt alldeles ovanligt länge uppe hos mig.

Okt. 8.

Gick ut efter vår lektion på eftermiddagen och gjorde en temmeligen lång vandring genom *Davadijeh* åt *Darb elahmar* till och genom *Ghorijeh*. Det är nu öfverallt ovanligt stark rörelse på gatorna, af folk

som handla, ty hvar och en måste köpa sig något till den nu instundande festen. Vek i förbigående in i *Kutubijeh* till shekh *Mustafa*, som åter visade mig åtskilliga nya manuscripter, äfven en liten i Malta tryckt geografi, den han bjöd ut åt mig för några piaster. Jag började för ro skull gäckas litet öfver den af otrogna tryckta boken, han instämde rätt hjertligt deri och sade: ser du skillnaden mellan de rättrogna och de otrogna? de förstå sig ej rätt på någonting, ty de äro ej på den rätta och ensamt saliggörande vägen. Så tycktes han nu ej haft någon ny dröm om mig, eller ock gjorde han dessa anmärkningar blott för att försöka och fresta mig, såsom jag förut tyckt mig finna hos andra af hans trosförvandter. På hemvägen träffade jag en fattig *fikih*, som satt på en *mastabeh* med några gamla luntor. Jag satte mig vid honom, frågade och tittade på hvad han hade. Det var af intet värde, men jag kunde dock ej underlåta att taga en liten afhandling. Såsom han sjelf sade och i sitt uppförande visade, tog han mig för *sahib 'ilm* och *sahib elkoran*, kallade mig *mebrok* och gaf mig derföre den lilla *resalen* för ett högst ringa pris. Jag frågade om åtskilligt af hans land och familj, han var särdeles nöjd, som det tycktes, och kysste mig på handen högst ödmjukt när jag gick, såsom det vanliga tecknet på den högaktning man visar shekher och vetenskapsmän eller rättare Korankunnige män. Efter *esha* gick jag ner till *Hanafi* och satt en stund hos honom, medan jag drack en kopp sockervatten; satte mig sedan i cafét och hörde på min gamla *Bejomi*.

Okt. 9.

Vaknade först vid middagen, något trött och svindlig. Gick ut på bestyr för att hemta några små behof till aftonen. Gjorde först en liten vandring i *Azbukijeh* och uträttade sedan, hvad jag hade att uträtta. Kom hem vid *'asr* och hade ej länge väntat, förän de beställda *fokaha* kommo samt började *khatmen*. Som de alla, i anseende till *Ramadan*, äfven voro sysselsatta i andra hus, aflägsnade de sig i tur, sedan de läst och sjungit hvar sin del. En sådan *khatme* har särdeles stor likhet med en musiksoirée hos oss. Liksom på en sådan, om der finnes två ungefär lika goda spelare, de alltid litet gnabbas och krusa med hvarandra hvem som skall spela första stämman, så äfven här bland jemngoda *fokaha* hvem som skall börja och hvem sluta med att sjunga *slutkasidan*. Liksom man hos oss hör musici kriticera andra musici och mästare, samt sällan hör dem tala särdeles godt om andras föredrag och konst, så blefvo äfven här, dels lefvande, dels hädangångna *fokaha* mönstrade af dem som voro hos oss. Liksom de första qvartetterna alltid gå trögt och tråkigt, så äfven läsningen här, isynnerhet under *Ramadan*, då *fokaha* fastat hela dagen. Liksom musici i allmänhet dricka punsch, så förtäres kaffet här till största omåttlighet; liksom våra musici efter slutad soirée vanligen hafva en glupsk appetit, så äfven *fokaha*, hvilka äro kända och beryktade derför; liksom hos oss handklappningar och bifallsyttringar, så här vid hvarje rhytms slut ett högt och allmänt utrop af: *allah! allah!* eller:

tajibja fula, eller då en shekh slutat sin tur: *akbal allah;* liksom på våra soiréer pratas och skrattas af auditorium under sjelfva föredraget, så äfven här och i ännu högre grad. Äfven *fokaha* sjelfva, under det de läsa, afbryta ofta sin läsning för att kasta in en qvickhet i de andras samtal, eller höra på något skämt som yttras; här liksom i allt i detta land gå lättsinne och allvar invid hvarandra. De shekher vi hade i afton, nästan de bästa och berömdaste i Kairo, voro särdeles muntra och ofta verkligen qvicka, ehuru två de bästa voro blinda. Utom shekh *ʿAli* och jag voro inga andra åhörare än shekh *Abdallah* och en annan ung shekh från *Ghamri*, jemte *Valad Mohammad*, som tjente till uppassare. Jag gjorde allt mitt till för att shekh *ʿAli* skulle låta kaffet och mandelsherbeten flitigt gå omkring, hvarmed shekherna tycktes vara särdeles belåtna, äfvensom med *futuren* vid *maghrib* och *suhur* närmare morgonen. Isynnerhet kunde de ej nog prisa mandelsherbeten, den de med särdeles begär och snålhet slukade. Vi åhörare läto naturligtvis icke störa oss i vårt samtal, ehuru vi som oftast måste utropa *allah*, *allah;* jag dock föga, emedan jag ej kan intas eller på något sätt förtjusas af Koranläsningen, såsom jag verkligen gör det af en *zikr*. Sedan allt var slut och shekherna gått, kom shekh *ʿAli* in till mig och satt en stund, uttömmande sig i beröm öfver den härliga natten, liksom värdinnan plägar göra hos sin man efter en väl slutad ståtlig bal. Jag hade haft ganska tråkigt hela natten och blifvit trött af det långa sittandet.

Okt. 10.

Gick bittida ut om morgonen, tog en åsna i *Mergush* och begaf mig upp till *Sok esselah*. Köpte mig några kulor för mina små pistoler och begaf mig till fots, då jag ej kom öfverens om priset med min *hammar*, upp till citadellet genom *Bab asab*, der jag såg den Tyska målaren, som jag härom aftonen träffat hos *Prunner*, sittande för att taga af *Hassans* moské. Jag gick in i den gamla väldiga *Kalaon* moskén, för att se på den. Man hade nu inrättat den till en verkstad för snickare samt afdelat den i flera skilda, större och mindre rum, i ett af hvilka voro 2 Italienska snickare just under sjelfva den stora kupolen. Jag dröjde dock ej länge här, utan begaf mig ut åt bergen och först till *Abdalla Maghavris* grafhvalf, der jag häromdagen kommit öfverens att träffa den karl som sist öppnade det för mig. Jag träffade nu en ung man, som jag tillfrågade om den jag sökte. Han gjorde mig som vanligt frågorna hvad jag ville och sökte, men då jag i förargelsen ej upplyste honom derom, bad han mig vänta en stund i grafhvalfvet, der invid porten 2 goda *mastabe* stå. Jag satt här en stund och njöt af den härliga svalkan i hvalfvet, då en äldre prydlig man kom in och helsade på mig. Jag blef flat att ej igenkänna i honom den man jag sökte, så mycket mer som man hade väckt honom ur hans middagssömn, hvilket man här aldrig gerna tillåter sig. För att slippa honom väl, gick jag in till shekh *Walis* graf, låtsade göra min *zijaret*, samt tömde sedan åt gubben alla de slantar jag hade i min

pung och gick ut. Jag gick längs berget, förbi vägen som leder upp till krutfabriken, och förbi den derunder liggande förunderliga stendalen, hvilken är full af större och mindre stenblock, liksom nedfallna från det ofvanom liggande berget, vid något utbrott af eld eller någon annan mäktig förstöring. Toppen af det ofvanom liggande berget ser ock verkligen ut som en rödaktig askhög, kanske är det en gammal utbrunnen vulkan. Jag följde berget, hvars fotås och närmaste öfra lager äro öfverdragna med en sorts hvitgråaktig sten, till utseendet liksom bildad af flytande och med ens stelnad Nil-sand-blandad lera. Här i foten äro förunderliga grottor, bildande stora hvalf, uppburna af väldiga pelare, grannt formade i mångahanda stil, mest som jag tyckte närmande sig den zirliga Korintiska. Taken i dessa hvalf äro af samma hvitgråaktiga stenöfverdragning särdeles vackert, liksom krusigt, utskifvade. Inni dessa grotthvalf var en ljuf behaglig skugga och det nästan förundrade mig, att menniskor ej inrättat dem åt sig till boningar. I ett af dessa hvalf lågo tvenne åsnedrifvare med en hel hop åsnor, som föra sand härifrån till staden. Jag gaf mig i samtal med dem och frågade dem om vägen upp till berget. De afrådde mig ifrån att stiga dit upp och skrämde mig med att der funnes *ʿarab.* Jag vandrade här länge omkring och gapade med förundran på det konstfullt formade berget, i hvars klyftor och sprickor kråkor samt andra foglar nästade. Vinden susade väldigt öfver toppen, små svalor svajade muntert förda af den, och mig grep längtan

att komma dit upp, då jag äfven högst uppe på sjelfva branten såg en stor, som det tycktes i graniten, dels af naturen, dels af menniskohand huggen grotta. Jag började ock stiga upp, men fann snart vägen stängd af tvärt utskjutande, skiflika lager af berget, samt såg mig nödgad att vända om. Jag började bege mig åt staden till, ifrån hvilken jag nu kommit temmeligen långt bort. Jag kom först till begrafningsplatsen, som sträcker sig härifrån ner till *Kaid Bey*. Här finnas vackra grafvar och minnesvårdar mest öfver *Awlija*, sultaner och i allmänhet berömda män. Jag träffade här 2 män, som lågo i sanden i skuggan af en vägg. Desse voro färdiga att öppna för mig grafvarne och föra mig omkring, men då jag på frågan om de kunde vexla mig ett stycke af 4 piaster fick svaret nej, och i *Maghawri* gifvit bort alla mina slantar, fann jag till min stora förargelse mig nödgad att slå detta besök ur hågen för i dag. Man förde mig i en shekhs *kobba*, omkring hvilken var en liten *meda* och en *mosalla.* Jag tvättade dammet bort af mig, men vattnet var så salt, att jag ej kunde svälja det, huru törstig jag än var. Sedan jag gått in i *mosallan*, gjort min middags och *'asr* bön, samt sett på den fula, brokiga, i bondsmak målade *kobban* och sarkofagen för shekhen, begaf jag mig på återväg. På en grafdörr försökte jag mina pistoler och steg sedan upp på de förfärliga sandhögarne, som närmast på alla sidor omgifva Kairo. Här förundrade jag mig nu, liksom genast då jag första gången steg hit upp och sedermera alltid, öfver dessa högar, hvarifrån de

sjelfva kommit och bildats, samt ännu mer hvarifrån den oändliga mängd stycken af sönderslagna krukmakarkärl kommit, som här ligga öfverallt. Jag satte mig på den högsta toppen, som helt och hållet dominerar Kairo samt dess omgifning, fröjdade mina ögon med den härliga utsigten och min kropp med den friska luften och vinden. Efter en stund steg jag ner i den lösa sanden, som bildade en temmeligen brant sluttning och gjorde nedstigandet särdeles besvärligt. Kom hem en stund före *maghrib* och fick besök af ormshekhen *Ali*, som börjar något besvära eller ledsna ut mig. Han frukosterade med oss här, rökte och drack kaffe. Efter *esha* gick jag ner till *Hanafi*. Medan jag sträckte mig der på en *serir*, kom en fet väldig Turk med en mager, gammal, gråskäggig Arabisk shekh *sherif*. De satte sig på en *serir* nära mig och jag hade så tillfälle att se, huru usla Araberna här äro i deras förhållande till och uppförande mot de högmodiga Turkarne. Araben här är i allmänhet mera bildad än Turken, isynnerhet i de jemförelsevis mest respekterade ämnena, såsom *Koran* och *Fikh* &c., äfven är han i allmänhet klokare och förståndigare; men med allt detta är han en ödmjukt krypande tjenare inför Turken. Den gamla grönturbanade shekhen vågade knappt öppna sin mun, om ej tillfrågad af den dumdryga Turken, ej stoppa sin pipa, om ej bedd af honom o. s. v. Jag kunde ej hålla mig från att helst på något sätt visa Turken min missaktning, sträckte makligt ut mina långa ben på soffan, liksom till sömn, och gnolade någon visa.

Detta pars förhållande till hvarandra påminte mig om mitt tråkiga och alldeles mot min vilja uppvexta förhållande till min shekh. Jag orkade dock ej länge se härpå, utan steg upp och gick bort, gjorde min vanliga vandring genom *Khamsavi*, förbi *Azhar* och *Hassanein*, der jag dock till min förundran ej fann någonting annat, än mycket folk sittande i cafén, ehuru det i natt var den andra af de 3 betviflade nätterna *Kadr*.

Okt. 11.

Man höll på att tvätta i dag och jag fann mig nödgad sitta hemma ända till *ʿasr*, då en af mina hvita koftaner hade torkat. Då gick jag ut till *Bokty*, tog penningar och köpte mig nu slutligen ett ur, som jag så länge varit i behof af. Gjorde sedan ännu en vandring till *Ghorijeh* och *Muaijad*. Vid vår aftonfrukost, som var högst tarflig, var shekh *ʿAli* vid särdeles dåligt lynne och jag förmodade att orsaken dertill, såsom alltid här till folkets ohumör, var den fatala penningbristen. Jag ledde talet på den *gibbeh*, han skulle lägga sig till vid festen, och han berättade nu att han köpt kläde och gifvit det åt skräddaren samt att kostnaderna voro särdeles stora, belöpande sig till 200 piaster. Jag kunde verkligen ej spendera på honom mera från min kassa, som jag sjelf behöfver så väl och som ingalunda är stor, förundrade mig således blott öfver dyrheten. Vid *esha* gick ner till *Azbukijeh*, för att låta vinden och friska luften blåsa bort, om möjligt, den hufvudvärk och svindel, som plågat mig mest hela dagen. Köpte på

vägen en liten ananas för en piaster och förtärde den; så god den än smakade mig, tycktes min mage ej väl kunna förtära den, ty den qvalde mig och jag befann mig särdeles illa. Hela aftonen luktade mina fingrar deraf liksom våra smultron och ännu följande dagen satt lukten litet qvar, till och med sedan jag tvättat mig. Af alla frukter bli dock våra vilda smultron för mig de bästa. Satt mest hela aftonen och natten hos *Hanafi*. Vid vårt morgonmål berättade mig shekh *ʿAli*, som kom från shekh *Shihab*, att *Sejid Ali*, min gamla betjent, kommit tillbaka från Alexandria, der han uppehållit sig denna mellantid, och att han troligen skulle komma hit i morgon. Åter en tiggare, som jag fått på min fattiga nacke. Gud gifve jag väl vore borta härifrån.

Okt. 12.

Gick kort efter middagen ut till *Prunner* och fick af honom den utlofvade listan på mitt tillämnade lilla resapotek, jemte en karta öfver Egypten och Petreahalfön. Han visar sig i allmänhet särdeles tjenstvillig och bemöter mig med all möjlig förekommande artighet. Giek derifrån till *Issef*, som säger sig nu vara färdig att resa till *Damjat*, för att börja och sluta samlingen af Egyptens foglar för vårt anatomiska kabinett. Träffade här äfven *Wrede*, som jag ej sett på lång tid. Gjorde sedan en vandring genom *Azbukijeh*-allén och började bege mig på hemväg genom *Khamsavi*. Vid förbigåendet vek jag in i *Kutubijeh* hos shekh *Mustafa*, som visade mig åtskilliga af här tryckta böcker, bland andra en anatomi med

temmeligen dåliga planscher. Jag frågade honom liksom förvånad om denna vetenskap vore *helal* eller *harām*, och han svarade mig, efter en liten stunds tystnad, med särdeles eftertrycklig och vigtpålagd stämma: *haram.* Han vill packa på mig både skräp och godt för temmeligen höga priser. Jag kunde dock ej underlåta att taga af honom en sorts Arabisk geografi i manuscript för vårt bibliotek, ehuru något dyr och äfven med nymodig stil. Efter *maghrib*, sedan vi smält maten med en kopp thé, gingo vi ner till vår *Ghamri* moské, gjorde der först vår *maghrib* bön, suto sedan i ett sällskap af 5 à 6 andra shekher, som satte sig bredvid oss, och väntade tills *esha* bönen sjöngs ut från minareten. Vi gjorde så vår *esha* bön något afsides från den öfriga församlingen, derpå den under *Ramadan* oss åliggande *teravih* bönen, bestående af 20 knäböjningar med 10 *tekbirah*, samt derefter ännu 3 knäböjningar, *vitr*, hvilken senare dock i *Shafi'* och *Maliki* sekten är något olika med den i min föregifna *Hanafi* sekt. Det var ej utan att de täta knäböjningarne, i allmänhet hela bönen och ceremonin, tröttade mig något samt bragte mig i svettning. Sedan allt var slut, gjordes handslag med hvar och en af oss 4 med orden: *akbal allah*, såsom vanligt vid fredagsbönen. Vi språkade ännu en stund med shekherna och begåfvo oss sedan ut. Jag gjorde först en temmeligen god spatsertur i *Azbukijeh*-allén och gick sedan till *Hanafi*, der shekh *'Ali* satt väntande mig. På hemvägen stannade vi ännu litet i shekh *Sultans 'attar*-bod och pratade med honom.

Vid vårt nattmål och derefter, då vi drucko kaffe, gnolade shekh *ʿAli* mycket på sina vanliga gnolord: *ma li siva karʿ liba bika hilah-lain roditto ejjo babin akraʿo*, troligen för att öppna samtalet till en anhållan om mynt, som han sannolikt behöfver till den i öfvermorgon började festen. Han tycktes verkligen vara trängd att tala, men kom dock ej fram med något. Han talade om allehanda bruk vid festen, huru man är tvungen att gifva pengar åt de herrars betjenter, hvilka man besöker, huru hvar och en af en familj, från den största till det minsta dibarn, kommer sjelf eller frambärs af sin mor och fordrar högtidsgåfvan, *ʿadijeh* (?), som alltid består i penningar. Omkring detta och andra bruk vid festen vände sig hela vårt samtal, ty jag kände dem alla från *Lane*.

Okt. 13.

Rörelsen var stor på gatorna, af folk som köpte upp sina förnödenheter till festen, isynnerhet voro bodarne fulla med salt fisk, som i morgon hvar och en måste äta och som nu spridde en högst obehaglig lukt åt alla håll. Barn sprungo omkring och ropade: i morgon är fest, ungefär såsom hos oss barnen säga: i morgon afton är julafton. Barnen äro dock till det mesta lika öfverallt i verlden, glada och sorgfria — mannen måste gå så långa mörka gångar mellan religionens, vetandets och verldsvillornas daglösa labyrinter, för att ändå till sluts, om han skall lyckas komma till ljuset igen, träda ut genom samma dörr han gick in, samt längs samma första solljusa väg som han vandrade in i mörkret. Gubben vet nu

först värdera och kan rätt se solens klara och värmande ljus, sedan han fått trefva omkring i det fuktigt kyliga mörkret. Men ej allenast barnen tyckte jag fröjda sig här på förhand öfver morgondagens högtid, äfven de äldre tycktes göra det af hjertans grund, ej såsom hos oss likt kusken åt smällen; de hade redan i dag användt omvårdnad på sin klädsel och tagit sina bästa slarfvor på sig. Ty desse ha ännu ej hunnit in i labyrintens mörker, der det just är likgiltigt huru den vandrande är klädd. Hvad mig beträffar så har jag ej laggt mig till något nytt plagg af min klädsel. Jag köpte en dolk i dag, och gubben, som jag köpte den af, sade sig förlora 4 piaster på detta köp; han gaf den mig blott som *she lillah ja ramadan*, för den instundande festen och för att i mig få en kund. Med alla dessa försäkringar tror jag han bedrog mig på 4 piaster. Jag vandrade litet omkring och kom hem en god stund före *maghrib*, då jag af shekh *'Alis* nedslagenhet alla dessa dagar tvangs att ge honom ännu en guinéa, så nära jag ock härvid tog mig sjelf. Efter *maghrib* gjorde jag en tur till *Azbukijeh* och derifrån hem genom *Khamsavi* och *Nahhasin*. Gatorna voro i afton jemförelsevis toma, men folket mycket sammanträngdt i cafén och isynnerhet i barberarstugor samt badhus. Med denna dags *maghrib* var nu *ramadan* slut, i moskéerna hörde man ej i afton *teravih* bönen, icke heller Koranläsning i privathusen. Det var nu i allmänhet tystare, såsom vanligen äfven om thorsdagsaftonen och qvällen före någon högtid. Nära vid vår port fann

jag vid hemkomsten shekh ʿ*Ali* sittande med sidenhandlaren *Shihab* utanför vår *muzeijins* lilla butik. Jag satte mig bredvid dem och hörde shekh ʿ*Ali* vara inbegripen, nu som alltid, i en berättelse från Koran och dess förklaring, anförande derjemte *hadither* af deras profét samt andra språk och visdomsreglor. Vi gingo dock snart hem.

Okt. 14.

Bittida om morgonen vid solens uppgång kom shekh ʿ*Ali* upp till mig och väckte mig från min bästa sömn. Men det var i dag högtid och vi hade i går kommit öfverens om att gå i *Ghamri* moskén samt der göra vår festbön. Jag steg upp, började rusta och kläda mig. Härunder hörde jag de många *tekbirat*, som utropades af hvarje förbigående under hans gång till moskén, äfvensom 7 *tekbirat* fråu minareten. Jag hann sålunda ej bli färdig till bön i moskén och blef derföre stilla hemma, tills shekh ʿ*Ali* kom tillbaka. Nu upprepades mellan oss de redan om morgonen vexlade festgratulationerna och andra komplimenter. Shekh ʿ*Ali* var klädd i ny *koftan* och ny *gibbe* eller *faragijeh* (*gibbe* med vida ärmar); klädningen var särdeles vacker, som jag tyckte nästan för god och rik för en man, som äger alldeles ingenting, utan för närvarande åtminstone jemte hela sin familj lefver nästan helt och hållet på min bekostnad. Men fåfängan i detta afseende är här ej mindre än hos oss, jag får taga mig sjelf om näsan med min förebrålse till shekhen. Vi åto en god *kahkeh*, drucko kaffe i hans *kaʿah*, gingo sedan ned och satte oss

i portgången. Hit kommo snart våra grannar, först gubben *Abdallah komashi* och småningom den ena efter den andra från *Ghamri* samt det öfriga grannskapet, så att vi voro ett sällskap af 10 personer inom en ganska liten stund. Med hvar och en kommande vexlades den vanliga högtidsgratulationen: *kulli sanah vainta tajib*, med svaret: *vainta tajib in sha allah*, eller med dess variationer och andra komplimenter. Bland de gratulerande var äfven vårt stadsqvarters *shekh elhareh*. Han var en särdeles stor pratare, sedan han helsat och satt sig vid kaffepannan, ur hvilken han delade ut åt de närvarande, fick ingen komma till tals utom han. Han hade rest mycket omkring i Syrien, samt talade vidt och bredt om der begrafna profeter *Moses* och *Jesus* m. fl.; vi blefvo dervid som oftast anmodade af någon bland de närvarande att recitera *el fathe* för den eller den profeten, slutligen för dem allesammans. Vid det han fortfor att tala, kom han äfven till de kristnas förhållande och ställning i Syrien, huru de t. ex. i *Damask* ej fingo rida en häst samt på mångahanda andra sätt voro tillbakasatta och utsatta för folkets förakt, utbrytande ofta i handgripligheter. Häröfver fröjdades storligen de närvarande och de talade om huru förut (och för ej så länge sedan) detsamma gällt här i Kairo, beklagande att dessa gamla goda tider nu äro förbi. Det plågar mig alltid svårligen att nödgas stillatigande åhöra sådant tal; det är upprörande att se detta folks köld och dumma stormodighet mot ett dem så öfverlägset slägte och dettas religion. Jag

dröjde ock derefter ej länge nere; de började jemka sig bort den ena efter den andra, ehuru allt nya gratulanter i förbigående kommo in, drucko en kopp kaffe och gjorde sin felicitation. Jag gick upp i mina rum och började fundera på listan öfver medikamenter för mitt lilla resapotek. Gick sedan ut en stund efter middagen. Alla som man nu mötte voro klädda i nya eller åtminstone i sina bästa kläder rentvättade. Roligast var att se barnen: gossarne vredo på sin nya *tarbosh*, jemkade på sin nya *sa'bot*, tittade ner på sina nya gula *bulgha* eller *merkob* och gingo stolta fram på gatan. Flickorna, isynnerhet de små, svängde på sina långa vida ärmar och sina än vidare byxor. Äfven på de äldre, så väl karlar som qvinnor, märkte man den förnöjdhet och den stolthet som ett nytt plagg vanligen inger dess bärare, liksom pockade han på att bli dömd efter ordspråket: som man är klädd så blir man hädd. För öfrigt såg man dem nu nöjda sitta eller gå och röka sin pipa, till och med mången ridande. Åt alla håll hörde man *kulli 'am vainta tajib* och svaret derpå, äfven jag gjorde samma gratulation i det jag passerade några grannbodar. Dock var det ej synnerligen mycket folk ute i dag, åtminstone på den väg jag följde till *Muski* och *Azbukijeh*. Det är här, liksom hos oss, vanligt att tillbringa första dagen af festen hemma i sitt hus och först andra dagen börja vandra. Jag gick ned till *Azbukijeh*-allén, träffade der den gamla långa Grekpresten, med hvilken jag gjort bekantskap uti min snusbod, och satte mig med honom i mitt vanliga Grekcafé i hör-

net af allén. Han är hemma från Drusernas berg, tyckes vara en god man, talar om sitt land och sitt folk samt roar mig med sina berättelser, ehuru hans Arabiska låter helt annorlunda än det här talade språket. Medan vi suto kom en hans bekante, en Kopt, och satte sig bredvid oss. Vi blefvo så en stund sittande att språka vid vårt kaffe och vår pipa, då Grekpresten steg upp, men jag ännu blef sittande en stund med Kopten. Till min förargelse var han nyfiken nog att fråga mig om mitt land och min religion; oaktadt alla undflykter och krokgångar blef jag till slut tvungen att säga min *tarika* vara islam. Jag gick derifrån en stund efter *ʿasr* och vek in i apoteket, der jag såg några res-apotekskistor för en basha, som voro utomordentligt vackra. Det var alltännu tyst på gatorna, isynnerhet i *Muski* och trakten deromkring. Efter *maghrib* gick jag ut och gjorde min vanliga aftontur till *Hanafi*. Öfverallt der jag gick fram var tyst och tomt på folk, aftonen liknade fullkomligt en juldagsafton hos oss. Bodarne voro till största delen stängda, liksom under hela dagen, och i följd deraf var det mörkt på gatorna. Caféna voro ej heller alla öppna, blott några få och äfven de toma på folk. Jag satt ungefär en timma hos *Hanafi*, men äfven hans *serirer* voro toma. Jag hade i allmänhet hela dagen ganska ledsamt, såsom vanligen hemma hos oss en högtidsdag, så mycket mera som jag på intet sätt kunde deltaga i folkets fröjd. De under hela *ramadan* bannlysta *fanalzerna* voro framhafda i afton och man var nödgad bära en sådan.

Okt. 15.

Gick bittida ut och sedan jag vandrat en stund åt *Azhar* till för att komma till *Bab el mugavirin*, men ej hittade dit, tog jag en åsna, som förde mig ut genom stadsporten till den derutanför belägna begrafningsplatsen. Det var stor trängsel på gatorna af folk, som strömmade ut och in, till och från denna *karafeh;* vägen och luften var alldeles höljd i damm. De buro stora långa palmqvistar, blomsterbuketter samt korgar med mat och förfriskningar. Alla klädda rent och i sina bästa kläder, gjorde de med sina vackra ståtliga palmqvistar ett högst vackert hvimmel. På sidorna af gatan stod folk, som bjöd ut till salu dessa qvistar och blommor, samt bildade så längs väggarne en vacker trädgård. Ute på sjelfva platsen, dit man kom fram mellan de stora sandhögarne, var lifligheten och rörelsen stor. Här satt folket vid sina afledne anförvanters grafvar, dels under, dels utan något tält eller annat skjul, och bredvid dem de lejda *fokaha*, som läste sin Koran. Det materiella tycktes dock mera sysselsätta dessa små kretsar än det religiösa, ty de hade alla sina matkorgar och sin kaffepanna, samt tycktes förnöja sig mera häraf än vid åhörandet af Koran. Omkring samlade sig äfven andra fattiga, som i dag vanligen ej förgäfves tiggde sig till några *kahk* eller annan provision. I de större ommurade och med gård försedda grafplatserna för familjer suto likaledes *fokaha*, men isynnerhet i shekhers och *awlijaers* små *kobbor*, der de bättre shekherna och *ʿolema* voro församlade samt firade de hädan-

gångna med läsning af Koran. Jag råkade, då jag steg af och började gå háromkring, först på en sådan liten *kobba* och var alldeles färdig att stiga in; men då jag der såg en stor samling af, som det tycktes, förnäma shekher, hvilka suto vid en präktig kaffepanna, vände jag om. Jag vandrade nu öfver den stora och folkfulla *karafen*, som i jemförelse med de andra gömmer de flesta fromma shekhers och *avlijaers* ben, samt begaf mig till den lilla byn *Kaid Bey*. Här gjorde jag först min *zijaret* hos *Kaid Bey* sjelf, i hans vackra, välbehållna moské och *kobba*. Jag hade varit här en gång förut, men då om natten, så att jag ej kunde se all den ståt och prakt, som här är nedlagd. Golfvet och en stor del af väggarne äro inlaggda med hvit och svart marmor, så väl i moskén, som i *kobban*, hvilken sednare är stor och väldig med hög kupol. Här inne såg jag den mäktige Mamluck sultanens Koran, i stort, nästan oformligt format, men med vacker stil och rikt utsirad med guld. Härinne visades äfven 2 stenar med spår af profetens båda fötter i hvardera; de voro naturliga urholkningar i stenen, liknande fotbladet med dess tår, ej verk af menniskohand, såsom jag tyckte mig märka i *Tanta*. Den ena stenen tycktes mig dock mera likna 2 händer och jag tror man äfven sade mig (i en annan moské) att det skulle vara profetens händer, ehuru min Cicerone här försäkrade att de båda voro spår efter fötter. Den ena stenen var täckt af en liten messingskobba, i likhet med *Ka'aba*. Allt var här ståtligt samt vittnade om de fordna Kairo

sultanernas prakt och makt. Härifrån begaf jag mig vidare inåt sjelfva byn, eller rättare den förfallna lilla staden, och upphanns på vägen af en välklädd man, ridande en qvick och vacker åsna. Han helsade mig med *selam*, gaf sig i samtal med mig och vi följdes åt till en sultan *Ashrafs* stora präktiga, ännu välbehållna *kobba*. Vi inträdde äfven här, liksom i *Kaid Bey*, först i en stor *mosalla*, liknande en liten moské. Den var alldeles tom, utan *member* eller annat som vanligen ses i en moské, och tycktes sålunda ej begagnas till bön. Allt var dock här väl bibehållet, väggarnes och golfvets mosaikarbeten vackra och fullkomligt synliga. Den härinnanför belägna *kobban* var utomordentligt vacker, kanske den vackraste jag sett, genom dess imposanta höjd och den enkelhet, som öfverhufvud herrskade i den stora prakten. Allt var rikligen, i konstiga och mångfaldiga former, belagdt med mosaik af marmor i brokiga färger samt andra ädlare stenar och perlemor. Isynnerhet var *kibleh* särdeles konstfullt arbetadt i mosaik. Framför sjelfva *maksoran*, hvilken här liksom i *Kaid Bey* och *Berkok* var af enkel hvit marmor, står en marmorpelare, ungefär 2 hufvuden längre än jag, med liksom en turban och fullskrifven med Arabiska, innehållande, såsom våra ciceroner sade, den hädangångnes historia och dödsår. Man sade att denna pelare var af den salige sultanens längd och vi förundrade oss öfver det hädangångna slägtets starka och väldiga kroppsbyggnad. Detta är i allmänhet nästan det vackraste monument från fordna tider, som

jag sett här, äfven ett bland de bäst bibehållna, ty senare händer ha här ej klumpat något till af sin uselhet. Härifrån begåfvo vi oss till den längst i öster af denna rad belägna, ännu välbehållna *kobban* och moské-byggnaden af sultan *Berkok*. Det är en stor, väldig moské, innehållande långa rader af rum och boningar för alla som höra till moskén. Här tyckes äfven nu bo mycket folk, ty oss mötte i den lilla porten, som leder in hit, en stor hop i högtidskläder prydda, till en del särdeles nätta, flickor och qvinnor. Vi gingo in öfver den stora vida gården till den pelargång, som är bestämd till bön med dess *mamber*, och på hvars begge sidor stå 2 *kobbor*, en för sjelfva sultanen och hans manliga afkomlingar, en midtemot för hans gemål och andra qvinnor. För oss öppnades sultanens *kobba*. Den var stor, väldigt hög och derigenom högst imposant, såsom äfven för sin stora enkelhet. Här var föga eller intet af granna mosaikarbeten. I sjelfva grafvens fotställning, hvilken var af den här till alla grundvalar begagnade, smått pipiga, granitartade sandstenen, syntes 2 större och en mindre urhålkning. I den lilla var litet vatten, som ciceronen sade sig hafva laggt dit föregående dagen; han föregaf att detta vatten, nu blandadt med den heliga sultanens grafs stoft, skulle ha en undergörande god verkan på sjuka ögon, eller såsom han sade: om den sjuke dermed smörjer sina ögon, tager Herren i hans hand *(rabbona jakhad bido)*. Af de 2 andra urhålkningarne hade den ena större kraft, att förvandla deri öst vatten till undergörande bot-

vatten för hjertat *(lilkalb)*, d. v. s. (som jag tror) för alla slags åkommor af moderpassion; den andras vatten verkade undergörande och botande på sjuka och trötta knän. De 2 senare voro nu toma, men af den lilla, som innehöll litet vatten med tjock bottensatts af damm, tog jag litet och smorde mina ögon. Vi gingo nu bort, ty i qvinnornas *kobba*, dit vi tittade in genom ett framförstående trädskrank, ansågo vi, såväl som våra ciceroner, det ej mödan värdt att gå in. Dessa 3 sultaners mausoléer, jemte en ännu något aflägsnare belägen, men nu af bashan till krutmagasin begagnad *kobba* med moské, äro de enda som blifvit bibehållna och konserverade. De öfriga, som äro många och ännu i sitt förfallna tillstånd imposanta, begagnas till stall för kameler, då här packas upp och aflastas varor, komna ifrån och gående till *Suez*, samt till boningar för deras drifvare och dessas familjer, eller äro de utan all omvårdnad lemnade till sitt förfall. Men huru väldig är ej ännu denna grafstad, huru öfverträffar den ej vida den ömkliga *karafeh*, de brokigt utmålade *kobbor* och bönehus, som Kairos nuvarande eller senast hädangångna slägte uppfört åt sina helgon och vördade shekher på platsen *Mugavirin!* Det var hit jag redan de första dagarne af min vistelse i Kairo begaf mig, och denna grafstad har jag sedan alltid betraktat med stort nöje från höjderna häromkring; sedan har jag så ofta hört Européer tala om den och kalla den Kalifernas grafvar. Utkomne på den härinvid liggande ökneslätten, skilde jag mig från min följare.

Han var en bland de Araber, som tala Turkiska och som jag alltid så mycket fruktar, emedan de alltid tala till mig på Turkiska, då de på min Arabiska igenkänna mig för en utlänning, och jag då ej kan svara dem tillbaka på Turkiska. Sedan jag gjort en liten tur, vände jag om på den väg han tagit, gerad till *Babennasr*. Här var folk på grafvarne till lika stort tal, som på andra begrafningsplatser och isynnerhet på sjelfva vägen, som går härigenom. På sidorna af den voro tält uppslagna till cafén, och i dem dansade *khoval* — för öfrigt de vanliga folkförlustelserna af *hava*, sångare &c. Trängseln var här så stor, att jag knappt kunde komma fram på min åsna. Jag lyckades dock slutligen tränga mig igenom folkmassan och kom hem en stund före middagen. Sedan jag hemma hvilat och ätit med shekh *'Ali*, som varit ute hos sin hustru (hvilken åter jemte sin syster, liksom alla Kairos qvinnor, tillbragte största delen af dessa dagar i eller vid sina anförvanters grafvar), begaf jag mig åter ut en stund efter *'asr* och gick till *Köhler*. Jag fann honom ej hemma, men blef dock sittande i hans rum med hans mor, att språka om hennes yngre, från Alexandria med den Ryska briggen afresta son, hon på Italienska och jag på Franska. Snart kom *Köhler* sjelf hem och ehuru han sade sig vara alldeles nedslagen och sorgsen öfver sin hunds i dag morgon timade död, tyckte jag honom dock vara vid särdeles godt humör. Snart kom ock hans Engelska språklärare *Hamilton* och jag lemnade dem snart. Härifrån gick

jag till *Azbukijeh*, till den Engelska skolan för att få mig en liten Engelsk bibel. De många portvaktare, som stodo här, frågade med folkets vanliga frågvishet hvad jag ville och hvem de skulle anmäla hos *elkhavage elkebir*. Då jag slutligen sade mig behöfva böcker, förde de mig till en *muʿallim* i skolan. Skolan var stor och vacker i Engelsk stil. Jag fick ej här hvad jag ville och blef slutligen uppförd till den stora herren *Lieder*. Jag talade till honom Tyska, emedan jag visste detta vara hans modersmål. Han tog mig äfven på mitt språk för en Tysk, tills jag på hans frågor upplyste honom om att jag var Finne. Talet föll på lärda ämnen in orientalibus, hvari han tycktes vara något hemma. Jag satt en lång stund hos honom och han förekom mig artig, dock tycktes det mig att äfven han, såsom jag någon gång förr märkt hos en reformert kyrkolärare, hade en stor portion affekterad och inöfvad enkelhet. Han förebrådde sin gode vän *Fresnell*, hvars fru lefver i hans hus, för det ringa han åstadkommit i sitt författarskap samt för hans Fransyska flygtighet och ostadighet att hasta från ett till annat; prisade deremot storligen *Lane*, och sade honom, hvilket jag redan länge förmodat, nu vara sysselsatt med utarbetandet af ett Arabiskt lexikon, hvars like ej skulle finnas i något språk, enligt *Lieder*. Han talade vidare om huru Petreiska halfön, oaktadt alla dess förtjenstfulla beskrifvare, ännu behöfde undersökas. Hvad som förundrade mig hos denne man, liksom hos andra Européer här, var att han ej talade bättre Ara-

biska, ehuru han länge varit här och äfven vinnlagt sig derom. Han gaf mig en liten Engelsk bibel, som jag önskade, och tog ingenting för den, emedan den var begagnad. Härifrån kom jag gerad hem och det var äfven tid dertill, ty det hade redan lidit närmare *maghrib*. Gjorde vid *esha* en liten spatsertur till *Azbukijeh* samt derifrån tillbaka genom *Khamsavi* och *Nahhasin*. Det var särdeles tyst och tomt på gatorna, blott i några få cafén syntes folk.

Okt. 16.

Gick ut några timmar före middagen och tog nu vägen upp åt citadellet. Bodarne, som i förgår alla, i går de flesta, varit stängda, voro nu till största delen åter öppnade och folket tycktes nu småningom komma tillbaka till sitt vanliga lif före *ramadan*. Uppkommen till citadellet kunde jag ej hålla mig från att åter gå in i den ståtliga moské, som bashan håller på att bygga, och fröjda mig såväl öfver den vackra alabastern, hvarmed väggarne och kupolerna beklädas, som öfver den präktiga utsigten. Jag dröjde dock ej länge förän jag gick tillbaka och vek in på sjelfva citadellgården, der en stor hop soldater vräktc sig längs väggarne, väntande order möjligen af bashan till en parad eller annat. Jag gick åter ner till *Romeile*, der gungor funnos (dock ej till så stort tal som i går vid *Babennasr)*, jemte andra förlustelser och mycket folk var församladt. Jag gick häri genom utan att stanna, vek af inåt qvarteret och kom slutligen genom porten *Gabr ettavil* ut på *Sejide Nefises* begrafningsplats. Äfven här var mycket folk

församladt, gungor och andra förlustelser funnos, sötsaker, matartiklar, småsaker och grannlåter voro utlaggda till salu, dock ej i så stor skala som vid *Babennasr*. Jag gick förbi grafvarne, i och invid hvilka qvinnor och karlar suto med kaffepannor och matkorgar, tillbaka till *Romeile*. Besåg bashans lilla menageri af några vargar och lejon samt en vildkatt och begaf mig i sakta mak tillbaka. I *Ghorijeh* såg jag huru en liten, kanske 15-årig, Arabpojke ovettades på en *nosrani*, som jag tror en Jude, för det han ridande en åsna i förbifarten hade stött Araben. Han gick på alldeles förfärligt med sitt ovett och hotade att reta upp *el muslimin* mot honom. Juden stod alldeles tyst, jag vet ej om af rädsla eller af förakt, och visade sig lugn, men det gjorde mig ondt att se honom, såsom jag å andra sidan ej kunde annat än skratta öfver Arabens dumma högmod och putslustiga grötmyndighet, ty han visste sig vara säker och ej behöfva frukta en Jude. De usla Araberna här taga sig ännu då och då en min af sin gamla myndighet, liksom den nya bandhunden, när han händelsevis slipper lös, kniper sig ett får tills han blir rätt qväst. Likväl äro de här qvästa, såväl af Turkar, som på sätt och vis äfven af Frangerna. Vid *Nahhasin* stannade jag och såg på en Turkisk qvacksalvare, som satt på gatan med ett litet bord framför sig, fullt af små bleckdosor innehållande medicamenter. Han var omringad af ett stort antal patienter, isynnerhet qvinnor, som en efter annan bad honom titta sig i ögonen. Han tog mest af en större bleck-

dosa, som innehöll en halfflytande smörja, med sitt pekfinger och smorde dem in i ögonen; eller gaf han sitt medicament i en liten tom bleckdosa i pulver- eller annan form, som jag tyckte, åt dem han ansåg kunna betala litet bättre. För öfrigt tyckte jag han antog samma vigtiga min som våra Eskulapii söner, ty med en hastig blick på patienten låtsade han genast förstå sjukdomen. Jag tänkte på mig sjelf, att äfven jag kanske komme en gång att sitta så på gatan, utbjudande mitt qvacksalveri, och bemärkte nu på förhand huru ungefär en muslim qvacksalvare hade att bete sig. Jag kom hem ganska trött, och det granatäpple jemte dadlar, som jag åt vid min hemkomst med en liten bakelse, smakade mig särdeles väl. Efter *maghrib* suto vi och språkade om skilsmessan mellan vänner, ty shekh *'Ali* börjar nu misstänka att jag har någon resa i hågen, såsom ock fallet är. Vid *esha* gick jag ut och gjorde en tur omkring *Azbukijeh*-allén, som nu var belyst af den lilla månskifvan, särdeles klart och ljufligt.

Okt. 17.

Gick bittida ut på bestyr, först till en *kaffasi* för att beställa mig en *kaffas* till resan. När jag kom ut derifrån hakade *Sejid Ali* i mig och uppehöll mig på gatan med de vanliga komplimenterna samt berättelser om hans färd till Alexandria &c. Vidare gjorde jag en förfärligt lång vandring upp till *Tailon*, invid hvars moské man sade mig skulle finnas pistolbälten. Jag stannade här i en liten bod, satt länge språkande och ventilerande med 3 à 4 gubbar,

utan att dock få hvad jag önskade. Detta var för öfrigt en nästan alldeles okänd trakt för mig, jag vet mig ej mer än en gång färdats här fram med åsna. Öfverallt såg man förstörda hus och ruiner, i bredd med de fula röd- och hvitrandiga Turkhusen, men i jemförelse med trakten af *Sejide Zejneb* färre hus af en äldre, ännu god smak. Med oförrättadt ärende kom jag härifrån gerad hem närmare middagen. Sedan jag språkat litet med shekh *ʿAli*, gick jag åter ut och lägrade mig i mitt gamla middagscafé hos Greken i *Azbukijeh.* Medan jag satt här, slog sig ned vid mig en Kopt, som kände mig från den dag jag var i *Masr el ʿatika*, för att begära tillstånd att se Nilmätaren. Han satt länge språkande med mig och samtalet gällde först vetenskapens förfall i Kairo. Härmed mente han hufvudsakligen *elilm elrohani*, en slags trolldomsvetenskap, hvari han sade att ännu i hans ungdom en *Maghrabi Hagi ʿOmar* här hade utmärkt sig. Han hade sjelf sett honom förvandla papper, som han hållit i sin egen hand, till silfver, jemte andra underliga saker. Det var, trodde han sig veta, med sådana konster som Kairos gamla herrskare bestridt sina kostnader och samlat sina skatter. Det var skada att sådana ej funnes nu och att ingen vinnlade sig om dessa vetenskaper. Hans far hade varit läkare och arbetat i kemin, detsamma var hans broder nu äfven; om han här skulle finna en sorts hvit antimon, så mente han sig kunna göra silfver och allehanda goda saker. De som nu visste hvar guld och silfver funnes i bergen, vore Frangerna.

hvilka resa omkring och taga åt sig dessa ädla metaller, men lära ej andra hvar de finnas. Sålunda tyckas de kristna Kopterna här fullkomligen dela sina Arabiska landsbröders fördomar. Han var föröfrigt nu utan tjenst, sedan det behagat bashan att indraga hans och en annan hans kamrats göromål i divan, frågade mig derföre om jag visste någon, som kunde ha behof af och employera honom. Tiden hade härunder lidit öfver *ʿasr*; jag steg upp och giek hem. Efter vårt *maghrib*-mål giek shekh *ʿAli* och jag ut till hans svåger, *Hagi Khalil*, en gammal man, kanske omkring 70 år, som sett Fransmännens tid här och hade myeket att berätta derom, äfvensom om andra små politiska förhållanden, t. ex. Grekernas krig mot Turkarne. Han instämde med så många andra här i stora loford öfver Fransosernas välde, öfver deras rättvisa, samt den jemlikhet, de iakttagit mellan muslim och kristen. Härigenom leddes samtalet på Frangerna i allmänhet och båda instämde i stora loford öfver dessa, ehuru då och då ett glåpord undföll dem. Vore någonstädes ett Frangiskt välde i den muslimitiska verlden välkommet, så vore det isynnerhet här i Kairo. Härunder försummade ej shekh *ʿAli* att på mellanstunderna berömma mig för gubben, att tala om min karaktär m. m. Det är i allmänhet mycket brukligt här, såsom jag ofta haft tillfälle att erfara; men det är ett högst förargeligt och generande mode. Vi drucko dugtigt kaffe, mer än jag egentligen förmådde och rökte likaså dervid; men för öfrigt fann jag mig högst trefligt.

Okt. 18.

Giek ut på förmiddagen och gjorde en vandring genom *Sok esselah*, der, hvad jag ej förut vetat, hölls en stor *sok elgum'a*. Här var myeket folk som handlade, bland andra äfven myeket Beduiner, hvilkas språk, utseende och hela beteende är helt annat än Kairo-boernas. Jag råkade här ut för en gubbe, som hade ett dåligt och fult skrifvet nytt manuscript, *Sejid elbedawis* lefvernesbeskrifning. Jag kunde dock ej hålla mig från att taga det, ehuru det ej behagade mig och äfven var något dyrt. Jag vandrade här temmeligen länge omkring under sultan *Hassans* moské, längs hvars vägg en stor hop Tatariska *Bokhara*-boer hade bredt ut sina småsaker till salu. Jag tyekte mig bland dem igenkänna några från *Sejid*, men min Moskovitiska *Bokhara*-bo, som jag handlade thé af der, fann jag ej. Härifrån gick jag åter ner till *Surugijeh* och stannade i en liten sadelmakarebod, för att beställa mig ett pistolbälte. Det dröjde myeket länge förän jag kunde förklara allt för mannen, huru jag ville ha det, ty vi resonnerade närmare en timma. Som han såg det nysköpta manuscriptet i min barm, tog han mig för en af *ahl elkoran*, som han sjelf sade, och lofvade derföre göra bältet för hälften billigare än åt någon annan. Sedan vi slutligen kommit öfverens om priset och arbetet, giek jag och gjorde vandringar i *Davadijeh* samt andra deromkring belägna trakter, för att få tiden för fredagsbönen till slut. Härunder stannade jag framför 2 små pojkar som slogdes. Omkring dem suto 6 à 8 andra, mest

mindre pojkar, bland dem dock en större, som 4 eller 5 gånger steg upp och skilde de kämpande åt med en palmkäpp, med hvilken han slog dem verkligen hårda slag. Men det halp ej, så snart han lemnade dem, voro de åter hår ihop. De voro förfärligt argsinta, såsom jag ofta förut haft tillfälle att se bland barnen här, refvo och ryckte hvarandra så att fradgan stod dem i munnen. Sedan gick jag vidare och träffade ihop med *Amin Agha*, som uppehöll mig länge på gatan med prat. Till min stora förundran frågade han mig om jag ej plägade gå i moskén för att göra bön, och då jag bejakade det, fann han intet anstötligt deri, utan filosoferade länge och väl om att Herren var en, samt att vi alla gerna kunde gå i hvarandras helgedomar och dyrka honom. Han visade i allmänhet, ehuru sträng muslim, en tolerans och ett fritänkeri, som jag ännu ej funnit hos någon.

Okt. 19.

Gick bittida ut om morgonen för att, liksom hela det öfriga Kairo, se på processionerna med *Kisveh* och *Mahmil*, som i dag fördes ner ifrån citadellet till *Hassanein*. Öfverallt der jag gick fram voro stora skaror af gapande folk, dels spatserande, dels sittande i bekantas bodar och cafén, eller äfven på sjelfva gatan. Trapporna till de moskéer, som lågo i vägen, voro fullsatta med qvinnor, äfvenså till stor del taken. Jag fick länge spatsera omkring och vänta förän sjelfva processionen kom. Härunder roade mig storligen en skara små gossar, som gingo omkring för att uppspana kristna, ansätta dem och fordra pengar.

Jag såg huru de attaquerade en Jude, som de fingo tag på inne i ett qvarter. Anföraren för hopen ropade sina följare tillsammans med: *ja olad elhareh ja gidʿar nosrani fi horetna.* Härvid lupo de tillsammans och ansatte den svartturbanade mannen, som tog sin tillflykt i ett magasin, hvars ägare, jemte några andra bredvid belägna bodars ägare, drefvo bort pojkarne med käppar. Jag såg äfven några Franger, som gingo här fram, men de fingo gå i fred, så mycket jag kunde märka. En Frang är här dock helt annat än en *nosrani*, man tyckes till och med ej vilja ge honom detta namn. Detta ger man vanligen blott åt här boende Greker och Armenier, klädda i orientalisk kostym. Slutligen, sedan jag spatserat upp och ned kanske 2 timmar, började sjelfva processionen, föregången af 2 halfnakna, blott med korta, alldeles nedsmorda kortbyxor skylda män, bruna och, som jag tyckte, med olja smorda på sina kroppar. De stannade då och då framför någon bod och, tror jag, utöste ovett mot hvarandra för 5 fadda. Jemte dem följde den vanliga skaran af tjufpojkar. På något afstånd efter dem följde militär, föregången och förespelad af trummor och filipipare, med hvilka äfven följde en tambourmajor, ganska prydligt svängande sin staf. Efter dem musikkorpsen, bestående blott af horn, mest bashorn, en oändlig mängd klarinetter och med bjellror fullsatta skrammel-halfmånar. De voro nu tysta för filipiparne och trummorna, som allena spelte marschen. Härefter följde soldaterne, *nodsam*, till stor mängd. Efter dem kom sjelfva

Kisveh, hoplaggd i sex stora packor, hvarje packa på sin åsna. Öken voro af sämsta slag och ej på minsta vis utstyrda, packorna åter lågo på en brädskifva på åsneryggen. Äfven karlarne, som ledde åsnorna och höllo i packorna, voro af sämsta och ruskigaste slag. Efter dessa packor af svart dyrbart sidentyg, utbroderadt som det tycktes med språk ur Koran (hvilka dock nu, såsom vid hoppackningen vända inåt, ej voro synliga), kom sjelfva panelningen, antingen vid golfvet eller taket af *Ka'abeh*, bestående af långa stycken af samma tyg, rikt utbroderade med Koranspråk i guld, t. ex.: *la illaha illallah* &c. Dessa stycken voro uppburna på stänger, laggda i halfbågform, hvardera ändan på sin åsna. Härefter kom nu sjelfva *Ka'abe* kupolbetäckning, i kupolform uppburen på en dertill gjord ställning, öfverträffande de föregående styckena i prakt och vackert arbete. Den var särdeles rikt utbroderad i guld, i röda och gröna färger. Arbetet var verkligen utmärkt och det vackraste jag sett af det slaget. Härefter kommo nu shekher, som i sin klädsel voro ganska enkla, på intet sätt utmärkta, utan fastmer af det sämre slaget. De ropade, hufvudsakligen den ena, oupphörligt *sallo 'ala nnebi ja ommat annebi*, jemte andra loford och välsignelser öfver profeten. Allt som dessa särskilda stycken avancerade framåt, skockade sig folket deromkring för att beröra dem med handen och sedan med den bestryka ansigtet. Härvid frågade de föga efter de ofta dugtiga slag de fingo af soldaterna, som gingo omkring dem, för att skydda de kostbara och

heliga styckena för folkets klåfingrighet, kanske äfven smutsiga finger. De togo gerna utan knot emot slagen, för att få beröra helst yttersta randen af tygen. Framför de första packorna af *kisveh* red en officersperson och efter det sista stycket 8 à 10, alla klädda i sina guldbroderade röda tröjor. Härefter var ett stort mellanrum, först efter kanske 5 minuter kom en hög trädställning, ungefär trekantig, gående på 2 medar samt hel och hållen behängd med en grön sidengardin. Högst uppe på denna ställning, liksom på ett takröste, stod en man, som hann upp till andra och tredje våningarne af husen. Rundtomkring, isynnerhet på ena sidan der gardinen var uppslagen, stod mycket folk på trädspirorna, som gingo parallela med medarne, äfvensom på sjelfva medarne. Denna gardin, liksom alla andra heliga stycken hvilka följde med i processionen, berördes flitigt ej allenast af det på gatan stående folket, utan äfven af folk, isynnerhet qvinnor, som var hoppackadt i fönstren och på taken; dels med sina händer, dels med shawlar berörde folket dem, isynnerhet det stycke, till hvilket man lättast räckte i anseende till dess höjd. Hela denna ställning, som var en särdeles stor koloss och hvars mening jag hvarken sjelf förstod eller sedermera genom efterfrågningar kunde få reda på, drogs af de pojkar, som så modigt i dag snokat efter kristna i qvarteren. Det var nu en alldeles förfärlig hop af dessa pojkar, som satte denna koloss i rörelse, under förfärligt skrik och hojtande. Det behöfdes ock verkeligen denna mängd, såväl för den tunga kolossen

sjelf, som för det stora antal på den stående menniskor. Efter denna ställning kommo långa rader af allehanda *dervisher*, samt sig så kallande *avlija*, fromma och religiösa män, hvilka sjöngo oupphörligt: *la illaha illallah*, eller andra språk ur deras religion. Deremellan såg man besynnerliga figurer, utspökade på mångahanda sätt, med turbaner vridna på ett eget vis, samt med andra underligheter och bjertheter i sin klädsel. Det tyckes alltid höra något maskradaktigt till de heliga processionerna här. Slutligen kom härefter den helige *Mahmil*, en bild af den *taktravan* eller täckta bärstol, i hvilken fordomdags sultanen eller sultaninnan plägade åtfölja vallfärdartåget till Mekka. Nu går den tom dit på en kamelrygg. Kamelen som bar den var ett vackert, utvaldt ök, grannt utsiradt med bjellror och andra grannlåter. Så voro äfven de kameler, som omedelbarligen följde härefter, och bland hvilka den första bar shekh *El gamal*, den underliga, halfnakne *maghrabi*-gubben som oupphörligen nu, såvälsom under hela tåget till Mekka, runkade sitt hufvud i afmätt takt. Efter honom en annan man, som jag tyckte en Turk, äfven till kamel och runkande sitt hufvud, men tydligen ännu en nybörjare i konsten och en klåpare. Efter dem kommo 4 à 6 kameler, som buro musiken och musikanterna, stora tympaner och de skrikande *bokk*. Härmed var nu det egentliga tåget slut, såsom jag vill minnas. De tågade alla i långsam marsch till *Hassanein*, dit äfven jag begaf mig på en omväg. Jag gick dock ej in, i anseende till den stora träng-

seln, utan begaf mig till *Jusuf*, åt hvilken jag åter gaf en guinéa för hans resa till *Damjat*. Här träffade jag en bland de slynglar, som bashan skickat till Europa för att bildas, denne till mekanikus, och som kommit tillbaka halfbildade samt tusendefalt värre än de gått. Denne hade hufvudsakligen vistats i Wien och talade Tyska, ehuru han under sin 8-åriga vistelse der ej kunnat afslipa de barska Arabiska strupljuden. Talet föll på *Mahmil*-processionen i dag och det var ej utan stor harm jag hörde honom fördömma och håna dessa hans religions bruk, samt kalla dem dumt tyg. *Josefs* mor och styffar, båda Tyskar, frågade om ett och annat dithörande, men han kunde ej förklara dess betydelse. Då gjorde jag det samt började med skonsamhet och försonande tala om islams ceremonier; nu måste, åtminstone för skammens skull, *Hassan* börja hålla med mig. Jag kom hem särdeles trött efter mina långa vandringar i dag och blef derföre hemma ända till *maghrib*.

Okt. 20.

I dag började vi åter vår *Alfijeh* efter flera dagars lättja. Jag blef hemma den öfriga dagen för att vänta min lille *Mohammad effendi*, min gamle skriflärare, som jag i går träffade vid *Mahmil*-processionen och som då lofvade komma till mig vid middagstiden. Jag väntade ända till en timma före *'asr*, men förgäfves. Vid denna tid kom shekh *'Ali* hem från *Bolak*, dit han varit för att köpa hvete. Han mådde illa och under det vi suto här fick han ett anfall af frossa. Ehuru han frös och darrade i hela sin

kropp, kunde han dock ej underlåta att göra sin middagsbön. Han skälfde derunder i hela sin kropp och skägget skakade dugtigt, hvilket såg högst roligt ut. Denna sjukdom ansåg han som förklaring på en dröm, den han haft i natt. Jag gick nu ut och begaf mig till *Surugijeh*, för att se huru långt mannen var kommen med mitt pistolbälte. Han hade det ock under arbete, men jag kom just i lagom tid för att ännu förklara för honom huru jag ville ha det. Ty oaktadt jag härom dagen närmare en timmas tid stått och ventilerat med honom, samt gifvit honom ritning på huru jag ville ha det, hade han ej förstått mig. Jag förklarade mig nu ytterligare kanske en halftimme för mannen, som just höll på med arbetet. Han var begripligare och tycktes fatta min mening. Härefter gick jag till kansliet, men fann *Köhler* upptagen af göromål. Satt derefter en stund i Grekcafét i *Azbukijeh* och kom hem någon timma före *maghrib.*

Okt. 21.

Var två gånger upp till sadelmakaren i *Surugijeh* och krånglade med honom om mitt pistolbälte; ehuru jag förklarade och ritade för honom samt han sade sig förstå och lofvade göra efter min önskan, så hade han, när jag efter *ʿasr* kom dit andra gången, dock gjort efter sitt eget hufvud. Men det är svårt, nästan omöjligt, att få folket här till att gå in på något nytt; såsom far och farfar gjort, så måste ock sonson göra. Gick sedan ner till kansliet och satt en stund hos *Köhler*. Han berättade en underlig historia, som passerat med en på landet boende

Fransos. Denne hade nemligen kommit i träta med byns chef, som beskyllde honom för att gömma rymmare i sitt hus, samt fordrade att få komma in och söka. Fransosen pockade på sin rätt såsom Frang, att släppa ingen in i sitt hus mot sin vilja. Efter något krångel skickade chefen sina män dit, tog Fransosen, bastonnerade honom under fotbladen och genomsökte hans hus, utan att finna någon. Denne Fransos hade förut varit i pashans tjenst och sålunda redan förlorat sitt skydd såsom Fransk undersåte, lefde nu på landet, plöjde och sådde jorden i Arabisk drägt, såsom en Fellah. Det oaktadt kom Franska konsuln direkte hit från Alexandria för denna sak och fordrade upprättelse af pashan. Sedan konsuln 3 gånger på en dag varit uppe hos honom i citadellet, måste pashan slutligen beqväma sig att gå in på följande vilkor: han skulle ur landet exilera bychefen och dennes män samt betala 30,000 piaster, hvilket sistnämnda isynnerhet skall hafva kostat på honom, och som han troligen ej beviljat åt någon annan än Franska eller Engelska konsulen. Jag talade här med *Amin Agha*, att han skulle underrätta sig om kameler och karavan till *Sinai*. Efter *maghrib* gick jag åter ut och gjorde en spatsertur i det härligaste, ljufvaste månsken.

Okt. 22.

Gick om morgonen ut till kansliet, för att råka *Amin Agha* och höra hvad han uträttat i Grekiska klostret. Jag träffade hvarken honom eller någon annan der, ty de hade alla begifvit sig ner till *Bolak*

för att taga emot generalkonsuln *Fock*, som anländt hit i dag. Jag gick då och satte mig i *Azbukijeh*, för att få tiden till slut. När jag kom tillbaka, fann jag både *Amin Agha* och *Köhler*. Den förre hade varit dit jag bett honom gå och bad mig komma tillbaka vid *'asr*, då vi båda skulle bege oss till klostret för att tala med *vekilen* och *gammalen*. Då jag gick ut derifrån träffade jag *Wrede*, som sade att *Prunner* ville tala med mig. Framkommen till *Prunner* sade han mig att doktor *Schlederhaus* nu var här och jemte den Österrikiska målaren färdig att inom några dagar anträda en resa till öfra Egypten, samt att de önskade få mig med sig. Den gamla lusten att komma dit upp rörde sig åter i mig och jag lofvade lemna honom svar i afton, ehuru jag redan nu inom mig sjelf var besluten att resa med dem. Jag gick snart bort samt sprang omkring i *Muski*, villrådig och upprörd i mitt inre af obeslutsamhet. Slutligen gick jag hem, satt en stund och lugnade mig. Närmare *'asr* gick jag till sadelmakaren i *Surugijeh*. Jag fann honom sysselsatt med att omsider sluta arbetet på mitt pistolbälte. Han bad mig vänta tills det skulle bli färdigt. Jag satte mig i ett närbelägет café och sedan jag der tillbragt omkring en timma, satt jag ännu i hans bod kanske en timma, förän jag slutligen fick mitt bälte, som, med allt det krångel jag haft, ändå blifvit något helt annat än jag velat. Men hvad skall man göra? man måste i sådana saker foga sig efter de oförståndiges och envises hufvuden. Vid *esha* gick jag till *Prunner*, hvarest samlades ett stort sällskap

Italienare och Tyskar, bland de sednare äfven den Wienska målaren, men icke *Schlederhaus*. Jag satt der någon timma och gick så hem.

Okt. 23.

Gick till kansliet, lemnade der i min *sahhara* åtskilliga böcker och tog derifrån andra småsaker. Såg åter ett slagsmål; jag tror man hade fått tag i en tjuf och höll nästan på att slå ihjäl honom. Men en stor skara qvinnor kommo emellan och skilde litet åt de kämpande, så att tjufven slapp att rymma. Satt härefter en stund i Grekcafét, och gjorde några små uppköp för min resa till öfra Egypten. Om aftonen gick jag åter ut och gjorde en liten spatsertur i månskenet. I dag och dagarne förut var här ett stort antal resande Engelsmän, som äro färdiga att afgå till Indien.

Okt. 24.

Vid kaffet talade shekh *'Ali* om huru Tscherkesserna togo allt mera land af Ryssarne samt segrade öfver dem, äfvensom att en man, shekh *Mohammad* från Mekka, 3 särskilda gånger dertill uppmanad af profeten vid sina *zijaret*, nu befunne sig ibland Tscherkesserna och förde dem till seger; han skall vara en stor undergörare, ställa den fiendtliga hären ofta liksom omringad af en mur åt alla håll o. s. v. De skola till och med återtagit Tiflis med en krigslist, sålunda att hela muslimhären klädt sig i fårskinn och krupit på alla fyra fram ini staden, ledda af herdar, sålunda föreställande en fårahjord. Härom talades vidt och bredt, dock tycktes shekh *'Ali* anse histo-

rien om soldaternas förklädnad för en dikt. Gick på förmiddagen ut till *Muski*, träffade mina båda reskamrater i *Pinis* hus och talade med dem en stund om vår snart instundande resa. Handlade några småsaker af *Pini*, hufvudsakligen krut. Gick härifrån till *Köhler*, som jag erfarit ej skulle må rätt väl. Jag fann honom ock liggande på sin säng i en början de intermittent feber. Medan vi suto här, kom äfven *Timofejeff*, nu omklädd i Europeiska kläder, fjeskig och litet förbryllad, liksom alltid sedan han blifvit utnämnd till sekretär hos konsuln. Hans egentliga tjenst tyckes dock bestå i att springa och bestyra, samt ställa konsulns hus i ordning, ej stort bättre än en vanlig betjents. Men nu småningom börja ju ock alla tjenster gå derpå ut, att hvar och en skall vara liksom betjent hos sin förman. Derföre börja äfven alla egentliga betjenter och hôtel-garçoner bli så högfärdiga och öfvermodiga, ty de äro lika goda som andra tjenstemän, till och med mycket friare; ty de passa upp alla som betala dem, och behagar dem ej en herre, kunna de lätt få en annan, då deremot en tjensteman i staten, som man säger, sällan duger till mer än ett embete och engång afsatt derifrån har svårt att finna ett annat, hvartill han passar. På eftermiddagen gick till min *kaffasi* för att få min *kafas*. Den var ock, efter 4 dagars lögn, nu färdig, ehuru efter det vanliga modet och betydligt större än jag önskat den. Men det är nu engång omöjligt att här få folket till att göra någonting på nytt sätt eller annorlunda än de lärt af sina fäder.

När jag kom tillbaka fann jag shekh *ʿAli* sittande med shekh *Ibrahim* hos vår *Muzeijin.* Jag satte mig invid dem, men vi stego snart alla 3 upp, gingo upp i shekh *ʿAlis kaʿah*, drucko kaffe der och språkade. Shekh *Ibrahim* tycktes gläda sig öfver den vackra *kaʿan*, och detta åter gladde shekh *ʿAli* särdeles, så att han sedermera ej kunde underlåta att påminna mig derom, liksom hos oss frun gläder sig öfver en väl lyckad kräm, som hon gjort. Gjorde sedan en liten tur till kanalen och efter *maghrib* en tur till *Azbukijeh* i det ljufvaste månsken och den ljummaste luft. Egypten är dock ett herrligt land och med rätta säga de gamla Arabiska författarne, att Herren välsignat det framför alla andra i verlden. Föga nog torde Italien komma upp emot det. Så hade jag fått slut på min 33:e födelsedag. Min nästa födelsedag, hvar skall jag öfverlefva den och huru månne då verlden se ut i mina ögon?

Okt. 25.

Gick på förmiddagen ut för att göra min uppvaktning hos vår nyss hit anlända generalkonsul *Fock.* Han träffades ej i dag, emedan han begifvit sig upp till pashan. Vandrade så litet omkring, tills jag fick slut på tiden för fredagsbönen. Träffade på gatan shekh *Isa* från *Gemelijeh*, som var särdeles artig och vänlig samt särdeles rikligt upprepade: *vahashtinna* &c. Förde böcker tillbaka till *Prunner* och träffade der min blifvande reskamrat doktor *Schlederhaus.* Suto här en stund och talade om åtskilligt rörande resan. Gick efter *maghrib* ut med shekh *ʿAli* till

Azbukijeh och satt en stund hos *Hanafi*; der firades i afton en *molid* för shekh *Sejid Ali Bekr* i tält, uppslagna på sidan af den breda gatan.

Okt. 26.

Var om morgonen hos *Bokty* och tog penningar; derifrån gerad till *hôtel d'orient* för att träffa vår nye generalkonsul. Han var ännu ej uppstigen, hvarföre jag satt en stund hos *Timofejeff*. Det är underligt att se huru barnslig han ännu är. Han var i dag utomordentligt artig och hjertlig, fordrade oupphörligen af mig försäkringar om min fortfarande vänskap för honom och att ingenting kommit emellan som stört den. Nu var konsuln uppstigen och jag trädde in. Han emottog mig med artighet och jag blef länge sittande der att språka om allehanda likgiltiga ämnen. Till sitt yttre såg han något medtagen ut. Vid det jag kom ner ifrån honom mötte jag *Schlederhaus* i porten, gick med honom upp och dröjde temmeligen länge språkande om vår resa. Det är ej utan att han förekommer mig litet knarrig, såsom alla sjukliga. Då jag straxt på eftermiddagen åter gick ut och vandrade i *Muski*, träffade jag på gatan en man som såg högst rolig ut. Emedan jag tittade på honom noga och nära, gaf han mig *Selam*helsningen, som jag besvarade. Så kommo vi oss i samtal på Persiska, men han sade sig vara en Kinesare. Det var ock ej svårt att igenkänna honom som sådan på hans ansigtsbildning, hvilken hade stort tycke af den Tatariska, framförallt på hans få glesa skäggstrån på hakan samt af hans på Hinduiskt vis nätt lindade turban.

Vi spatserade länge omkring uti trädgården i *Muski* och begåfvo oss sedan på hemväg. Han följde mig upp till mig, blef sittande ända till *maghrib* och åt äfven qvällsvard med oss. Här talade vi Arabiska, hvilket språk han talade efter grammatiken temmeligen rent, men med ett uttal som jag, och ännu mer shekh *'Ali*, hade särdeles svårt att förstå. På min begäran reciterade han Kinesiska verser och upprepade Kinesiska ord. De hade ett förunderligt, men icke fult ljud, med så fina nyanceringar att jag tyckte flera vara alldeles lika, men då jag försökte säga efter dem, kunde jag ej någonsin få fram dem honom till nöjes. Han talade mycket om sitt land och dess regeringssätt samt tycktes känna det väl. Hvad mig mera förundrade var, att han kände mycket af den Arabiska litteraturen och dess böcker, af hvilka han sade sig vilja köpa flere, för att föra dem hem till sitt lands musulmän. Han hade för 3 år sedan begifvit sig hemifrån öfver Bengalen till *Mokha*, sedan tillbragt något öfver ett år i *Mekka*, och var derifrån hitkommen för att vidare bege sig kanske till Konstantinopel, framför allt till Jerusalem, för att se Abrahams graf och andra profeters. Jag var verkeligen förundrad att se honom veta och känna så mycket i allehanda ämnen, än mera att finna så mycken lätthet och grace, såväl i hans tal, som i hans sätt att vara. Han enthusiasmerades synbarligen ofta i sina berättelser, steg upp samt visade stort lif i sin blick och sina rörelser. Han gaf mig några obetydliga Kinesiska mynt, och då jag för dem erbjöd ho-

nom en piaster, vägrade han värdigt att taga emot den. Uti allt hvad han gjorde och sade tyckte jag mig se värdighet och förstånd, förenadt med ungdomlig liflighet och hjertlighet, så att jag var utomordentligt road och belåten med de ungefär 3 timmar han satt hos oss. Hvad hans Muhammedanism beträffar, vet jag ej hvad jag skall tänka. Ehuru han försäkrade att muslims i hans land voro trogna profetens följare, noggrant iakttaga hans föreskrifter och öfverallt ha stora vackra moskéer, i hvilka de dyrka Herren efter Hanafi sekten, tror jag knappt att han var muslim. Bland annat föll det mig i ögonen att han gjorde sin *maghrib* bön, utan att förut hafva gjort sin *ʿasr* bön. Äfven hans sinne och sätt att vara öfverhufvud, var ej rätt muhamedanskt. Det gör mig ondt att jag ej förr träffat ihop med denna man och att jag nu, då jag gjort hans bekantskap, just står färdig att resa bort. Han lofvade dock komma tillbaka i morgon. Om aftonen sedan han gått, gjorde jag ensam en promenad till *Azbukijeh*, der man firade *molid Sejid Ali Bekri.*

Okt. 27.

Uträttade små bestyr för vår resa och köpte åtskilliga småsaker. Träffade äfven på gatan min Kinesare, som helsade och språkade en stund med mig. I dag, liksom i går, fnyste han erbarmligen djupt ur näsan, ungefär som Gustaf Crusell, men ännu mycket starkare. Det är en särdeles ful vana. Men i allmänhet kan jag ej nog förundra mig öfver den bildning, han i allmänhet äger, som är ovanlig i jemfö-

relse med folkets bildning här. Var i *Kutubijeh* och räsonnerade med shekh *Mustafa*, som pinar mig förfärligt med *Hagi Khalifi*, hvars pris han nu åter påhöjt. Troligen måste jag slå denna bok ur hågen, så ondt det än gör mig. Gick åter ut en stund före *maghrib* ned till *Azbukijeh* och såg solen gå ner der öfver acacieträden. Det var lång tid sedan jag sett en solnedgång och jag fröjdade mig derföre nu oändligen öfver den, ty något herrligare än en solnedgång i österlandet kan man ej gerna se. Här var i dag ovanligt mycket folk, såväl för söndagens skull, som för *Ali Bekris* fest, hvilken firas här alltännu och skall räcka i 8 dagar. Var uppe hos *Schlederhaus* och talade med honom om den plan, som i dag legat mig oupphörligen i hufvudet, att nemligen taga shekh *'Ali* med oss på resan. Efter Tyskens vanliga funderingar och deliberationer hit och dit, fann han sig beredvillig dertill. Härifrån gick jag till vår generalkonsul *Fock*, som i förrgår, då jag gjorde honom min första uppvaktning, bjudit mig till sig på qvällsvard. Det var den första och nästan enda bjudning jag haft sedan jag lemnat mitt hem. Qvällsvarden i det stora hôtelet var grann och Fransysk, med ett otal af rätter, sötsaker och frukter, hvilket allt jag dock för min del gerna hade utbytt mot ett simpelt mål hemma hos min shekh. För öfrigt var det ej utan att jag hade litet roligt, fägnade mig och drack äfven 3 spetsglas vin, för att ej se narraktig ut. Konsuln sjelf var alldeles utomordentligt artig, utan det besvärliga krusandet. Han hade börjat sin carrière i Fin-

land, nemligen med artilleritjenst i Wiborg, sedan äfven vistats i Helsingfors vid jubelfesten 1840, samt var, likt alla andra som besökt det, förtjust och intagen för vårt herrliga land. Mig var han, åtminstone i sina ord, oändligen bevågen, lofvade oombedd skrifva till Konstantinopel samt utverka åt mig *firman* och rekommendationsbref till Arabien, allt under föregifvande att jag var muslim. Han erbjöd sig i allt möjligt tjena mig och hjelpa, och det gjorde mig verkligen godt att finna en, som jag tyckte, så välvillig man. Han kände åtskilliga familjer hos oss i Finland, bland andra *Wulffert* och *Klinkowström*, samt hade äfven slägtingar i Wiborg. Klockan var redan närmare 3 à la Turque, då jag gick bort ifrån honom verkeligen glad och belåten med min afton. Hemma kom, såsom jag önskade, shekh ʿ*Ali* ännu upp och jag meddelade honom planen för resan. Han var ock genast färdig, såsom jag förmodat. Vi blefvo länge sittande att språka härom och om de förnödenheter vi hade att anskaffa för resan. Sedan fick jag ännu på flere timmar ingen sömn, hvartill hufvudsakligen vinet, som jag druckit i dag, var orsaken. Jag kände en förfärlig hetta i min kropp.

Okt. 28.

Hade språng och bestyr hela dagen att köpa upp de småsaker jag för resan behöfde, såsom snus, tobak o. s. v. Äfven shekhen var "beschäftig" och ute på bestyr, samt tycktes i allmänhet vara glad och belåten med resan. Om aftonen var jag hos *Prunner*, der vi hade stämt möte alla 3 reskamrater; men *Schle-*

derhaus infann sig ej, emedan de ej enligt löfte varit ner till *Bolak* sjelfva, utan blott skickat sin betjent. *Raisen* hade för andra gången i dag låtit öfverstryka *khaznen*, och det var således omöjligt tänka på att embarkera i morgon. Hos *Prunner* var stort sällskap, mest Italienare. Såg här en gammal vacker edition af *Homeros* med Grekiska scholier, tryckt i Basel 1541. Giek härifrån ännu ner till *Azbukijeh* och såg på *Ali Bekris* fest, men det var ingenting särdeles. Var i afton särdeles trött och medtagen, nästan liksom krapulös med hufvudvärk.

Bref, dateradt Kairo den 30 oktober 1844.

Broder! Ehuru jag så nyligen, d. v. s. i början af september skref till dig ett långt bref och jag sedan dess äfven ej erhållit några underrättelser från de hemmavarande (utom ditt kärkomna bref då, jemte mammas deri inneslutna), kan jag ej nu underlåta att underrätta dig oeh genom dig mina anförvanter och vänner, derom att jag nu står färdig inom några dagar anträda en resa till öfra Egypten. Redan i det senaste brefvet nämnde jag mig ha för afsigt att färdas dit, för att der tillbringa ungefär 2 månader tills vallfärden till Mekka skulle väl taga slut, hvilken jag ännu detta år anser ej vara rådlig för mig. Då hade jag aftalat att göra färden till öfra Egypten med Ryska kandidaten *Dittel* från Kasan. Men äfven af honom blef jag narrad på ressällskapet; ty i slutet af september reste han bort till Alexandria och derifrån vidare till Konstantinopel. Ledsen att sålunda för

andra gången se min plan för resan omintetgjord, tvekade jag hit och dit under *ramadan*-fastan; bland annat tänkte jag bege mig till berget *Sinai* och se de ställen der Herren talade med Moses och der Israels barn vandrade fram i öknen. Under det jag redan gjorde anstalter och förberedelser för denna resa, föreslogs mig af min särdeles gynsamme vän doktor *Prunner* att företaga färden till öfra Egypten i sällskap med hans kollega från Alexandria doktor *Schlederhaus*, hvars bekantskap jag äfven personligen gjort i sistnämnda stad, samt en Österrikisk målare *Sattler*, hvilka båda nu voro här och gjorde sig färdiga till resan. Min gamla lust att komma dit upp vaknade åter, så mycket mer som jag nu råkade få det bästa ressällskap jag möjligen kunde önska, och dessutom blef befriad från alla bestyr, som rörde hushållningen under resan. Jag har således nu beslutit mig och är verkligen glad att hafva sluppit ur den villrådighet, hvari jag för någon tid befunnit mig. Den 29 oktober torde vi vara färdiga att embarquera och resan är beräknad till på det allrahögsta 3 månader. Ehuru nu detta, jemte underrättelsen om min oföränderliga välmåga i detta i alla afseenden af vår Herre så rikligen välsignade land, är hufvudanledningen till dessa rader, kan jag ej underlåta att i korthet lemna dig en beskrifning på den nu lyckligen slutade *ramadan*-fastan och den derpå följande, egentligen 3 dagars, men till 5 dagar förlängda, högtiden eller *el'id elsoghaijar*, som man vanligen kallar den. *Ramadan* började här efter den vanliga borgerliga räk-

ningen den 14 september, d. v. s. den föregående dagen vid solens nedgång. Jag kom just den 13 på eftermiddagen hem från en några dagars färd till en liten, på sjelfva kanten af den stora öknen belägen stad *Khanka*, och fann gatorna alldeles ovanligt fulla med folk, såväl för fredagens skull, som isynnerhet för morgondagens börjande fasta. De suto rätt njutande af pipan, kaffet och det förtroliga glammet, vid åtankan af att i morgon var denna fröjd slut. Deras fasta, som du vet, består i att från morgonrodnaden till solens nedgång njuta ingenting; icke allenast mat, utan äfven vatten och tobak är förbjuden, med ett ord allt som kan njutas med de yttre sinnena eller på något sätt gifva *keif*, d. v. s. muntra, t. ex. att vid badning doppa sig i vatten; undantag härifrån, så vidt jag vet, gör blott att lukta på blommor. Snus är tillika med rökning förbjudet; likaså all beröring med qvinnor, äfven blott att smeka eller kyssa dem, med mera, som du allt kan läsa i hvilken *fikh*-bok som helst. I det långa kapitlet om *ramadan* afhandlas dess stora företräden framför andra månader, hvarpå följande profetens ord må tjena såsom ett exempel, bland de många jag har i en framför mig liggande *fikh*-bok: *kal ʿalaihi ssalato vasselam*, paradiset *(elganneh)* utsmyckas år från år till den instundande *ramadan*, första aftonen af denna månad susar en vind fram under Herrens thron samt spelar i bladen på paradisets lustgårdar och i dess dubbeldörrar; *horis* med de blixtrande ögonen skåda härpå och utropa: o Herre gif oss till äkta den af dina tje-

nare, som fastar denna månad, att våra ögon må fröjda sig öfver honom och hans öfver oss; den som fastar, honom gifver Herren en blixtögad *horis* till äkta, i ett tält af en hvit urhålkad ädelsten, på hvarje tärna 70 prydnader, hvarje af olika färg, och 70 särskilda slag af väldofter, sittande på en kanapé af rödglimmande rubin, inlagd med agat och på 70 täcken fodrade med diamanter; detta för hvarje dag du fastar af *ramadan*, utom belöningen för dina goda handlingar. Dessa och dylika fröjder utlofvas åt den rättrogne fastaren. Icke under således om man vinnlägger sig om, att göra sig förtjent deraf och att man så högt uppskattar denna månad. Och ehuru jag tror, hvad så många orientens beskrifvare säga, att de förnäma Turkarne och en stor del af så till sägandes *"der neue islam"* sätter sig öfver fastan i våra upplysta tider äfven här i österlanden, så vet jag och har nu sjelf varit ögonvittne till den stränghet, med hvilken de flesta Araberna här iakttaga den, samt den vördnad och aktning de i allmänhet bära för den. Ibland dem isynnerhet min shekh, som är en i allo särdeles aktningsvärd man, ej allenast såsom muslim, utan såsom menniska i allmänhet. Såsom jag redan i senaste brefvet underrättade dig om, bor jag nu, sedan vår hemkomst från *Tanta*, uti hans hus och det har varit mig till stor vinning uti alla afseenden, isynnerhet den att jag med honom fått genomlefva *ramadan*. Lefnadssättet under denna månad är såtillvida motsatt det under det öfriga året, att man nu gör dagen till natt och natten till dag, uträttar sina

göromål och sörjer för sin mage under natten, men vanligen sofver bort den långa, torra dagens tråkiga fasta eller åtminstone största delen af den. Alla divaner äro öppna om natten och här afhandlas nu alla mål, ty om dagen äro de slutna; lika är fallet med handelsbodarne. Morgonen, som annars är så liflig och rörlig här, är nu en dödsstill natt och solen går hela denna månad upp öfver sofvande. Först middagstiden, som vanligen är tyst och död, emedan man då tager sin *siesta* och sofver bort *elkejale*, börjar under *ramadan* staden att vakna. Arbetsfolket och de simplare krämarne vakna då upp, gå till sina göromål och öppna sina små bodar, men den mera välmående borgaren och bättre köpmannen beger sig ej ut förän mellan middagen och *ʿasr*, d. v. s. omkring kl. 2 eller, som man säger, *bein elhossatein*. Vid *ʿasr* ser man allt folk i full verksamhet, köpmännen i sina bodar, vanligen med en stor mängd af sina bekanta och vänner, som samla sig ut för att prata bort fastans tråk; jag tyckte mig i allmänhet finna att gatorna och bodarne under hela denna månad voro betydligt rörligare och lifligare än på andra tider. Men hvad jag saknade var förnöjdheten, som man vanligen ser på folkets ansigten här då de sitta sysslolösa och språka. Men hvarifrån skulle nu förnöjdheten komma, då de ej fingo njuta pipan och kaffet? I stället för pipan, som eljest nästan hvar man bär i sin hand, (med en egen, alldeles karakteristisk värdighet, med dess hufvud bildande ungefär en 60° vinkel mot marken) ser man nu nästan hvar och en släpa i sin hand

en smal, än längre, än kortare rotting, hvilken liksom allt under *ramadan* fått ett eget namn. Man kallar den nemligen *sava meh*, och om personen som bär den säger man: *fulan misik el sava meh*, d. v. s. han fastar. De tyckas vara rätt snopna öfver detta utbyte af vapen, ty man ser dem gå trumpna och tvära, samt spotta omkring sig ungefär som nostras Tulindberg. Men detta sednare har en annan anledning; ty sväljer man ner spotten i mun, så har man brutit fastan och det åligger en *kada*, d. v. s. en annan dags fasta efter *ramadan*. I bodarne hör man gräl och krångel, deras glada blick och hjertligt lifliga: *vaʿalaikum essalam* äro nu kalla och liknöjda. Man säger att de äro *mutejisin*, d. v. s. korta om näsan. Det sämre folket ser man öfverallt råka i slagsmål, hvilket annars ej är särdeles vanligt, och de draga hvarandra nu rätt skoningslöst i *shoshe* eller den hårtutt de vanligen lemna qvar midt på hjessan. Hvad sjelfva lefnadsordningen beträffar och tiden att äta, är den ganska olika i olika hus. Jag vill beskrifva den korteligen, såsom vi brukade. Kort före solens nedgång stod aftonvarden färdig på vår bricka, ställd på ett litet bord. Piporna voro istoppade och shekhen bad mig komma ut, ty vi åto vanligen på *fashan* under bar himmel, ej inne i rummen. Han skyndade alltid med att allt skulle vara färdigt innan *maghrib-adan*, ty det är *sunna* efter profeten att skynda sig med att bryta fastan. Vi suto så 4 à 5 minuter vid det färdiga bordet och frestade våra ögon med att betrakta maten, utan att tordas röra den. Nu hör-

des 4 minuter efter solens nedgång *adan* från en aflägsen minaret, hvarvid vi, såsom här är brukligt, sade halfhögt för oss sjelfva: *allahu a'adsam*, och jag grep först till snuset och tog 2 à 3 väldiga prisar samt genast derpå till ett stort glas sockervatten, som med *bismilla* och *alhamdo lillah* tömdes, derefter upprępades det vanliga *hanijan* med svaret *hannakom ollah*. Härefter åts ännu några af de nu just mognade härliga dadlarne, för att med sött riktigt bryta fastan. Nu kom den egentliga maten, bestående nästan uteslutande af grönsaker, hufvudsakligen *melohijah* och *bamia*. En för *ramadan* particulier rätt var *kishk*, bestående af hvetemjöl hopkokadt med en sorts förträfflig halfsur mjölk, ungefär sådan som vår gäsmjölk. Sedan dracks kaffe, röktes och pratades till närmare *esha*. Emedan jag här ställt mig så, att hvar och en af oss gör sin bön för sig, så har jag hela denna tid sluppit att göra den, emedan shekhen, som aldrig försummar någon af bönerna, alltid gör dem nere i sina rum. Vid *esha* eller genast derefter gick jag ut vanligen ensam, ty shekhen är för mycket äkta Arab och österlänning för att idas vandra omkring med mig; han föredrog att mest hela natten sitta i en midt emot vår port belägen barberar-butik, en samlingsplats för hans vänner och grannar. Öfverallt hvar man nu gick fram om aftonen och natten, vid hvilken tid utom *ramadan* det vanligen är dödstystnad på alla gator, var nu fullt med folk, alla bodar öppna, alla skoflickare och andra professionister i fullt arbete i sina små butiker. Men jemförelsevis

största trängseln var i de många caféna, af hvilka en otalig hop nya tillkommit enkom för *ramadan.* Här suto stora skaror af skäggubbar, ovanligt nytra sugande på pipan och sörplande på koppen, samt vexlade förtroliga ord eller suto med långa, förundrade ansigten och hörde på *Abu Zeidi* berättare. Det är förunderligt att betrakta åhörarne af en sådan sagoberättare. Ofta stannar armen halfkrökt med koppen i näfven, ofta pipan halfhöjd till munnen, af förundran öfver den underfulla sagan. Men dessa berättare äro ock mästare i sin konst, det går med en förundransvärd blandning af liflighet och lugn, hvilken måste hänföra äfven den, som ej kan tro och för sanning antaga dessa sagor. Emedan deras lokal är det prisade *Masr umna eddynja*, som folket stolt kallar det här, (ypperligare och bättre än hvilket intet land på jorden tros vara) väcka de så mycket större intresse hos folket. Nu under *ramadan* voro oändligt många nya berättare tillkomna. Utom dem roades folket i cafén af sångare eller läsare ur *Siret Antar* eller af en Arabisk konsert och andra vanliga nöjen. Det jag vanligen roade mig med, var att höra en gammal hvitskäggig sagoberättare, turvis med en *zikr*, som man höll i moskén af sultan *Muaijad.* Hit plägade jag ofta gå och sätta mig på trappan vid den shekh, som förestod och ledde *zikren.* Som jag första aftonen jag var der, vid min bortgång stack honom en piaster i handen för det kaffe, hvarmed han uppvaktat mig, såsom vanligt är vid dylika tillfällen, var jag särdeles välkommen den andra dagen. Nu

ställde jag mig i ringen af de *zikr*-sjungande *Bejomi*-dervisherna, råmade med dem mitt *allah* fram ur det djupaste hål af min strupe, samt runkade i samma rythm med dem mitt hufvud; deri anfördes vi af en gammal shekh, som stod med oss i ringen och med sina händer, liksom en kapellmästare, angaf takten af de olika, ofta förändrade rythmerna. Till vårt råmiga tutti, eller hellre chör, sjöng en så kallad *munshid* sin lofsång öfver profeten, på sin i grunden enkla, men med finurliga passager och tremulationer utsmyckade ton. Det hela var vackert och högtidligt, och detta högtidliga dämpade min skrattlust vid tanken på min löjliga ställning. Väl var shekhens hand i afton, då jag vidrörde den utan att lemna i den någon slant, kallare än förut, men jag fick i det stället berömmet att vara en man af *ahl illah* och *ahl ilkoran.* Härmed roade jag mig ofta under *ramadan.* Det var nästan den enda *zikr* jag fann på här. Men *ramadan* är äfven häri olika den öfriga tiden af året, att man nu under natten föga sysselsätter sig med religiösa ceremonier. Om natten sörjer man för sina nöjen och tillfredsställande af sina kroppsliga behof, men dagen eller en större del af den tillbringar man i moskéer med bön. Så samlades ungefär en stund före *'asr* stora hopar, isynnerhet Turkar och skaror af vallfärdare, som tillbragte *ramadan* här *(rammado)*, till *Hassanein* moskén, gjorde här sin middagsbön och *'asr*-bön samt tillbragte den öfriga tiden närmare *maghrib* med att höra på en Turkisk föreläsare, som på detta språk föredrog *Tefsir* öfver åtskil-

liga Koran surer, eller på en annan Turk, som föresjöng Koran, eller på någon af de Arabiska föreläsarne, eller ock med att betrakta böcker som bokmånglarne utbredde till salu. Det var roligt att se huru de äkta Arabiska i mjugg skrattade åt de Turkiska shekhernas tunga och tjocka uttal i Arabiskan. Det är ock nästan omöjligt för en Turk att få ett rent uttal i detta språk. Jag vandrade några gånger omkring här i *Hassanein* i den stora trängseln, men fann just ingenting som roade mig. Jag begagnade vanligen mina dagar under *ramadan* med att göra små ridter ut till berget *Mokattam* eller såsom det här uteslutande kallas *Gujushi.* Dels på höjden, dels i sluttningen af detta förunderliga, på såväl naturliga, som af menniskohand gjorda grottor så rika berg, och på ökneslätten derunder, står en otalig mängd af fordna herrskares och helgons grafvar, vanligen ombyggda af en liten moské eller *mosalla*, bland andra äfven en lång rad af Mameluck herrskarnes vackra mausoléer, bildande liksom en stad af grafvar, ännu i sitt förfall vittnande om den ursprungliga stora anda som lefvat i dem och deras tid. .Ungefär 5 à 6 äro ännu välbehållna, de öfriga förfallna och begagnas till stor del till kamelstall för de karavaner, som dagligen gå af och an till Suez och Syrien. Nära intill dem i samma sträckning är äfven den såkallade *Karafeh elmugavirin*, der för lärdom och helig vandel berömda shekhers grafvar stå från aflägsnare och nyare tider. Till denna trakt och isynnerhet till det härliga berget, ställde jag under *ramadan* särdeles

ofta mina färder. Mina åsnedrifvare, som i sin fasta ej voro särdeles belåtna med att springa efter sin åsna i öknens solbadd, ropade som oftast till sin och min tröst: *shej lillah ja ramadan*, och då jag sprang upp på bergtopparne samt i grottorna, der det rädda folket tror finnas blott *'afarit* och Beduinröfvare, tog man mig ofta för en *Vali*, stående omedelbarligen under *allahs* skydd. Hos dessa forntidens sultaner och heliga män gjorde jag min *zijaret* och läste i deras *kubbor* invid sjelfva *maksoran fathe* eller tilläfventyrs någon annan sura. Äfven besökte jag inne i staden åtskilliga gamla moskéer, som jag förr ej besett, hufvudsakligen den äldsta invid gamla *Kahira* byggda moskén af *'Amru*, Egyptens första muslimeröfrare; en annan näst denna bland de äldsta af *Tailon*, jemte andra, äfven den utomordentligt praktfulla moské, som nuvarande pashan håller på att bygga invid sitt citadell på ruinerna af *Selaheddins* gamla palats, hvaraf ännu väldiga granitpelare äro qvar. Denna nya moské blir invändigt beklädd med den vackraste, ofta mångbrokiga porfyr från det närbelägna berget, slipad och façonerad på det vackraste. Det enkla och just genom sin enkelhet storartade, som ligger i islams första byggnader här, saknas dock i denna moské, och allt det arbete, all den konst, med hvilken man sökt ersätta den ursprungliga stora andan, är i jemförelse med den ringa. Detta var min sysselsättning om dagarne under *ramadan*, om nätterna vandrade jag omkring till några timmar före fastans början. I stället för den vanliga midnattssången, som

man hör från minareterna, eller den så kallade *Ula*, hörde man nu vid samma tid en *adan* kallad *elabrar*, bestående af 5—9 versen af Suran *Insan*, hvilka korta verser framsjöngos långsamt från de hela natten illuminerade minaret-gallerierna. Ungefär 2 timmar härefter hörde man en annan *adan*, bestående af den vanliga fredags-*selam* öfver profeten. En timma härefter ungefär hördes ett långt upprepadt *Irfa'o*, d. v. s. tagen bort maten, och derefter *adan* till *fagr*bön. Denna *adan* kallas *adan esshurb*, emedan hvar och en som ännu ej druckit sitt lystmäte påmintes härigenom att släcka sin törst, så länge det ännu var tillåtet, ty ungefär 20 minuter derefter började fastan. Min shekh och jag gjorde vanligen vårt nattmål, kalladt *suhur*, vid *selam*. Det andra målet vid *maghrib* kallas frukost, *fotor*. Vid midnatt redan börjar en man, kallad *musahhir*, gå omkring med en liten såkallad *tar*, ett litet skinnbespändt instrument i form af en tambour de basque, men utan klockor och slaget med en liten sticka. Till detta accompagnement sjöng han alldeles monotont böner och önskningar till invånarne i hvarje hus af hans distrikt, nämnande hvar och en vid namn och tilläggande dem allehanda vackra epiteter, isynnerhet fruarne i husen, som han kallade de gömda ädelstenarne. Han stannade vid porten af hvarje hus, jemte en liten gosse som bar hans lampa, och hans sång räckte 5 à 10 minuter. I slutet af *ramadan* fick han sedan sin drickspenning eller hellre sin årslön, ty hans embete var nu slut till nästa *ramadan*. För öfrigt hade man allehanda nya saker nu

enkom för *ramadan*, hvilka alla hade sina namn häraf eller af något hörande dertill. Så gingo hela natten om gossar och bjödo ut en sorts med smör bakadt bröd, som vanligen och i den vanliga formen kallas helt simpelt *kahk;* nu hade de en litet förändrad form och kallades *sohaijar*, med de nätta Kairoboernas stora böjelse att forma nätta diminutivord. Äfven helsningarne och de vanliga komplimenterna voro nu nyancerade, i stället för *vahashtinna* och dylikt hörde man nu: *ramadan karim*, med svaret: *ma hadish akram min allah*, samt de nu redan från den följande festen anticiperade, såsom: *ta'eish liamthalo*, eller: *allah ja'od 'aleikom va intom bikheir* &c. Hvad nu särskildt mig beträffar och min fasta, så fastade jag blott den första dagen för att se huru svårt det skulle vara, och jag kan ej neka att, ehuru jag sof bort en stor del af dagen, den dock blef mig ganska lång och fastan på snus hufvudsakligen svår och tung. Hvad måste den då ej vara för arbetsfolket, som måste arbeta större delen af dagen, ofta i plågande solbadd, utan att få smaka en droppa vatten. De öfriga 29 dagarne af denna månad gjorde jag mig inga scrupler af att snusa och dricka vatten, ehuru jag naturligtvis gjorde det så att ingen muslim såg det. Hvad maten beträffar förtärde jag på hela dagen vanligen ingenting, hade ock föga behof deraf, i anseende till det dugtiga nattmål *suhur*, som vi gjorde omkring kl. 3 eller 4 på morgonen. Men som jag oftast tillbragte hela eftermiddagen på färder till bergen och utom staden, hände det ofta att jag ingen dryck

vatten fick och blott sällan kunde stjäla mig till en pris snus. Så hände det ofta att jag i sjelfva verket fastade, utan att dock någonsin, såsom det tillkomme mig i min föregifna *Hanafi* sekt, yttra *nijet* hvarje afton till följande dagens fasta. Det var vanligt uti de flesta något bättre hus, att under hela denna månad ha 2 eller flere *fokaha*, som hvarje natt gjorde en *khatme*, d. v. s. läsning af hela Koran. Detta är icke allenast en religiös handling, utan äfven det hufvudsakligaste nöjet hvarpå folket här bjuder hvarann, ungefär såsom hos oss en musiksoirée. Min shekh önskade att äfven vi skulle göra så; men emedan jag alltid ledsnat ut att höra en sådan *khatme* och blott en kort stund funnit nöje vid den, samt dessutom ville använda mina nätter till att drifva omkring bland folket, så kunde jag ej gå in derpå. Deremot gjorde jag nu i mina rum den 27 natten af *ramadan*, den så högt respecterade *leilet elkadr*, en *khatme*. Trenne de bästa Kairos *fokaha* läste och sjöngo för oss jemte ett litet sällskap af vänner *kitab allah il'aziz*, samt till godt slut *fathe* för *Sid Vali effendi*. Desse *fokaha* voro högst roliga och qvicka män, 2 af dem blinda, liknande mycket våra musici äfven i den goda appetit de hade, sedan de slutat sitt föredrag. Den följande aftonen gick jag med min shekh i den invid vårt hus belägna moskén *Ghamri*, och gjorde med församlingen den under hela *ramadan* öfliga *teravih* bönen, hvilken jag såväl som min shekh hittills försummat under hela månaden. Denna bön består af 20 knäböjningar med 10 särskilda *selam* hels-

ningar och således äfven 10 särskilda *nijet*. Efter den läses ännu *vitr* bönen, som dock hos *Maliki* och *Shafi* sekterna är olika den hos *Hanafi*. Det var ej utan att de många knäböjningarne, alla tillsammans med *esha* bönen utgörande 27, tröttade mina jemförelsevis styfva knän; men jag ville dock och måste göra dem, för att se huru det gick till in praxi. Söndagen den 13 oktober voro *ramadans* 30 dagar till slut fastade; om man ej annars visste det, hörde man det af barnen, som sprungo omkring på gatorna, skreko och sjöngo *bukra l'id narbah va nzid*, jemte andra rim, som deras sinne och rika språk ingåfvo dem. Det är ett oföränderligt bruk här, att hvar och en skall vara nyklädd på denna fest, eller åtminstone bära något nytt i sin klädsel. De sista dagarne af *ramadan* såg man derföre en ovanlig rörelse och liflighet på gatorna, isynnerhet på de betydligare handelsplatserna och torgen. Hvar och en skulle köpa sig något, churu priserna nu naturligtvis voro betydligt förhöjda. Måndagsmorgonen kom min shekh upp till mig, klädd alldeles ny från topp till tå. Vi togo hvarandra i händerna och upprepade de vanliga gratulationerna: *kulli sana*, eller *'am va inta tajib, allah abkakom limithlo* &c. Vi skyndade oss för att hinna till moskén och med församlingen göra våra 2 knäböjningar, högtidsbönen, och höra *khotbe*; men jag hann ej i rätt tid dit och fick ej öfvervara den. Kaffet, som vi eljest dricka uppe hos mig, dracks nu nere i porten med öppen port. Snart kommo våra vänner från granskapet, vexlade med oss handslag

och gratulationer samt drucko kaffe. Vi suto här kanske omkring 2 timmar, allt emottagande gratulanter. Jag var dock alltför nyfiken att se verlden ute, för att längre sitta stilla. Jag gick så ut och vandrade omkring i staden. Allt såg nu särdeles festligt ut. Alla bodar voro slutna, gatorna rensopade och putsade, men isynnerhet allt folk utstyrdt i nya kläder eller åtminstone snyggt och rent. Mest roade mig barnen, som svängde sig åt alla håll och mönstrade än sina nya röda skor, än sin nya *tarbosh*, än bredde ut sin nya *koftan*, för att se om den satt väl. Flickorna äfvensom hustrurna hade ny *henna* på sina fingrar och ny *kohl* på sina ögonbryn, bredde ut sina nya slöjor och vredo på sina granna, men förargliga ansigtsslöjor, säkert lika förargade som vi att nödgas bära dem, samt gömma undan sina behag för sitt *harim*-fängelse.

Men jag måste spara fortsättningen, jemte beskrifningen på den nog besynnerliga processionen med *Kisveh* till *Hassanein* moskén, till en annan gång. Jag kommer just nu från *Bolak*, dit jag fört mina saker om bord; i morgon före solen skola vi embarquera i gamla Kairo. Så torde väl nu den så ofta planerade och så efterlängtade resan till öfra Egypten komma att gå för sig, i ett högst eget, besynnerligt sällskap. Tänk dig en Tysk doktor, anställd i pashans tjenst vid hospitalet i Alexandria, hvilken med allt sitt läkareskap är något sjuklig, såväl till sinne som till kropp; en målare från Wien, hvilken såsom äkta Tysk synes vara en flitig penselgnidare,

utan att vara någon stor genius; men tredje mannen är min Arabiska shekh, som följer med för att med mig fortsätta våra studier och dessutom plugga litet modern Arabiska i doktorn; till fjerde man en — kalla mitt lilla och underliga jag hvad du vill; tolf Arabiska båtsmän samt några passagerare, dem vi lemna fri passage, bland andra en Maltesare, den store och vidtfrejdade hieroglyf-läsaren prof. *Lepsii* tolk.

För Bonsdorff följande: samlingen af Nilens fiskar är nu färdig, 40 species, så när som på några, hvilka ej kunna fås förän litet längre fram på vintern; en samling af Egyptens foglar, utgörande 80 species, torde jag ha färdig inom en månad; qvadrupederna äro svåra, så när som på en såkallad Faraosråtta, har jag ännu föga af sådana, torde dock framdeles kunna få en hyena, gazell, shakal, jemte åtskilligt annat. Möjligen torde jag komma öfver något i öfra Egypten. Bokaffären: jag har några ypperliga manuscripter, bland andra *Sojoti*, *Gulistan* med Arabisk kommentar, ett ännu vackrare msc. af *Bostan* med Turkisk kommentar och randglossor, ett Persiskt-Turkiskt lexikon, en geografi af *Ibn el vardi* &c. Jag spekulerar på *Hagi Khalifas* ypperliga verk i Arabiska litteratur historien, men 2000 piaster tyckes mig nog mycket för mina små tillgångar. Jag har nu funnit en bokshekh, som har goda saker men är dyr. Jag har lemnat honom en förteckning på äskade böcker och så snart jag kommer tillbaka torde jag på tillbörligt sätt med lätthet få slut på de återstående omkring 2000 piasterna af det lilla anslaget.

Och nu farväl, måtte julen och nyåret komma öfver dig, de dina och oss alla, glada, friska och nöjda i de olika, vidt aflägsna trakter af verlden der vi befinna oss. Om du ännu ej skrifvit mig svar på mitt sista bref, och äfven om du skrifvit, skrif mig ännu ett vid dettas ankomst; det träffar mig antingen i Kairo, som jag nu ej torde kunna lemna förän i februari, eller i *Gidde.* Se till att du lagar så, att jag kan rätt tillbringa och få slut på året 1846 i Arabien. Jag kan ej uppgifva tanken på att stanna längre tid i Orienten, sedan jag nu i mitt tycke ganska väl prepareratmig. På mitt utseende och äkta Arabiska skägg taga numera alla menniskor mig för en Oriental och muslim; jag har på senare tider märkt att föga dertill fattas äfven uti mitt språk, isynnerhet i uttalet. Haf godheten gå till min mor och syster, lemna dem underrättelser om mig och tacka dem för deras sista bref. Helsa äfven mina vänner, som till äfventyrs fråga efter mig, *vasselam!*

VI. Afdelningen.

Resa till öfra Egypten och Nubien.

1844.

Dagbok, Okt. 31.

I anledning af den underrättelse jag i går afton fått af *Pruner*, att jag nemligen skulle ha bref på posten, begaf jag mig vid solens uppgång dit. Posten var ännu ej öppnad, utan jag satte mig i en liten bod derinvid att språka med en Italiensk skräddare, som talade litet Franska. Han var antingen af naturen, eller emedan han stigit för bittida upp, något sömnig och dåsig. Han sade sig vara hemma från Algier och förundrade sig öfver min kostym samt mitt Arabiserade väsende, ty han höll mig först för en *ibn elbalad*. Slutligen kommo postens tjenstemän. De genomsökte alla bref och stannade blott vid ett, frågande om jag vore Armenier. Till slut befanns att jag intet bref hade, såsom jag ock förutsett, emedan alla mina bref komma genom konsulatet. Sedan jag kommit hem, packade vi våra få qvarblifna saker på den medhafda åsnan och gåfvo oss på väg till Gamla Kairo. Vår bark låg vid *fum elkhalig*, jag kände igen den på dess flagga från långt håll, och stannade med min åsna derinvid. Shekhen, som hade

en särdeles dålig och lat åsna samt en ännu sämre åsnedrifvare, red förbi utan att bli mig varse då jag stannade. Då jag gått om bord och slutligen saknade honom, förmodade jag hvad äfven fallet var, att han ridit förbi. Jag satt således upp igen och begaf mig ner åt Gamla Kairo till, då jag på vägen hann honom och vände om till kanalmynningen. Under tiden hade äfven våra två reskamrater kommit om bord; medan de sysslade med att packa in och ordna vår provision samt andra saker, gick shekhen och jag upp i cafét, under hvilket vi lågo, drucko kaffe, togo oss två *kahk*, några rättikor och litet *dukka* samt åto frukost. Vi fingo ännu länge vänta på vår betjent, *Mohammad*, som blifvit uppskickad för att köpa höns; slutligen kom han dock och vi voro färdiga att lägga ut. Då vi voro flott och gingo för god vind mellan *Roda* och fasta landet, sysselsatte shekhen och jag oss med att ordna vår lilla, men särdeles nätta *khazne*, som nu skulle bli vår gemensamma boning för 2 à 3 månader. Sedan såväl vi, som våra reskamrater i *mak'ad* voro ordnade så godt sig göra lät, rustades till mat omkring kl. 3. Måltiden gick till fullkomligen på Europeiskt sätt med knif och gaffel. Shekhen var mindre förlägen än man kunnat tro, han använde liksom jag dels knifven och gaffeln, dels hufvudsakligen fingrarne. I allmänhet stodo vi ännu denna första dag alla på en något beträngd och litet främmande fot med honom, men det ger sig väl snart; öfverhufvud tror jag att vårt, så olika till nation och syften sammansatta sällskap, skall

komma att passa väl tillsammans. Vi gingo allt för god och ifriskande vind framåt, med det väldiga berget *Torra* till venster, der man ser underliga formationer och grottor, liknande hus med portar och brolika hvalf. På högra sidan väldiga skogar och lundar af palmer, sådana jag ej sett i lägre Egypten. Öfver dem höjde *Gizeh* och *Sakkara* pyramiderna sina väldiga toppar. På venstra sidan strök berget närmare stranden, mellan det och floden var föga odlad jord, blott sand och berg. På den motsatta högra sidan gingo bergen på stort afstånd från floden, emellan dem voro palmlundar och odlad jord öfverallt. Vi passerade *Bessatin* på venstra sidan, höllo an i byn *Torra*, der en artilleri-skola finnes med vacker trädgårdsanläggning. Här hade doktor *Schlederhaus* att aflägga en visit hos föreståndaren, en Italienare, hvilken förut hade varit anställd här såsom läkare. Han dröjde nog länge hos föreståndaren och kom slutligen ner åtföljd af denne samt 3 à 4 Turkar. För att undvika frågor och deras sällskap, låtsade jag sofva samt kom ej alls ut från vår *khazne*. De suto här en stund, drucko vin och kaffe, samt begåfvo sig så bort. Vi lade åter ut och gingo med god fart fram ända till solens nedgång, då vi togo land under en liten by *Halavan*. Vinden blåste ännu god, liksom under hela natten; men vi, isynnerhet doktorn, ansågo oss skyldiga att vänta litet och afvakta d:r *Lepsii* tolk, hvilken vi erbjudit att få följa med oss till *Assuan* och redan fört en stor del af sina saker om bord i går, men i dag ej hunnit om

bord för krångel i tullen. Vi åto en lätt qvällsvard af thé, mjölk, smör och ost à l'Anglaise. Doktorn, hvilken såsom en äkta Tysk vill profitera af allt, föreslog att vi skulle tala Engelska i stället för Tyska, emedan vi alla tre litet förstodo detta språk. Vi började således dermed och till min ledsnad fann jag att mina kamrater ej voro mäktigare språket än jag. Deri, liksom öfverhufvud i vårt samtal, kan shekhen ej deltaga, utan sitter derunder litet flat och ledsnande, men hvad är att göra? Jag sof min natt ypperligt, liksom alltid om bord på ett fartyg, äfven då Nilhafvets vågor plaskade om sidorna på vår lilla bark.

Nov. 1.

Lade ut vid soluppgången och gingo för god vind. Stränderna voro enahanda, blott att bergen nu började draga sig längre från stränderna, dalen sålunda vidga sig och gifva rum för vidsträcktare odlingar. Man såg öfverallt underliga bergsformationer, än höjande sig i pyramidaliska spetsar, än sträckande sig i långa väggar. *Sakkara* pyramiderna syntes hela dagen, äfven högre upp en nedramlad. Nilen var bred och väldig, tycktes ofta vexa ihop med det släta landet till ett verkligt haf, utan synlig gräns framför oss. Sällskapet om bord är trefligt; äfven sjöfolket, som roar sig med *zummaran* och *tarabukkan,* till hvilken musik, accompagnerad af de andras handklappningar, den qvickaste ibland dem dansar. Vi passerade åtskilliga små usla byar och seglade hela natten för god och ganska frisk vind.

Nov. 2.

Hunno om morgonen kort efter solens uppgång till *Beni Suef*, en betydligare stad. Vi gingo här upp, följda af en bland skeppsfolket. Jag skiljde mig dock snart från det öfriga sällskapet och vandrade ensam omkring, dels inom, dels utom staden, der liksom stora sophögar lågo. Här var en temmeligen stor *sok*, der de vanligaste förnödenheter tycktes finnas till salu. *Schlederhaus* gjorde visit hos en här anställd Europeisk läkare, en Italienare, och hemtade honom sedan med sig om bord, der han drack kaffe. Sedan lade vi genast ut och gingo hela dagen för god vind. Vid solnedgången togo vi land en stund nedanför en by *Fashne*, som dock ligger ett godt stycke upp från stranden. Dit gick *Sattler* med Mohammad för att hemta mjölk, men de fingo intet. Jag gick upp och spatserade på stranden, der mycket folk fanns från de många här liggande båtarne. Dels kokade de sin qvällsvard, dels förtärde de den, dels suto de i den ljufva, milda aftonluften språkande; bland dem gingo gummor omkring och skreko: *ʿeish ja olad el ʿeish*. Sedan vi förtärt vårt aftonthé, begåfvo vi oss åter ut och seglade större delen af natten. Min shekh vakade särdeles länge, jag tror till midnatten. När vi vaknade om morgonen lågo vi vid land, der de gjort fast om natten.

Nov. 3.

Vinden började småningom sakta sig och blåsa ut, vi seglade dock mest hela dagen. Spatserade en stund på stranden medan folket framdrog barken med

liban, och sköt åtskilligt. Dagen var särdeles vacker, folket om bord mycket muntert, skämtande och musicerande med sin skrällande *tarabukka* och *zummara*. Deras skämt och lek går mycket, nästan mest ut på penningar. Man ger här sina barn penningar till leksaker och skämtar med dem om *kirshen*. Om bord finnes en ung vacker man, som är anföraren för skämtet och leken; han satte sig på ryggen af en annan, som föreställde åsna, och sedan han slutat sin ridt och sitt skämt samt stigit ner, fordrade man af honom lega för åsnan, han åter hänvisade de pockande fordrarena till de kristna herrarne. Så gick allt ut på att narra sig till en *bakhshish* af desse, hvarom skämtet och samtalet räckte i timmotal.

Nov. 4.

Var fullkomlig vindstilla hela dagen. Vi spatserade mest hela dagen på land, medan folket framsläpade barken med *liban*. Jag sköt åtskilligt, isynnerhet en stor mängd vilda dufvor, så att vi till qvällen hade en ypperlig stek af dem. Vi vandrade förbi vidsträckta, nästan oöfverskådliga fält af *durra*, som stod i den härligaste grönska med sina tunga, lutande hufvuden. Språkade med flere *Fellaher*, som tycktes vara godt och beskedligt folk. Dagen var utomordentligt vacker, men ganska het. Togo om natten i land nedanför en by *Kolossa*, som ligger på sjelfva flodstranden. Vid aftonthéet råkade i diskussion med mina reskamrater om åtskilliga ämnen, hvarvid jag ej kunde hålla mig från att förargas öfver deras Tyska, materialistiska åsigter öfver verlden. Hvad som

under våra spatserfärder pa land förundrade mig, var att menniskorna, helsade af Schlederhaus Frankiskt klädda betjent och den andra Maltesaren med: *'alaikum esselam*, i allmänhet svarade med det vanliga svaret, ehuru jag hörde några skratta och gäckas öfver den oriktiga helsningen. Det tyckes egentligen vara blott i Kairo man är så nogräknad och nidsk med *Selam*-helsningen.

Nov. 5.

Lugnt, platt vindstilla hela dagen, så att vi ej kommo särdeles långt framåt; folket drog *liban* hela dagen, men strömmen var särdeles stark. När vi middagstiden passerade ett *Kopt*-kloster, beläget på ett berg invid venstra stranden, kom till oss en munk derifrån simmande öfver floden och tiggde. Han, liksom allt folk här, var mycket ifrig i sitt tiggeri, fick också något af oss. Först om aftonen, då vi drucko vårt thé, blåste upp en liten vind, som om natten förde oss till en guvernements stad *Minje*. Om dagen var jag litet i gräl med Schlederhaus, som pockade på raisen och vårt folk för det han tyckte det gick för dåligt framåt. Men han, såväl som min andra reskamrat, förstår sig föga på sjöväsende. För öfrigt stark och mattande hetta.

Nov. 6.

Dröjde en stund under *Minje*, väntande på betjenten, som gått upp för att skaffa kött, men fick ingenting. Härunder gick jag litet upp, men hann ej se någonting af staden, som tycktes vara fullkomligen lik sina systrar, med undantag af några hvit-

limmade hus och några trädgårdar. Satt en liten stund i ett vid stranden beläget café. Sådana tyckas finnas här till stort tal och nästan uteslutande hållas af Turkar. Vi hade här sölat något, så att solen hunnit högt upp förän vi lade ut i tjock, liksom i regndroppar fallande dimma och dagg. Vinden var svag och ostadig hela dagen, så att vi ömsom seglade, ömsom drogo *liban*. Härvid förargade sig Schlederhaus öfver de dragandes lättja och slog en. Deraf uppkom stort oväsende, folket pockade på att fara tillbaka. Ehuru Schlederhaus i allmänhet ej betedde sig på rätta sättet med folket, gick dock allt fredligt förbi utan vidare. Seglade vid middagen förbi qvarlefvor af en stor, vidsträckt, på en ökenstrand af floden anlaggd, nu alldeles förstörd stad. Längre fram passerade bergen vid *Beni Hassan* med sina kungagrafvar. Emedan vi skynda att först komma uppför floden, gjorde vi nu intet uppehåll här. Liksom alla dessa dagar var aftonen ljuf och härlig, samt besättningen munter med sin sång, vid det den i aftonlugnan framsköt barken med stänger.

Nov. 7.

Gingo mest hela dagen för god vind en betydlig sträcka förbi *Melavi*. Jag låg mest hela dagen inne och läste den särdeles intressanta Gliddon öfver hieroglyferna och deremellan Egyptens historia under Araberna. Derunder förargade jag mig öfver deras oftast orättvisa välde och den vanhelgd de föröfvade på Egyptens gamla, heliga jord. Jemförda med dess gamla invånare, huru uselt folk äro ej Araberna?

Men hämnden kräfves nu ut af dem, de förtjena väl det förtryck de nu lida af Turkarne samt dermed följande uselhet. Turkarne skola väl ock snart få sitt rättmätiga straff för sitt öfvermod och sin usurpation af så mycken klassisk jord. Om aftonen då folket framsköt barken med *medari*, föll en sådan i vattnet; då kastade sig genast en man i vattnet för att hemta upp den och efter honom en annan med *liban*. Den förre fördes dock af strömmen så fort, att den sednare ej hann honom, utan måste simma till landet som var aflägset. Deraf mycket skrik och mycken oro.

Nov. 8.

Seglade sakta framåt och halade *liban*. Jag vandrade med min bössa mest hela förmiddagen genom en stor och vidsträckt palmlund, i hvilken låg en temmeligen stor, långsträckt stad *Kosseir*. Jag sköt en tillräcklig mängd vilddufvor för att vara oss nog till qvällsvard, men emedan shekhen, som äfven var uppe på land, sett att jag ej slagtade dem, ehuru jag träffade dem ännu halflefvande, åt han ej af steken. En stund före *maghrib* hunno vi fram till *Manfalut*. Här hörde vår *rais* berättas, att för några dagar sedan en bark blifvit öfverfallen och plundrad, hvarföre han vägrade att gå vidare. Jemte några andra gick han upp i land för att, såsom vi hade önskat, hemta åt oss 2 *ghafir* eller väktare; men i det stället hemtade han oss 10. Jag steg upp på den särdeles branta strandbrädden, på hvilken staden ligger; råkade der i samtal med mycket folk, som samlade sig omkring mig. Man berättade att i staden fanns 13

moskéer, och utom dem hade 15 blifvit sänkta i haf-vet. Hvarje år, äfven detta innevarande, hade nemligen floden vid sitt flöde undanätit jorden från nedre delen af staden och sålunda förorsakat dess nedstörtande. Ehuru man troligen tog till i vexten, syntes dock äfven härifrån att staden var stor och ansenlig, ehuru såsom vanligt byggd af lera och jord. Jag språkade länge med åtskilliga, men isynnerhet med en gammal gubbe. Man tog mig först för en Frang, emedan jag reser med Franger, men då jag började tala om Koran och citera ställen ur den, ansåg man mig för en *ahl illah* och *Koran*. Jag roade mig särdeles med gubben och fann honom högst treflig. Han berättade att den nu under staden liggande delen af floden, som med den andra armen bildade en ganska stor ö, förut varit land och burit den nu förstörda delen af staden. En annan gubbe berättade att floden vid sitt flöde detta år för honom borttagit och störtat ett alldeles nytt hus.

Nov. 9.

Seglade smått och hunno utan äfventyr i sakta mak fram till *Sujut* vid *ʿasr*. Sjelfva staden ligger ungefär $\frac{1}{4}$ timmas väg upp från stranden; nedanföre vid floden ligga två förstäder, den ena *Hammara*, den andra *Nazile*. Jag tog en bland de många vid stranden färdigstående åsnorna och begaf mig ännu upp till staden, ehuru det var något sent. Åsnedrifvare-pojkarne voro här fullkomligen lika de i *Masr* och slogos med hvarandra om att få mig hvar på sin åsna. På den lilla stund som var öfrig af dagen, hann jag

just ej vandra omkring i staden, men giek dock genom större delen af den stora *sok* och köpte af de berömda *Sujut*-piporna. Min åsnedrifvare, en ung gosse, var högst treflig och behagade mig särdeles. Sedan jag kommit om bord och druckit thé, spatserade jag ännu länge omkring på stranden. Här äro många cafén, kockar och kokhus, det var rörelse och lif här liksom i alla hamnar, så liten denna än var i jemförelse med våra. Jag fann dock nöje i att spatsera här omkring och blef länge vaken. Sedan jag slutligen gått om bord, förmådde jag vår skeppspajazzo att berätta för mig en saga, det han ock gjorde med den här vanliga berättare-talangen.

Nov. 10.

Bittida om morgonen kom hit en ung man, Italienare, som jemte sin far är här bosatt för handelsspekulationer på hvete, samt från Alexandria var bekant med Schlederhaus. Shekhen fann sig så generad deraf, att han ej fann sig vid att gå ut och dricka kaffe med de öfriga. Sedan kaffet var förtärdt, begåfvo de sig alla upp till staden, och kort derpå äfven jag. Gjorde först några turer i staden med min trefliga åsnedrifvare från i går, begaf mig sedan med honom uppåt det väldiga berg, som ligger ofvanom staden. Här hann jag upp mina reskamrater och steg med dem upp. Nedanför de första grufgrottorna funnos hela lager af mumie-trasor, stycken och allehanda lemmar, dels af menniskor, dels af djur, omvecklade med ännu väl sammanhängande linnetrasor. De lågo inne i sanden och gruset, samt bildade med det ett

fullkomligt lager, i hvars utkant de balsamerade benen och slarfvorna hängde fram. Vi gingo in i det första hvalfvet, hvars dörröppning ännu är väl bibehållen, med hieroglyfer och väldiga konungafigurer inhuggna i den. I taket syntes ännu spår af målningar och zirater i stjernor eller andra grannlåter. Inne syntes äfven qvarlefvor af 4 stora pelare, som troligen varit huggna ifrån taket ner till golfvet. Der inne var allt fullt med grus. Stora brunnar och grafvar gingo djupt ner in i bergets grund. Vi kastade stenar dit och dömde till deras djup af den tid de behöfde att falla ner. Sådana hvalf funnos här flera, jag tror vi gingo in i 4 à 5. De voro afdelade i flera hvalf eller rum, med rundtomkring väggarne gående nischer, i hvilka de nu utkastade mumierna ursprungligen varit uppstaplade. För öfrigt syntes öfverallt i bergets hela sträckning, åt alla håll, större och mindre grottor eller hålor, till en del sådana jag sett i Kairo. Berget var, liksom bergen öfverallt här, ett kalkberg. Det tyckes vara löst och lätt förvittrande, ty man såg huru det hade förvittrat dels till stoft, dels till grof sand, och stenstycken från höjderna hade ramlat nedåt. På en topp hade det löst sig i stora kullerstenar, hvilkas runda ryggar af solen blifvit brynta och gåfvo en högst besynnerlig anblick. Härifrån hade man en härlig utsigt till venster öfver en ofantligt vidsträckt ökenslätt, begränsad på ena sidan af de gula ökne-sandbergen, på den andra af ett smalt grönt bälte mellan öknen och Nilen, hvilket man tydligen såg vara vunnet från öknen genom

menniskohands flit. Närmast under mig på den stora ökneslätten syntes en stor begrafningsplats, snyggare och vackrare än jag förr sett här, äfven något i annan smak än dem man ser i Kairo och nedra Egypten. Då jag vid nedstigandet red igenom den, hade jag tillfälle att se den närmare. I stället för att den murade grafven vanligen ger rum blott för en, voro här flere murade tillsammans, sålunda bildande ett större hvalf; men hvar och en särskild af de der begrafna hade öfver sig en uppmurad grannlåt. De flesta hade en gård och derifrån gingo små trappor ned i sjelfva grafvarne. Alla voro hvitlimmade, det syntes att man användt all omsorg på dem, mycket mer än i Kairo är vanligt. Ett stort antal *sebiler* funnos här äfven. Det tycktes mig att folket i *Sujut*, liksom troligen ännu mer högre upp, häri tagit exempel af de gamla Egyptierna, medan de i Kairo, såsom i Egypten hufvudsätet för Islams läror och lärdom, blifvit hindrade ifrån att följa de gamla Egyptierna i spåren, så vida dessas religion och sedvanor måste anses för *kufr* af hvarje s. k. bildad muslim. Detta syntes ännu mera af de målningar, med hvilka man här velat utsira sina grafvar. I stället för att pryda, kan man med fullt skäl säga att målningarne vanställa de snyggt hvitlimmade väggarne; ty de äro i yttersta grad klumpiga och bjärt brokiga, utan tanke och mening. Men tanken på målning ligger ej i Islam, utan denne är tvärtom emot sådant; hvarföre jag anser denna sed, liksom många andra, vara af Egyptens muslimfolk lånad från dess gamla hädangångna

slägter, hvilka här öfverallt qvarlemnat minnen af sin fordna storhet och öfverlägsenhet. Denna begrafningsplats var i allmänhet särdeles snygg och vacker. Ett stycke ifrån den, längre ut på ökenslätten, låg en annan, som det tycktes, för fattigare folk som ej hade råd att bygga stora grafvar; ännu längre bort en aflägsen plats för de kristna. Min gosse, som höll mig för muslim, antydde med synbar stolthet att de kristnas begrafningsplats var så långt aflägsen. Här och der, dels i öknen, dels på bergen, syntes *kubbor* för Arabiska shekher och helgon. Af den vidsträckta, härliga utsigten fröjdade mig dock mest det nästan oöfverskådliga åkerfältet, nu klädt i den vackraste gröna färg, ungefär såsom hos oss åkrarne i sin första vårbrådd. Så långt jag åt denna sida kunde se, syntes gröna fält på alla sidor, omslingrade af Nilen och ifrån den ledda kanaler, bland hvilka den, som i åtskilliga armar ledes omkring staden, isynnerhet är stor och för bashan förtjenstfull. Under hans tid hafva äfven de många vackra trädgårdar, som nu synas här, först tillkommit; bland dem flera i sjelfva öknens sand, fruktbar gjord af flodens vatten. Af dem kan man rätt se, huru oändliga åkerfält man ännu vidare kunde tillkämpa sig från öknen. Midtpå denna stora slätt, emellan det gula och det gröna, höjde sig den jordbruna staden med sina 13 minareter. Sedan jag här en stund skådat omkring mig och insupit den friska vinden, som blåste här uppe och för hvilken den pjåkiga doktorn tillstoppade sin mun med näsduken, steg jag ner och träffade på en räf,

som luffade här omkring. Nedkommen i staden, der det i dag var marknadsdag, *jom essok*, vandrade jag der omkring, isynnerhet på *sok*, samt begaf mig sedan i badstuga och tog mig ett särdeles präktigt bad. Jag dröjde der temmeligen länge och dref ytterligare omkring, till dess nyckeln till min bössa, som jag beställt, blifvit färdig. Staden var öfverhufvud bland de vackraste och snyggaste jag sett i Egypten, men liksom i alla småstäder, tycktes man här sätta sin stolthet i att härma hufvudstaden. Så voro gatorna beständkta med vatten, så nyttjades Kairos complimenter och ord, t. ex. *vahashtinna, ibn balad.* Å andra sidan tycktes folket vara bättre och hederligare, såsom äfven är vanligt i småstäder jemförda med hufvudstaden. Hvad jag förut observerat i landsortsstäder, såg jag äfven här, nemligen att qvinnorna ej voro så måna om slöjan som i Kairo, utan man såg dem mycket gå med bart ansigte. Vid sjelfva stadsporten ligger *mudir Selim bashas* hus; der på en med träd omplanterad gård satt en mängd *Fellaher*, hvilka hade mål eller affärer i *divan*, som hålles i detta hus. Man sade att dessa *Fellaher* nu hemtade hästar åt pashan. Denne har sjelf ett slott här och plägar ofta komma hit under sina vinterfärder åt öfra Egypten. Vägen ner till stranden går ett långt stycke längs en vacker kanal och en allée af dels sykomorer, dels siberiska ärtträn, *sofsof* (acacia?) omger den. Nedkommen begaf jag mig till ett på stranden beläget Turkiskt café. Der nedanföre suto 6 fångar, dem man höll på att sätta i klåfvar och bojor. Vi lade ut,

sedan *raisen* blifvit färdig med sin bakning, sent vid *esha*.

Nov. 11.

Hela dagen lugnt, så att vi fingo släpa oss fram med *liban*. Passerade åtskilliga byar, bland andra en kallad *Abu Tig*, der en berömd shekh ligger begrafven och en stor moské är uppförd omkring hans *kubba*. Hans namn är *Eshshekh Elfarghali*, berömd isynnerhet för sin makt öfver krokodilerna, hvilka genom hans *karamot*, *sirr* och hemliga helgonmakt ej kunna komma längre ner öfver denna by. Detta berättade mig följande dagen min shekh, då vi vid en promenad på stranden händelsevis sågo 2 af dessa Nildjur sola sig i sanden och sedan långsamt stiga ned i floden. Mot aftonen blåste en sakta vind upp och med prut och gräl hade vi folket att lägga ut, men gingo föga fram. Vi beslöto att hålla vakt under natten, på det folket ej nu, liksom förra natten, måtte lägga sig vid stranden och sofva. Vårt förhållande till *raisen* och besättningen är högst tråkigt, emedan i deras intresse ligger att draga ut på resan så mycket som möjligt, i vårt åter tvärt deremot. Deraf collision. Tyskarne äro också gnetiga och trångsinta. Äfven besättningen och vår andre dräng *Mohammad* äro mig ej i smaken; de göra den annars så roliga och angenäma färden på Nilen något sur och tråkig.

Nov. 12.

Lugnt väder. Medan vi spatserade på stranden, sågo vi de första krokodiler. Sköt en kråka i flykten. Blåste upp en liten kåra, som förde oss till de

väldiga bergen *El gebel el Haridi*, hvilken vi hela dagen följde i deras långa sträckning. Här och der lågo små byar vid bergets fot, på det smala jordbältet mellan åsen och floden, hvilket dock emellanåt vexte ut till stora åker- eller öken-slätter. På flere ställen funnos i bergen hålor eller grottor; troligen hade under dem fordom funnits byar och städer. På ett ställe syntes sjelfva shekhen *Elharidis* lilla kapell, men på det väldiga, storartade berget tog sig den lilla hvita hvalflösa byggnaden högst ömkligt och uselt ut. Då vid solnedgången den två dagar gamla månen syntes på himmelen, kom en dugtig vindpust från sluthöjden af berget, som var särdeles högt och busligt att påse i aftonskymningen. Kultjen var häftig, så att vi måste berga storseglet. Dess klumpighet och ovighet med sin långa rå, på hvilken folket vid dylika tillfällen måste klifva upp, gjorde manövern litet farlig. Vi kommo dock lyckligt förbi det farliga berget; men knappt var det gjordt förän styrmannen högt fordrade den vanliga *bakhshishen*, hvilken han sade att alla, såväl Franger som Araber, måste erlägga här, äfvensom vid några andra på framvägen farliga berg och passager. Slutligen måste vi beqväma oss till att ge honom några piaster. Så snart vi voro förbi det väldiga berget, saktade sig kåran och längre in på natten lugnade det mycket ut. Derunder hade folket tagit land och laggt sig att sofva, utom en som torde varit halfvaken. Ungefär midnattstid hörde jag ett förfärligt larm och buller af folket ute, en del skrikande på Arabiska att röfvare

voro öfver oss, en del på Italienska fordrande pistoler och andra vapen. Jag tittade ut genom mitt åt landet vettande fönster med min bössa, men såg ingenting. Gick ut och hörde blott skrik samt två pistolskott, dem doktorn och hans dräng på måfå lossade uppåt landet. Emellertid voro röfvarena försvunna, ingenting hördes eller syntes. Under allt detta oväsende hade sjöfolket med särdeles flinkhet löst perten, jemte den lilla stolpe *(vatad)* vid hvilken den var fästad, och laggt ut på floden. Seglade den öfriga delen af natten.

Nov. 13.

Seglade hela dagen för frisk vind och sköto med god fart fram. Jag sköt om bord på särdeles långt håll en vild and om morgonen. Var i något häftig grammatikalisk dispyt med min shekh, med anledning af ett ställe i vår morgonlektion. Den fortfor med små mellanskof hela dagen och isynnerhet om aftonen. Här hade jag ett nytt bevis på Arabens fruktan för att sätta sig emot de gamles auktoritet. Hvad dessa skrifvit och tänkt är heligt, tål ingen motsägelse, intet tillägg, intet afdrag; vi behöfva blott upprepa hvad de sagt och få ej understå oss att hemta något ur eget hufvud. Emellan *'asr* och *maghrib* hunno vi fram till staden *Girgeh* på sjelfva branten af flodbrädden, som här var särdeles hög och brant. I jordlagren af brädden syntes öfverallt tegelstenar och qvarlefvor af murverk, likaså ofvanpå den. Dessa alla voro rester af hus och byggnader, som floden vid sitt årliga flöde hade störtat ned, i det dess vatten

undertill ätit bort de lägsta lagren. Sådana spår at flodens härjningar synas här på många ställen, äfven i *Manfalut*. Här tycktes större delen af en hel gammal stad sålunda vara småningom störtad; sednare slägter, visa blefne af skadan, hade ombyggt sin stad inåt landet på andra sidan om den höga flodbrädden. Här låg en större bark, alldeles fullastad med valfärdare, ämnande sig till *Kenneh*, vidare till *Kosseir* och *Gadde*. Bland dem blef jag antastad af en *dervish* från *Tanta*, som bar intet annat på sin solbruna kropp än ett par vida Turkiska byxor; men på halsen hade han två tjocka, stora ringar af jern, såsom han sade: *lillah*. Han tiggde än en matbit, än något att skyla och värma sin nakna kropp med. Derunder kom en annan till, som reciterade några verser och förmådde mig jemte det öfriga sällskapet att läsa *fathe* två gånger. Jag hade ingenting att ge dem och de aflägsnade sig slutligen med vanliga resignerade *bikhaterek*. Vi dröjde ej länge förän vi åter lade ut och seglade. Om aftonen visade sig styrmannen förolämpad och vägrade att göra sin tjenst. En af besättningen hade nemligen litet tadlat honom, och han fordrade att denne derföre skulle bastonneras; då detta ej verkställdes, lemnade han i sin harm styret och satte sig förut. *Raisen* grälade och pockade på att han skulle göra sin tjenst, det öfriga folket yrkade äfven med goda ord derpå, men ingenting verkade; så liten makt har *raisen* öfver sitt folk. Nu började vår dräng *Mohammad* gräla och skrika om sina *khavagat* och deras konsul, men bragtes till tystnad dermed, att han

ej förstode sig på sjöväsendet och dess lagar. Slutligen, sedan styrmannen en stund fått sitta för sig sjelf och ingen vidare brydde sig om att gräla med honom, tog han, väl ej till styret, men till en *midra* och hjelpte det öfriga folket uti att skjuta oss fram till hamn, sedan vinden efter månens nedgång alldeles lugnat.

Nov. 14.

Seglade hela dagen med god och ovanligt stark vind; kommo ock derföre godt stycke fram. Låg mest hela dagen i min lilla *khazne* och läste den särdeles intressanta *Champollion Figeac* om de gamla Egyptierna och deras heliga prestkast; det förundrade mig blott att deraf ännu ingenting försports i vårt aflägsna land. Om aftonen togo vi land under en liten by, der jag länge spatserade i en palmlund i det vackraste månsken. Man berättade här att ett stycke uppåt floden skulle finnas röfvare, som ansatte barker och plundrade dem; men två Turkar, dem jag träffade och som särdeles hyggligt togo emot mig, samt trugade mig att dricka kaffe, då jag föregaf mig vara från Tscherkessien, upplyste mig om att ingen fara vore. Det sade mig äfven en bland de 8 *ghafora*, som prackade sig på oss då vi ämnade stanna öfver natten här. Vi lade således ut, oaktadt vårt sjöfolks historier, dem de troligen sjelfva uppdiktat för att fördröja vår resa och sjelfva få sofva. Vinden lugnade dock om natten och vi togo land.

Nov. 15.

Gingo från vår ankarplats bittida ut med frisk vind. Den blef ock stående, så att vi i god tid på

förmiddagen hunno till *Kenneh*, en bland de större städerna, der vi måste proviantera. Gick upp i staden och såg mig omkring. Liksom alla andra är den åtminstone till största delen byggd af obrändt tegel. Längs stranden var stark rörelse, man hade der uppställt de mest behöfliga varor och sjöfolket utgjorde afnämarne. Här lågo många barker, af hvilka större delen hemtade valfärdare, gående härifrån till *Kosseir*. Äfven höll man på att bygga två ganska betydliga barker. Uppe i staden, liksom i alla orientaliska städer (äfven de största, såsom Kairo och Konstantinopel), var rörelsen obetydlig i andra trakter än på sjelfva handelsgatan, *essok*. Liksom i *Sujut* och andra småstäder, var den betäckt med ett lågt tak. I jemförelse med *Sujut* är *Kenneh* en ömklig stad, dock var här renligare än vanligt, kanske för fredagens skull. Här fanns en oändlig hop glädjeflickor, som öfverhufvud voro ganska vackert och rikt klädda i jemförelse med andra qvinnor. När jag kom om bord hade man väntat på mig en stund och skickat upp att söka mig. Vi lade genast ut och seglade för frisk vind. Öfverallt sågo vi stora flottor af stora lerkrukor, *balali*, som blott uppstaplade med mynningarne nedåt emellan palmqvistar, utan någon slags botten af plankor eller stockar, fördes fram på floden af 5 à 8 karlar med klumpiga åror, bestående af en grenig qvist med en brädlapp bunden vid den. Mot aftonen lugnade åter vinden och slog litet emot, hvarföre vi togo land under en liten by, i hvars palmlund funnos många dompalmer.

Nov. 16.

Vinden var i dag svag och lugnade allt mera, så att vi redan tidigt måste taga till *liban*. Gick upp och spatserade längs stranden. Passerade en liten by *Goze*, emot hvilken på andra stranden ligger en något större, särdeles snygg by, der det i dag var marknad. På denna sida låg en stor mängd båtar, som färjade folk öfver; de som redan laggt ut för att gå öfver, voro alldeles fullproppade med folk. Jag satt en stund på stranden och språkade med flere *Fellaher*, som samlat sig omkring mig och förundrade sig öfver min dubbelbössa. Bland dem fanns äfven en, som varit *Champollions* tjenare under hela den tid han arbetat i *Thebes* och var hemma från *Gurnu*. Folket här är i allmänhet särdeles godvilligt och tyckes mig öfverhufvud vara bättre än det i nedra Egypten. Vid *ʿasr* blef det fullkomlig vindstilla. Aftonen var den vackraste vi ännu haft på hela vägen, i dubbel mening en helgdagsafton, såväl för söndagen i morgon, som för de heliga och klassiska forn-Egyptiska ställen, dem vi nu allt mera närmade oss. Så otåliga vi, isynnerhet vår doktor, än voro att komma fram, måste vi dock taga land och lade till under ett stort af ler muradt hus, som för någon tid tjenat till kasern för soldater, här lägrade i ändamål att hålla de Arabiska Beduin-röfvarena i styr. Nu stod det tomt och visade fula, gråa murar. Medan vi gingo här omkring kom till oss från den närbelägna byn en *ghafir*, med en stor, svart, vacker hund, den han tvärtemot vanan och religionen här klappade och

smekte. Han var en här högst ovanligt karlavulen man och behagade mig mycket. Jag satt länge, kanske några timmar, språkande med honom; han berättade underliga ting om en resa, den han, såsom tjenare åt två Franger, gjort långt ner i Nubien till guldberget, der han sade att hans herrar uthuggit mycket guld. Hans språk var ganska olika det man är van att höra i Kairo, samt nyttjade ord som ej ens min shekh förstod. Senare om natten seglade vi litet, men nödgades för lugna snart kasta ankar.

Nov. 17.

Sågo redan bittida om morgonen från vår bark först ruinerna af *Karnak* och *Luksor* på venstra sidan d. v. s. östra stranden af floden, sedan småningom till höger de väldiga *Memnon* stoderna, grafdalen och *Medinet Habu.* Emedan det var föga vind läto vi sätta oss i land gentemot *Karnak* och gingo till fots dit upp. Hvarken från vår bark eller från land, då vi småningom närmade oss, togo sig dessa ruiner särdeles väl ut; de gjorde intet synnerligt intryck hvarken på mig eller mina kamrater. Väl funnos der stora, ofantliga massor, men föga egentlig skönhet, åtminstone ingenting ”mahlerisch”; med de gamla Grekiska monumenterna, sedda på afstånd, kunde dessa ej jemföras. Här fanns ej de förras lätthet och luftighet, ej heller deras hvita glänsande marmor. Dock när vi trädde in genom den väldiga porten och betraktade det utomordentligt väldiga, stormäktiga i de ändlösa pelargångarne, samt de med all sin storhet och väldiga massa dock utomordentligt vackra pelarne,

intogs åtminstone jag af förvåning och hänryckning öfver det storartade i dem, hvarmed jag, utom pyramiderna, härtills sett intet jemförligt. Allt var fullskrifvet med särdeles väl bibehållna hieroglyfer; här fick jag rätt begrepp om skönheten i denna skrift, som man väl kan kalla en målning. Vi vandrade här omkring, men kunde ännu ej få riktigt begrepp om det hela. Ofantligt vidsträckt tyckes det hafva varit, att dömma af de många qvarlefvorna efter propyléer åt alla håll. Hvad som nu främst behagade mig var de sköna pelarena och hieroglyferna. Jag kunde ej rätt intagas af det imposanta i sjelfva byggnaden, emedan allt låg fullt af stora grushögar, ofta så höga att vi på dem nådde taket. Vi togo nu blott en hastig öfverblick, det egentliga betraktandet måste sparas till vår återkomst. Doktorn begaf sig härifrån gerad bort till *Luksor* på en åsna, och öfver floden till sin "Vetter" i *Gurnu; Sattler* och jag gingo till fots genom den vidtfrejdade allén af *sphinxer*, samt betraktade på vägen bashans krutfabrik. Dessa *sphinxer* äro till största delen begrafna under jorden, stympade till sina näsor och i allmänhet illa tilltygade; men vittna dock med sina stympade lemmar om sin fordna storhet och stolthet. På denna väg, hvilken vi dock emellanåt förlorade på gröna och palmtäckta slätter, kommo vi efter ungefär en halftimma fram till *Luksor*, kanske det mest prisade af alla gamla Egyptiska monumenter. Det syntes redan ifrån *Karnak*, isynnerhet den ståtliga *obelisken*, som föreföll mig långt vackrare än den i Paris. Det väldiga *Propylaeon* och

de ännu väldigare koloss-statyerna derinvid voro öfver all beskrifning imposanta, så stympade och förstörda isynnerhet de sednare än voro. Den förstörelse, som här herrskar öfverallt, är hjertrörande och gallretande, isynnerhet som man vet den härröra af råa, barbariska menniskohänder. Detta syntes tydligt, ty man har förnämligast uthuggit och förstört ansigtena på figurerna, der man alldeles tydligt ser spår efter spetsuddiga instrumenter. Men min harm och förvåning häröfver, äfvensom öfver grushögarne, nådde sin största höjd först då jag genom den stormäktiga porten trädde in i den egentliga tempelrunden eller tempelgården. Här syntes intet annat än de usla, fula Arab-kojorna med sina dufslag, sin förfärliga smuts, sina nakna svartsnuskiga barn och sitt trasiga folk. Så vederstygglig har jag ännu aldrig funnit någon Arabisk by, så gement och nedrigt aldrig något folk. Vi hade hela skaror af barn och män efter oss, som skreko *bakhshish ja khevage* och voro mera påhängsna än till och med åsnepojkarne i Alexandria. Så harmsen och uppbragt på Araberna har jag aldrig förut varit, aldrig föraktat dem så som nu. Men folket här, liksom på alla af Franger besökta orter, torde hafva blifvit förderfvadt genom de täta besöken. Vi gingo genom hela runden, men öfverallt var öfverbyggdt med Arabiska kojor, eller ruiner bebodda af folket och begagnade till stall. För att komma in och se, måste man krypa in i dessa kyffens smuts; men detta var mig så vedervärdigt, att jag skyndade så mycket jag kunde, och måste till-

stå att jag ingenting kunde njuta af alltsammans. I *Karnak* var ett litet inre rum af helgedomen användt till fängelse; der råkade nu vara instängd en gammal gråskäggig man, omgifven af några gamla qvinnor och små barn. Jag gaf mig till tals med honom, han var utomordentligt munter och glad, skrattade och skämtade. Jag förundrade mig storligen öfver hans goda lynne i denna bedröfliga ställning; men här är allt *shej min allah*, såväl godt som ondt, derföre har man godt eller liknöjdt mod. Knappt hade jag kommit om bord förän vår doktor kom från andra sidan med sin kusin, en Tysk doktor *Abeken*, som frivilligt och nästan på egen bekostnad följer *Lepsii* expedition. Han var en rödskäggig, *effendi*-klädd, rödbrusig Nordtysk, med äkta Tyskt sladdrigt munläder, samt sött släpigt, affekteradt språk. Han talade oupphörligt med tillgjord enthusiasm och förtjusthet, ej allenast öfver det moderna forn-Egypten (hvaraf han är en ”Liebhaber”, genom Lepsii inverkan), utan äfven öfver Arabiskan, som han talar ganska dåligt, samt öfver alla andra ämnen i verlden, till sin kära ”Vetters” stora förtjusning. Han begaf sig dock på eftermiddagen bort med sin ”lieber Vetter” och lemnade oss i ro. *Sattler* aftecknade utsigten af tempelruinerna och obelisken; jag steg upp på den ännu temmeligen välbehållna *Pyleon*. Vägen dit gick genom en midtibland ståtliga ruiner uppbyggd ful och usel moské, i hvilken jag såg två får spatsera invid folk som höllo på att göra sin bön. Upp till sjelfva toppen af *Pyleon*, som utgör en stor bred plafond,

ledde trappor, men dessa voro till stor del öfverhöljda af nedstörtade stenblock, så att man måste klifva och krypa. Men utsigten härifrån lönade väl mödan af den besvärliga uppgången. Man såg öfver Nildalens stora, gröna slätt, hvilken åt alla håll omgafs af i toppar uppstigande berg på båda sidor om floden, samt öfver dess gamla heliga ruiner. Jag stod vid porten till *Luksors* fordom kanske heligaste tempel, såg framför mig *Karnak*, samt på andra sidan af floden de väldiga, nästan pyramidlika *Memnons*-stoderna, som först föllo i ögonen, äfvensom *Medinet Habo*, *Memnonium*, *Gurnu* och grafvarne, hvilkas öppningar öfverallt tittade ut ur bergen. Det är sannt, jag kunde ej egentligen lefva i minnet af det jag såg, såsom jag skulle kunnat vid anblicken af gamla Grekiska ruiner; men tanken på såväl det utomordentligt storartade i dessa ruiner, som deras nästan oräknebara ålder, gående långt öfver Moses och kanske Araham, upp till den tid man vanligen utsätter för syndafloden, jemte det egna, underligt fridfulla i Egyptens himmel, gjorde ett djupt intryck på mig. Jag fröjdade mig innerligt öfver att träda på de stenar, hvilka våra första fäders lärare staplat upp till sina gudars och regenters ära; dermed förenade sig ovilkorligen en innerlig harm öfver de barbariska helgedomsrånande händer, som användt så stor möda, så mycket arbete på att förstöra dem, äfvensom öfver det sammanfösta Arab-pack, hvilket nu med sina får och fän bor uppå dem. Dessutom kunde jag ej låta bli att harmas öfver de många kringströfvande Europeiska

skojare-resande, som inhuggit sina namn på stenskifvorna. Förstörelsen i denna *Pyleon* var förundransvärd och förfärlig, så att jag nästan tror att dertill behöfts Herrans hand i en jordbäfning, hvilket äfven några resebeskrifvare påstå; ty de stora stenblocken, som varit uppstaplade till inre murar och öfver dessa, lågo nu till stor del vältrade om hvarandra härinne, och jag kan ej förstå huru äfven de mest fanatiska menniskor kunnat förmå sig att använda så mycken möda på förstörandet af stenmassor. Hvad äfven här mest behagade mig, voro de utomordentligt fint och så till sägandes elastiskt utarbetade hieroglyferna i obelisken, hvilken jag nu hade så godt som alldeles invid mig; de äro inskuret arbete och det inskurna i relief. Jag satt länge här, fägnande mina ögon och tankar.

Närmare *maghrib* gick jag åter om bord och roade mig med att se på våra sjömän, hvilka kastade boll och lekte. Bland andra en lek, i hvilken en man föreställde åsna, en annan hoppade upp på hans rygg och kastade en boll i marken, som åter uppstudsande uppfångades af andra deromkring stående; den som fick bollen fatt, satte sig i tur upp på dens rygg, hvilken sednast kastat, och så gick turen om. Derunder skämtades hufvudsakligen med åsnan, åt hvilken man ropade åsnedrifvares vanliga ord, t. ex. *viss*, *viss*, då man vill att den skall stå stilla. De voro härvid särdeles muntra och styrmannen sjelf, som torde vara emellan 30 och 40 år, deltog i leken med stort nöje. Vi lade nu snart ut och begåfvo oss öf-

ver till andra stranden, der vi kommit öfverens att träffa doktorn hos hans kusin, som ligger under *Gurnu* med en egen i *Assuan* hyrd bark.

Nov. 18.

Sattler och jag begåfvo oss på hvar sin åsna å väg, föregångna af en gammal man, som redan i går aftons varit hos oss med en oändlig hop betyg af Europeiska resande om godt uppförande samt fullkomlig kännedom af trakten och dess antiqviteter. Vägen gick förbi det gamla förfallna templet i *Gurnu* upp åt bergen, samt förbi den usla byn, hvars folk till stor del lägrat sig i bergets stora, beqväma grottor. Dessa äro ock i alla afseenden bättre än de smutsiga lerkojorna, som de vanligen bebo. Vägen gick sakta och småningom uppstigande, genom en äkta ökentrakt, saknande alla spår af vegetation; den utgjorde tydligen bädden af en bergström, som understundom bildas af det vissa år (ehuru sällan) fallande regnet. Förlidet år vid denna tid, sade man, hade här fallit starkt och uthållande regn. Anblicken af bergen, som åt alla håll omslöto dalen, var högst imposant och passade fullkomligt för vägen till grafvarnes dal. Här fanns ej allenast årtusenden gamla kungagrafvar, utan äfven en graf för sjelfva bergen, hvilka i tidens längd här tyckas ruttna till lik så väl som allt annat; ty de voro alldeles förvittrade samt nedramlade till sand och grus, äfven i större hällar. Berget var till större delen sandsten, men äfven kalkberg med flintstens lager. Öfverallt lågo dessa flintstenar, öfverdragna med fin kalk, formade, snurrade

och svarfvade i alla möjliga konstiga figurer. Genom denna ökneväg kommo vi, efter en ridt af omkring en knapp timme, fram till sjelfva grafdalen, *Biban el moluk.* Vår gamle förare förde oss först in i den berömdaste bland grafvarne, *Sesostris* graf. Vägen gick genom en bred gång, sakta sluttande nedåt med slät plafond; väggarne i kalkberget voro bestrukna med stuck, samt fulla af figurer och hieroglyfer, målade i bjerta, lustiga färger, liksom äfven takets plafond. Men lika litet som målaren *Sattler* kunde jag deri finna sådan skönhet som jag väntat, efter de beskrifningar jag läst om grafven, åtminstone icke i den mening man vanligen tager konstskönhet. Vi förliknade färgerna — hvilka dock i förhållande till deras uråldrighet voro särdeles friska och väl konserverade — äfvensom till stor del figurerna, med de målningar barnen hos oss ofta smeta på nyss hvitlimmade väggar. Figurerna, med sina underliga hufvuden och ofta snurriga sirater, gjorde på oss, som ej voro invigda i hieroglyfernas betydelse och språk, ofta ett intryck väckande skrattlust. Vi gingo naturligtvis med ljus i de mörka gångarne och sågo flädermöss flygande kring ljuslågan, dock ingalunda till så förfärande antal som resebeskrifvare skrika om. Det räckte länge att vandra i de stora hvalfven, som utbildades än till stora rum och salar, än till gångar, med i väggen stående smårum och kyffen, hvilka alla voro utmålade. Målningarne blefvo dock till slut enformiga, uttrycket alltid enahanda i figurerna. Äfven här, liksom annorstädes, behagade mig hieroglyferna

mest, ehuru jag ej förstod hvad de sade, samt de härligt sculpterade figurerna med sina runda och mjuka former. Sedan vi kommit ut härifrån, besökte vi ännu en stor mängd grafvar, så att jag tror blott två blefvo obesökta. De voro alla temmeligen lika. I några funnos mer eller mindre väl konserverade likkistor, alla af ofantliga granitblock, dem guldtörstiga, skattsökande tyranner från senare århundraden slagit sönder för att öppna. Vi blefvo slutligen trötta både af betraktandet och af den starka bitumen-lukten samt de underjordiska hvalfvens qvafva luft, så att vi i det hela voro glada att hafva slutat vår rund. Men nu förestod oss en svår, ehuru jemförelsevis lättare gång, nemligen att stiga upp på berget till dess toppar, och att begifva oss ner på andra sidan, dit vi förut skickat våra åsnor. Men mödan af uppstigandet var fullt lönad med den på sitt sätt sköna utsigten åt alla håll öfver förunderligt storartade bergbilder, höjande sig i alla möjliga torn-spets- och kupolformer, åtskilda från hvarandra af de vägar och utlopp, som bergsfloder banat åt sig emellan lösa stenar. Oändligen härlig var utsigten från höjden, ehuru, liksom alltid i Egypten, saknande det lif och den omvexling, som våra väldiga granskogar gifva åt våra berg. Sedan vi kommit ner och sutit upp på våra åsnor, redo vi till det stora templet i *Memnonium* samt beságo det som hastigast; men jag måste tillstå att jag nu var lika mätt på betraktande, som hungrig efter mat, och kunde derföre föga njuta. Här var en stor hop män, som arbetade för *Lepsius*. Jag hade nöje af att betrakta

deras vackra svartbrunt glänsande kroppar, hvilka voro alldeles nakna, blott ombundna med en slarfva som sammanhölls af en repgördel. Passerade vidare det lilla templet i *Gurnu*, der äfven arbetare voro sysselsatta med gräfningar för *Lepsius*. Här, liksom på flere andra ställen, sprungo stora skaror af gossar till oss och bjödo ut småsaker af antiqviteter, dem de föregåfvo sig hafva hittat vid sina gräfningar. De åter, som ingenting hade att bjuda ut, tiggde med sitt eviga, framfusiga och spotska *bakhshish ja khevage*. Dock voro de här ej så gemena som i *Luksor*.

Vi kommo om bord först omkring kl. 2, trötta och hungriga. Till vår lycka hade mest hela dagen himlen varit öfverdragen af lätta moln, hvilket här är en synnerlig raritet, och derigenom hettan varit mindre känbar mellan de höga bergen i öknen. Vid liqvidationen med våra åsnor och vår vägvisare förekom naturligtvis gräl och krångel, liksom vid alla dylika tillfällen här. Vi sluppo dem dock slutligen och begynte taga fram ur våra säckar de småsaker i antiqvitetsväg vi köpt, samt de stycken af stuck, som *Sattler* hade löst från grafvarnes väggar till prof på färgerna. Jag hade ej tillåtit mig denna frihet, ehuru redan före oss så ofantligt mycket deraf var plundradt, till och med stycken af sjelfva kalkberget, lika litet som jag kunde följa besökares vanliga bruk att rita eller hugga mitt namn i väggarne. Sådana namn funnos öfverallt i oräknelig mängd, dels kända, dels okända, bland de förra *Mohammad Ali, vice roi de l'Egypte*, skrifvet på Franska och Turkiska, jemte några

verser på det sednare språket i Sesostris graf. Sedan vi ätit och hvilat oss litet, satte sig Sattler upp på land och tecknade en utsigt, jag åter tog min bössa och gick uppåt landet, följd af *Giovanni*, men vi funno ingenting att skjuta. Öfverallt skreko barnen, som gingo i vall med boskapen, *bakhshish ja khevage*, och då vi en gång händelsevis gingo vilse bland de många småkanalerna, blefvo vi af några qvinnor tillropade: *ja frangi*. Äfven här, liksom i Kairo, kallar man oss ej gerna *Nosrani*, ty detta är ett öknamn, men icke så *Frangi*. Slutligen blef jag ledsen vid mitt följe af *Giovanni* och sökte göra mig honom qvitt; men jag fann honom vara rädd att ensam gå ner till barken, ehuru det var midtpå ljusa dagen och öppen, ren väg. Han är Maltesare och katolik, hans mörka, spökrädda, katolska tro gör honom till slaf af sin fruktan, liksom större delen af hans trosförvandter. Då jag begynte skratta och skämta deröfver, tvang skammen honom slutligen att bege sig å väg och lemna mig. När jag blifvit ensam begaf jag mig uppåt bergen och satte mig på en hög topp, njutande af den vidsträckta härliga utsigten, belyst af den milda Egyptiska aftonsolen. Det var fullkomligen lugnt med ljuf luft och aftonen sådan man blott i Egypten kan ha den. Ty ingen annorstädes har jag sett ett sådant saligt aftonlugn, här är hvarje afton en helgdagsafton, såsom hos oss någongång om sommaren en mild lördags- eller pingstafton. Jag hade ej sutit länge, förän från en närbelägen bebodd bergshåla en *Fellah* kom till mig, be-

gynte språka och bjöd åt mig ett ugnsrostadt maishufvud, det han kallade *kandil.* Snart kom äfven en annan till och vårt samtal blef ganska lifligt, ehuru jag ej väl förstod deras dialekt, som var ganska olik den i Kairo. Det är verkeligen förundransvärdt att se folkets goda lynne och oföränderliga munterhet i all uselhet och fattigdom, oberäknade de *korbag*-slag, som flitigt spenderas på deras fotblad; man behöfver ej bättre bevis på Egyptens härlighet och sköna himmel, än att den kan gifva ersättning för all denna uselhet och utgjuta tröst i en *korbagerads* sinne. Jag qvarstannade nästan till solens nedgång och begaf mig sedan sakta om bord. Shekhen hade icke heller i dag gått upp i land, utan tillbragt hela dagen om bord, skrifvande på sin grammatik — en förundransvärd liknöjdhet!

Nov. 19.

Lade ut om morgonen och fingo hala *liban* ett långt stycke väg, emedan vi för flodens krökning skull icke kunde begagna den goda vinden. Sedermera kunde vi dock spänna ut seglen för en särdeles frisk kultje, som på dagen allt mera friskade i, så att vi slutligen måste berga vårt storsegel. Detta aflopp ej utan någon fara, emedan folket dervid måste klifva upp till den särdeles höga rån och derigenom gifva barken öfvervigt åt ena sidan. Vi togo vatten från suden, hvilket är mycket för en så lätt bark; folket skrek och hojtade, liksom om fartyget hölle på att förlisa. Nu mera än förr såg jag huru klumpiga och svårhandterliga deras stora trekantiga segel

äro. Ingen olycka hände dock, utan vi gingo med frisk vind och god fart tills vi vid *esha* hunno fram till *Esne*, förvisningsorten och fristaden för hela Egyptens lösaktiga qvinnor, danserskor m. m. Vi gjorde ännu om aftonen en liten vandring genom staden, som presenterade sig högst usel. Redan kl. 8 rådde dödstystnad på gatorna och vi mötte högst få. Der lågo vi hela natten, emedan *raisen* vägrade att gifva sig ut, föregifvande att stenar och grund funnos i floden längre fram; också var ganska stark vind om natten.

Nov. 20.

Seglade för god och frisk vind, men hunno ej långt förän vi med god fart körde starkt in i gyttjan. Här arbetades en full timma innan vi åter blefvo flott. Men om dagen lugnade vinden allt mera ut, så att vi ej hunno särdeles långt fram. Sjöfolket gäckades med hvarandra om aftonen och spektaklet började med en *zikr*, som äfven karrikerades af det skämtsamma folket; ty man börjar här redan småningom karrikera äfven religionsbruk.

Nov. 21.

Vi måste släpa med *liban* tills vi kommo fram till *Edfu*. Emedan vi här skulle proviantera, gingo vi upp till byn, som ligger ungefär en halftimmas väg från floden. Der är ett vackert och temmeligen väl bibehållet tempel, ehuru fullt af grus. *Pylon* var särdeles väl behållen, figurerna sparade och synliga nog, en del dock sönderhuggna. Pelarena, isynnerhet kapitälerna, innanföre voro väl konserverade; till

de sednare kom man alldeles nära på de stora grushögarne. Man kunde väl urskilja deras särskilda, vackra former af palmer, dompalmer och lotus. Väggarne voro fullskrifna med hieroglyfer och figurer. Byggnaden är från *Ptolemaeus Philopators* tid och således nyare. Blef anhållen af en högst munter och treflig Turk, med rödaktigt skägg, som var litet rusig; han pratade först mycket på Turkiska, men då jag svarade på Persiska, som han ej förstod, togs till Arabiskan. Slutet blef att han tiggde, men fick ingenting. Ett stycke ifrån hufvudtemplet låg ett annat litet, liknande blott ett rum, till största delen begrafvet af grus, men också fullskrifvet med hieroglyfer och figurer. Vi dröjde här ungefär en timma. Byn var högst usel, visade äfven spår af förstörelse. Omkring middagstiden lade vi åter ut, men den lilla kåra, som blåste medan vi voro i land, lugnade ut och vi gingo blott sakta framåt. Blåsten öktes mot natten, men det usla sjöfolket kastade ankar, så snart de trodde sig säkra på att vi somnat.

Nov. 22.

Hela dagen dålig kultje, som än lugnade, än blåste upp; vi börja småningom alla bli mätta på resan och få ledsamt. På eftermiddagen passerade vi *Ombos,* som syntes på långt håll öfver en stor ö. Såg en karl sätta öfver floden på en flotta af 3 stockar, jemnt så stor att den rymde honom och hans kläder, dem han knutit ihop och laggt bakom sig; sjelf satt han alldeles naken och kafvade sig fram med en liten klumpig åra, samt sjöng hela vägen. Vid vårt afton-

thé kom jag i halft gräl med vår doktor, som öfvergick till små sarkasmer och ej så liten harm från hans sida; *Sattler* och jag hafva nemligen stor lust att vända om ifrån *Assuan*, men *Schlederhaus* yrkar på resans fortsättande. Togo land för natten under *Mansorijeh*, en liten by på den stora ön. Gick med *Mohammad* och två af besättningen upp till byn för att köpa mjölk. Satte mig om aftonen att resonnera med väktare öfver de stora *durra*-fälten, under hvilka vi lågo. De voro trefliga, bland andra en, som pratade mycket och slöt efter vanligheten med att tigga af mig först min pipa, sedan min tarbosh samt andra klädespersedlar, ville dessutom nödvändigt att jag skulle taga honom med mig på resan. Det hela var dock mest skämt. Undertiden begåfvo sig vårt båtfolk med *tarabukkan* och *zummaran* upp till byn för att bivista en *farah*, som hölls der i anledning af en omskärelse. Jag gick med, så gjorde äfven de gubbar som suto med mig, och under vägen samlade sig ännu flere till, så att vi slutligen utgjorde en stor hop. Alla eller de flesta voro beväpnade med *nebboter*. Då vi kommo upp till byn erforo vi att festen ej var der, utan i en annan gård på andra sidan om *durra*-fälten. Vi hade ej egentligen lust att gå dit, men öfvertalades dertill af byfolket. Jag kan ej neka att jag hyste några misstankar och någon fruktan för öfvervåld, emedan vi voro aflägsnade från vår bark i den stora skocken af byfolket. Vi gingo dock fram och satte oss i ring utanför huset der festen var. *Tarabukkan* och *zummaran* voro snart i gång och våra

händer bultade accompagnement till dessa instrumenters barska musik. Först uppträdde vår pajazzo *Ali*, kostymerad till flicka och dansande till allas stora förnöjelse och applaud; han förtjenade också bifall. Sedan uppträdde vår styrman och visade sig på styfva linan. Han spelade en ung, vig kämpe och svängde ej utan grace sin *nebbot* i luften med allehanda sirliga rörelser, liksom ett spjut; derefter gjorde han allehanda gymnastiska rörelser, dels ensam, dels med en af folket, som med sina knän knep om hans lif. Han hade verkligen vighet och styrka, mer än jag trodde härvarande folk om, emedan jag aldrig förr sett prof derpå. Hans dans och rörelser bestodo efter vanligheten mest i rörelser af veka lifvet och svängningar. Styrmannen fick förtjent beröm och starka bifallsyttringar, men tycktes vara van dervid och anse sig fullkomligen förtjena dem. Vi stego nu upp och tänkte bege oss ned till barken, men blefvo anmodade af byfolket att ännu stanna qvar för att höra deras sång och musik samt se på deras dans, i utbyte mot det nöje vi beredt dem. Detta kunde ej afböjas. Byfolket var ordnadt kring 3 stora runda tambour de basquer och begynte sin sång, hvilken hade det här vanliga uttrycket, något liknande den Ryska nationalsången, ehuru ej så full och rik. Snart framträdde i den stora ringen en qvinna, omslagen med en *tarhah* eller *melajeh*, hvars midt låg på hufvudet och båda ändar hängde ner, så att hela hennes figur var betäckt af den. Hennes dans bestod blott uti att med halfspringande gång sträcka öfver ringen från ena

sidan till den andra, utan att med kroppen eller fötterna göra andra rörelser än dem som fordrades för att föra henne fram. Då hon stannade vid ändan af ringen, lyftade hon alltid i samma takt och med samma rörelser sina af *tarhan* täckta armar. Denna rörelse var ganska behagfull och slog *tarhan* i vackra veck, men emedan den beständigt i samma form återkom förlorade den slutligen sitt behag. Så väl sången, accompagnerad oföränderligt i en och samma rhytm, som dansen, var högst enformig och lika monoton som folket, landet, floden och allt i Egypten, men just derigenom ej utan sin vissa sublimitet; men till att kunna uppskatta denna fordras längre tid och annat sinne än de flesta resande ha. Ehuru jag på en kort stund fick nog af musiken och dansen, hvilken var generande derföre att den släpande *melajan* rörde upp fint stoft och förde det i min strupe, så fann jag likväl ett visst behag i dem; och scenen var vacker, på ena sidan väldiga palmer, på den andra en grå fattig Arab-by, på de öfriga stora gröna *durra*-fält, allt belyst af den milda, ljufva fullmånen. Dertill en stor skara svartbruna Negerlika *Sa'ide* Araber, beväpnade hvar och en med sin *nebbot* samt brokigt kostymerade i allehanda skynken och trasor, hvilka i det villande månskenet fingo ett högst fantastiskt utseende. Sedan allt var slut, skildes vi åt såsom de förtrognaste vänner med de vanliga komplimenterna, åtföljda till vår bark af flere som gingo ned för att vakta sina *durra*-fält.

Nov. 23.

Vid middagen blåste vinden upp och förde oss vid *'asr* fram till *Assuan.* Denna stad ligger utomordentligt vackert, omgifven af stora partier granitberg, i floden liggande hällar och klippstycken, samt högre upp på land ökneberg med släta, vektformade sandryggar, bildade af från öknen ditblåst flygsand. Det var i allmänhet den vackraste utsigt vi hittills haft på hela vägen. Isynnerhet tog sig det höga berg väl ut, som låg framför oss i fonden och begränsade inloppet till sjelfva katarakten. Här lågo ruiner af hus, byggda af det vanliga obrända teglet, och ehuru de voro högst usla, togo de sig väl ut här. På några bergtoppar sågo vi *shekh-kubbor*, på östra stranden ett i Europeisk smak uppfördt hvitlimmadt hus, som kallades palats och tillhörde fordna *kashifen.* Ön *Elefantine* är ganska liten och presenterade sig härifrån ej särdeles vackert. Sedan vi laggt till, gjorde jag en spatsertur upp till staden och dess marknadsgata. Allt hade ett temmeligen uselt utseende, så mycket mer som alla bodar voro slutna. Gaf mig i samspråk med allehanda folk samt fann dem i allmänhet välvilliga och goda. Så mycket oroligare var det om bord hos oss, ty vi hade gräl och krångel med doktorn att gå tillbaka ifrån *Assuan.* Han är en tråkig man med sitt äkta Tyska småsinne; med sina ofrivilliga, till ful vana öfvergångna, förargliga knyckningar på axlarne och ögonen, jemte åtföljande hostning och krakling, påminner han mycket om Gustaf Crusell. *Sattler* åter, ehuru i allmänhet en älskvärd

man, har för myeket det Tyska hushålls- och sparsinnet för att man skulle kunna finna rätt trefnad i hans sällskap, isynnerhet vid den trånga sammanlefnaden på den lilla barken. Dertill hafva de den Tyska svagheten att vilja äta och lefva väl. Till följe af detta sparsamhetssystem förbjöds vår tjenare att taga socker i sitt kaffe och *Giovanni* anmodades att utdela åt honom hans portion! Om aftonen kom sjöfolket upp på den släta sandstranden och begynte leka. Först allehanda gymnastiska öfningar, t. ex. två män satte sig mot hvarandra, knepo hvarandras knän fast tillsammans och rullade turvis ner på ryggen, hvarvid den andra turvis steg uppåt, föreställande ett halft hjuls rullning; denna öfning kallades *shedd elkomat*. Äfven förekom en lek, som liknade vår varglek. Tre eller 4 hukade sig ner till marken fyrfota och öfver dem breddes ett skynke, föreställande får eller annan boskap; en femte kastade en handfull sand öfver eller framför dem, till teeken att leken var börjad. Emellertid hade alla klädt af sig så när som på byxorna, och begynte springa omkring samt försöka slå eller beröra de nedhukade fåren. Herden försökte dervid taga dem fast; lyckades det så måste den fasttagne bli herde. Under allt detta skreks högt och det giek ganska lifligt till; man såg att de voro med själ och hjerta inne i leken samt roade sig af hjertans grund. Jag satt länge och såg derpå, ehuru aftonen var kylig och nordvestvinden kall; äfven annat folk kom och såg på dem.

Nov. 24.

Så snart vi druckit kaffe gingo doktorn och jag upp till *vakil* här i staden, för att anmoda honom bestyra om vårt framskaffande öfver *shellal*. Vi funno honom utanför sitt hus, samtalande med några Araber; bredvid honom var en skrifvare, en *Kopt* som såg särdeles välmående ut. Vi visade för honom doktorns tillstånd af pashan att resa o. s. v. Han var, som det tycktes, en välvillig Turk, lät genast sin skrifvare sätta upp en liten lapp, satte sitt sigill derunder och skickade sin *khavas* dermed till föreståndaren för *shellal*, eller den såkallade *rais eshshellal*, med hvilken han sedan lofvade komma till oss om bord. Det dröjde dock länge innan han kom, ty det lärer vara temmeligen långt till byn der han bor. Jag begagnade tiden dessemellan att vandra omkring i staden, som är jemförelsevis stor, men för öfrigt fullkomligen lik andra. Byggnadsmaterialet var det vanliga obrända, eller rättare soltorkade teglet. Öknen och dess berg voro ganska nära staden, den odlingsbara jorden utgjorde blott en liten sträcka och upptogs mest af palmträd. Närmare middagen träffade jag effendins Koptiska skrifvare, som jemte en annan bjöd sig sjelf till oss om bord. Jag gick således ner med dem, rökte och drack kaffe i deras sällskap en kort stund. När jag sedan gick upp på land, mötte mig effendins *khavas* med *rais eshshellal* och några andra bland hans svarta *Berberi*-handtlangare. Jag gick med dem upp till effendin, som träffades på en backe, der han höll på att bygga sig ett litet hus.

Vi gingo alla ånyo ned för att afhandla saken om bord. Sedan vi först druckit kaffe, rökt och talat om våra hemorter, (jag föregifvande mig härstamma från *Tiflis*, nära intill hvilken stad effendins hemort *Gurg* är belägen) framkallades *rais eshshellal* och förhandlingen började, nu lika tråkig som alla dylika med Araber. Efter prat och krångel beslöts att de skulle föra oss öfver för 130 piaster. Ett annat krångel förekom med vår egen *rais* om lots upp till *Vadi Halfa*, den han påstod borde tagas på vår bekostnad; dervid var isynnerhet vår styrman storordig. Det gjorda kontraktet togs fram och lästes, men som der ingenting stod om lots, kunde han ej påtvingas oss, vi lofvade blott förskjuta penningar åt lotsen om han behöfdes. Sedan slutligen allt var afgjordt, folket gått bort och vi ätit middag, begaf doktorn och jag oss till ön *Elefantine* samt gjorde en spatsertur omkring den. På södra ändan uppstiger den till en temmeligen stor höjd, som är alldeles full med grus, gamla förfallna byggnader och ruiner, utvisande kanske att här varit fästningsverk. Vi omringades hela vägen af en förfärlig mängd svarta barn, som nakna eller ombundna blott med en liten gördel sprungo omkring oss och ropade *bakhshish ja khevage.* De voro särdeles närgångna och bjödo ut åt oss allehanda lapprissaker, dels stenar, dels gamla rostiga effekter af intet värde. Slutligen måste jag med ett långt *durra*-rör drifva dem bort och hålla dem på afstånd. Från toppen af denna höjd var en vacker utsigt öfver *shellal* och dess underbara klipphällar, omsusade

af den forssande floden. Derifrån gingo vi längs stranden till norra udden af ön, der ingenting annat var att se än palmer och några *durra*-fält. För öfrigt funnos många små byar på ön, i dem alla stora hopar barn, som ropade sitt *bakhshish* och följde med oss långa stycken. När vi kommo tillbaka till vårt landningsställe, väntade oss äfven der en liten hop barn, som bjöd ut stenar, dem de kallade antiker, och annat lappri. Bland dem var en särdeles vacker flicka om 15 eller 16 år, som jag knappt kunde få mina ögon ifrån. Vi kommo lyckligen öfver i den usla höga båten, som var hopfogad af stockar, utan bräder, full med vatten och smuts; den var så kupig och djup, att den vaggade och var nära att stjelpa om man steg upp på toften. Sedermera lade vi ut med barken och seglade med god, ehuru svag vind uppför *shellal*. Här såg allt särdeles bekant ut för mig; det var liksom en forss i Kumo elf, fastän ej så starkt strömmande. Landet och stenhoparne i sjelfva strömmen påminte mig om Kumlinge Krokarne, blott att här fanns palmer och öknens gula sand, som äro fremmande för mitt hemland. Vi kommo dock ej långt förän vi lade i land under en liten by vid en sandbugt. Der steg jag upp på ett öfverliggande högt berg och skådade ut öfver den genom bergen och klipporna frambrytande floden, ännu svagt belyst af den småningom bakom Libyska bergen sig gömmande solen. Bergen voro här ändteligen alla granit, liknande våra berg, dock öfverhufvud grofkornigare och derföre mera förvittrande; de utgjorde öfverhufvud

ingen fortlöpande kedja, utan liksom sönderfallna i hällar, hvilka staplade på hvarandra understundom bildade högst underliga former, pelare m. m. Vi (ty shekhen hade i afton gått med mig) suto här och betraktade den verkeligen underbara naturen, stego derpå nedför de hvassa klipporna och på den i veka ryggformer emellan dem inblåsta flygsanden från öknen, i hvilken vi med särdeles nöje knådade med våra nakna fötter. Sedan vi druckit vårt aftonthé, gick jag ensam till den ofvanföre belägna byn och språkade med en gammal gubbe, som satt på en låg *mastaba* utanför sin lilla koja, omgifven (på tillbörligt afstånd) af sina qvinnor och sina barn. Han var, liksom i allmänhet folket här, välvilligare och bättre än dem i nedra Egypten; också var han egentligen ej Arab utan *Berberi*. Liksom de flesta af hans landsmän talade han Arabiskan blott högst medelmåttigt. Deras eget språk är högst egendomligt, såsom jag tror, utan någon likhet i grunden med Arabiskan; då det talas låter det nästan fullkomligen som Turkiska, med en ringa modulation afvikande från Turkiskan, samt torde äfven innehålla åtskilliga ord från detta sednare språk. Från första början, då jag i Egypten hörde *Barabras* språk, har jag haft stor lust att lära mig känna det, men min tid och mina medel afhålla mig derifrån, liksom ifrån mycket annat. Så har det varit hela mitt lif igenom, derföre har det också blifvit: *parturiunt montes et nascitur ridiculus mus*. Äfven i *Barabras* fysionomi synes en helt annan karakter, än hos Araberna; de hafva i allmänhet ett ridder-

ligt, markeradt ansigte, dock med något Abyssiniskt drag, märkbart isynnerhet hos qvinnorna. Deras karakter torde ock vara mycket aktningsvärdare än härboende Arabers.

Nov. 25.

Om morgonen skreko *Sattler* och doktorn öfver att vi ej kommo ut; det dröjde också nog länge innan allt var färdigt till afresa och *rais eshshellal* kommit ner, ehuru han lofvat vara tillstädes med sitt folk redan före soluppgången. Slutligen infann han sig dock och sedan doktorn, på sin brutna Arabiska, litet ovettats och grälat, lade vi ut. Strömmen var i början ej särdeles stark, men snart kommo vi till ställen, der den svaga vinden ej mäktade föra oss emot den starka strömmen, utan folket måste kasta sig i floden, kafva sig fram till hällar med tåg och hala oss uppåt. Härvid och ännu mer längre fram på dagen, hade jag tillfälle att beundra deras oförvägenhet och raskhet att störta sig i den starka strömmen, äfvensom deras konst och förmåga att simma. De simmade alla såsom Ryssarne, lyftande händerna upp öfver vattenytan, men skredo temmeligen väl framåt. Slutligen kommo vi till en liten sandstrand mellan klippor och berg, samt stannade der litet. Jag ställde mina saker i ordning för att de ej skulle sqvalpa omkull i forssen, tog min bössa, giek litet omkring på stranden, och såg på det egentliga fallet, der pashan låtit spränga bort några hällar. Forssen var ej betydlig, på långt när ej jemförlig med de vanligaste som jag sett i Kumo elf, i höjd på långt när ej lika

med Gammelstads forssen hos oss. Egentligt fall var der icke, utan en kanske omkring 40 steg lång sträcka, der vattnet pressade sig tillsammans och bildade väldiga forssvågor. Det dröjde länge innan folket hann komma tillsammans här; flere kommo till mig och frågade huru mycket vi hade lofvat åt *raisen* för *shellal*, samt sade, då jag ville veta anledningen till deras fråga, att han eljest skulle hålla största delen för sig sjelf. Tjufveri och bedräglighet öfvas och fruktas här öfverallt. Kort före middagen var slutligen allt färdigt och folket församladt. Man föredrog att gå en omväg kring öar, der strömmen skulle vara mindre häftig än i *Bab el basha*, såsom man kallade den öppning framför hvilken vi lågo. Vi seglade först längs stranden af ett litet sund mellan öarne. Jag föredrog att spatsera i den mjuka, veka sanden, hvilken floden hade uppsköljt och blänkte med tusental små glittrande perlor. Komna till sjelfva den så kallade stora *Bab*, började de arbetet med vanlig långsamhet; först halades med tåg öfver några mindre forssiga ställen, då hållpunkter för tågen gåfvos af klipporna i sjelfva strömmen eller på sidan af den. Slutligen kommo vi in i det första svåra fallet. Här fanns en lång hvirfvel, i hvars midt forssen lopp neråt, men på sidan uppåt. Vi arbetade oss in i den uppåtgående strömmen och komna i den fördes vi med svindlande häftighet uppåt, så att det syntes som skulle vi ovilkorligen föras mot de bredvid liggande stora klipporna och slås sönder. Anblicken var verkligen hasklig, men vi hjelptes af den motsatta strömmen.

Det dröjde dock länge innan vi hunno öfver detta farliga ställe och fingo fatt en hviloklippa på sidan. Sedan folket här hvilat en stund, halades vi åter öfver ett lugnare pass till öppningen af det svåraste stället, der vattnet svallade starkt. Det dröjde något innan man fick allt i ordning till arbetet, som slutligen började kl. omkring 3. Här var rätt busligt och vår välfärd berodde på ett enda tågs styrka; om det brustit, så hade det varit förbi med barken och troligen äfven med oss. Vi kommo dock lyckligen öfver, ehuru med mycket arbete, och *shellal* var nu egentligen passerad. Vid allt detta förundrade jag mig högeligen öfver, att bland alla de mäktiga nationer, som efter hvarandra varit herrar öfver Egypten och Nubien, ingen inrättat en farbar eller med mindre fara förenad passage genom denna forss; eller att man ej åtminstone gjort några inrättningar (t. ex. jernringar eller dylikt) för lättandet af båtars upphalning; eller slutligen och mest att här boende folk, som egentligen icke hafva annat göromål än båtars upphalande och kanske hvarje dag äro sysselsatta dermed, ej lärt sig vissa bestämda handgrepp och hvarje gång återkommande manövrer, som sålunda skulle gå lätt. Men nu kunde man ej se annat än att vår bark var den första, som de halat upp i sin tid, så ovant och klumpigt gick det till, med undantag af att några få visade stor rådighet i simning och annat. Dessutom fanns bland dem egentligen ingen hufvudman, som anförde arbetet, utan alla skreko om hvarandra. Dock tycktes det liksom vissa afdelningar skulle haft hvar sin

shekh och ledare, bland dem en gammal, gråskäggig, svart *Berberi* om bord på barken. Men han hade ej tillbörligt lugn, utan skrek och hoppade som en tätting, så att man ofta skrattade åt honom. En annan liten gubbe var liksom chef för en afdelning af det på land halande folket. Liksom de flesta andra hade han blott ett skynke bundet om midjan, sina få öfriga klädesstycken hade han bundit på hufvudet såsom turban. Denne var en bland de mest theatraliska figurer jag sett i lifvet eller på scenen; han hade en liten käpp af de här brukliga ebenholtz långklubborna i handen och spatserade af och an på en hög klippa, der hans halande folk var uppstäldt i rad. De ropade dervid det vanliga *ja Sejid ja Sejid*, hvaremellan han med den mest theatraliska ton recitativt sjöng *hia merkeb* eller *hia gaieh*, eller om hans fantasi ej ingaf honom något annat upprepade han *ja Sejid ja Sejid*. Tänker man sig härtill folkets verkligen poetiska kostym, eller i brist på kostym deras svarta, men icke Neger-glänsande, kroppar, så har man en scen fullkomligen värdig theatern och bättre än den kan återgifvas. Äfven den vackra scenen: flodens forss med de kringliggande, till större delen i stora block nedramlade granitbergen, gjorde sitt till. Den lilla shekhen med sitt glesa *Berberi*-skägg, var dock ej den enda theatraliska figuren, ty nästan hos dem alla lyste något naturligen theatraliskt mer eller mindre fram i deras rörelser och tal. Folket var i allmänhet trögt, behöfde trugas och manas till sitt arbete, tycktes ej heller ha särdeles styrka, ty de flesta

män hade smala, klena ben och armar. När vi slutligen hunnit igenom den sista, farligaste passagen, kom vår gamle gråskäggige shekh fram med sitt: *alhamdo lillah bisselameh.*

Nu kommo vi in i ett lugnt sund, hvars stränder stodo i den härligaste vår-grönska, jemte palmer, *lotus* och sykomorer. Något så gästvänligt inbjudande har jag ej sett annorstädes än i Ålands skärgård hos oss, det blef mig alldeles hemlikt till sinnes. Sykomorernas hvita bark påminte starkt om våra björkar, men palmen sade mig att jag var fjerran borta från mitt egna land. Dock var jag glad att jag kommit så långt, och fann att hvad jag mest älskat i naturen hemma äfven fanns här, samt af mina reskamrater också uppskattades såsom skönt. Det var en oändligt ljuf afton, sådan man möjligen kan ha den under Egyptens härliga himmel, mild som den ljummaste juli-afton hos oss. Oföränderligt skall denna afton bli i mitt minne, såsom en bland de ljufvaste jag haft sedan jag lemnat mitt hem; om jag blott haft ett Finskt hjerta att dela fröjden med mig! Folket, som var från åtskilliga öar i denna lilla skärgård, lemnade oss nu till större delen; emedan de inga båtar hade, band hvar och en sin lätta klädnad på hufvudet och simmade öfver strömmen till sitt hem. Slutligen kommo vi fram till en liten by eller så kallad *morada*, der vi lade oss för natten. Vi hade ock fullkomligen behof deraf; jag åtminstone hade blifvit nästan yr af forssens brus och den sinnesspänning, i hvilken jag varit under hela färden. Dertill kom att vi på hela

dagen ingenting hade ätit; ty vi hade nödsakats packa alla våra matkistor in i ruffen, och emedan de voro inlästa kunde vi i trängseln ej komma till dem. Så väl maten som hvilan smakade derföre särdeles väl, sedan vi först sluppit den alltid tråkiga liqviden med folket och deras tiggeri om drickspenningar. Sedan satte jag mig i ett litet café, dit snart också vårt skeppsfolk kom. Med dem satt jag länge, men gjorde sedan för mig sjelf en liten promenad längs stranden under palmerna, mellan hvilka den bländande fullmånen sken. Forssens sorl hördes starkt och aftonen var så poetisk, som en afton kan vara eller drömmas af en älskare. Medan jag satt på stranden, särdeles intagen af allt det magiska i scenen, ankommo dit 4 unga män från *Assuan*, hvilka ämnade sig till *Halfa* för att samla *ricinus khanoa*, som vexer här i ymnighet och säljes i Kairo. Det var mycket sent när jag kom om bord, der alla, äfven min shekh, redan sofvo.

Nov. 26.

Emedan om morgonen var lugnt gingo vi alla ut genast efter kaffet och begåfvo oss till den lilla ön *Philae*. Jag gick först med shekhen och betraktade de stora ofantliga stenblock af granit, som ligga på fasta landet gentemot ön. Flera bland dem äro fullskrifna med hieroglyfer och utstyrda med figurer, hvilka äfven här hafva förlorat sina ansigten genom barbariska händer. Medan vi förvånade oss öfver de förfärliga massorna, kommo de båda Tyskarne till och jag förenade mig med dem, men shekhen lemnade sig

efter, troligen för att ej blottställa sig genom spatserande med Franger. Vi gingo längs den bugtiga stranden gentemot ön och funno slutligen en båt för att fara öfver sundet. Denna båt var högst vanskaplig, hög, rankig, sammansatt af stock-ändar. Man ser af allt att folket här ej är sjöfolk. Våra Finska bönders små ökstockar uppe i landet äro vida vackrare och beqvämare, än de vanliga färjfartygen här. Vi satte oss i alla tre, roddes af 2 små gossar, och styrdes af en ännu mindre. Till styrman tager man i allmänhet den minsta, skralaste gossen; på den båt, med hvilken vi satte öfver till *Elefantine*, hade vi till styrman ett litet naket barn, som man sade vara 3 år gammalt och satt under toften tills det framropades. Vi kommo dock väl öfver till *Philae*, som är en särdeles liten, men vacker holme, ungefär hälften af Rådmansholmen vid Helsingfors. Här vexte i ymnighet *tamarind* emellan palmerna på de gröna stränderna, och spridde den ljufvaste väldoft jag någonsin inandats. Längre upp på ön kommo vi fram till det gamla templet, som skall vara det bäst bibehållna monument från den gamla tiden. Vi stannade först i det lilla templet åt stranden till, som står alldeles ensamt och utgör liksom en förstuga till den stora helgedomen. Liksom det stora var detta af sandsten, hvilken man troligen släpat hit från långt håll, emedan alla bergen deromkring äro af granit. Det tycktes såsom om templet icke hunnit bli färdigt, ty blott ena väggen, och den äfven blott till hälften, var prydd med figurer och hieroglyfer. Pelarenas kapitäler, i

former af palm, dompalm och lotus, voro till en del utomordentligt väl bibehållna, utarbetade i det finaste, subtilaste arbete. Några voro sönderhuggna af ilskna händer. Vi suto länge här, dels inne i det lilla lätta templet, dels utanföre på det stenpålverk, som var uppfördt på stranden och nu stod högt öfver vattnet. Derefter inträdde vi i det egentliga stora templet. Det erkännes allmänt vara det bäst bibehållna bland alla från fordom, och så tyckte äfven vi. I en afdelning af detsamma syntes ännu pelare-kapitälernas färger, grönt, blått m. m. Palmbladen voro grönt och sirligt målade, så äfven lotus; jag tyckte att det måtte hafva tagit sig väl ut, ehuru jag eljest ej vill försvara färger i sculptur och arkitektur. Men satsen torde egentligen gälla blott Grekiska konstverk, i hvilka materialet var den vackra hvita marmorn, hvilkens skönhet blott kunde vanställas af färger; annat är förhållandet med Egyptens sandsten. Äfven fresco-målningarne i taket syntes ännu till en del, äfvenså de på väggarne, samt de målade hieroglyferna. När allt detta stod nytt i sina blänkande färger, måste det hafva gifvit en högst underlig anblick, sett brokigt ut med en viss anstrykning af rolighet och humor, som väl icke motsvarat våra begrepp om storartad skönhet. De stora salarne i medelpunkten af den vidsträckta tempelbyggnaden voro välbehållna, och dit upp ledde en trappa, så väl bibehållen och gångbar som om den blifvit färdig i går, blott man hade undanröjt det fina stoftet som betäckte trappstegen. Från plafonden af denna *pylon*

såg man öfver hela templet och kunde härifrån få det bästa begrepp om konstruktionen af en sådan byggnad. Rundtomkring på fasta landet såg man öfverallt ofantliga, imposanta stenblock och väldiga hällar, af naturens hand ryckta från moderberget och staplade på hvarandra. Bland dem här och der ruiner från gamla och från Arabernas tider, t. ex. en halfförfallen moské, som man sade profetens *muezzin Delal* hafva byggt. Tempelbyggnaden, på hvars högsta topp jag nu stod, var uppförd längs stranden af den lilla ön, och emedan denne sakta bugtade sig, hade äfven sjelfva byggnaden formen af ett långsamt sig krökande cirkelsegment. Detta gjorde taket snedt och gaf ett litet stötande intryck, när man såg det inifrån med dess målningar. Sjelfva hufvudrummet skall i de första kristna århundradena blifvit användt till kristen kyrka; på några af pelarena syntes äfven klumpigt inskurna kors på utskrapade Egyptiska figurer och hieroglyfer. Troligen har man denna omständighet att tacka för templets goda konservering. De inre, heligaste rummen voro alldeles mörka och intet tecken till fönster synligt, så att de i gamla tider troligen varit upplysta med lampor och ljus. Sidobyggnaderna, som äro särdeles vidlyftiga, bestå af öppna pelargångar; men dessa voro till en del ej färdigblefna, till en del öfver- och kringbyggda med nyare, dock redan alldeles förstörda lerhus, liknande de vanliga Arabkojorna. Dessa nya och fula, lergråa ruiner voro synbarligen qvarlefvor efter en liten stad. Dock tror jag knappt att Araber bott här, ty de hade intet in-

tresse vid att här bosätta sig, emedan ön är så liten att den som knappast gifvit tillräcklig näring åt några hushåll, och i motsatt fall skulle samma intresse ännu hålla åtminstone någon åbo qvar. Men nu finnes här ingen. Troligare synes mig att kristna munkar eller prester lemnat dessa ruiner efter sig, från den tid då det gamla hedna templet inreddes till kristen kyrka. Af otidig religions-ifver föraktade dessa den del af det hedniska templet, som ej behöfdes, medan deremot Greker och Romare buro största aktning för detsamma. Dessa fula ruiner hindrade mig att rätt se de under dem begrafna ståtliga pelargångarne; under en bättre regering skulle de utan tvifvel blifvit bortskaffade, kanske oekså hela templet återställdt i sin ursprungliga form. Det förefaller mig underligt att se de ståtliga byggnadernas tunga massor, jemte till dem passande storartade pelare, och dervid tänka på de brokiga, småaktiga målningarne, hvilka måste hafva gifvit templets inre ett finurligt utseende. Af det lilla jag ännu kan dömma derom, vill det synas som skulle de gamla Egyptierna hafva varit just sådana: ägt en viss storsinthet i all sin finurliga litenhet; och denna karakter skiner ännu litet fram hos de moderna Arabiska Egyptierna. Jag fick ännu ej rätt begrepp om byggnadens helhet, men det måste sparas tills jag kommer tillbaka.

Någon timme före middagen kom vår bark hit i land, vi gingo här om bord och lade ut. Vi seglade hela dagen för särdeles god och frisk vind, som dock var litet ostadig och kom än med svaga, än med

starkare pustar. Vid *maghrib* hunno vi fram till *Tefa*, der stora fornlemningar ännu synas. Vi gingo upp till den nära stranden belägna byn, som till stor del är uppbyggd på de gamla ruinerna; men fingo ej reda på något särdeles, så klart och bländande än månens sken var. Jag satte mig vid ett litet sällskap *Barabra*, som satt utanför ett hus med sina qvinnor, samt gaf mig i samtal med dem. De berättade att ruinerna efter de gamla *Kuffar* voro särdeles vidsträckta här, att desse otrogna invånare blifvit fördrifna af en från floden på sin häst uppstigen shekh, kallad *Shekh Elbahr*, som låg här begrafven i en *kobba* och var byns helgon; vidare att den sandsten, af hvilken dessa tempelbyggnader blifvit uppförda, ej finnes på långt håll härifrån, utan blifvit stöpt i trädform. Man hade nemligen en form af träd, öste i den sand, gjöt deröfver ett slags vatten, hvars namn min sagesman glömt, och detta hade den verkan att sanden genast formades till sten. Han anförde såsom bevis för sin uppgift, att om man högg sönder en sådan sten, var allt inuti den ren kornig sand. Min berättare var en högst treflig pratmakare, churu hans Arabiska var mycket bruten. Då han sade sig .vara jägare, gaf jag honom krut och beställde af honom en krokodil jemte andra djur tills vi skulle komma tillbaka.

Nov. 27.

Längre fram på dagen blåste upp vind och vi fingo god fart. Stränderna bestodo ännu länge af granit, men på eftermiddagen vidtogo sandbergen. För öfrigt hade floden här en annan karakter än i

nedra Egypten, var till större delen smalare, de odlingsbara sträckorna mellan floden och bergen ganska små; ofta sköto bergen ut i sjelfva vattnet. Här lågo öar i floden, dels blotta stenar och klippor, dels fruktbart land. I allmänhet hade floden och dess stränder ett högst gästvänligt, vackert utseende, påminnande än med sin inskärgårds karakter om Turholmen och Degerön, än med sina höga nakna berg om en hafsskärgård. På stränderna stodo de vanliga träden: palmer, dompalmer, lotus och sykomorer. Vattnet liknade mera vikar och sund än en egentlig flod. Vi gingo hela dagen för god, frisk vind och hunno vid *esha* till en by nedanom *Dekkeh*, jag tror *Girshe*. Der stannade vi för natten, gingo upp i land och spatserade under stora planteringar af palmer, hvilka stodo i öknens gula sand, nästan utan teeken till mylla. Under dem låg byn, sträckande sig särdeles långt längs stranden. Husen stodo öppna utan dörr, och ingen menniska syntes till; jag gick längre fram i det bländande månskenet, och fann stora hopar af qvinnor, sittande tillsammans i samspråk, men inga män. Jag gick tillbaka öfver ökentrakten till byns andra ända, fann der 6 à 8 karlar sittande tillsamman, helsade på dem och begynte språka. De berättade att byn hade föga odlingsbar jord, att hvarje *sakijeh* måste betala 300 piaster i skatt, samt klagade mycket öfver sin fattigdom och landets orättvisa regering. De sade att Arabiska Beduiner bo och vandra på östra stranden af floden samt stundom komma her att köpa säd. De vore godt, gästvänligt folk,

röfvade aldrig resande; om någon genom en kamels händelsevis inträffade död var nödsakad lemna sitt bagage på bergen, så behöfde han ej frukta att vid sin återkomst efter månadtal finna det borttaget. Så säkert vore det att färdas bland dessa Araber, så fruktad var pashans makt och välde, att de hellre sprungo bort och lemnade de mellan bergen qvarlemnade effekterna i fred, än att taga dessa och utsätta sig för pashans hämd och tuktan. Så vore förhållandet äfven här i Nubien; man kunde tryggt lemna hvad som helst, till och med en säck Thalrar, på stranden, resa bort, komma efter månader tillbaka, och finna sin säck orörd. Bland dem som här suto var en gammal gubbe med alldeles krithvitt skägg och högst ärevördig; då jag frågade honom om hans ålder, kunde han ej uppgifva den närmare än emellan 60 och 90 år. Det är i allmänhet mycket vanligt bland unga och gamla här, att de ej veta sin ålder. Folket var godt, välvilligt och språksamt. Då jag frågade om de hade dadlar här, hemtade man fram sådana på en trädtallrik och trakterade mig med dem jemte en liten kruka vatten. Man har ej här så många komplimenter och fromma utrop, som i Egypten, särdeles i Kairo, och som jag alltid ansett för lika många bevis på deras skrymteri. Det är sannt att folkets språk här är icke Arabiskan och deras eget förstår jag ej; men så mycket jag kunde förstå voro sådana icke i bruk. Redan deras större ärlighet och heder föranleder mig att dömma så. Dem jag såg i afton talade dock Arabiskan jemförelsevis väl. Jag satt länge hos dem och trif-

des oändligen väl. En följde mig ner för att visa mig vägen, men liksom för att visa sig ej vilja tigga, önskade han mig god natt ett godt stycke från barken.

Nov. 28.

God vind, som dock på eftermiddagen lugnade, så att *liban* måste halas. Derunder gjorde vi en spatsertur på land, som var steril öken, med undantag af yttersta flodstranden. För öfrigt på hela dagen ingenting att märka, annat än bergen af sandsten, hvilka här hade ett ännu förstördare utseende än i Egypten, ofta liksom öfverdragna med svart aska. Till natten satte vi i land under ett *durra*-fält, der ingen by var nära. Himmelen lyste före månens uppgång med sina granna blänkande stjernor, hade i allmänhet här under kräftans vändkrets ett olika utseende mot vår himmel. Våra nordiska stjernor hittade jag ej, ehuru jag i afton mycket sökte efter att få sigte på dem; men väl syntes Sjustjernan, Aldebaran och Orions bälte i det mest bländande, tindrande sken.

Nov. 29.

Dålig vind hela dagen; kommo efter *maghrib* fram till en liten by *Maliki*, två timmars väg nedanom *Korusko.* Medan vi här drucko vårt aftonthé kom till oss en Turk, som var anställd i pashans tjenst för de härigenom gående beständiga transporterna af boskap för pashans räkning. Han förundrade sig öfver att vår *shekh sherif* följde med Franger, och kunde ej hålla sig ifrån att förebrående fråga: också du

sherif? Han gaf sig dock tillfreds när det upplystes att shekhen följde med mig, *effendin*. Hufvudanledningen till hans besök, såsom vi förutsågo, var tiggeri, som ock snart visade sig, ty han begärde än snus, än medicin, än krut och hagel m. m.; han blef sittande vid vårt bord, ehuru vi allsicke inbjödo honom och slutligen blott för skam skull gåfvo honom en kopp thé. Jag gick upp på land att spatsera.

Nov. 30.

Lugnt hela förmiddagen, men på eftermiddagen kom en dugtig vindpust, som gjorde oss alla litet skrämda, ty den sqvalpade svårt om vår bark, isynnerhet vid vändandet af de klumpiga seglen och deras stora råstänger. Denna pust kom från nordvest, förde oss med god fart förbi *Korusko* och räckte ända till aftonen; men då floden här gör en krökning rätt i nordvest, hade vi ej allenast ingen nytta af vinden, utan den försvårade äfven betydligt *liban*-dragningen, som äfven eljest var svår på de trädbevuxna stränderna. Sykomorer, *sont*, lotus och palmer vexte invid vattenbrynet och deras yfviga grenar hängde långt ut öfver vattnet. Jag mådde hela dagen illa, ansatt af en febricula och till böld öfvergående svulst i venstra käken. Hade en högst orolig natt med föga sömn, ytterligare försvårad af shekhens förargliga vana att vaka och bränna ljus hela natten. Vi lade i land för natten vid en slät, af vattnet nyligen lemnad sandstrand, der 3 andra fartyg lågo, hvilka för pashans räkning förde halm och hvete upp till Nubien.

Dec. 1.

Lugnt så att *liban* måste dragas. Hunno fram till *Derr*, en by på östra stranden. Gingo upp och besågo en *Speos*, eller ett i berget inhugget tempel. Det var temmeligen stort, ännu ganska välbehållet, fullskrifvet med hieroglyfer och figurer; men för öfrigt ej särdeles vackert, hvarken till inre construction eller yttre läge. Byn var ovanligt stor och ganska vacker, d. v. s. här funnos öfverallt stora palmplanteringar och flere öppna platser, på hvilkas midt stodo stora, särdeles skuggrika sykomorer. Men nästan ingenting annat stod der att köpas än dadlar. De få dåliga kycklingar och den mjölk vi fingo, voro ovanligt dyra; men dadlarne voro billiga. Jag gick upp med *Hamad*, en af skeppsfolket, och hade dervid tillfälle att se huru man grälade och krånglade äfven för några dadlar. I samma gård höll man på att göra bröd af *tirmis*, en sorts ärter; man mol ärterna på en liten handqvarn, mjölet lades i en urgröpt sten och knådades i litet tillslaget vatten med en annan sten. Jag var illamående i rheumatisk feber med stark hufvudvärk, derjemte besvärad af en böld, som stiger upp i skäggroten på venstra käken.

Dec. 2.

Hunno fram till *Ibrim*, en stor, särdeles långsträckt by, berömd för sina dadlar, hvilka af den få namnet *'labrimi*. Vi försedde oss här med allehanda matvaror, som dock kostade mycken möda att få ihop. Landet bestod här af många öar i floden. De hade en särdeles yppig vegetation, tycktes äfven vara väl

odlade. Längs stränderna ser man i rader på långa sträckor *savaki*, ehuru man försäkrade mig att skatten på hvar och en af dem är 300 piaster. Folket klagade öfver fattigdom och nöd, men behöfde det sannerligen icke, ty den är blott alltför synlig. Men med allt detta välsigna de pashan och önska honom långt lif, menande att om han blott sjelf såge deras små ägor skulle han ingalunda lägga på dem så stor skatt. De äro i allmänhet enkla och rena, ej förvridna af religionsläror och språk. Jag mådde i dag bättre, sjukdomen tyckes hafva gjort sin kurs till slut. Shekhen hade haft en dröm, som han uttydde till sin förmån; han hade nemligen sett shekhen för *Maliki*-sekten vara afliden och föras till sin graf, men han sjelf blef inbjuden att läsa bönen öfver den afledne. I min anspråkslösa shekhs hufvud spöka drömmar om kommande ära och hedersplatser; på drömmar tror han fullt och fast.

Dec. 3.

Lugnt hela dagen. Vi hunno om aftonen fram till *Feneik*. Gingo upp och suto hos en bland byns invånare, af hvilken vårt sjöfolk ämnade handla dadlar. Han, liksom allt välmående folk här, hade en stor *mastaba* framför sitt hus och i dess midt en urholkning att göra eld uti. Vi lade ved och ris i den, gjorde oss en stor eld, suto deromkring och språkade. Våra sjögossar lyftade upp sina skjortor och sprungo nakna öfver elden, roande sig länge dermed. Handeln kom ej till stånd, ty styrmannen förde ordet och kom ej öfverens med säljaren om priset. Styr-

man är mig en olidlig man, nöjd med ingenting i verlden, utom med sig sjelf och hvad han gör. Om aftonen, då vi ämnade gå till sängs, fingo vi en häftig vindpust från nordost, samt kommo på väg efter litet gräl och krångel med skepparen. Den räckte dock knappt öfver en half timme och förde oss föga framåt till ett ställe, der vi blefvo liggande.

Dec. 4.

Om morgonen sågo vi framför oss det stora bergstemplet *Abu Zembel*, och redan på långt håll förekommo oss de ofantliga kolosserna storartade. Det drog dock temmeligen länge ut förän vi kommo fram, ty det måste gå med *liban*. Vi gingo först in i det mindre templet, det nordliga, som ligger invid sjelfva stranden, så att floden vid sitt flöde måste gå alldeles nära det. Öfverhufvud var det väl konserveradt, äfvensom de på ömse sidor om porten i berget inhuggna figurerna. Sedan vi hastigt öfversett det inre af templet samt dess till största delen särdeles vackert utarbetade figurer och hieroglyfer, gingo vi på den fina flygsanden, som i ofantlig massa ligger emellan båda bergen, upp till det berg i hvilket det andra templet är inhugget. Med förvåning och häpnad stannade jag framför de ofantliga kolossbilderna, som stå två på hvardera sidan om dörren. De på högra sidan äro dock till största delen begrafna under sanden, den ena ända upp till hufvudet. Den på venstra sidan närmast dörren är hel och hållen förstörd, den andra deremot ännu fullkomligen väl bibehållen. Dess höjd torde vara ungefär lika med Uschakoffs

trevånings stenhus i Helsingfors; med all dess ofantliga, kolossala storlek äro dock alla ansigtsdrag ädla och fullkomligen vackra, äfvenså dess öfriga kroppsformer, sedda på tillbörligt afstånd. Dörröppningen var till större delen tillspärrad af nedramlad flygsand, dock nog rymlig för oss att slippa in. Skepparen berättade i går, att folket plägade med flit vräka sanden ner, för att sedan bli lejda af resande till sandens undanrödjande mot god betalning. Sådant var fallet ej nu åtminstone. Inom templet i den gång, som leder till det innersta, stodo 4 kolossala mans-figurer, med utomordentligt ädla och vackra drag, dock med något tycke af Judeansigten. Ehuru ej så kolossala, som figurerna utanföre, äro dessa bilder dock ofantliga; för öfrigt ganska väl konserverade och utarbetade med den noggrannaste, vackraste sculptur. Härifrån inträder man i sjelfva den stora tempelsalen med dess pelargångar; innanför den är det lilla allraheligaste kabinettet, der på en *mastaba* suto 4 bilder i den vanliga Europeiska ställningen, ej i den orientaliska. De voro af ungefär vanlig kroppsstorlek, men jemförelsevis ej så väl bibehållna som de andra. På ömse sidor om såväl detta kabinett, som den stora salen, gingo mycket små sidorum; ett vid salen var långsträckt och stort, men tycktes ej hafva hunnit bli färdigt. För öfrigt voro väggarne öfverallt fullritade med hieroglyfer och figurer. Medan vi gingo der omkring, ville doktorn förklara hieroglyferna och bilderna med sina af kusinen inlärda glosor, och då ingen annan ville höra på honom, försmådde han ej att

utösa sin glosslärdom på sin tjenare, hvilken bar ljuset åt honom och alltid var färdig med sitt: *si signore.* Äfven för sjöfolket, som kom upp för att skåda, demonstrerade han ett och annat, men de tycktes just ej ha tålamod att höra honom. Deremot drefvo de gyckel med bilderna; så t. ex. när *Ismain* såg de stora figurerna, slog han sina händer ihop och helsade på en af dem med orden: *fi imam illa, eish halek, vahashtinna.* Konstmakaren *Ali* ställde sig framför en bild, och föregifvande att den ovettats på honom, kastade han med stor ifver en sko mot dess hufvud samt öfverhopade den med öknamn o. s. v. *Sattler* hade emellertid satt sig att teckna af templet och blef just färdig dermed, när vinden blåste upp. Vi lade ut och hunno till berget *Adde* på östra stranden. Det består af ensamt stående bergsgrupper i underliga former. På det berg vi först sågo funnos ruiner af en gammal lerstad; på andra sidan af det stodo på en lägre bergsslätt ett stort antal små Arabiska *kubbor*, icke hvitlimmade, och öfverst en hvitlimmad byggnad utan kupol af en *Vali.* Vår *Berberi* sjöman sade att alla de små kubborna härrörde af profetens *ashab*, som kommit hit under profetens tid (!), förstört den på berget liggande staden och blifvit här begrafne; äfven sade han om två nära hvarandra stående stora berg, att de fordom hängt tillsammans, men vid sagde tid blifvit splittrade. Dessa liksom söndersplittrade berg räckte ungefär $\frac{1}{4}$ timme, blefvo småningom glesare och glesare, öfvergingo slutligen till en slät öken, på hvilken intet slut syntes mot öster,

blott här och der ännu några bergplättar såsom fortsättning af *Adde.*

Vid *maghrib* satt jag och hörde på huru den rolige *Ismain* berättade för den barnslige *Abdonnebi* huru han förslösat sin månadspenning före månadens slut; det var en liten sagoberättelse om vår resa, huru han i hvarje stad ätit allehanda läckra saker, *fatir*, *tokmet elkadi*, *agur*, samt druckit kaffe m. m. Det hela liknade barnjoller, men utfördes med allehanda roliga miner och rörelser, som gjorde det ganska intressant; berättelsen räckte väl en timme, men jag tröttnade ej att höra på den, utan måste ofta brista ut i fullt skratt och hade hjertligen roligt. *Abdonnebi* å sin sida ställde sig oförståndlig och glömsk, samt gjorde med sin naturliga enkelhet och godlynthet sin sak icke sämre än hans berättare. Senare hörde jag ännu på en saga som *Abdallah* berättade, egentligen för *Girgavi.* Liksom berättaren låg äfven åhöraren färdig till sömns, och så liflig än den förre var, kunde han dock ej hålla den andre från att slumra. *Abdallah* blef deröfver mycket stött och grälade, men tröstade sig då han såg att jag och några andra hörde på honom med uppmärksamhet. Nu, såsom alltid förr, fann jag att Arabens egentliga och jemförelsevis största talang är sagan, och vanligen finner jag mera behag i en olärd, enkel Arabs berättelse, än i en inöfvad *muhaddits.* Såväl berättaren som hans auditorium lefva helt och hållet i sagan, med personerna som deri figurera. När man obemärkt kan sitta i en sådan sagokrets, ser man rätt Arabens

treflighet och älskvärdhet; men hos en af Koran-lärdom förvriden shekh ser man föga Arabiskt lynne. Vi hunno om aftonen fram till *Serra.*

Dec. 5.

Gingo hela dagen för en jemn kultje, som utan krångel eller äfventyr förde oss vid *maghrib* fram till *Vadi Halfa*, målet för vår resa. Här lågo före oss två Fransmän, den ena läkare, nu skickad upp till sin post hos pashan i *Kordofan*, den andre en målare, som följde med honom. Jag spatserade länge under de väldiga, särdeles talrika palmer, som stodo på den långa men smala sträckan land emellan floden och öknen, der äfven byns ringa odlingsbara jord finnes. Jag träffade *Giovanni*, som äfven spatserade omkring här; han begynte himla sig öfver doktorns och *Sattlers* smutsiga snålhet, huru de glosade på hvarje munsbit som han satte i munnen, samt tittade i grytorna om något blifvit öfver. Han var högeligen förbittrad, isynnerhet på *Sattler*, och törhända icke utan orsak; äfven för shekhen hade han beklagat sig, med anledning hvaraf shekhen och jag kommo i samtal om aftonen. Shekhen prisade *Giovanni* högeligen, hvilket denne också i sjelfva verket förtjenar, samt slöt med att hans hjerta älskade mannen, blott, ack hvilken skada! — att han ej är muslim, ville shekhen säga, men afbröt sig och tillade blott: den som är god han är god. *Sattler* hade på förmiddagen sysselsatt sig med att taga porträtter af sjöfolket; de voro i allmänhet väl lyckade, men porträtter hafva i allmänhet det felet, att man ser personerna i deras

helgdagsmin, som oftast är den faddaste, ej i den man är mest van att se dem hafva.

Dec. 6.

Så snart vi druckit vårt kaffe, togo vi en liten bredvid oss liggande båt, satte öfver till andra stranden, stego der upp och begynte vandra till katarakten vid berget *Abu Sir*. Hela denna trakt var en förfärlig öken, med temmeligen djup sand, som försvårade gången; här och der höjde sig bergtoppar, äfven till största delen förvittrade eller förvittrande till sand. De bestodo af lös sandsten, som nästan kan plockas sönder och liknar Nilens lera, styfnad och stelnad i massa. Dess olika lager och skifvor skimrade ofta i de grannaste färger, än var rosenrödt, än violett, än gråhvitt den förherrskande färgen. Jag tog upp lösa stenar och då jag gned dem mot berget, gingo de sönder i fint mjöl, gifvande vacker skrifsand. De små klippöarne, som bilda sjelfva forssen eller *shellal*, bestodo af röda sandstens-hällar (som jag tror), ehuru de utvändigt sågo alldeles svarta och glänsande ut, troligen af vattnet och luften samt kanske leran, som under långa sekler oupphörligt spelat omkring dem. På sina ställen hade floden afsatt sin rika lera längs stränderna samt emellan de svartglänsande klipporna; der vexte tamarisk, dompalmer och buskvexter, som gåfvo skären och stränderna ett nätt, trefligt utseende, dock ej jemförligt med *shellal* vid *Assuan*. Vi uppstego på berget *Abu Sir*, som lodrätt reser sig öfver den betydligaste forssen. Här hade otaliga resande inhuggit sina namn.

Berget var högt och dominerade en särdeles vidsträckt utsigt, närmast öfver forssen, som låg derunder samt var längre och vidsträcktare än den i *Assuan*, men icke så mäktig, ej heller så vacker. Dess klippor lyste svartglänsande i solen, men bestodo i allmänhet af små, obetydliga stenblock. För öfrigt hvart helst man såg syntes den tröstlösa, enformigt gula öknen, afbruten på sina ställen blott af halft förvittrade bergtoppar. I synkretsen längst mot söder syntes *Semne*-bergen, hvilka nu lyste liksom blåa öfver den oändliga öknen och togo sig särdeles väl ut. Mot norr syntes närmare oss *Vadi Halfa* med sina palmer och små odlingar, det enda gröna på hela den långa sträckan, med undantag af att flodens närmaste stränder voro betäckta med sträft, grönt gräs och små buskvexter. Berget sjelft, som jag stod på, var remnadt och brustet, samt gaf godt tillhåll för vilda dufvor, som flögo omkring här i otaliga skaror. Jag satt på branten af det brustna berget och såg ned i det under mig brusande, framforssande vattnet; det svindlade för mig ej så mycket af höjden, som af tanken att det stycke jag satt på äfven kunde behaga falla ned och föra mig med sig. En frisk nordvestvind afkylde middagssolen och åstadkom en behaglig luft, såsom på en mild sommardag hos oss, ehuru vi nu hafva den 6 december, hvilket jag knappt skulle kunnat tro om jag ej vetat det. Jag satt länge njutande af luften och den egna, på sitt sätt sköna utsigten, under det *Sattler* satt på sin målarestol och afteeknade den vackra nordliga utsigten öfver *Vadi*

Halfa och den delen af *shellal.* Emellertid hade vår båt seglat upp och väntade oss vid ingången till forssen. När *Sattler* kl. omkring half tre blifvit färdig, begynte vi vandra tillbaka. Vår vandring hit från landgångsstället, under det stall pashan uppbyggt för sina boskapstransporter, hade räckt i 2 timmar på en högst besvärlig väg genom djup sand och öfver berg; tillbaka behöfde vi ej gå mer än omkring en half timme för att hinna vår båt. Sedan vi sagt farväl åt *shellal*, dit jag troligen aldrig mera återkommer och dit jag ej heller längtar, satte vi oss i båten och kommo till barken omkring kl. 4. Sedan shekhen köpt sig dadlar, för att utdela bland vänner vid sin återkomst till Kairo, lade vi åter ut och begåfvo oss på återväg. Barken hade emellertid fått annat utseende; stormasten var nedtagen, köket flyttadt fram i fören, årorna satta i ordning och allt färdigt till rodd. Årorna voro förfärligt klumpiga, nästan oslöjdade stockar, med skaftet lika tjockt som bladet; jag beklagar hjertligen de stackare, som måste röra dessa hela dagen igenom. Men det förhåller sig härmed, som med allt annat i Egypten; hvad menniskan gör sig besvärligt eller ej förstår lätta, det underhjelper här den milda naturen. Man behöfver ej annat än låta åran sjunka i vattnet, så för strömmen båten nedåt med god fart. Under rodden sjunges nästan oupphörligt, dels blott skrik, dels ock egentlig sång; dervid följes bruket att en först sjunger en sats, och efter dess slut falla de öfriga in i chör, vanligen med några bestämda, oföränderliga ord, t. ex. *he ʿarafal jalla*, eller om sån-

gen är en längre sats eller mera melodisk, med en vers bildande en mening. Solot eller recitativet är vanligen extemporeradt. Shekhen försäkrar mig att detta manskap i allmänhet ej förstår sig på sång, att det ofta är förtjusande att höra sådant sjöfolk som kunna sjunga. Sannt är också att bland vårt folk finnes ingen som har dräglig röst; de äro dock sjelfva muntra vid sin sång, och torde genom den glömma sina tunga åror. Det går med stor lätthet nedför floden, ehuru dess ström för ögat ej synes vara särdeles stark. På den korta aftonstunden hunno vi ett godt stycke fram och togo i land under en liten by. Der hörde vi dugtiga dunsar af pukor, hvilka sade oss att här firades bröllop eller omskärning. Vi gingo upp till platsen, derifrån ljudet hördes, och funno en mängd qvinnor roande sig med dans i en palmlund, bildad af höga palmer och emellan dem uppvexande små palmbuskar. Man hade upptändt två ganska betydliga eldar af torkadt palmris, hvilket brinner och ger låga ungefär så som vårt enris. Blott några få Berberi-karlar voro tillstädes, men de stego äfven upp och började dansa med sina qvinnor. Dansen var högst enkel och ej särdeles vacker, bestående nästan blott i gång och små rörelser på hufvudet och kroppen. Dervid klappades händerna flitigt, hvilket här i allmänhet är ett nödvändigt accompagnement till all dans och sång. Tjockt damm steg upp från den stoftiga marken, upprördt af de dansande. Jag var redan förut trött af dagens långa vandring, lemnade derföre snart dansplatsen, gick ner och lade mig.

Dec. 7.

Förda af strömmen och 8 åror, gingo vi med fart nedför den alldeles lugna floden, och hunno på förmiddagen till ett litet bergstempel i berget *Addeh.* Det låg i berget invid floden och man steg dit upp på trapplika lager, bildade i berget. Templet var litet, bestående blott af två rum, ett större och ett litet kabinett; från gammal-Egyptisk *speos* hade det troligen under de första kristna tiderna blifvit förvandladt till kristen kyrka, ty öfverallt på väggarne syntes den helige Gregorius ridande öfver draken, mer eller mindre välbehållen. I taket stodo två helgonbilder emot hvarandra, den ena något större. Men på de ställen der den kristna stucken och målningen fallit bort, tittade Egyptiska figurer och hieroglyfer fram. Alltsammans var temmeligen väl bibehållet, särdeles nätt och vackert. Vi dröjde här blott en liten stund, lade åter ut, och hunno middagstiden fram till *Abo Zembel Ebsambol. Sattler* gick genast upp och begynte teckna af det stora templet. Jag gick först upp i det mindre templet och såg mig omkring. I den första stora salen stå i rad med dörren 3 pelare på hvar sida, stödande taket och med ett ansigte en face; emellan dem och väggen bildas en gång, öppnande sig med en liten dörr, som åter leder till ett smalt och långt mellanrum, innanför hvilket det nästan qvadratiska lilla kabinettet är. Innerst står en förstörd gudabild, som skall föreställa någon underlig fogel eller annan djurfigur. Från mellanrummet gå små rum eller hvalf in i klippväggarne.

Pelarena och väggarne äro fulla med till större delen särdeles vackra, väl arbetade figurer, inhuggna i berget och stucken, de flesta föreställande den store Sesostris, bringande offer åt gudar och gudinnor med örnnäsor. Men jag vill ej ens försöka gifva någon beskrifning af detta tempel, då sådana kunna fås på alla språk i ymnighet. Det vackraste tycktes mig vara de på ömse sidor om dörren stående stora kolosserna, uthuggna i det till *pylon* sluttande berget, som är fullt af stora hieroglyfer. Dock kunde jag ej förtjusas af detta eller andra Egyptiska monumenter, på samma sätt som af lemningar från den gamla klassiska tiden, eller af vår tids konstprodukter; ty de förra äga ej skönhet i den mening vi taga ordet. Sednare vandrade jag uppför sanden, som ligger emellan båda tempelbergen och blifvit hit inblåst från den höga Libyska öknen. Uppstigandet i den djupa sanden var oändligen påkostande, ehuru jag var barfotad, så att jag nödgades sätta mig att hvila i liten skugga bakom berget; slutligen kom jag dock upp på den högsta topp jag såg här. Berget såg alldeles svart, förbrändt, förvittradt ut, liksom det vid *Abu Sir* och andra katarakten, bestod också af samma lösa sandsten, så att man mot en annan sten kunde söndermala det till sandmjöl. Förfärligt ödslig var utsigten öfver den stora oöfverskådliga Libyska öknen, med sina här och der uppstigande bergstoppar; dessa sistnämnda villade ögat så att man kunde tro dem vara skogar och planteringar, eller kanske var det en af öknens vanliga *serab*. På andra sidan om flo-

den var en lika tröstlös öken; emedan dagen också var alldeles lugn, så rådde öfverallt en verkligen förfärande absolut tystnad. Intet spår af lif, blott här och der i sanden några granna, krusiga figurer efter torndyflars och ödlors fötter, längre fram några spår troligen af hyenor och räfvar. Det var den mest kompletta, men ock mest afskräckande bild eller utsigt jag ännu haft af öknen. Blott floden syntes på en lång sträcka af dess lopp, ty jag tyckte mig kunna se bort ända till *Vadi Halfa* med dess palmer; äfven sjelfva flodstränderna voro gröna, planterade med palmer eller eljest odlade. Så svårt uppstigandet hade varit, så behagligt var nedstigandet i den djupa, mjuka sanden, det gick nästan af sig sjelft. Om aftonen gingo vi upp, tände eld på det sträfva strågräset, som vexer utanför det mindre templet, samt fingo dymedelst en stor låga, som vackert upplyste de 6 väldiga kolosserna och bergväggen, i hvilken de äro huggna, jemte de med hieroglyfer fullritade pelare-skifvorna. Derefter uppstod dispyt emellan *Giovanni* och *Mohammad* å ena, samt åtskilliga bland sjöfolket å andra sidan, angående frågan om någon bland dem skulle våga sig ensam in i det stora templet under nattens mörker; en bland dem erbjöd sig att gå för 20 piaster, men deraf blef dock intet. I sjelfva verket hafva dessa tempel i sig någonting hemlighetsfullt och fruktan väckande, liksom våra kyrkor, medan deremot ingen drar i betänkande att trygg och orädd sofva sin natt i de Arabiska moskéerna. Sjöfolket berättade att dessa stora kolosser,

hvilka nu förekomma som statyer, fordom varit verkliga menniskor, men för sin ogudaktighet af Herren blifvit förvandlade till stenbilder; sin kolossala form hade de äfven såsom lefvande, ty man vet att den första tidens menniskor varit jättar. Shekhen kunde ej förmås att gå vidare än längs stranden, derifrån betraktande kolosserna; icke ens till det lilla templet ville han gå, utan föredrog att skrifva på sin slentriankommentar till en i 40 verser författad Arabisk grammatik. Aftonen var särdeles ljum och ljuflig, af den milda sydvind som nu blåste upp.

Dec. 8.

Så snart vi druckit vårt kaffe skyndade sig *Sattler* upp till det stora templet, för att fullborda sin teckning. Doktorn väntade tills jag med shekhen slutat min lektion af *Alfijeh;* sedan gingo vi upp, togo litet ved med oss, samlade dessutom torra grässtrån, och gjorde upp eld i den andra salen, för att rätt kunna betrakta dess figurer och målningar. Vi funno dock snart såväl att elden ej gjorde oss särdeles gagn, som att här ej var särdeles mycket att se, emedan väggarne, isynnerhet den högra, jemte målningarne voro mycket förstörda. Vi åtnöjde oss således med att betrakta målningarne i den första stora salen, hvilka äfven äro betydligast och anmärkningsvärdast, samt väl kunna ses utan annan belysning än solens och dagsljusets genom den lilla dörröppningen. Jag igenkände här de ofta beskrifna taflorna, som föreställa *Sesostris* sittande till råds, beslutande krig och begifvande sig ut i fält; stridsplatsen är upp-

fyld med Egyptiernas och fiendernas krigsvapen, han hugger hufvudet af åtskilliga Asiater och Negrer, hållande i handen en hårtofs som sammanbinder alla deras hufvuden, han trampar hufvudet och foten på en besegrad samt stöter en annan med spjut genom bröstet, han beger sig ut på sin stridsvagn, följd af sina tre söner. Allt detta var på sitt sätt vackert, ehuru monumentet var temmeligen förstördt. Hela helgedomen består först af den stora salen, i hvilken man först inträder och mötes af de 4 på hvardera sidan stående kolosserna, som, fastän något lem-stympade, verkligen äro ädla och vackra figurer; vidare ett mindre rum, som närmar sig qvadratfiguren och det vanliga rectangel-lika rummet framför helgedomen; slutligen det innersta, åter qvadratlika, lilla helgedoms-kabinettet, som längs väggen midtemot dörrarne har en bänk eller *mastaba*, der 4 ungefär menniskostora gudabilder sitta med fötterna på golfvet, och ha framför sig midtpå golfvet ett litet altare af sten. Figurerna och altaret äro dock något stympade och förstörda. Från de två mellersta rummen gå andra små, låga rum in i berget. Midtöfver dörren står solguden *Phu*, med solen på sitt hufvud och djur-ansigte; ofvantill på den i berget huggna kornischen hafva fordom stått bilder af sittande apor i mängd, men numera synes endast nedra delen. Af de fyra ofantliga kolosserna är blott en hel och hållen synlig, uppröjd ur sanden, nemligen den längst till venster stående. Den till venster närmast dörren är nedramlad; den till höger närmast dörren är temmeligen väl bibehållen och synlig,

men den längst bort till höger stående är begrafven i sanden ända till halsen, så att blott hufvudet synes. På denne mätte jag näsan: den var lika lång som min arm ifrån innersta armgropen till spetsen af storfingret. På en annan mätte jag storfingret, som var fulla 6 qvarter, nageln inberäknad. Deras ansigten äro särdeles vackra, verkligen nobla, så äfven kroppsformerna. Jemförda med det höga berg, från hvilket de äro uthuggna och i hvilket de stå, förekomma de ej så stora och oformliga, men jemförda med dörren omkring hvilken de stå, och med templet hvars väktare de måste tänkas vara, kan jag ingen proportion finna dememellan. Vid och emellan deras fötter stå mindre, ganska vackra qvinnofigurer. Öfverallt på deras lemmar var fullskrifvet med Européers namn, bland andra en Italienares, som skrifvit sig hafva kommit dit från Lappland. Jag låg utsträckt i den mjuka, varma sanden, betraktande kolosserna och hieroglyferna, medan *Sattler* afteeknade templet; han blef middagstiden färdig med det stora, och vid *maghrib* med det lilla templet. Då först afreste vi, men den starka nordliga vind, som blåst hela dagen, fortfor ännu, så att vi ej hunno långt innan vi funno för godt att taga i land till natten.

Dec. 9.

Stormlik nordlig vind hela dagen. Det var ett eget sätt att färdas nedför strömmen: sidan vändes emot strömmen, emedan vinden förde fören uppåt, så drefvos vi öfver floden, gjorde vid andra stranden en kovändning och gingo åter med betydlig drift

nedåt öfver till motsatta stranden. Ehuru motvinden var ganska stark, fördes vi dock temmeligen väl framåt. Luften var särdeles kall i dag, så att jag frös dugtigt. Om aftonen kommo vi nära till *Ibrim*, och emedan vinden något lugnat togs till årorna, hvarvid det sjöngs efter vanligheten. Förunderligt är att se huru folket upplifvas af sin skrikande sång, det är liksom en berserksgång skulle komma öfver dem, medan sången räcker äro roddarena ifriga och outtröttliga. De taga häftiga, halft vilda tag med sina klumpiga åror, stiga raka upp och fälla sig ner på de tunga årorna. Men efter ansträngningen slakna de med ens och deras vanliga tröghet träder i berserksgångens ställe. Detta är bilden af hela Arabismen äfven i verldshistorien, kanske ock af hela orienten; den synes tydligt hos nutidens Araber i allt hvad de företaga.

Dec. 10.

Ifrån ankarplatsen under några gårdar satte vi öfver till andra stranden, der grottor och hålor finnas i det väldiga berget. Vi stego först med klifvande upp i en bland dessa grottor, men der var ingenting att se, utom några otydliga spår efter hieroglyfer i väggarne. De öfriga hålorna lågo så högt uppe i berget, att vi måste begagna rep för att komma dit; *Ali* klef först upp och fastgjorde ändan af ett tåg uppe i grottan, hvarefter vi klefvo upp längs tåget och kommo in i den ena af två vid hvarandra liggande grottor. Den var ungefär 6 steg lång, 4 bred, och så hög att jag nådde taket med min ut-

sträckta hand. I fonden af den suto tre gudagestalter, som voro stympade och särdeles illa konserverade. På väggarne syntes figurer och hieroglyfer, i hvilka färgerna ännu syntes temmeligen väl; äfven målningen i plafonden var väl synlig och bestod af små åttkantiga gula rutor. Den närbelägna grottan var ungefär lika stor, med 4 illa tilltygade sittande figurer, samt mer eller mindre synliga hieroglyfer på väggarne. Vägen hit var svår och besvärlig, men jag kom dock lyckligen dit öfver. Flera andra grottor syntes, men vi hade nog af dessa två, och då *Sattler* fann sig ingenting hafva att teckna här, stego vi om bord. På detta höga bergs topp syntes ett särdeles vidsträckt, förfallet kastell, som upptager större delen af bergsplatån; i murarne synas några vackert huggna stenar, men mest bestå de af lösa stenskifvor, tagna ur berget och staplade på hvarandra.

Roade mig på eftermiddagen med att se på sjömännen *Girgavi* och *Abdallah*. Sjömännen hade dessa dagar roat sig med att spela udda och jemnt på dadlar. Redan i går hade *Abdallah* retats med den trygge, trumpne men karaktersfaste *Girgavi*, som tycktes hafva beslutit att ej spela; slutligen hade denne retad lofvat spela, men på större summor af dadlar, och sålunda i går vunnit särdeles mycket af *Abdallah*, men gifvit det tillbaka. Då den sednare i dag åter retades, gjorde båda ed på att ej gifva eller taga tillbaka hvad som vanns i spelet. *Girgavi* vann oupphörligt 30 à 40 *toror* i gången, så att *Abdallahs* hela förråd nästan blef slut, och ändteligen vann han 73 *toror* på en

gång. *Girgavi* sjelf och de kringstående sjömännen tyckte det vara för hårdt, hvarföre dessa 73 efterskänktes genast; den öfriga vinsten kunde för bådas aflagda ed ej gifvas tillbaka, utan *Girgavi* föreslog att i dess ställe 20 fadda skulle återgifvas, men de öfriga 20 fadda falla *Abdallah* till last såsom lärpenningar i spel. Jag hade nöje af att betrakta såväl minerna, som känslorna hos de spelande och kringstående, alla ifrande för att spelet skulle gå rätt. Omkring *ʿasr* hunno vi till *Deir*, der vi skulle proviantera, men fingo ingenting. Staden är en bland de största i Nubien, jemförelsevis stor och vacker. Nu låg *Mudiren* från *Esne* här vid sin återkomst från *Vadi Halfa*, med ett följe af 3 à 4 barker. Vi lade dock snart ut och kommo en timme före solnedgången fram till *ʿAmada*, utgörande intet annat än en stor ökenslätt med ett till hälften i sanden begrafvet gammalt tempel. *Sattler* begynte genast afteckna det, doktorn och jag gingo in samt sågo oss omkring. Det bestod som vanligt af tre rum, först en större sal med pelare, sedan ett på bredden aflångt rum, innerst det allraheligaste, som dock här hade en annan form än vanligt, var nemligen större och med betydliga sidorum. Alla väggar voro fulla med hieroglyfer, i hvilka färgerna syntes tydligare än vanligt. I stora salen funnos isynnerhet mycket scarabéer afbildade. I de andra föreställde taflorna isynnerhet huru kungen frambär offer, bestående af allehanda frukter, elfenben m. m. åt gudar med örnnäsor, samt huru gudarne öfverlemnade åt kungen maktens insignier. I sednare

tider tyckas Grekiska kristna hafva användt detta gamla hedniska tempel till kyrka och på den stora salens tak byggt en kupol af obrändt, grått tegel, som ännu står; på de stora rectangelformiga block af sandsten, som bildade taket, syntes ocksä några Grekiska namn. Solen hade just gått ner, då *Sattler* blef färdig. Vi hade ännu tid att betrakta den underbara utsigten öfver den tröstlösa öknen, dess af solens sista strålar rosenfärgade aflägsna gränsberg, och de i mörkt violett spelande höga topparne på andra sidan om floden, bakom hvilka den sjunkande solen gömde sig. Himlen var lätt betäckt af ulltappar liknande moln, hvilkas rand af de sista solstrålarne färgades i underliga nyanceringar. Sedan vi kommit om bord lades genast ut, men vi hade ej hunnit långt förän vi körde fast i gyttjan; det kostade nära 2 timmars arbete innan barken åter kom loss. Under hela denna tid voro sjömännen nästan oupphörligt alldeles nakna i det kalla vattnet och den kyliga nordanvinden; der rådde ingen ordning i arbetet, utan alla skreko om hvarandra. Då de kommit upp ur vattnet, gjorde de eld i sin lilla spis, satte sig nakna omkring den att värma sig, och stego långsamt öfver lågan.

Dec. 11.

Hunno bittida fram till *Korusko*, der vi åter gingo upp. Här lågo stora packor handelsvaror, en del tillhörande *Ibrahim Basha*, en del Frangiska handelsmän; de hade legat här redan 2 $\frac{1}{2}$ månad, utan att man kunnat få lega erforderligt antal kameler för transporten till

Kharton. Grekerna, som förde Frangiska varor, hade derföre beslutit sig till att köpa kameler för egna penningar, och voro nu färdiga att afgå efter några dagar. Härifrån till *Kharton* ansågs vara 15 à 18 dagars väg; deraf räknade man till *Abo Mohammad* en 8 dagars resa genom öknen, på hvilken endast en brunn stod att anträffa fyra dagar härifrån. De hade med sig två slafvinnor, en *Habesh* och en *Negrinna;* Negerslafvinnan lekte med en af Grekerna och gaf honom på lek rätt dugtiga slag med knytnäfven samt vexlade med honom rätt plumpa ord. På stranden talade jag länge med en *Maghrabi Bedavi*, som var en bland de ståtligaste och vackraste karlar jag sett; hans inre tycktes äfven vara lika nobelt som hans yttre. Vi hade dröjt här ungefär 2 timmar när vi lade ut, gingo resten af dagen med tidtals temmeligen stark motvind, samt kommo en stund före solnedgången fram till *Sebu.* Så kallas det vanligen, i stället för (såsom jag tror) *Subu* d. v. s. lejon, emedan en liten allé eller rad af ungefär 9 *sfinxer* på hvardera sidan går till det lilla tempel, som ännu står qvar från forn-Egyptiska tider, ehuru såväl de som byggnaden till största delen ligga begrafna under sanden. Vi gingo ungefär 5 minuters väg från stranden upp till monumentet och betraktade det. Framför *sfinx*-raden stod på hvardera sidan ganska stora statyer, ehuru inga kolosser, i en ganska hurtig ställning; den ena med högra, den andra med venstra benet framsträckt, liksom till gång. Invid dem stodo de första *sfinxerna,* men dessa voro också de enda,

som syntes öfver sanden. Såväl statyerna, som *sfinxerna* voro något skadade; af 2 eller 3 bland de öfriga sfinxerna syntes blott en del af deras förstörda hufvuden. På baksidan af statyerna, hvilka hvar för sig bestodo af ett enda stenblock, stodo på en slät skifva hieroglyfer inristade. Sfinx-raden ledde till en stor dörröppning i en väldig *pylon*, hvilken var ganska väl bibehållen, så när som på några nedfallna stycken af cornichen. Derifrån inträdde man i en stor, öppen, taklös sal, med en rad pelare på ömse sidor, hvilka dock ej gingo i rät linie med dörröppningen, utan stodo längre inåt närmare väggarne; de tycktes hafva varit statyer, men nu syntes ej annat än kapitälerna, visande förstörda hufvuden, ty för öfrigt voro de betäckta med sand. Ingången till det inre af templet var alldeles tillstängd af en stor sandhög, så att vi måste afstå från inträdandet; jag har anledning tro, att folket sjelfmant vräkt sanden dit, för att sedan af resande få betalt för dess uppgräfvande. Män kommo äfven till oss och erbjödo sig dertill, men vi afböjde det. Här var öfverhufvud föga att se, utan vi blefvo snart färdiga att återvända. När vi kommit om bord, satte vi öfver till andra stranden under en stor by, i hopp att der få mjölk eller annan provision. Jag träffade der några karlar, som suto framför en liten eld af *durra*-halm och värmde sig; bland dem var en äldre godhjertad man, som sade sig och folket i allmänhet på orten ända ifrån *Korusko* icke vara *Barabra*, utan äkta Araber, icke ens förstå *Barbar* eller *Rutani*-språket. Samtalet gällde

för öfrigt bashan, att han fordrade för stor skatt af folket, men att under hans regering rådde lugn och säkerhet i landet. Likt så många andra af folket här, begärde han af mig snus att sätta i munnen, hvilket bruk här tyckes vara lika vanligt som i Sverige.

Dec. 12.

Foro bittida om morgonen åter till andra stranden, och Sattler begynte genast afteekna templet. Jag gick litet omkring och betraktade det, men fann lika litet nu som i går något för mig intressant, utan föredrog att gå ner till de små kojorna nära stranden. De bebos af några få invånare, hvilka på den smala odlingsbara jordsträckan närmast floden odla litet *durra* och hafre. Jag språkade der med några gamla trefliga gubbar, som äfven berättade för mig att de voro ursprungligen rena Araber, ty deras förfäder af Arab-stammen *Aleigat* hade bott i trakten af *Suez*, derifrån nedkommit och bosatt sig här. De förstodo icke Rutani språket, utan deras modersmål var Arabiskan; dock tyckte jag mig höra liten Rutanisk nyaneering och accent i vissa ord och talesätt. De berättade vidare att på flodens östra strand funnos blott Beduin-Araber, som nära sig med blott mjölk och kött, hafva stor rikedom på kameler och får (hvarje man 100 eller flere af de förra), samt äga dessa kameler från verldens början såsom *rizk* af Herren. Här på vestra stranden, ungefär en eller två timmars väg inåt bergen, skulle finnas en *Birbe* d. v. s. ruin af ett gammalt Egyptiskt tempel, hvarföre de erbjödo sig att föra oss dit. Deras qvinnor gingo

fritt omkring obeslöjade; en gammal gumma begärde af mig snus att sätta i munnen, men fann det dock för bittert, så att hon åter spottade ut det. Små gossar, till en del ganska vackra och utan Berberikarakter, stodo omkring oss; somliga af dem spatserade alldeles oblygt omkring splitter nakna, utan att det minsta generas af sin nakenhet. Emellertid hade Sattler kl. 9 vid pass blifvit färdig, vi gingo om bord samt fördes af strömmen och årorna så, att vi en timme före *maghrib* kommo fram till *Offedina* eller berget *Muharrakah.* Der gingo vi upp och betraktade ruinerna af ett litet gammalt tempel, som dock är ett ibland de obetydligaste gamla monumenter här; af det finnes föga qvar, mera än 14 stående pelare och några i dem huggna bilder, bland hvilka en från kristna tiden: jungfru Maria med en gosse-bild stående framför sig. Sattler aftecknade det på den timme vi ännu hade qvar af dagen; jag roade mig under tiden med den stora hop Barabra och deras små gossar, som till stor mängd samlat sig omkring oss samt bjödo ut glas, stenbitar och annat lappri, det de gåfvo ut för antiqviteter. Bland andra bjöd en man åt mig för drickspenning en liten omogen *battikha*; emedan jag visste huru vederstyggligt bäsk den var, erbjöd jag honom 5 fadda om han åte den. Det gjorde han också, men med svåra grimaser. Gossarne voro i allmänhet vackra i sitt svarta skinn och ganska trefliga, vida skilda från de gemena Arabpojkarne i *Theben.* Medan vi voro här, hade nästan hela byns folk samlat sig ner till barken samt bjudit

ut höns, dufvor och annan provision, men isynnerhet *henna*, som tyckes odlas mycket här och kanske gifvit byn namnet *Hennah.* På stranden handlades ifrigt och med stort skrik, samt var i allmänhet högst lifligt. Bland qvinnorna såg jag åtskilliga ganska vackra, isynnerhet en liten 12-årig flicka, som var särdeles skygg. Aftonen var oändligen mild och ljuf, varmare än hos oss den vackraste sommarafton. Vi lade ut genast efter solens nedgång och öfver vårt folk kom liksom en berserksgång, de rodde, sjöngo, skreko och väsnade förfärligt, samt glömde icke att i sin sång inblanda tiggeri om *bakhshish* m. m. Inom några timmar hunno vi fram till *Dakkeh* och lade oss der för natten. Ofvanför stranden låg en stor, gränslös öken, som gaf en vidsträckt synkrets; på den klara himmelen tindrade stjernorna med ett särdeles blinkande och glänsande sken. Jag satt länge i sanden och språkade med den barnslige *Ismain*, som kommit upp till mig.

Dec. 13.

Gingo upp till det här i *Dakkeh* befintliga gamla templet, och de usla, gråa *Barabra*-kojorna derinvid. Templet ligger blott ett litet stycke uppåt från stranden, är i allmänhet särdeles vackert, bland de vackraste jag sett, och väl konserveradt. Den stora, väldiga *pylonen* står qvar nästan alldeles oskadad, vettande mot norr åt en gränslös, slät öken. Till sjelfva porten tyckes en gjord väg hafva ledt på en liten sträcka. Genom *pylonen* kom man in på en gård, som tycktes hafva varit belaggd med väldiga sten-

skifvor; från *pylonens* ändar syntes spår efter en mur, som gått derifrån i rät linie och omslutit hela byggnaden. Framför mig stod väggen af den inre tempelbyggnaden, åter i form af en *pylon*, med pelare på hvardera sidan om dörröppningen, slutande sig i lotuskapitäler, särdeles vackra, men något skadade. Ofvanför dörren syntes, som vanligt, det bevingade klotet, omslingradt af smidiga, små ormar, fordom måladt, men nu syntes föga af målningen. Derigenom trädde man in i det första stora tempelrummet, hvars motvägg åter var i *pylon*-form med det flygande klotet och äspingarne; här voro väggarne rikt utsirade med allehanda djurhufvade gudabilder, samt framför dem konungafigurer, erbjudande offer. Detta rum hade tydligen blifvit användt till kyrka af de första Grekiska kristna, ty deras klumpiga helgonfigurer syntes ännu öfverallt i taket och högst uppe på väggarne. Hieroglyferna voro särdeles vackra och fint utarbetade, sjelfva sandstenen var finkornigare än t. ex. den i *Abu-Zembel.* Från detta stora rum kom man in i det vanliga aflånga rummet, hvars båda väggar hade en öppning; den till venster ledde till en begrafningskammare, inuti hvilken var liksom en graf, numera fylld samt tillstoppad med stenar och grus. Ofvanför denna grafi öppning i väggen funnos inhuggna flere utmärkt väl utarbetade lejonbilder och gudafigurer. Arbetet var utomordentligt fint gjordt och väl konserveradt, blott betäckt med stoft och smutsigt damm. Öppningen i den andra väggen ledde till ett litet rum emellan de begge murarne. De öfriga väg-

garne hade båda *pylon*-form, rikligt prydda med figurer och hieroglyfer. Härifrån kom man till det innersta heliga kabinettet, som här var jemförelsevis ganska stort, lägre än det första rummet, täckt med tjocka väldiga stenskifvor, bland hvilka jag mätte ens längd och fick den till 16½ fot, bredden till 4 fot. Det innersta kabinettets väggar voro fullritade med hieroglyfer och andra figurer, samt hade varit särdeles grannt och prydligt, men nu var alltsammans öfverdraget med svart, kanske en följd af rök. Innanför detta fanns åter ett större rum, som synbarligen blifvit sednare tillbygdt, ty dess sten var af litet annat slag och utarbetningen af figurerna på de tre nya väggarne något olika dem på helgedoms-kabinettets utanvägg. Dessa sednare äro nemligen djupt inskuren relief, då deremot de förra äro ren relief, utan att vara insänkta i stenen. Alla voro dock fint, vackert arbete och särdeles väl bibehållna, ehuru de troligen aldrig varit målade. Nedtill var väggranden rundtomkring prydd med en rad figurer, som alltid återkommo lika: menniskofigurer framför en figur, föreställande något träd (som jag tyckte) och under dem små ox-figurer; äfven syntes ett stort sykomoreträd och derbredvid en hund eller apa; ofvanföre stodo figurer af män, troligen kungar, offrande åt gudar eller af dem emottagande konunga-insignier. Här och der på ömse sidor om dörröppningen i *pylon*-väggarne syntes i stenen ritade långa stafvar, omslingrade af en orm, som öfverst reste upp sitt hufvud. För öfrigt blifva figurerna enformiga, oupphörligen åter-

komma de samma. Utanföre syntes spår af åtskilliga murar, som tycktes hafva omslutit hvarandra; men jag kunde ej förstå deras ändamål eller huru de gått. Här och der syntes äfven stycken af granitblock, i det yttersta bakrummet ett ganska stort spräckligt granitstycke. Från mellanrummet ledde en trappa emellan väggarne upp till taket, dock icke vindeltrappa, sådan den i *Offedina* var och här är den enda i sitt slag. Trappan i *Dakkeh* var till en del sönderfallen, men man kom dock ganska väl uppför den till det släta taket, som bestod af väldiga stenskiffvor, der det ej var sönderfallet. Jag steg upp på den stora *pylonen* och hade der utsigt öfver den gränslösa öknen, en oöfverskådlig sandslätt, blott sällan afbruten af små berg; äfven på andra sidan om floden var blott en gränslös öken. Med särdeles nöje betraktade jag detta tempel; ehuru troligen ett ibland de nyare Egyptiska templen (kanske från samma tid som templet i *Philae*), fann jag det särdeles vackert och smakfullt, såväl i anseende till arkitektur som sculptur. Sedan Sattler i god tid blifvit färdig, begåfvo vi oss å väg och hunno straxt på eftermiddagen fram till *Kirshe*. Der gingo vi genast upp till det stora bergstemplet eller *speos*, som är inhugget i sandstensberget. Framför detsamma syntes fordom hafva stått en försal af pelare, utgörande konungafigurer i koloss-form; men denna var nu till det mesta förstörd, de få qvarstående pelarena voro stympade, bland annat låg ett stort vackert hufvud nedramladt. Genom *pylonen* i bergväggen kom man in i

den första stora salen; parallelt med långväggarne och i rät linie med dörren stodo på hvardera sidan 3 kolossala kungafigurer, med armarne korslaggda öfver bröstet, och emellan hvar och en af dem syntes på långväggarne 3 figurer, stående i nischer, litet kupformigt huggna i bergväggen. Dessa nischer äro således 4 i hvardera väggen, hvar och en med sina 3 figurer. Från den stora salen kommer man, som vanligt, i ett aflångt rum, och vidare i det allraheligaste; der sitta på ett säte midtemot dörren 4 bildstoder, med fötterna stödda mot ett annat säte. Från mellanrummet ingå långsträckta rum i berget. På pelare och väggar synas figurer till stort tal, men allt är så svartnadt och smutsadt, att man föga kan urskilja dem. Vi hade fått med oss en stor hop af den lilla byns *Barabra*, som tände upp eldar af gammalt dadelrep och dylikt skräp. Der var dock just ingenting att se, utom de stora figurerna. Vi fångade ett flädermöss, som jag tog med mig. Jag dröjde ej länge der, utan föredrog att gå till byn, medan Sattler tecknade. Dit samlade sig snart myeket folk, som begapade mig, och då jag frågade dem om orsaken dertill samt litet ovettades, sade de sig betrakta mig såsom en annan slags menniska än de — nemligen röd, *ahmar*, då de sjelfva alla vore bruna, *asmor*. Bland deras qvinnor såg jag flera ganska vackra, som togo sig särdeles väl ut med sin svartbruna färg samt underliga kostym och granlåt. Vid *maghrib* hade Sattler blifvit färdig, vi lade ut och kommo efter 2 timmars färd till *Dandur*, der vi blefvo öfver natten.

Aftonen var ovanligt varm och mild, jag satt länge uppe, hörande på styrman, som berättade en högst underlig saga; allt båtfolket var vaket, lyssnande med mycken uppmärksamhet och stort nöje. Han berättade äfven ganska väl, blott med för stort välbehag och med täta uppmaningar af *ma-t-vahhadu llah;* alla voro intagna, äfven *Girgavi*, som förut plägat somna vid *Abdallahs* sagor, och åhörarne upprepade ofta *sammak rabbona kheir* &c. I afton hade min shekh fått slut på sin *sherh* öfver den lilla, i 40 verser affattade Arabiska grammatiken; han var särdeles nöjd med sitt arbete och outtömlig i loford öfver dess förtjenst, ehuru ytterst hänförande denna till Herren, samt tackande Herren för de ord och tankar som blifvit honom ingifna.

Dec. 14.

Gingo genast efter kaffet upp till det några minuter ofvanför floden liggande gamla templet, hvilket vi redan i går aftons flygtigt öfverskådat i månskenet. Det första som föll oss i ögonen var en stor mur, hvilken tycktes hafva omfattat hela byggnaden; den var litet inåtböjd, med en lindrig, särdeles vacker bugt. Hela muren var utförd i det skönaste arbete, i allmänhet särdeles vacker. Inga spår till trappor dit upp kunde skönjas, hvarföre dess syftemål ej torde varit annat än att omsluta det hela. Derjemte föll genast i ögonen en stor, ensam stående *pylon*-port, men utan *pylon;* den stod vänd åt floden och åt det innanföre stående templet, samt var öfverst prydd med en corniche och det flygande klotet på

ömse sidor. De yttre sidorna voro ej släthuggna, men väl de inre, som också voro fullritade med hieroglyfer. Sjelfva tempelbyggnaden var liten, bestående som vanligt af 3 rum, försalen, mellanrummet, samt det allraheligaste i qvadratform men utan sidogångar. Detta kabinett tycktes ej hafva blifvit färdigt, ty på väggarne syntes intet, utom några få hieroglyfer på väggen midtemot dörren, men äfven dessa täckta af två stora stenblock, som stodo upplutade mot väggen. Det första rummets väggar hade ritade figurer af konungar, frambärande offer åt gudar, dels ensamne, dels flere tillsammans; likaledes hade de yttre väggarne i stenen huggna taflor, 4 nedan och 4 ofvantill, alla föreställande en konung frambärande offer åt särskilda triader af gudar, blott en tafla förekom der han frambär offer åt en ensam gud. Sjelfva golfbandet hade äfven sina prydnader, hufvudsakligen bestående af lotus-träd; så äfven takranden i försalen, mest allehanda fogelfigurer. Taket hade i midten, som vanligt, figurer af glador med utbredda vingar. På södra sidan om försalen fanns en liten port, utanföre prydd med det flygande klotet och derofvan en scarabé. En midtemot belägen dörr tycktes vara öppnad i sednare tider. Dörröppningen i försalen omfattades af två pelare med lotus-kapitäler och nedanför kapitälerna utgående halfcornicher; på ömse sidor om dem syntes äfven orm-omslingrade lotus-stänglar. Längst bakom tempelbyggnaden gick man i rät linie med taket till en liten i berget huggen grotta, hvilken ej syntes stå i någon omedelbar förening med de

öfriga tempelrummen; der var ock ingenting att se. I allmänhet var detta tempel ganska vackert, så mycket deraf var färdigt eller i behåll, men dess stil förekom mig vara lika med den i *Dakkeh* och *Philae*, således af nyare datum. Rundtomkring byggnaden och inom muren rådde för öfrigt en gräslig förstöring, der lågo hopar af stenar m. m., liksom äfven utanföre på hela sträckan under bergen. I stenhoparne syntes äfven skärfvor af krukmakare-arbeten. Jag gick ett långt stycke uppåt bergen; öfverallt var svart, så väl längs den höga bergsplatån på denna vestra strand, som på den östra stranden. Nedanföre syntes stället, der man utbrutit stenar till tempelbyggnaden, och berget såg ej der så förbrändt eller förvittradt ut som här uppe. Det bestod af sandsten, dels ljusare, dels spelande i rödt och violett; olikheten syntes äfven i byggnaden, der ena stenen ofta skiftade i annan färg än den andra, utan att dock göra något fult intryck, hellre tvärtom. Sedan Sattler någon timme före middagen blifvit färdig med sin teckning, lade vi ut. Vid stranden var en brygga, gjord af stora stenar och gående ett stycke ut i floden; shekhen, som hela morgonen spatserat längs stranden, förklarade att man gjort denna brygga för att bryta flodens ström utåt samt sålunda nerom stenhopen bilda land af den gyttja floden afsatte. Gentemot på andra sidan floden var en dylik brygga, den shekhen ansåg andra strandens bebyggare hafva gjort för att afvärja strömmen från deras sida. Hans förklaring torde ej vara utan grund, men bryggorna hade

tydligen blifvit gjorda i äldre tider, ej af Araber eller *Barabra*. Hela dagen blåste sträng nordlig vind, så att vi ej förän sent på eftermiddagen hunno fram till *Kalabshe*, eljest blott några timmars väg. Ungefär en timme före solens nedgång gingo vi upp till det invid floden belägna templet, som är särdeles stort och ett ibland de vackraste jag här sett. Äfven gjorde jag med Sattler en spatserfärd till det något aflägsnare bergstemplet, som är litet. Vi voro alla särdeles intagna af hvad vi nu i största hast öfverskådat och lofvade oss mycket nöje för morgondagen. Det hade emellertid blifvit mörkt och vi begåfvo oss ner till barken, der vi drucko vårt aftonthé. Derefter gick jag åter upp och satte mig vid några *Barabra* utanför ett litet hus, bygdt på stenar och murar från forntiden. De voro i allmänhet trefliga, jag hade roligt att språka med dem. Bland annat frågade jag dem om deras ursprung och fick svaret: att de ursprungligen vore rena Araber af stammen *Koreish*, hit inkomne från öster, att de besegrat urinvånarne, kallade *Noba*, äktat dessas qvinnor, sålunda blifvit förblandade med dem och antagit urfolkets språk, det nu af dem talade *Rutani*-språket. Tillfrågade om förstöringen i det stora templet, sade de det vara förfallet af sin egen tyngd, af solen och vädret. Sjelfva byn, större och vidsträcktare än vanligt, var till stor del grundad på kringspridda stenar af det förstörda templet samt af den stad, som troligen stått här i förgångna tider. En del kojor stodo rundtomkring tempelmurarne samt på den stora, ståtliga väg,

byggd af väldiga sandstensblock, som ledde ifrån floden upp till templet. Äfven hade man begagnat delar af dessa gamla murar till att instänga trädgårdstäppor och grupper af palmträd; emellan murarne och de tallösa stenar, som ligga här kringspridda öfverallt, ledde små gångar ner till stranden. Deribland stodo vackra dompalmer, dels enstaka, dels i grupper, oföränderligen grenade gaffelformigt, först i två grenar, af hvilka hvardera grenar sig åter i två, men af dessa sednare delar sig endast den ena i tu, icke den andra o. s. v. Den lilla månen hjelpte till att göra landskapet tjusande på sitt egna vis, samt belyste de kringliggande toppiga, svarta bergen.

Dec. 15.

Så snart vi druckit kaffe, skyndade vi oss alla upp för att skåda. Jag begaf mig med doktorn först till berget i norr, der jag i går i det villande aftonskenet tyckt mig se torn och *minaret.* Vägen var lång dit upp öfver det, dels af naturen, dels af menniskohand förstörda berget. På långa sträckor såg man släta bergväggar, bildade genom de uthuggningar man gjort för att få nödiga block till tempelbyggnaden. Äfven syntes små, låga hålor i berget, samt i dem ben och qvarlefvor af mumier, omlindade med sina slarfvor och under tidens längd sammanhårdnade till en skör, svart massa. I en sådan grotta funno vi en ännu särdeles väl bibehållen hufvudskål. Slutligen kommo vi upp dit vi syftade, men funno oss snöpligen bedragna, ty der anträffades ej annat än en vanlig jordgrå graf för en Arabisk helgonshekh,

jemte några af dylika jordtegel uppmurade ställningar, hvilka i går aftons villat våra ögon. Vi gingo genast tillbaka, men på en annan väg öfver berget, der vi hade utsigt öfver den högtliggande svarta öknen med sina svarttoppiga berg. Ofvanför templet var en mur uppförd af löst på hvarandra staplade stenar, hvilkens syfte och ändamål jag ej kan inse. Vi tittade flitigt omkring oss och hittade en liksom till tvättskål med rännor huggen sten; funno dessutom hålorna vara fulla med ben och mumie-trasor. Till det lilla bergstemplet ledde en i berget huggen gång, hvars båda klippväggar äro fullritade med vanliga Egyptiska figurer. Här ofvan voro i sednare Grekiska tider troligen murar uppförda af jordtegel, emedan detta *speos* sannolikt blifvit användt till Grekisk kyrka. Sjelfva *speos* bestod blott af två mindre rum. I det yttre stå två pelare, liknande Joniska och på hvardera sidan om den inre dörren tre figurer i sina nischer. I det inre rummet syntes äfven spår af en bild, som sutit i en nisch midtemot dörren, men nu var alldeles förstörd. För öfrigt funnos målade på väggarne de vanliga figurerna, ehuru ej så konstmessigt som i det stora templet; derföre skyndade vi ner, för att få desto mera tid qvar åt det stora. Jag gick nedåt emellan de i murarne uppförda Berberi-kojorna och träffade i en bland dessa en särdeles vacker ung flicka, som jag länge betraktade. Hon tycktes också ej vara blyg eller generad deraf, ty hon stod nästan orörlig medan jag i fred betraktade henne; slutligen gaf jag henne 5 fadda, men hon

följde ytterligare efter mig i byn, kanske för att visa sig. Hon kunde knappt vara mer än 10 à 12 år gammal. Under min vandring förvånades jag öfver den mängd murar, som här gingo åt alla håll; osäkert om de alla kunnat höra till templet, eller möjligen till andra byggnader. Der syntes ofta smårum och kyffen i murarne, bland dem ett snedtstående, uppfördt af stora stenar, med hieroglyfer målade på alla 3 väggarne. Jag steg derifrån upp till *pylonen* öfver den förfallna stora muren, på de liksom till beqväma trappor nedstupade stenarne, och kunde så öfverblicka hela den stora byggnaden. Denna pylon, hvilken till det yttre var ganska väl bibehållen (med undantag af den högsta punkten öfver sjelfva porten), utgjorde byggnadens högsta del och från den utgingo höga murar, som omslöto hela templet; dess väggar voro blott släthuggna, antingen med afsigt eller icke färdigblefna. Här tycktes hafva stått 4 rader pelare, hvarje rad bestående af 3, ehuru intet spår syntes af de pelare, som bort förena förgårdens utdörr med den inre till templets sal. Af de öfriga pelarena qvarstodo åtskilliga, fastän skadade. Ingången till templets försal var åter en *pylon*, men genombruten, d. v. s. delad af 2 pelare på hvardera sidan om dörren; mellanrummen voro till hälften af deras höjd uppfyllda och skifvorna utsirade med bilder och hieroglyfer. Dessa pelare voro utmärkt vackra, med ganska sirliga lotus-kapitäler. De på ömse sidor om dörren stående pelarena hade uthuggna cornicher, på båda sidorna omgifna af stafvar omslingrade med ormar.

Den öfriga delen af byggnaden utgjorde nästan ett helt för sig, blott omslutet af den stora muren; ty den är ej så bred, ej heller så hög, som den yttre *pylonen.* Denna inre byggnad, det egentliga templet, består, som vanligt, af försalen, hvilken är störst och högst, mellanrummet, med sidogångar och små mörka rum inuti muren, samt den innersta helgedomen, som är minst och lägst. Dertill kom ännu ett rum, liksom sednare tillkommet och större än de två föregående; ett sådant anträffar man äfven i några andra tempel af nyare stil, ty detta synes mig vara ifrån Ptoloméernas tid. Försalens väggar voro öfvertäckta med hieroglyfer och taflor, uteslutande föreställande en konung frambärande offer åt en trias af gudar, eller åt två, eller åt en ensam gud. Dessa gudar voro här särdeles varierade, med allehanda djurs, isynnerhet foglars, hufvuden försedda; t. ex. med ett *ibis-*, örn- eller bockhufvud på en menniskokropp och dels blå- dels grönmålade i ansigtet. Gudarne med menniskohufvud tycktes mig alla hafva ett mildt, men särdeles barnsligt utseende, ungefär sådant som små skolgossars. Bland bilder som jag förut ej sett, var en föreställande huru offraren afslår hufvudet af en menniska, efter allt utseende offrad åt de framföre sittande gudarne; den offrade hade händerna bakbundna tillsammans med fötterna, och offrarens hand höll i hans hårtofs. Såväl offret som offraren var målad röd, den färg som alltid gifves åt Egyptierna sjelfva; hvilket tyckes bevisa att det icke föreställde någon krigsfånge. Vidare en högst vidrig Priapus,

åt hvilken konungen offrade en lotusblomma. Väggarne voro till en del öfverstrukna med Nil-lera, ett verk af Grekiska kristna, hvilka begagnat rummet till kyrka och efter hvilka ännu synas några fula helgonabilder i dörröppningen. Rummet innanför försalen var mindre bredt och lemnade sålunda plats för små kyffen samt en vacker, välbehållen trappa emellan försalsmuren och dess egen vägg. Det var öfverfullt med taflor. Randen längs golfvet, så mycket ännu kunde synas af den, hade sirater af öfverallt samma gudinne-figur, med en skål fylld af lotusblommor framför sig. Takranden hade likaledes öfverallt samma målning, nemligen foglar med andra prydnader liknande flaskor, särdeles fint och sirligt utarbetade. Emellan golf- och takranden befunno sig de egentliga taflorna, föreställande huru konungen frambär offer åt särskilda grupper af 2 eller 3 gudar, eller ock af dem begjutes med välsignadt vatten, det eviga lifvets tecken, rinnande ur flaskor öfver hans hufvud. Sådana taflor funnos alltid två öfver hvarandra, inritade i väggen; färgerna voro temmeligen väl bevarade samt gåfvo rummet ett högst brokigt, finurligt utseende. Äfven här voro figurerna på flere ställen öfvertäckta med lersmörja från Grekernas tid; denna smörja torde vi egentligen ha att tacka för det färgerna bibehållit sig så väl derunder. Det innersta rummet var, som jag tyckte, jemförelsevis grannast och med största omsorg måladt, men med samma taflor och i samma smak. Kanske dock för en noggrannare betraktelse skulle visa sig något olika djur-

hufvade gudar, men jag fann föga skilnad. Målningen, i hast öfversedd, hade litet tycke af vårt tapetmåleri, blott brokigare och finurligare. Det sista rummet, en tillsats, om ock möjligen gjord på ungefär samma tid som det öfriga templet, synes icke hafva blifvit färdigt, emedan färgen fattades på de flesta taflor och figurer. Taket öfver hela byggnaden, som bestått af kanske 20 fot långa och 2 fot tjocka sandstensblock, var öfverallt nedramladt, jemte de stora, vackra pelarena i förgården; blott här och der hölls ännu en taksten ihop, fastän sprucken. Öfverallt kunde man stiga upp och gå omkring på murarne, huru haskligt det än såg ut för de skröpliga, fallande stenarnes skull. Af sådant nedfall härrörde den förfärliga förstöringen i alla rum, man vandrade öfver stora stenar, som lågo vräkta öfver hvarandra i rysligaste villervalla. En nätt trappa ledde från mellanrummet upp till ett litet kapell, utomordentligt nätt och vackert, ehuru med blott rått huggna, skrofliga väggar. Lika nätt var trappan i *pylonen*, der vi nedstego med lamplykta, betraktande de många halfljusa rummen. Derifrån kommo vi ut genom en liten dörr till förgården, der vi likväl med största svårighet kunde klifva fram, emedan dörren var nästan tillstängd med stora nedstörtade stenar. I allmänhet förekom mig den gamla Egyptiska byggnadskonsten ganska enkel och konstlös, såvida de icke kände hvalfbyggnaden. Det stora i den består i de stora stenmassorna; tiden har genom förstörelsen utvisat att de tilltrodde sina stenblock för mycket. Hufvudsaken i

deras arkitektoniska konst och skönhetsbegrepp tyckes hafva varit *pylonen* och pelarena; hvarje *pylon* med sin mot-*pylon* skulle utgöra liksom en byggnad för sig, blott genom den gemensamma omslutningsmuren bildande ett helt med det öfriga, genom sina egna murar åter ett ensamt för sig bestående helt. Jemför man denna konst med medeltidens inbundna, men säkra, fasta, på hvalf grundade arkitektonik, så måste den Egyptiska förlora betydligt.

Det hade dragit länge ut innan vi blifvit färdiga med vårt beskådande, hvarföre såväl jag som doktorn blifvit både mätta på ruiner och särdeles hungriga efter mat, hvilket sistnämnda ofta händt mig vid konstnjutningar, isynnerhet vid betraktandet af taflorna i *Louvre* i Paris. Vi hade ock oupphörligen vandrat omkring beskådande i ungefär 5 timmar, hvarföre vi nu vid middagen skyndade oss om bord. Under vägen såg jag huru den om natten hit anlända *mudiren* från *Esne* tvang byfolket att köpa pashans från *Kordofan* hemtade boskap. Man sade mig att kreaturen alla voro sjukliga, nu dessutom medtagna af den 30 dagar långa färden, och säkert ej skulle lefva många dagar. Det oaktadt satte *mudiren* pris på dem efter godtycke och byfolket måste köpa dem till detta pris, eller ock taga emot dugtigt *korbag;* de klagade väl högt öfver denna skriande orättvisa, men kunde ingenting göra. Den dumme Turken jemte sitt följe hade äfven bevärdigat tempelruinerna med en hastig öfverblick, men ej funnit dem värda mer än en fjerdedels timmes tid. Sedan han slutat sitt pre-

jeri, gick han om bord med sitt följe jemte shekhens i *Kalabshe* son, den han tagit såsom fånge för fadren, hvilken af fruktan flytt till bergen undan den Turkiska *mudiren*. Hans följe upptog tillsammans 6 barker. Vi lade ut ungefär samtidigt, men för den starka motvinden gingo vi blott långsamt framåt och hunno vid *'asr* till *Tefa*. Der gingo vi upp och betraktade de små ruiner af 2 särskilda tempel, bland hvilka det ena ej hade qvar mer än 3 väggar, det andra användes till boningsrum för folk eller boskap, men har ännu i behåll 4 pelare. Ofvanpå dess tak är byggd en liten mur af lera, hvilken sades vara gjord då engång en annan bys folk bekrigade denna by. Jag träffade åter mina gamla vänner från uppresan, med hvilka jag språkat och beställt djur; *Ibrahim* hade också lyckats skjuta en *dab'* eller schakal samt hemtade nu fram dess hud och ben, men då han laggt de sistnämnda att torka i solen hade hufvudet förkommit. Efter mycket sökande återfanns hufvudet, men jag fann benen så brutna att intet skelett af dem torde kunnat göras, hvarföre jag lemnade det öfriga och tog blott huden med mig. Medan man sprang omkring och sökte schakal-hufvudet, satt jag med några gamla trefliga gubbar, hvilkas prat roade mig mycket, ehuru jag hade svårt att förstå deras brutna Arabiska. Deras qvinnor stodo äfven omkring oss med sina småbarn, grensle uppburna på den om mödrarnes lif bundna *sa'boten*. De flesta bland dem voro ganska vackra, med det egna Nubiska tycket. Deras hår, besmordt med olja och talg samt uppfä-

stadt i många klumpiga flätor, har ännu samma form som de gamla Egypternas och ser på långt håll ej illa ut, men ger på nära håll en högst vidrig lukt ifrån sig. Smörjan flyter långt ner på deras nakna axlar och ger dem ett flottglänsande utseende; den lilla duk de kasta öfver hufvudet är alldeles genomdränkt af samma smörja. Folket här tyckte jag i allmänhet vara det bästa på hela vägen. Vi lade ut en stund före *maghrib*, men emedan den häftiga nordliga vinden fortfor, gick det långsamt fram och vi togo snart land för natten.

Dec. 16.

Kommo bittida om morgonen fram till *Borkab*, der vi på stranden möttes af byns folk, som kommit ner för att förtjena på oss. Det syntes att vi hunnit närmare Egypten, ty man hemtade sjelfmant till oss sina små handelsartiklar t. ex. *henna*, smör, höns, hvilka vi högre upp hade svårt att få köpa, ehuru vi sjelfva sökte dem i byarne. Vi gingo genast upp till de små tempelruiner, som här finnas. Ett litet, nästan qvadratformigt tempel, ungefär 22 fot på hvarje sida, stod högt på berget; men af en vägg syntes numera intet, och de öfriga tre bestodo nästan blott af 2 pelare på hvarje sida. Dessa pelare voro särdeles väl bibehållna, utförda i ett utomordentligt fint arbete, deras kapitäler konstrikt och smakfullt utarbetade i lotusblommor, vindrufvor samt andra slags blad. Jag har ännu knappt sett här vackrare pelare. Jag gick öfver bergen, der öfverallt syntes vidlyftiga stenbrott och uthuggningar; sjelfva bergväggen var

derigenom alldeles slätad och jemnad till vägg, stundom bildande liksom stora salar, hvilka dock voro fulla af splittrade stenstycken. I en sådan vägg syntes en nätt utarbetad Egyptisk portal, med det flygande klotet ofvantill; den gick blott 3 à 4 fot djupt i berget och innehöll ingenting, men på ömse sidor om portalen hade sednare Greker i den mjuka, vackra sandstenen inhuggit hvar sin helgonabild, dåligt arbetade och numera äfven till större delen sönderhuggna, samt nedantills likaledes hvar sin mindre helgonbild. Grekiska inscriptioner i rödt funnos många i klippväggen. Platsen der portalen var inhuggen, utgjorde liksom en dal, formad af stenbrott. Vidare gick jag till en annan del af samma by på något afstånd åt söder, der en stor *pylon*-port syntes från långt håll i en vidsträckt mur, fullbyggd på alla sidor, men omslutande intet annat än usla, gråa Nubiska kojor af ler. För öfrigt syntes intet spår af byggnader inom muren; i fall man haft för afsigt fordomdags att der bygga ett tempel, synes man ej hafva hunnit längre än till yttre muren. Sjelfva tempelruinerna, det så kallade *Birbe*, heta *Kordas*, men den Nubiska byn heter *Borkab*. Jag återgick till barken, sedan jag en stund språkat med en soldat, hvilken vaktade den boskap *mudiren*, som nu hitkommit, skulle pracka på äfven denna bys invånare. Han klagade å sin sida öfver att byfolket visade honom afvoghet och motvilja, så snart *mudiren* lemnat byn.

Vi lade ut och krånglade oss emot den starka

blåsten på några timmar till byn *Debut*, der åter tempelruiner synas. Vi sågo först 3 enstaka stående portar, utan *pyloner* och utan utlöpande murar. Midtemot dem stod sjelfva tempelbyggnaden, med sin på samma sätt som i *Kalabshe* genombrutna pylon, jemte 2 pelare på ömse sidor. Sjelfva byggnaden bestod af försalen, mellanrummet, det allaheligaste, och ett större rum, som tycktes ej hafva blifvit färdigt, ty dess väggar voro alldeles släta. På de andra rummens väggar syntes figurer och taflor, tvenne öfver hvarandra, utom golf- och tak-randens prydnader. Samma bilder som vanligt återkommo: konungen frambär offer åt merendels två gudar. Det hela, ehuru hållet i den nyare och finare Ptolemeiska eller Romerska stilen, syntes mig ej särdeles vackert i jemförelse med *Kalabshe* eller andra tempel, torde också ej hunnit bli färdigt. På ömse sidor om mellanrummet gingo temmeligen långa, mörka rum in i murarne och en trappa upp till taket. Af taktäckningen lågo ännu mycket stenar qvar. Jag kan ej neka att jag nu fått nog af dessa gamla byggnaders beskådande och är alltid glad då jag kan få något folk att språka med. Här träffade jag åter en Arabisk soldat, som jag länge språkade med, under det Sattler aftecknade templet. Det syntes att vi nu från de mera patriarkaliska och ärliga Nubierna kommit till Egyptens gränsor, ty barnen, för hvilka vi hittills varit i fred, strömmade här till oss med sitt förfärliga skrik: *bakhshish ja khevage*, och läto af intet afskräcka sig. Vid solens nedgång kommo vi om bord, sedan Sattler med knapp

nöd blifvit färdig. I den fortfarande starka motvinden drefvo vi med strömmen under natten, tills vi kl. 10 hunno fram till *Philae.*

Dec. 17.

Vi hade legat öfver natten vid fasta landet, midtemot ön *Philae*, och jag vaknade upp den vackraste morgon i den skönaste bland alla Nil-trakter, belyst af solens första strålar. Sedan jag slutat lektionen med shekhen och derunder kommit i en häftig dispyt, satte vi öfver till ön. Shekhen hade beslutit tillbringa sin dag i *Assuan* och begaf sig dit. Ön *Philae* är i mitt tycke den vackraste och intressantaste punkten för den som reser till Nubien; ty naturen är här mäktigare, mera storartad än annorstädes, och tempelruinerna äro jemförelsevis bättre bibehållna än de flesta andra samt högst intressanta, fastän uppenbarligen från en nyare tid. Så måste de åtminstone förekomma den, som ej gjort hieroglyf-studium eller Egyptens äldsta historia till syftemålet för sin resa. Sjelfva ön är ganska liten i oval form, har alluvialjord, är på sina ställen odlad och besådd, nästan rundtomkring prydd med stora grupper af palmer. Dess sydliga del, som stiger högre upp och slutar i några granit-grupper, är hel och hållen en ruin af gamla lerkojor och hus, samt har öfverhufvud föga alluvial-jord. Så ligger denna lilla, odlade, gröna ö i midten af förstörda granitberg och öknen. Ty landet rundtomkring samt den närmast belägna, blott af ett smalt sund skilda, ön *Bitshe* består af på hvarandra uppstaplade block och kolossala klippor af gra-

nit, hvilka i sina remnor lemna blott föga rum för törne och krypvexter samt af floden fått blott ett litet bälte alluvial-jord för några få palmer. Åt norr skådar man öfver den vidt utsträckta öknen, på andra sidan om den lilla byn vid den höga flodbrädden. Åt söder ser man ruiner af den halfförfallna Arabiska moskén, hvilken dukat under för så få århundraden, i jemförelse med det ståtliga templet härinvid. Åt vester synas äfven några vackra pelare och andra qvarlefvor, hvilka lätt igenkännas vara af annat slag än den hvitlimmade minareten, hörande till *Dellals* moské. Denna ö synes lika vacker och älsklig, sedd från hvilket håll som helst af dess omgifning, den ligger der som en oas i öknen, som ädelstenen i en mussla. Jag gick i den stora pelargången, som från öns sydliga udde leder upp till yttersta dubbel-*pylonen.* En hög mur går längs flodstranden, men om några trappor funnos direkte från floden till pelargången, kan jag ej bestämdt säga, tydliga spår dertill synas åtminstone icke. På denna stenmur, ytterst i pelargången, stå två obelisker; den ena är alldeles nedfallen, den andra står välbehållen, å en sida prydd med hieroglyfer och en Grekisk inscription. Pelargången här närmast består af 2 pelare, hvar och en med 4 *Isis*hufvuden, ett på hvardera sidan af pelaren; ofvanom hvarje hufvud finnes en prydnad, liknande en tempel-*pylon*-vägg med dess port. Dessa pelare, som sammanhänga med halfväggar och rundade löpa ner mot sina piedestaler, tyckas hafva bildat en egen paviljon eller ett kapell åt *Isis;* de stå

icke heller i rät linie med den öfriga pelargången, utan blott i dennes ena ända och midtemot porten i dubbel-pylonen. Vestra sidan af den egentliga stora pelargången består numera af 31 synliga pelare, deribland 2 skadade och förfallna, men tyckes fordom hafva räknat flere. Hela gången är taktäckt, sålunda att på pelarenas kapitäler ligga stora fyrkantiga stenar, hvilka uppbära kanten af på längden emellan pelarena laggda stenar; dessas släthuggna och i rätvinklig kant utböjda sidor äro fullskrifna med hieroglyfer. På dessas halfkant ligga de på tvären laggda takbildande stenarne, men på andra halfkanten åter en på längden laggd sten. Den Egyptiska arkitekten lade taket icke omedelbart på pelarena, hvarigenom dessa synas stå liksom för sig sjelfva, samt förekomma smidigare. Innanväggen af denna pelargång är fullritad med inhuggna och målade figurer, samt har flere fönster utåt floden, som sköljer den pelargången uppbärande muren. Denna mur fortgår i många utgreningar längs floden på en lång sträcka, i hörn och bugter, betydligt divergerande från tempelbyggnaden, inneslutande många underliga gångar och kapeller; den är dock nu till större delen öfverbyggd med förfallna lermurar, eller ock förgrusad. Pelargången går icke rätt emot templet och dess *pylon*, ej heller parallelt med den midtemot gående östra pelargången. Denna östra pelargång synes hafva bestått af 16 pelare, bland hvilka dock ej mer än de 6 första, närmast stor*pylonen* stående, hunnit få färdiga kapitäler; åt sidan om densamma utgår ett större rum

eller kapell, som varit fullt af sculptur och målning, men nu är till största delen förstördt. Ett dylikt kapell synes hafva stått invid det lägst ner belägna *Isis*-kapellet, men är alldeles förstördt. Den östra pelargången har åtskilliga portar, som tyckas hafva ledt ut åt öster, men äro nu tillstoppade och öfverbyggda af gamla lermurar; för öfrigt tyckes den icke hafva hunnit bli färdig, hvarken ut- eller invändigt, ty sculptur och målning saknas. Mellan denna och tempelpylonen står en stor portal, ledande från öster in till den yttre gården eller den stora plats som bildas af båda pelargångarne. Denna portal står vänd på tvären emot östra pelargången och täcker med sin andra tvärsida en del af pylonens storvägg; den är rikt sculpterad med figurer och hieroglyfer, i hvilka färgerna synas särdeles väl. Sjelfva storpylonen, vänd ungefär åt sydvest, är öfverhufvud väl bibehållen, blott att dess sculptur-figurer blifvit till största delen öfverhuggna och utknackade af ilsken hand.

Dec. 19.

I går aftons, då vi ungefär vid *maghrib* blifvit färdiga med ön *Philae*, gingo vi det lilla stycket ner till byn eller *Moradah*, der vi äfven vid uppfärden hade legat öfver natten. Senare på aftonen kom *shellal shekhen Hassan* till oss, men vår *rais*, som redan på afstånd såg honom komma, gick honom till mötes och de hade med hvarandra ett samtal, hvars resultat vi snart fingo erfara. *Shellal shekhen* föregaf nemligen att han hvarken i dag eller i morgon kunde föra oss ner genom forssen, emedan det var helgdags-

afton; ty i dag thorsdagen stodo *Mekka*-valfärdarena på '*Arafat* och för dem voro alla slags göromål förbjudna, hvarföre icke heller han ansåg sig böra göra något. Vår shekh, som satt inne med mig i *khaznen*, gick genast ut och upplyste honom om att detta ej gällde andra än valfärdarena; shekh *Hassan* fann sig ock genast öfvertygad af en lärd shekh och *sherif*, samt förklarade sig vara färdig. Men shekh '*Ali* fick förebråelser för sin upplysning af vårt båtfolk, som spetsat sig på att få lättjas i två dagar; han försvarade sig dermed, att han trodde just dem hafva största brådskan, nemligen för att få sig bröd, emedan detta blifvit slut redan för flere veckor tillbaka och de blifvit tvungna att äta blott *durra*. Allt blef sålunda efter vår önskan afgjordt i går aftons, och i dag tidigt på morgonen infann sig verkligen shekh *Hassan* med omkring 8 man, gick om bord och lade ut. Vi kommo förbi samma små holmar som vid uppfärden, gingo äfven nedför samma fall som då, icke utför det stora. Nedfarten gick oändligen lätt och dervid gjordes intet annat än roddes med välbemannade åror. Allt berodde på styrmannen, en fingersbredd för mycket eller för litet hade kunnat föra oss på stenarne. Det var ej utan en viss rysning vi sågo den nedstörtande vattenmassan och liksom kastade oss midtuti den, men derjemte högst intressant, skänkande mig verkligen stort nöje. Denna katarakt har dock en helt annan karakter, än den andra. Här är allt väldigt och storartadt, stora stenmassor ligga uppstaplade på hvarandra till berg; medan deremot allt är

smått vid *Abu Sir*, med små svarta hällar af sandsten, halfförtärda af vattnet och solen. Här äro klipporna af granit, derföre hafva de bättre emotstått båda elementerna, ehuru det forssande vattnet äfven här hålkat stora cistern-lika gropar i berget. Det var roligt att se huru styrman kände till och visste begagna sig af alla strömmens vändningar och slängningar; huru han styrde midtuti den, ehuru lugnare och säkrare väg tycktes finnas på sidan. Allt gick utomordentligt väl, vi togo icke ens en sqvalp in i barken. Det vanliga *alhamdo lillah bisselameh* upprepades tätt och ofta af *shellal*-folket efter hvarje fall vi passerade. Hufvudsakligen två sådana funnos, och längre ned bashans stora fall, som vi snuddade öfver och som sqvalpade oss rätt dugtigt. Från *Moradah* till *Assuan* behöfde vi ej mer än en half timme ungefär, då vi vid uppfärden för samma väg behöft en hel dag. Framkommen till *Assuan* gick jag upp, lät raka mitt hufvud och spatserade litet omkring. Der var stark rörelse i dag i anseende till morgondagens högtid, alla måste köpa sina behofver för de följande dagarne, emedan då ingen torgmarknad hålles. Emellertid hade doktorn fått besök af en i sin bark bredvid oss liggande Nordamerikanare, som jemte en sin vän och dennes hustru ämnar sig till Nubien, men i anseende till högtiden och *shellal*-folkets vägran att arbeta, blifvit nödgad att ligga här öfver 3 dagar. Han berättade för doktorn att man för upphalandet öfver *shellal* fordrade af honom 300 piaster och andra 300 för nedförandet. Dessutom hade

han hyrt Engelska konsulns i Kairo bark för 300 piaster, med vilkor att blott på egen risk föra den öfver *shellal;* då han ej ville riskera det, måste han här taga en annan bark för 1,200 piaster, och under tiden äfven betala Engelska konsulns. Också hade han beklagat sig att man här i landet måste låta sig behaga allt, då man ej kände sederna och språket. De stackars Frangerna, huru de här bli uppdragna och klådda! Utom denna Engelska bark låg här en annan med Fransk flagg, bärande om bord en markisinna med sin kammarfru och brorson. Äfven de hade blifvit uppehållna och tvungna att ligga öfver. Sedan doktorn blifvit färdig med sitt besök, begåfvo vi oss båda uppåt bergen för att bese de stora stenbrotten, der man säger att bland annat en halffärdig obelisk skall finnas. Dessförinnan stego vi upp på det södra berget, som vetter åt *shellal;* på vägen kommo vi till en begrafningsplats, der upprättstående rectangelformiga grafstenar syntes i stor mängd, alla försedda med ännu ganska läsbara *Kufiska* inscriptioner. De voro alla, såsom vår cicerone sade, grafvar för *Ashab*, hvilka hade stupat här under *Khalid ibn Jezid*, kallad *Sejf Ollah*, och blifvit begrafna vid *Assuans* intagande. Bland annat visade han mig en sten, i hvilken syntes en urgröpning, gjord liksom af en kula, ehuru dess kanter voro vida och breda; en soldat, sade han, hade gått förbi och frågat af en åsnedrifvare, hvem grafstenarne tillhörde, då åsnedrifvaren sade dem alla tillhöra profetens följare *Ashab* och kysste den närmaste stenen; solda-

ten deremot sköt i stenen med sin pistol, men kulan studsade tillbaka och giek honom i buken, hvaraf han dog. Ofvanpå berget stodo åtskilliga *kubbor*, en halfförfallen minaret och qvarlefvor af en *sebil*. Mest roade mig de små platser på den släta bergsplatån, som voro omslutna med en rand eller vägg af 2 à 3 på hvarandra laggda stenar, eller såkallade *morkad*, dem min cicerone berättade vara gjorda af qvinnor från *Assuan*. Om nemligen en qvinna är ofruktsam, och går hit upp, gör sig en sådan *morkad*, lägger sig att sofva i den några timmar, vare sig dag eller natt, samt återgår till staden, så skall hon snart bli hafvande; då åligger henne att förstöra sin *morkad* och kringsprida dess stenar. Ett litet stycke derifrån fanns en stor *morkad*, gjord på samma sätt, men med en portöppning; om någon hade hufvudvärk, borde han lägga sig att sofva der, så skulle han under sömnen begynna rulla på den släta marken, och vid uppvaknandet hans hufvudvärk vara sin kos. Det vore ett verk af *avlija* och deras undergörande kraft. Jag läste sjelf och uppmanade min följare att läsa *fathe* för dessa heliga *avlija*. För öfrigt såg man härifrån öfver den stora ökenslätten mellan granitbergen; den var på flera ställen full af *kubbor* och *avlija*-grafvar, längst åt norr syntes äfven på bergstoppen en shekhs *kubba*, samt åt öster en annan *vali*-byggnad. Hela trakten hade heliga platser i ymnighet, der dessa helgon förrättat sina böner dels allena, dels flere tillsammans, äfvensom halft eller helt förfallna moskéer och *sebiler*, alla liksom *kubborna* af lertegel. Det

förundrar mig högeligen att dessa murar, såväl som ruinerna på höjden invid staden, med sitt usla material kunnat stå så länge emot luften och tiden. Dock såg man att dessa *kubbor* och *mekamer*, t. ex. för *Essejid*, *Hassan*, *Hossein* och andra helgon, nu hålla på att förfalla, att man ej vårdade sig om att reparera eller ens hvitstryka dem, eller ersätta den bortfallna hvitlimningen. Vi kommo slutligen fram till stenbrotten, hvilka längs närmaste vägen torde ligga blott $\frac{1}{4}$ timme ifrån staden. I graniten syntes hål efter sprängning, som torde hafva skett med aflånga trädkilar, ansvällda af vatten. Den supponerade halffärdiga obelisken kunde jag ej rätt förstå, tviflar också högeligen på att detta granitstycke varit ämnadt till obelisk. Sedan vi kommit tillbaka vandrade jag ännu omkring i staden, såg på rörelsen och satt i ett café. Här finnas isynnerhet stora palmplanteringar, men för öfrigt föga eller allsintet jordbruk. Invånarne äro alla småkrämare, som färdas dels åt norr, hemtande varor från Kairo eller andra städer, dels åt söder för att hemta slafvar; äro ock merendels raskt, dugtigt folk. Stadens läge är för öfrigt det vackraste jag sett i Egypten, den stad i hvilken jag här kanske bäst skulle trifvas. Vi hade nu det fattiga Nubien i ryggen, der vi haft just ingenting annat än ris att förtära, men nu stodo oss åter Egyptens fulla köttgrytor till buds, hvarföre vi togo oss en dugtig middag. Om aftonen vandrade jag omkring i staden och på bergen, samt betraktade de gamla lerruinerna, som jag tror härstamma från Romarnes tider. Må-

nen var nu half med vackert sken, aftonen ljuf och mild, gåendet under palmerna högst behagligt.

Dec. 20.

Vaknade något sent upp, så att jag icke hann in i moskén förän då de höllo på med andra knäböjningen af högtidsbönen. Jag hörde på hela *khotben*, ehuru den ej var särdeles god. Jag var något obelåten med att ej hafva kommit i tid och öfvervarat hela bönen, men hvad stod att göra? Sedan satt jag om bord, under det doktorn och shekhen foro öfver till *Elefantine* för att köpa smör, det vi för högtidens skull ej fått i staden. De hemtade hit något litet mjölk och smör, som de samlat styckevis ifrån många hus. Kort derpå lade vi ut och afsköto några pistolskott för de två Europeiska barker, som blefvo qvarliggande. Detta var ett påfund af doktorns fåfänga; då jag deröfver skrattade högt, sade han det vara för att se om de hade nog "Anstand" att svara oss. Då de ej gjorde det, såsom jag hade förutsett, blef doktorn något flat deröfver. Utan omvexling gingo vi hela dagen med rodd utför strömmen, och jag hade ovanligt tråkigt. Landet bibehöll ännu den Nubiska karakteren, bergen sköto långt ut nära stränderna, lemnande blott föga odlingsbar mark mellan sig och floden. Om aftonen kommo vi fram till *Ombos* och lade oss på vestra stranden, midtemot ruinerna på andra sidan, under samma by som vid uppfärden, då vi gjorde den stora *fantasin* med dans och musik för byfolket. Äfven nu hördes sång och skrammel, men båtfolket var trött af rodden och vi stannade alla om bord.

Dec. 21.

Satte öfver till andra stranden under kaffedrickningen, och skyndade oss upp till tempelruinerna, Sattler för att teckna. Vägen dit var högst besvärlig, ty på en lång sträcka vid den höga stranden stodo gamla murar och hvalf af det vanliga obrända teglet. Dessa bräckliga ruiner torde vara från Romarnes tid, ty man ser här en ännu stående mur af deras rödbrända, med ändan utåtvända tegel. Man går längs den släta, men med ras från ruinerna betäckta stranden, och kommer förbi denna förstöring till en väldigare, nemligen till ruiner af stora sandstensmurar, stående dels under, dels på jorden, och inneslutande ett nedrasadt *Isis*-tempel, der ännu en pelares kapitäl ligger med hälften af denna gudinnas hufvud på alla fyra sidorna. För öfrigt synes detta tempel hafva bestått af flere rum, eller kapeller, antingen förbundna till ett eller stående hvar för sig. Murarne och rummen liknade mycket dem på ön *Philae* i fortsättningen af den vestra pelargångens golfmur. Bland de tallösa stenar, som lågo nedstörtade på den smala flodbrädden, syntes två af en vacker svartaktig färg, den ena i form af ett altare, den andra i form af en skifva. Längre fram åt söder kom man till en ensamt stående hög byggnad i form af en pylon. Dess sidor äro alla, utom den ena åt öster vända, utsirade med figurer, som dock på smalväggarne blifvit förstörda; storväggen åt floden till har regelmessigt återkommande sirater, föreställande (som jag vill minnas) guda-nyckeln. För öfrigt tyckes den stå på en fot-

byggnad och intet spår syntes till port eller öppning, vidare än några gluggar, synbarligen sednare gjorda. Denna byggnad står vid höjdens slut åt söder och från den löper ut en lång af Romerska tegel byggd mur, hvilken tyckes omfatta hela höjden der tempelbyggnaden står, äfvensom till en del de ruiner af lera, hvilka stå qvar från något bland de många Egypten beherrskande folks tider; i nordost- och sydosthörnet af muren synas utbyggnader mot den ändlösa öknen, som sträcker sig hit. I densamma står ock nära floden en äkta forn-Egyptisk port, som ledt till några underjordiska kamrar eller tempelkapeller, ehuru nu af dessa intet tydligt spår synes, blott ett förfärligt virrvar af lermurar och hvalf. På sjelfva sandhöjdens midt reser sig det ståtliga, stora och vackra *Ombos*-templet. De vid hvarje Egyptiskt tempel vanliga *pylonerna* söker man här förgäfves; i stället för sådana ser man en öppen pelarsal, bestående af 15 pelare, bland hvilka dock de båda yttersta i första raden äro nedstörtade. Denna pelarsal bildas af 3 rader pelare, med 5 i hvarje rad, hvilka alla hafva de vanliga Egyptiska kapitälerna i palm-, lotus- eller dompalm-form, samt nedantill regelbundet återkommande sirater af djur. De äro utomordentligt stora och bära, öfver de qvadratiska på kapitälen laggda stenarne, väldiga, långa stenskifvor; öfver dessa ligga åter på tvären ställda stenar, som helt och hållet täcka pelarsalen med ett tak, der vingsläpande glador och rutor äro målade. De 3 mellersta pelarena af yttre raden äro utböjda till små halfcornicher, för

att bilda liksom två dörröppningar. Pelarsalens enda vägg har två stora portar med öfverböjd corniche, der man ser det flygande klotet, samt längs hela väggen en stor corniche med de vanliga ormarne. Öfver denna takrand finnas stenar för takets uppbärande, hvilka äro vackert utsirade med en tempelslup, bärande en gud. Sanden ligger här så högt att man ej kan gå genom dessa portar, ej heller se af dem just annat än cornicherna; genom dem skulle man komma in i ett stort rum, som dock nu är fylldt ända till taket med öknens inblåsta sand. Rummet är ej deladt i tu, ehuru sådant påstås af resande, utan ett enda, med två portar ledande inåt och likaså två portar ledande till de öfriga tempelrummen, hvilka alla ha två dörrar, utan någon tudelande tvärvägg. Rummets form och beskaffenhet är dock svår att bestämdt utreda, emedan det nu är nästan helt och hållet dränkt i sand. Så mycket jag kunde gissa, hade en pelar-rad gått på längden från vägg till vägg emellan båda portarne, uppbärande taket i midten; äfvensom vid hvardera sidan af rummet en rad pelare, lemnande blott en smal gång emellan sig och väggen. Inre väggen är en pylonvägg med två portar; den venstras corniche har en tydligt läsbar Grekisk inscription, antydande att Ptolemaeus och Cleopatra helgat detta tempel åt *Arinos* (?). Dörrarne, nu alldeles höljda af sand, ledde till ett annat rum, och vidare till det sista synliga rummet, hvars vägg också har två portar, ledande ut i den djupa sanden. Men denna mot öknen och sanden stående vägg är full med målade

figurer och hieroglyfer, samt tyckes visa spår af ännu ett rum till, isynnerhet som en tempelbyggnad icke gerna kunde slutas med en vägg der två dörrar finnas, utan att leda annorstädes än till öknens sand. Antager man ett slutrum till, så har man de 4 vanliga rummen, ehuru i något förändrad form mot den vanliga. Vill man dertill antaga att en finare Grekisk smak utbytt den egentligen idélösa och tunga *pylon*-förgården emot den lättare pelarsalen, så har man förklaringen på denna ovanlighet. Templets rum äro alla på sätt och vis delade i tu, ehuru icke med vägg, utan kanske med en rad pelare emellan de två dörrarne. Så mycket af sculpturen som syntes ofvan sanden, var utfördt i den vanliga vackra och finurliga smaken, föreställande offergåfvor, framburna åt gudar med mångbrokig nos. Det är öfverhufvud ett särdeles vackert tempel, så till byggnad som seulptur, och jag betraktade det med stort nöje. Lika härlig var utsigten öfver den åt flere håll oöfverskådliga öknen, på sina ställen slutande i berg med hvitglänsande fötter samt förespeglande en underlig *serab* eller synvilla af vatten, det vi först ansågo vara en utgrening af den breda, mäktiga Nilen, som här bildat en vacker ö och breda, gröna spår efter sin öfversvämning. Det odlade jordbältet på ömse sidor om floden var bredt och vackert, der igenkände jag det äkta Egyptiska landet med sin rikedom och feta jord, märkbart afstickande från den torftiga Nubiska. På öknens gräns, som ligger betydligt högre än det odlade Nilbältet, är det jordbrukande folkets by be-

lägen i torra sanden; man har troligen valt denna plats för att vara säkrare emot flodens flöde. Hvarföre de ej hellre valt sjelfva tempelhöjden, der de haft tillräckligt byggnadsmaterial och varit närmare floden, kan jag ej inse. Öfverallt omkring i sanden lågo spillror och stenar, utsirade med hieroglyfer; en stor del af dem, jemte sjelfva templet, hade sanden slukat.

Middagstiden voro vi färdiga att gå om bord. Jag gick tillbaka längs flodstranden bland stenar och ruiner af gamla heliga kapeller; nästan för hvart steg jag tog med mina nakna fötter slingrade små ödlor omkring mig. Äfven en liten krokodil (som låg på en nedfallen corniche af detta tempel, fordom invigdt åt den krokodilhufvade *Isis* och åt den henne helgade krokodilen) störtade sig hastigt ned i floden vid min ankomst, så att jag ej märkte annat än svansen, som brokigt glimmade i solen. Den tycktes hafva solat sig i middagshettan och liksom drömt sig tillbaka i den tid, då de gamla Egyptierna med huld, moderlig kärlek och dyrkan ledde detta djur i heliga processioner kring dess tempel och badade det i dess egna badkar af granit; uppväckt ur sin dröm af en oren fremling, störtade den sig i floden och skrämde honom icke litet. Denna trakt tyckes äfven i våra dagar vara särdeles rik på krokodiler, mycket rikare än trakten ofvanom *Assuan*. Vi lade ut och kommo i det lugnaste väder, som fortfarit hela dagen, till en by *Faris*, som ligger midtemot berget *Selseleh*. Det var en stund före *maghrib; Mohammad* gick upp till den nå-

got aflägsna byn för att få mjölk och smör; jag spatserade på land och såg 4 karlar ösa upp vatten ur floden med sitt klumpiga instrument *'od elnatil*, det vi icke mer än undantagsvis hade sett i Nubien. De hade i vattnet gjort ett litet stängsel af *durra*-halm, inom hvilket de två nedre karlarne stodo; det tjente till att hindra krokodilerna från att fara af med de i vattnet stående karlarne. Detta förekommer ej vidare än i trakten häromkring. Folket, som jag språkade med, togo mig för en *Maghrabi.* Sedan Sattler kommit tillbaka från byn lade vi åter ut, kommo efter en timmas färd i stark nordlig motvind till den trakt af *Selseleh*-bergen, der stenbrotten finnas, och togo land just under de i klippväggen huggna kamrarne. Vi stego upp, gingo in i bergsrummen samt omkring på bergen i det vackraste månsken.

Dec. 22.

Gingo upp och betraktade rummen, kapellerna samt stenbrotten i det vidsträckta sandberget. Rummen äro 7, dels illa dels väl bibehållna, de flesta med 3 eller 4 bilder sittande inom små nicher i väggen, för öfrigt enligt mitt tycke af föga eller intet värde. Alla hade de haft öfver dörren det flygande klotet och hieroglyfer omkring den, men emedan dörrarne voro sönderhuggna hade äfven hieroglyferna blifvit till större delen förstörda. Stenbrotten sträcka sig längs hela berget, äro vidlyftiga, visa långa släta väggar, samt liksom i berget uthuggna dalar, hvilkas sidor uppstiga dels släta, dels i afsatser. Här och der gingo ådror af en hvitare och lösare sten,

några väggar voro liksom hvitlimmade. Längst åt söder står ett klippstycke, liknande en väldig pelare, som bär ett löst liggande stort klippstycke på sig liksom kapitäl. Nedanföre stå tvenne små *speos* eller bergskapeller, med en ofvantill uthuggen vacker corniche, uppburen af pelare på ömse sidor, som äro något tillspetsade mot foten. I cornichen synes, som vanligt, det flygande klotet. Midtemot dörren är en liten *pylon*-vägg, med corniche och plattade ormprydnader ofvanom, äfvensom figurer och hieroglyfer på alla väggarne. Bredvid synes en uthuggen stenskifva med figurer, samt en ensam, upprättstående sten, hvars ena sida är huggen till en slät tafla, fullritad med dåliga hieroglyfer. Dessa små bergstempel ligga helt nära flodstranden, som har något alluvial-jord, bevext med sträft gräs och törnvexter. Såväl templen som bergstrakten med sina stenbrott äro särdeles vackra och intressanta; desto ödsligare är det ofvanpå berget, som består af svarta solbrända spillror från den skifviga bergsytan samt skärfvor och skräp efter huggningen. Längre åt norr skall äfven finnas dylika bergsrum som här, men jag kom mig ej dit; ej heller gingo vi i land på östra sidan om floden, förmodande der vara ingenting annat att se än här. Vi lade ut i god tid och gingo oupphörligen hela dagen. Jag hade ovanligt tråkigt. Ungefär en timma före *maghrib* hunno vi fram till *Edfu*, och gingo der upp för att köpa provision. Staden ligger temmeligen långt från floden, så att vi gingo nära en half timma på vägen. Här träffade vi två kristna Kopter, af hvilka vi köpte

smör; jag tyckte mig här, liksom annorstädes i Egypten, finna att de varor man köper af kristna i allmänhet äro bättre och renare, än dem man får hos Araberna. Den ena, en skrifvare, berättade att här funnos inalles 10 Koptiska kristna, som åt sig reparerat en gammal kyrka, stående qvar från de aflägsnaste tider halft förfallen i bergen; att de hade en prest, som kunde läsa och förstå deras Koptiska språk, medan de sjelfva ej förstodo annat språk än Arabiskan; att i hela staden funnos blott omkring 600 invånare. Han var en högst treflig man, som skrattade oupphörligt och smålog, äfven då han berättade huru stora afgifter de måste betala åt pashan. Vi kommo ej tillbaka om bord förän efter solnedgången i mörkret. Sedan vi druckit vårt aftonthé gick jag upp med min bössa, för att se efter räfvar och shakaler, som i stor mängd sprungo på stranden och i *durran*. Jag anträffade dock ingen sådan, men väl några karlar, som suto under ett skjul af *durra*-halm och vaktade hästar; med dem språkade jag länge i det vackra månskenet. Det var alldeles ljumt i luften och från den stora sykomoren, under hvilken vi lågo, kommo till oss myggor i stor mängd.

Dec. 23.

Gingo bittida upp till staden för att ånyo betrakta det gamla templet, som vi vid uppfärden i hast besett. Hela staden ligger på och är omgifven af stora grushögar, bildade troligen af de särskilda städers ruiner, som under olika tidehvarf stått här och förfallit. Af templet står ännu mycket qvar och

det torde vara ett ibland de bäst bibehållna, om blott det förfärliga grus, som öfverhöljer allt, skulle bli undanskaffadt. Främst synes en stor *pylon* med sin mellandörr, väl konserverad, undantagande några stycken af cornichen som fallit ner. Äfven figurerna voro alla synliga, fastän huggna och illa tilltygade af ilsken förstörare-hand. Genom pylonporten kom man in på en stor tempelgård, på ömse sidor omgifven af vackra pelaregångar, ledande från pylonen till försalen. Hvar och en af de väldiga pelargångarne bestod (tror jag) af 16 pelare i den vanliga Egyptiska formen och fullkomligt väl bibehållna. Sjelfva tempelförsalen har 18 pelare, 3 på längden af byggnaden och 6 på bredden; de två mellersta i första raden bilda port genom corniche-utböjningar mot hvarandra. Men såväl denna pelarsal, som förgårdens pelargångar, voro höljda med grus nästan till pelarenas kapitäler; pylonväggen mot de öfriga tempelrummen syntes i försalen blott till cornichen, ty sjelfva dörren var så igengrusad att man ej kunde komma igenom den. Dock kunde man från yttre taket se att det var en vidlyftig byggnad; derifrån såg man ock de tre särskilda delar, af hvilka ett Egyptiskt tempel alltid består, nemligen förgården med sina pelargångar, försalen, som är lägre och mindre, samt de egentliga tempelrummen, som utgöra en smalare byggnad under ett lågt tak. Ifrån taket, der stadens nuvarande invånare uppbyggt sina pygmeiska lerkojor i stor mängd, kunde man komma in i tempelrummen genom ett hål; men emedan derinne var alldeles mörkt och jag intet ljus hade, slog jag ur

hågen att stiga dit ner. Men hvad som ej varit fallet vid något annat tempel af dem jag hittills besett, den stora, vackra, breda mur, som omfattade hela byggnaden, syntes här fullkomligen väl och var temmeligen oskadad, utgående från pylonen. Denna var obetydligt lägre än den innersta tempelbyggnadens tak, och dess inre väggar tycktes vara fullritade med hieroglyfer. Så äfven templets yttre väggar, i hvilka dessutom funnos utstående sphinx-figurer, bildade af från innantaket utgående stenar och liksom bärande en del af byggnadens tyngd. För öfrigt voro alla utväggar, såväl murens som tempelbyggnadens, sakta lutande uppåt och omslutna med prisma-kanter. Siraterna de vanliga, nemligen offergåfvor och allehanda djurfigurer.

Vi afgingo middagstiden och gledo öfver Nilens nu alldeles spegellugna yta, tills vi kl. 3 hunno fram till *Kab*, det gamla *Elethyja*. Vi gingo ungefär $\frac{1}{3}$ timma från stranden innan vi hunno fram till kalkberget, i hvilket den gamla stadens gamla grafvar finnas. De bilda en lång sträcka och äro kanske 15 à 20 synliga, utom de oändliga hvalf och hålor, som tyckas gå under dessa i bergets djup. Vi betraktade här de vidtbeprisade taflorna ur de gamla Egyptiernas husliga och borgerliga lif, föreställande skörd, båtfärder, likbegängelse, musikaliska instrumenter, bland hvilka den dubbla *zummaran* och en nio-strängig harpa, som kanske är den ursprungliga *kanon*. Färgerna voro ovanligt väl konserverade, ehuru på många ställen den bräckliga kalkstenen remnat och fallit

ner, samt sålunda förstört taflorna. Inom de flesta syntes äfven nicher, i hvilka suto 1 eller 3 bilder. Flere grafvar stå i sammanhang med hvarandra och, som jag tror alla, med en djup graf, gående långt ner i berget, oftast till ett stort, kanske för alla gemensamt hvalf. Åt norr sågo vi på afstånd ruinerna af ett tempel, men då de skola vara af ingen betydenhet, ansågo vi ej mödan värdt att gå dit. Vår Arabiska ledsagare sade ingenting finnas der, emedan stenarne (kanske af pashan) blifvit förda derifrån till *Esne*. Här står nära stranden en stor vidlyftig mur i fyrkant, som anses hafva omslutit den gamla staden. Inom densamma ligger nu blott en stor grushög, jemte en oändlig mängd skärfvor af gammalt krukmakare-arbete; likaså utanföre. Trakten emellan floden och berget består för öfrigt af en oodlad slätt, på hvars yta bildar sig salt af det från bergen nedflytande vattnet. Den syntes på flere ställen alldeles hvit och Araben sade att under alla sådana ställen fanns vatten upp till knäet. En lång sträcka längs floden var dock väl odlad jord; den nu bebodda byn låg temmeligen långt från floden uppåt öknen. Araben kallade den *Hall*, som jag vill minnas. Hela dagen hade varit ovanligt het och likaså blef natten, under hvilken vi fortsatte färden. Det led närmare midnatt innan vi hunno fram till *Esne*, de Egyptiska nymfernas och bland dem den vidtberömda *Safijes* högqvarter.

Dec. 24.

Så snart vi druckit kaffe, skyndade vi oss upp

till templet för att uppvakta Egyptens gamla i *Esne* dyrkade gudar. Det enda som synes af detta fordom otvifvelaktigt vidsträckta tempel, är försalen, ty det öfriga är höljdt af grushögar, på hvilka en del af den nuvarande staden är uppförd. Men denna tempelförsal är oändligen storartad, dess anblick en ibland de imposantaste i hela Egypten. Den är en pelarsal, bestående af inalles 24 stora, väldiga pelare, 6 på bredden eller en face, 4 på längden eller byggnadens djup. Som vanligt sammanhänga pelarena i första raden med half-väggar och de mellersta äro utböjda med cornicher till dörr; midtemot är en pylonvägg med dörr, ledande in i de egentliga tempelrummen, men pylonformen upptager här icke hela väggen, utan lemnar betydligt rum qvar på ömse sidor, der ganska stora dörrar äro anbragta. Men alla dörrar äro nu tillstoppade med grus och tillåta ej ingång till byggnadens inre, som troligen också är öfvergrusadt. Den sal, som nu ensam står att beses, har likaledes varit betäckt med grus och troligen gifvit en föga bättre anblick än templet i *Edfu*, men under nuvarande pashans tid (antingen af honom sjelf eller någon bland hans hofstat) har den blifvit röjd och rensad, såsom man sade, för 20 pungar. Den kan nu ses i sin ursprungliga höjd och storhet, blott ringa stoft täcker dess golf. Salens stora höjd ger en oändligen imposant anblick, då man står här inne och ser uppåt pelarenas kapitäler samt det ännu högt öfver dem liggande taket. Kapitälerna hafva vanlig Egyptisk form, dock så nyancerad, att man knappt kan finna två

som äro fullkomligt lika. Sjelfva pelarstiften voro mer än vanligt fulla med hieroglyfer; likaledes väggarne. Men jag måste tillstå att jag nu egentligen ej hade tålamod att ströfva omkring bland ruiner; samma tycktes förhållandet äfven vara med doktorn, som öfverhufvud tyckes hafva fått nog af forn-Egyptiska tempel. Särskilt i dag var han synnerligen otålig och pickhågad att få se den af hans *Heilbronner* så grannt och sentimentalt beskrifna *Safijeh.* Efter det vi omkring ¾ timmas tid betraktat templet, och derunder ofta blifvit anmodade af doktorn att gå bort, begåfvo vi oss ut i staden, men hade knappt hunnit till torget förän en jemförelsevis ganska välklädd Arabisk sherif kom och ansatte mig, som språkade med vår shekh. Han tog mig uppenbarligen för dragoman om bord, helsade mig från en dragoman *Jusuf*, och hängde fast vid mig liksom vi hade varit bekanta från långa tider. Han bjöd oss alla in i ett café, satte sig vid mig, pratande allehanda strunt om talismaner m. m. dem han af *barakat erresol* kunde göra särdeles verksamma; han ville ingenting ha för de tjenster han kunde göra oss, utan ville göra det blott af vänskap för mig, som han kallade sin bror; allt hvad jag möjligen behöfde eller önskade kunde han anskaffa med sina talismaner. Sedan han pratat sig trött, under det jag alldeles tigande hört på, räckte han fram sin flata, något kupade hand och bad mig lägga något i den, till att bestrida kostnaderna för några småsaker som han borde taga från *'attaren* för sin talisman. Jag lade i hans hand en slant, gällande

5 fadda; han vände den åt alla håll för att öfvertyga sig om hans ögon sågo rätt, och tycktes ej förstå huru jag kunde förolämpa honom så. Jag upplyste honom dock snart att det vore 5 fadda, såsom betalning för den kopp kaffe jag druckit, men om jag behöfde någon talisman skulle jag köpa ingredienserna sjelf samt gifva dem åt honom, jemte vedergällningen för hans besvär. Han himlade sig mycket öfver att jag så kunde vanhelga gästvänskapen med betalning för den kopp kaffe han bjudit, och tog sig i skägget, menande att det deraf skulle bli vanäradt; men höll dock till godo med styfvern, då jag vägrade återtaga den. Sedan hängde han sig vid shekh *'Ali*, släpande med honom hela dagen under det denne gjorde våra uppköp af provision; ehuru vi på allt sätt afsnäste och visade mannen vår missaktning, kunde vi ej bli af med honom. Efteråt erfor jag att hans göromål och yrke var, att hänga sig vid alla resande Frankers dragomän, hjelpa dem vid anskaffandet af provision m. m. samt om möjligt bestjäla dem. Emellertid hade doktorn och jag begifvit oss på vandring i staden, för att få reda på *Safijehs* boning. Vi fingo ock snart på gatan en gosse, som förde oss dit, men erforo att hon för tillfället var hindrad och ej kunde emottaga oss. Vi vände således om och gjorde vandringar i staden. Den ligger sträckt på längden i norr och söder, hufvudgatorna gå mer eller mindre rakt åt detta håll. Husen äro alla af obrändt tegel, jemförelsevis stora, de flesta något i pylonform med sakta uppåtlutande väggar;

detta var isynnerhet märkbart på de vackert målade och omsorgsfullt byggda dufhusen. Qvinnorna buro till större delen vackra och rena *melajer*, hvilka isynnerhet här förfärdigas; derföre förekomma de här oftare än högre upp, der en *melajah* nästan är en raritet. Lägre folket var dock här, liksom i allmänhet högre upp, klädt i bruna fula *s'aboter*, en klädnad som i nedra Egypten uteslutande bäres af män och är en skam för qvinnor. Kopter finnas här många och jag tror nästan att de snyggaste husen tillhöra dem, äfvensom Turkar och Tatarer, hvilka finnas talrikt här och i *Edfu*. Äfven en kasern med högvakt och fängelse ser man här; soldater med slarfviga kläder och slokigt utseende syntes drifva omkring på gatorna. Ett stycke utanför staden åt norr ligger *mudirens* palats, en hvitlimmad byggnad i den fula Turkiska smaken; rundtomkring synas trädgårdar och planteringar. I staden är temmeligen rörligt lif, isynnerhet på torget, som (deri olikt nästan alla Egyptiska städers) är en stor öppen plats, kringbyggd med cafén och barberare-stugor. De flesta förnödenheter stå att fås der, bland annat äfven *Sori* och *Gebeli*-tobak, som i *Assuan* ej ficks utan mycket sökande. Under mina vandringar hade middagsbön-sången blifvit sjungen, och jag skyndade mig derföre om bord för att få mig middag. Sedan gingo vi upp, hemtade den flitige Sattler ifrån templet, och aftågade alla tre till sirenen *Safijeh*. Öfver en trång gård kommo vi upp i ett ännu trängre rum med halfslitna mattor, och togo vår plats på divanen. Den vackra värdinnan jemte tre andra tärnor satte

sig på golfvet, äfvensom två hvit-turbanade *rebabijeh*, med sina små gnällande *rebab*-violiner. Hvar och en af flickorna hade sin *tarabucka*, på hvilken hon gjorde några hvirflar, jemte violinerna accompagnerande en sångstump, den de gemensamt uppstämde med hög och hes stämma. Det räckte dock ej länge innan de gjorde paus och frågade om vi ej drucko arrack; vi nekade alla dertill, men de sade sig dricka sådant, menande att sång och dans icke kunde gå derförutan. Vi skickade derföre *Giovanni* om bord efter 2 buteljer af vårt absint-bränvin, som dock ej torde smakat dem rätt väl, emedan de grinade rätt hjertligt åt den bäska drycken. Emellertid fortgick sången, som var långt ifrån vacker, knappt dräglig, skrålande och gnällande, men dock öfverröstades af de på nära håll förfärligt gnällande *rebab* och dunsande *tarabuckorna*. Värdinnan, den prisade *Safijeh*, sjöng sjelf föga och tycktes ej kunna sjunga rätt, såsom hon ock sjelf medgaf. Sedan man slutat med sången, började den andra akten, nemligen dansen. Först uppträdde den ena af tärnorna och dansade ej utan talang, ehuru jag tyckte mig hafva sett bättre dans af *khoval* eller dansare i Kairo. Derefter förmåddes *Safijeh* sjelf att stiga upp och gjorde sina skärningar, sedan hon lindat en ganska dyrbar kashmir-shawl om midjan; ehuru hon dansade sämre än den förra, tycktes hon uppenbarligen fordra att vi skulle anse hennes skönhet och antagna stolthet gifva full ersättning för det bristande i konsten. Slutligen uppträdde en tredje danserska; men ingendera af dem kunde intaga eller roa

oss, vi voro fullkomligt mätta på dessa profbitar af deras konst. Det hela hade för oss intet annat nöje, än att vi kunde säga oss hafva sett de berömda Egyptiska *ghavazi* eller dansöserna. Vi gåfvo dem två 5-franc-stycken, men de voro högst obelåtna dermed och tycktes hafva väntat sig åtminstone dubbelt så mycket. Hvad *Safijehs* prisade skönhet beträffar, hennes af *Heilbronner* så poetiskt beskrifna melancholiskt milda blick, makalösa näsa och andra tjusande drag, så fann jag deraf just ingenting särdeles vara qvar, om de ens någonsin funnits; kanske hade hennes skönhet blifvit härjad af tidens tand på de sedan dess förflutna 5 åren ungefär. Hennes ansigte hade visserligen kunnat vara nobelt och stolt, om det ej derjemte haft en viss kastning åt det simpla; hennes drag syntes mig vara utan intresse, om man gaf sig tid att genom ett nogare betraktande försäkra sig om den första anblickens villa. Dock var hon ovanligt hvit, hade i allmänhet en helt annan färg än qvinnorna här vanligen hafva, ty äfven kinderna hade rodnad, som här är mycket sällsynt. Vexten var ganska vacker, fastän icke nog slank eller vek. Hon var särdeles rikt klädd, hel och hållen i siden; om ock alla hennes prydnader icke voro äkta, så var hennes kostym i alla fall mycket dyrbar. Hon ställde sig också på stort afstånd ifrån sin omgifning samt ville ibland dem spela den förnäma; de öfriga voro högst vanliga Egyptiska qvinnofigurer, fastän utstyrda i granna sidenkläder. Vårt besök hos den sköna danserskan, den mest berömda bland alla Egyptens *ghavazi*, blef

sålunda snart undangjordt; jag spatserade sedan ensam omkring i staden, och satte mig slutligen i ett bland de många vid torget belägna cafén. Der blef jag åter antastad af sherifen, som erbjöd mig en *heggab*, den han sade sig hafva gjort enkom för min räkning i dag. Men då han såg sig ej sålunda få mig till att öppna pungen och vi tillsammans hade läst *fathe* för *Sejide Zeineb*, tiggde han penningar till ett vaxljus, det han för min räkning skulle upptända inför en mäktig och välsignelserik *shekh Vali* och vid dess sken läsa suran *I S;* men jag var obeveklig, bad honom blott läsa den suran i mörkret, om han så behagade. Sålunda blef jag slutligen af med honom. Derefter kom jag till en gård, der *Barabra* firade ett bröllop; en krets af karlar sjöngo, accompagnerande sin enkla sång med tambour de basquer. Barabras sång är i allmänhet mera rytmisk och melodiös än Arabernas, saknande de sednares osmakliga tremulando och snurriga granlåter; men också enklare, entonigare, närmande sig mera till vår Finska folksång än den Arabiska. Qvinnorna suto på afstånd och hörde på. Jag gick ännu länge på stranden i det ljummaste månsken, efter den ovanligt heta dagen, tänkande på hemmet, der nu julaftonen firades. Om jag varit hemma skulle jag kanske icke haft roligare, men här längtade jag efter att vara bland de mina. Kommen om bord, hörde jag på en saga, som vår tjenare *Mohammad*, litet klumpigt men dock med Arabisk talang, berättade för den efter sagor begärliga *raisen*.

Dec. 25.

Så snart sjöfolket hemtat om bord sina säckar bröd, det de bakat under natten, lade vi ut, ehuru én stark nordlig vind lofvade oss ingen god färd. Det gick också ganska dåligt framåt, så att vi straxt på eftermiddagen nödgades taga land under en så kallad *badijeh*, d. v. s. skattlöst land, som förut oodladt blifvit gifvet åt en f. d. *kashif Ali* att brukas och odlas. I dag var särdeles kallt, och det så mycket känbarare, som de föregående dagarne varit utomordentligt heta och qvalmiga. Vi sågo på den väl odlade jorden samt sockerrörs- och bomulls-planteringarne, köpte äfven något grönsaker. Satte åter ut, men måste snart taga land under en liten by *Sfun*. Der språkade jag med en högst treflig, ung och rask *Saidi;* han klagade öfver den nuvarande bashans stränga regemente, som qväst och kufvat folkets karlavulenhet, ty före honom hade ofta förefallit strid och slagsmål emellan folket, men sådant gick ej mera an. Nu voro karlarne så spaka att en qvinna kunde styra landet, och detta så fredligt att hunden och vargen trifdes med hvarandra som vänner. Med anledning af ett slagsmål emellan byns invånare för qvinnors skull, i hvilket min sagesman deltagit och hvaraf han ännu bar ett djupt ärr i hufvudet, hade en del af byns folk valt annan boningsplats och flyttat ett stycke åt norr ifrån den förut samfälta byn. Sedan det efter solens nedgång lugnat, rodde vi under natten fram till *Erment*, der vi landade.

Dec. 26.

Gingo upp till staden, ungefär $\frac{1}{4}$ timmas väg från stranden, och till det ställe der de gamla ruinerna stå. Dessa ruiner äro jemförelsevis ringa, af pelarsalen synas blott spridda pelare, kanske 10 till antalet. Denna försal eller kanske förgård har något annan form än den vanliga, ty den sträcker sig mera ut på längden. Det inre af templet användes nu till stadsfängelse, der suto nu 16 personer i jern. Jag hade ingen lust att länge bese det, utan spatserade i staden, som är uppförd på särskilda spridda fläckar emellan de stora grushögarne från fordna tider; i dessa syntes på flere ställen väldiga forn-Eyptiska murar med hieroglyfer. Byn är bashans privat-by och har en Turkisk *nadsir*, som pressar och utsuger det arma folket. Det var torgdag i dag, men vi dröjde ej der så länge att folket hann samlas, utan lade åter ut kl. 10, i fortfarande stark nordlig vind.

Medan vi åto middag kommo vi fram till *Luksor*, der vi ankrade för en längre tid. Så snart vi hunnit i land skyndade sig Sattler upp till *Karnak* med sin målareattiralj, men jag rökte min pipa vid kaffet innan jag gick. Den starka blåsten, som förde sand och damm med sig, gjorde min vandring ut till *Karnak* nog obehaglig; framkommen vandrade jag omkring i de stora och vidsträckta ruinerna. Nu först fann jag rätt huru storartade de äro, ty hvad jag hittills sett i Nubien förekom mig oändligen smått och leksaksaktigt, i jemförelse med dessa väldiga qvarlefvor från det gamla Egyptens egentliga hufvud-

säte och prest-stad. Dock voro de så vidsträckta och utbredda, att jag ej kunde få någon riktig idé om hela byggnadens plan samt om de många utbyggnader, pyloner och portar, som fordom utgjort ett helt, men nu stå afsöndrade, sedan föreningsmurarne störtat dels för tidens, dels för härjares hand. Allt är i stor skala tilltaget, både pelare, portar och koloss-statyer, så att man tycker sig sjelf vara ett litet obetydligt barn, då man går der omkring. Jag vet mig ingenstädes hafva sett så väldiga pelare som här, isynnerhet de 12 som stå 6 på hvardera sidan af hufvud-genomgången i den mäktiga tempelförsalen. På de i pylonens vägg uthuggna små afsatserna klef jag upp och steg högst upp på densamma; der hade jag utsigt öfver den oändligt stora slätten, det gröna, odlade landet häromkring, ytterst åt alla håll omgifvet med en krans af berg. Hela den mäktiga ruinen låg närmast under mig, längre bort *Luksor*, på andra sidan om den ståtliga floden *Kurnu* och andra ruiner. Bergens många nyancerade färger och skuggor gåfvo en särdeles vacker, intressant anblick, såsom här är vanligt vid solnedgången. Men den häftiga blåsten hotade nästan att föra mig ned ifrån den höga plats jag innehade, skådande öfver Egyptens och kanske hela verldens mest klassiska jord. Sedan jag kommit ner begaf jag mig på återväg, då jag ett stycke utanför staden träffade ett läger af (som jag tror) Ziguenare. Sedan vi druckit vårt aftonthé ankommo hit två barker, förande Engelsk flagga liksom vi; före oss låg här en bark med 2 Engelsmän om

bord, således nu 4 Frangiska barker. Gick upp på land, träffade i staden en bröllops-procession, och gick ett stycke bredvid sjelfva brudgumens far; men då han sade att det ännu skulle dröja några timmar innan de satte sig att sjunga och dansa, fann jag för godt att vända om. Kommen om bord träffade jag alla, isynnerhet shekhen, ihopkrupna och frusna af den här ovanliga kölden; äfven jag tyckte det vara kallt, men också var jag särdeles tunnt klädd, såsom hos oss under sommaren.

Dec. 27.

Satt länge inne i min koj, tills den Engelska barken begifvit sig på återfärden till Kairo. Genom mitt lilla fönster betraktade jag en *bahlavan*, som kommit till de Europeiska barkerna för att med sina konster förtjena litet penningar. Hans konster voro obetydliga, så att jag nästan kunnat göra efter dem; han gick på händerna, kastade sig öfver hufvudet, hoppade genom ett tunnband, som hans följare den gamle gubben höll på sitt hufvud o. s. v. Kort derpå kom en *ghazi* med sina två Berberi och en liten Arabisk flicka; de dansade vid slag af tambour de basque och knäppningar med castagnetter. Det var ej heller af något värde, men roade mig mera än konstmakaren, dels för deras vackra kostym, dels för den egna karakteren i hela deras väsende; isynnerhet intresserade mig den mindre Berberi-flickan med sina många behag, smidiga kropp och vackra vext. Jag blef inne sittande hela förmiddagen och hade något kallt. Efter middagen begaf jag mig åter upp till de

ståtliga *Karnak* ruinerna; der gick jag omkring och fröjdade mina ögon, isynnerhet med den troligen i hela verlden makalösa, imposanta tempelförsalen och dess 134 groteska pelare. Dernäst intresserade mig mest de två små granit-kamrar, hvilka tyckas hafva utgjort det innersta allraheligaste; hela den öfriga ändlösa byggnaden tycktes blott ämnad att omsluta dem. Denna så kallade kungakammare är in- och utvändigt full af konunga-figurer, frambärande sina offer åt gudar. På norra sidan invid denna helgedom af röd granit står en liten vacker portal af svart granit, infattad i muren af sandsten, och torde hafva varit ett grafkapell för någon helig fogel. För öfrigt hvart man än går bland dessa vidsträckta ruiner, ser man öfverallt väldiga, dels sittande, dels stående bilder, än af granit, än af hvitglänsande kalksten, än af rödglänsande sandsten. Öfverallt ser man qvarlefvor af tempel, som ligga gömda under gruset, höjande blott sina takränder och cornicher öfver detsamma. Många torde väl ligga alldeles gömda derunder. Half- eller hel-förfallna portaler och pyloner vittna om de många ingångar, genom hvilka man från alla håll kunnat inkomma i det väldiga templet eller palatset, och ramlade pelare vittna om prakten i dess salar.

Dec. 28.

Vandrade omkring i *Luksor*, utan att dock bland de smutsiga Arab-kojorna någorstädes gå in för att se på de svartnade resterna af tempel. Sedan satte vi öfver till andra stranden vid *Kurnu*, men nu för lågt vattenstånd ansenligt lägre ned än vid uppfärden.

Den flitige Sattler begaf sig genast upp till *Medinet Habu;* kort derefter äfven jag, och såg på qvarlefvorna af det kungliga palatset, midtemot det egentliga stora templet. Det är den enda profana byggnad jag sett här, kanske den enda af detta slag som finnes qvar från de gamla Egyptiska tiderna. Den gick i många krökningar och att dömma af de rum som ännu syntes, hade kungen ej bott i stora salar; der syntes ock ordentliga fönster med ofvanstående i muren gjorda bågformer. Det hela var ganska vackert, men jag fick ej rätt begrepp om byggnadens konstruktion, gaf mig ej heller tid att utforska den. Härifrån gick jag genom de förfallna, men ännu ståtliga, med granit inlaggda pylonerna in i den vidtbeprisade och prisvärda stora tempelsalen, utgörande försal till ett stort tempel, som nu ligger alldeles begrafvet under grus. Denna sal är, hvad taflorna och deras färger beträffar, kanske den bäst bibehållna som finnes i Egypten från gamla tider. Taflorna föreställa slagtnings-scener, offergåfvor åt gudar med djurnos, kungars välsignande o. s. v. sådant man ofta får se. Vandrade sedan omkring bland ruinerna af de lerhus, som stå vid templet eller på den grushög, der templet och den gamla staden stått. Gick sedan i sakta mak om bord vid solnedgången.

Dec. 29.

Gick med shekhen den långa vägen upp till *Medinet Habu.* Vi sågo oss omkring, men det tycktes göra föga intryck på shekhen, han blef snart mätt derpå och vände tillbaka om bord. Jag blef qvar

hela förmiddagen, vandrade omkring mest i den stora salen och såg på taflorna der, äfvensom i det mindre templet, litet framför det stora. Låg sedan hela eftermiddagen om bord, men gjorde om aftonen en liten promenad längs stranden.

Dec. 30.

Gick med shekhen upp till en norråt belägen by *Kamoleh,* der man sade i dag skulle vara marknad eller torgdag, samt en betydlig stad. Vi gingo i nära 3 timmar innan vi hunno fram till en usel by, der man ännu icke hade samlats till torgs. Shekhen lät emellertid en gammal dålig barberare, som han fick tag i efter mycket sökande, raka sitt hufvud, men förgäfves sökte vi efter ett café att sitta uti. Folket samlade sig dock småningom till torgs och hemtade till salu några obetydliga lifsförnödenheter, såsom durra, hvete, lök, rättikor och bröd; dessutom funnos två *attarer*, som hade små askar med kryddor, qvinfolks-granlåter o. s. v., men detta var ock allt. Jag hade särdeles tråkigt här och skyndade på affärden, som äfven snart företogs på två åsnor; men åsnedrifvaren förde oss på afvägar, så att vi ej hunno fram till barken förän vid *ʿasr.* Sedan gick jag ensam upp med min bössa och sköt en vacker räf, som jag lurade ut i gamla grafgrottor; der har en otalig mängd af dessa djur sitt tillhåll, ifall de ej upptagas af menniskor.

Dec. 31.

Tog en åsna om morgonen och begaf mig först till *Elazzazif*, der jag utför beqväma trappor steg ner

i ganska djupa hvalf och hålor. Ingenstädes har jag förut sett en sådan mängd flädermöss som här. För öfrigt voro väggarne med sina målningar så nedsvärtade, att föga kunde urskiljas. Derifrån begaf jag mig till kungagemålernas graf-dal; såg der de så kallade *tikan elharimat*, efter hvad man säger, en slags *fasha* eller öppen plats der drottningarne sutit i bergens skugga och njutit svalka. Jag giek in i blott 2 eller 3 grafvar. De äro i allmänhet små och obetydliga i jemförelse med konungarnes grafvar, dock ganska vackra, prydda med målningar på väggarne; jag var inne i N:o 9 och 11, de öfriga skola vara obetydligare, ännu mer nedgrusade och svartnade än dessa. Vidare begaf jag mig till floden och lät föra mig öfver till *Luksor*, i en liten hög pråm, som var så öfverfull af folk att jag fruktade det vi skulle förlisa på vägen. Vi kommo dock lyckligen öfver. Jag vandrade litet omkring, giek på torget, der i dag hölls marknad, köpte några småsaker för mig och vårt kök, samt begaf mig tillbaka om bord. Sedan giek jag upp för att skjuta räfvar i grottorna, men en *Fellah*, som var med mig, förorsakade med sina kliekar att 2 räfvar kommo undan oss.

Så har detta år gått förbi för mig i österns land, utan att någon ny sol gått upp öfver mig; fruktlöst har året dock ej förgått.

1845.

Jan. 1.

Sedan vi stigit upp bittida och önskat hvarandra ett godt nytt år, begaf sig Sattler genast upp för att af-

teckna *Kurnu;* doktorn och jag foro på hvar sin åsna till *Lepsius.* Under vägen hunno de två Preussare, som ligga här med sin bark, upp oss och kommo med. Vi blefvo vänligt emottagna i den borglika villan, som, först uppbyggd af *Wilkinson*, sedermera blifvit bebodd af flere berömda forskare i Egyptens gamla monumenter och nu innehafves af *Lepsius*, kanske den största och berömdaste bland dem alla. Öfver dess ena tornlika byggnad svajar nu den Preussiska örnen på en hvit flagga. Här vexlades ömsesidigt mellan alla önskningar om "ein gutes glückliches Neujahr", ej utan en särdeles bred Tysk "Gemüthlichkeit." Slutligen kom *Lepsius* ut från sin lilla kammare i halfsiden schlafrock och röd *tarbosh*, vexlande med oss nyårsönskningen. Han hade i hela sitt väsende något särdeles enkelt och vackert, ej det minsta af vanliga halflärdas flärd och sladder; det syntes af allt att han var en djupt lärd, som helt och hållet intagen af sin vetenskaps storhet glömt all den ryktes-girighet, hvaraf mången halflärd plågas. Samtalet rörde blott vanliga ämnen, nyårsmorgonens ovanliga skönhet och den lika ovanligt sköna utsigten från denna villa, som ligger högt uppe i bergen. Morgonen var i sanning utomordentligt skön; solen hade ännu ej hunnit bli het och brännande, den kalla nordanvinden från föregående dagar hade alldeles laggt sig och tystnat, luften var klar och ren, såsom hos oss den mildaste sommar-förmiddag, samt lät oss se den nedanför liggande gröna slätten i det vackraste sken. Jorden stod öfverallt grön af hvetets nya brodd,

som med en skarpt markerad linie gick upp till öknens rand. Midtpå denna gröna matta såg man de ståtliga *salamat*, två väldiga Memnons kolosser *Shama* och *Tama*, hvilkas under tidernas lopp förvittrade och stympade lemmar likväl ännu med sina hieroglyfer samt Grekiska, Latinska och Frangiska inskrifter vittna om många olika folk, dem de bjudit sin *salamat*-helsning. På ömse sidor om dem, dock på tillbörligt afstånd och nedanför de väldiga sandfärgade bergen i öknen, syntes det ståtliga *Medinet Habu* och *Rhamasseum*; längre bort *Gurnu*, samt på andra sidan om den mäktiga floden, *Karnak* med de många pylonerna och det pelar-rika *Luksor*, båda omgifna af en grön matta. Hela denna vida synkrets omslutes af mäktiga berg, bland hvilka Thebens mäktiga spetsar främst lysa fram. Sjelfva stodo vi på ett högt berg, från hvilket vi öfverskådade denna tafla, troligen en bland de skönaste i verlden; öfver oss höjde sig äfven mäktiga berg i väldiga spetsar eller pylonformiga toppar, bland hvilka man vet att de mäktigaste bland forn-Egyptiernas konungar och drottningar hvila i sina grafvar. För hvarje blick man kastar öfver bergen och deras dälder möter ögat någon graf eller håla, som äfven fordom tjenat till boning antingen för lefvande eller döda, men nu bebos af smutsiga, svarta Araber. Det skönaste och mest storartade var dock den mäktiga floden, som mellan de gröna fälten slingrade sin klart mörkblåa bölja; ty här uppifrån sedt har vattnet den renaste blåa färg, täflande med Medelhafvets, ehuru det på

nära håll ser nog grått ut. Floden gör här åtskilliga bugter, bildar en ö på hvardera sidan, samt är stor och väldig som en sjö. Jag stod länge och njöt af den härliga utsigten, äfvensom af den ljufva, halft ljumma, men dock friska morgonluften, blott stundom störd af de förtjusta Tyskarnes platta utrop: "wunderschön, sehr schön, göttlich!" o. s. v. *Lepsius* bjöd oss sedan att se på hans lilla, från Sennaar hemtade apa, en ödla och en liten krokodil, dem han höll lefvande och till min förundran handterade med blotta händerna utan minsta fruktan. Sedan vi så sysselsatt oss en stund, började nyårsdagen till ära en liten gudstjenst af *Strauss*, en bland de Tyskar som voro på barken invid oss, son till en kunglig hofpredikant i Berlin. I anseende till de många musulmanska tjenare, som här funnos, fann jag för godt att ej öfvervara denna gudstjenst, utan tog min åsna och gjorde en ridt till *salamat*-stoderna och *Rhamasseum*. Jag gick der en stund omkring och såg på taflorna samt pelarena, satte mig sedan att språka med min gamla trefliga åsnedrifvare, som berättade huru de gamle *Kuffarne* dyrkat dessa stora kolosser, bland hvilka den förstörda granitkolossen vid *Rhamasseum*, på hvilken vi nu suto, varit den största. Liksom flere bland hans colleger visste denne åsnedrifvare ett och annat af yttranden, dem han uppsnappat af de många Europeiska lärda, hvilka lefvat här en längre tid och anställt forskningar. Han kände äfven namnet på flere t. ex. *Sult*, *Belzoni*, *Champollion*. Sedan jag sålunda fått slut på förmiddagen begaf jag mig åter

upp till *Lepsius*, dit vi blifvit inbjudna till middag. Han hade emellertid med de flesta af sällskapet begifvit sig till *Elazzazif*, hvarföre jag träffade blott Sattler och två till Preussiska expeditionen hörande målare. Den ena språkade med mig om deras resa i Nubien och länderna der uppe, samt var öfverhufvud en ganska treflig man. Så snart *Lepsius* kom tillbaka satte vi oss till bords och åto middag. Derefter förevisades en humoristisk tafla, hvilken en bland målarena gjort, framställande huru alla till expeditionen hörande män klefvo omkring, begapade och aftecknade en väldig gammal-Egyptisk pelare, som stod i ett vackert landskap vid floden, rikt på palmer. Till denna tafla hade arkitekten gjort ett litet humoristiskt poem, som verkligen täflade med taflan i vacker witz och innehöll nätta karrikaturer af expeditionens medlemmar samt lätta anspelningar på deras svaga sidor. Såväl taflan som poemet var särdeles väl gjordt och gaf oss alla mycket nöje; de voro egentligen tillrustade för *Lepsii* födelsedag, som inträffat några dagar före jul. Sedan kaffe var drucket och några pipor rökta begåfvo vi oss alla, ett sällskap af 11 personer, öfver bergen till kungagrafvarnes dal, för att njuta af den ojemförligt härliga utsigten från de ståtliga bergtopparne. Der såg man öfver det vackra landskapet, med dess ruiner på ena sidan, på den andra den underliga bergsdalen, en verklig dödens dal; ty icke allenast gamla stormäktiga kungar ligga här begrafna i sina praktfulla, i bergen huggna grafpalatser, utan äfven hela naturen

tyckes ligga död och begrafven i liksom sarkofager bildade bergsryggar. Vi gingo äfven in i några kungagrafvar och hörde på *Lepsii* väl korta, men vackra och enkla anmärkningar eller förklaringar öfver figurerna. De ståtliga grafsalarne och choren togo sig nu utomordentligt väl ut, emedan vi hade med oss ett stort antal ljus, som gåfvo stark belysning och tilläto oss med ens öfverskåda både de finurligt målade taken och väggarne. Liksom förra gången, då jag vid uppfärden med Sattler besökte dessa grafvar, gladde jag mig nu mest åt vekheten i de uthuggna bilderna och den hvita vackra kalkstensväggen eller stucken, som täflade med marmorn i skönhet, men öfverträffade den i mjukhet. Med lika stort nöje betraktar man de ännu ofulländade teckningar, hvilka här ofta anträffas på väggarne; de äro först gjorda med röd krita och sedan rättade eller noggrannare utförda med svart krita, för att slutligen efter denna teckning sculperas och målas. Oaktadt den skenbara lätthet och nonchalance, hvarmed de äro smorda på väggen, skönjes dock den största säkerhet och accuratess i teckningen af såväl större som mindre figurer. Färgen är ännu alldeles frisk och glänsande, liksom den vore helt nyss påsatt, icke för tre årtusenden tillbaka. Äfven här stördes jag ofta af de exalterade Tyskarnes utrop, men *Lepsii* lugna små anmärkningar, i hvilka aldrig hördes något utrop eller ängslig suck, godtgjorde hans landsmäns platta förtjusning. Hans medföljare, målarena och arkitekten, voro öfverhufvud lefnadsfriska män och trefligare än Tyskarne vanligen

äro, men från sin eviga lust att göra Witze hade de icke kunnat befria sig; isynnerhet var deras landskapsmålare, en fet, frodig man, särdeles färdig i konsten, ehuru sällan lyckad. Sedan vi dröjt i grafvarne ungefär till solnedgången, begåfvo vi oss på återväg, då alla från *Lepsii* villa togo afsked och gingo hem öfver bergen. Mästaren sjelf, den store hieroglyfläsaren, följde oss på den egendomligt vackra vägen, som leder ut från dödens dal emellan dess underligt formade, liksom askbeströdda berg, hvilkas toppar nu stodo blekt guldgult belysta af den nedgående solens sista strålar. *Lepsius* var under vägen språksam, frågade mig om mina tillämnade resor, samt sade sig ämna resa till *Kosseir* och *Sinai*. Komne om bord drucko de öfriga, men icke jag, med honom ett glas champagne och efter hjertliga önskningar om god resa begaf han sig tillbaka hem. Vi åter, sedan vi liqviderat våra åsnor och nattväktare, lade ut med barken för att fortsätta färden till Kairo. Sålunda hade första dagen af detta nya år gått till ända ganska angenämt, ehuru jag allt ännu känner mig litet främmande bland Tyskar.

Jan. 2.

Kämpade hela dagen mot stark nordlig vind, men hunno dock fram till *Kenneh* en stund före solens nedgång. Vid uppfärden hade vi legat just nedanför staden, blott några steg från sjelfva torggatan, men nu måste vi lägga oss ungefär en halftimmas väg derifrån, emedan vattnet torkat ut ifrån kanalen nedanom staden. Icke dess mindre begaf jag mig med

doktorn upp till staden; men emedan det var mörkt funno vi för godt, sedan vi gjort en liten spatsertur der och med vår skeppare druckit en kopp kaffe, att taga hvar sin åsna samt fara tillbaka om bord i en särdeles kall och mörk natt.

Jan. 3.

Gick bittida upp till staden i sällskap med shekhen och *Mohammad*, för att köpa nödig provision. Såsom vanligt är i Egyptens smärre städer, hade man ännu föga samlats på torget, ej heller öppnat bodarne. Vi måste gå länge omkring och vänta, innan vi fingo hvad som behöfdes. Torget är ett ibland de största man ser i Egyptens mindre städer, kanske näst det i *Siut;* men här finnas de största och vidlyftigaste cafén jag ännu sett i orienten. Orsaken dertill är den starka rörelsen med varor och af resande, som härigenom färdas till *Kosseir* och *Hegaz*, samt vanligen, nästan uteslutande, taga sitt qvarter i sådana cafén. För öfrigt finnes här en ganska stor linneväfnadsfabrik, som sysselsätter omkring 1,000 menniskor. Staden är berömd för sitt krukmakare-arbete, sina *kolal* m. m. Man ser här ett ovanligt stort antal Turkar och tiggande dervisher. Vi blefvo ej färdiga med uppköpen förän närmare middagen, då vi återvände på hvar sin åsna. Komne om bord satte vi öfver till andra stranden, och foro på åsnor upp till *Dendera* templet, beläget ungefär en halftimmas väg från stranden. Det står på en stor grushög, bildad af den förfallna stad, som fordomdags troligen stått omkring den ståtliga tempelbyggnaden; denna grushög,

med templet i dess midt, höjer sig vid öknens rand, der det odlade landet slutar som befruktas af flodens öfversvämning. Största delen af vägen från stranden bestod likväl nu af hvad man kallar *ard hirth*, d. v. s. odlingsbar, men oodlad jord, beväxt med sträft starrgräs, kalladt *halfeh;* här och der funnos fläckar af mjukare gräs, som tjenar till bete för får, medan *halfgräset* betas blott af hornboskap. Slätten var för öfrigt, isynnerhet närmare stranden, rikt beväxt med vackra, ståtliga *dompalmer*. Från gräset och den unga hafrebrodden uppsteg nu den finaste vårdoft. Templet är väl bibehållet, i allmänhet fint sculpteradt, med vackert arbetade Egyptiska figurer från de senaste Grekiska tiderna under Kleopatra. Det består först af en stor pelarsal med 24 mäktiga *Isis*-pelare, som hafva upptill på alla fyra sidor ett *Isis*-hufvud; vidare en liten sal med 6 pelare, 3 på hvardera sidan; den öfriga byggnaden innehåller 3 rum, bland hvilka de två sista nästan utgöra ett tempel för sig. I norr på något afstånd från hufvudtemplet står ett annat temmeligen stort tempel, nu likväl till större delen alldeles öfvergrusadt. Åt vester nära intill det stora templet, men nästan utanför dess område, står åter ett litet kapell. På taket af den egentliga tempelbyggnaden finnas, liksom i *Philae*, många kapeller, 6 ungefär till antalet. Af målningen synes öfverhufvud föga, men sculpturen är särdeles vacker, kanske derföre att den härrör från en sednare Grekisk tid. I den stora pelarsalens takprydnader tyckte jag mig finna flere bland zodiakens stjernbilder; men den

egentliga djurkretsen, som fordom fanns här i ett sidokabinett, har blifvit bortröfvad och ses nu i Paris. Vi skulle hafva behöft lång tid för att beskåda allt, men såväl doktorn som jag ha redan fått nog af Egyptiska monumenter, och dröjde derföre blott en timme här, hvarefter vi särdeles hungriga återvände till barken, intogo vår middag och lade ut. Mot aftonen tilltog vinden i styrka, men vi gingo dock hela natten, just på de ställen der man berättar att den beryktade röfvar-anföraren *Ragil* skall grassera med ett band af 60 man, alla väl beväpnade med knifvar, pistoler och bössor. Båtfolket talade under natten mycket om honom och hans bedrifter, hvilka ofta hade någon likhet med våra ädla roman-röfvare, t. ex. att han röfvade af den rike och gaf åt den fattige m. m. Dessa historier ingåfvo stor skräck åt vår milda räddhågade shekh samt förtogo hans sömn under en god del af natten.

Jan. 4.

Stark och kall motvind, hvarföre det led föga framåt. I slikt väder är vanligt att man ej begagnar årorna, utan vänder sidan mot strömmen och låter denna drifva båten emot vinden, loverande från ena stranden till den andra. Så gingo vi till större delen i dag, medan folket skälfde af köld samt var tyst och tråkigt.

Jan. 5.

Hunno på förmiddagen fram till *Girge*, der jag med shekhen och *Mohammad* gick upp för att proviantera. Torget eller handelsplatsen är ganska vid-

sträckt, staden ännu ganska betydlig, ehuru ringa i jemförelse med hvad den förut skall hafva varit, innan floden undergräfde stränderna och kom husen att ramla. De flesta, nästan alla, galanteri-handlande voro Turkar; Araberna handla blott med lifsförnödenheter, linne- och ylletyger af Egyptens egen fabrikation. Staden tycktes för öfrigt vara byggd i samma krokar och vinklar som öfriga småstäder, och af samma fula, gråa lera. Vi satte åter ut vid middagen, ehuru den vexande starka nordanvinden, som hemtade mig en helsning från våra kalla snö- och isfält, ej lofvade oss någon god färd; hunno ock ej längre än till berget *Haridi*, der vi lade oss för natten.

Jan. 6.

Fortfarande stark nordlig blåst; först mot aftonen, då det litet lugnade vid solnedgången, passerade vi *Akhmin*. Manskapet låg hopkrumpet af köld under däcket.

Jan. 7.

Hunno om morgonen nära slutet af det väldiga berget *Gebel el Haridi*, midtemot *Tahta*. Här syntes 4 stora hålor huggna i berget; emedan vinden ej lofvade oss någon god färd, beslöto vi att gå i land och stiga upp till bergsrummen. De voro betydliga i berget huggna rum, troligen endast tillfälligtvis bildade vid stenbrott och i taket stödda af vid huggningen lemnade pelare. Uppstigandet dit var oändligen påkostande för det branta bergets höjd, och jag var alldeles andtruten samt hade stark hjertklappning när jag kom upp. Men utsigten lönade besväret.

Det odlade, nu i vackraste vårbrodd stående landet var här en vidsträckt, nästan oöfverskådlig slätt, med små fläckar af palmlunder kring någon by. Midtuti den gröna mattan slingrade sig Nilen, bildande flere öar. Det odlade landet var afskuret af den skarpt markerade ökneranden och hela synkretsen ytterst begränsad af de väldiga kalkbergen. Nedanför mina fötter syntes, i det berg på hvars topp jag stod, en underlig, djupt nedgående bergsdäld, på hvars botten funnos 2 *kubbor*, den ena tillhörande shekh *Alharidi abu Hassan*, den andra hans son *Hassan ibn Alharidi*. Jag steg ned i den underliga dälden, som gaf en tydlig bild af *Sindbads* diamant-dal, betraktande med undran de många naturliga grottbildningarne. I de två *kubborna* voro simpla halmmattor utbredda. Araben, som trugat sig på den seduare uppkomna doktorn, berättade att ofta en stor orm visade sig i shekhens *kobba*, att folk samlades hit vid hans *molid* och äfven eljest; verkligen syntes också öfverallt svartbrända ställen i bergväggen, efter de grytor besökare haft på elden. Längre in i dalen syntes en liten grotta med en halmmatta uti, som var helgad åt *Ghafir el Darb*. Genom den djupa dalen gingo vi på en ganska gångbar väg, som emellan de höga klippväggarne ledde till byn på andra sidan vid bergsfoten. Dalen tycktes till stor del vara bildad af bergsfloder, kanske äfven ursprungligen af någon vulkanisk eruption; tiden och luften torde också hafva gjort sitt till att forma hålor och underliga skapnader. Nedanför berget sträcker sig ett stort fält, omkring en qvart tim-

mas väg i bredd, ned till floden och detta stod nu grönt af brodden; här och der syntes stora palmlunder, bland hvilka en, som sträckte sig längs floden, isynnerhet var utomordentligt vacker. Vinden hade i dag något laggt sig och mot natten fingo vi fullkomligt lugn; åt manskapet lofvades kött till morgonen och nu genast kaffe, om det ville arbeta dugtigt, så att vi hunno fram till *Siut.* Detta löfte verkade godt och vid midnattstiden hunno vi fram; ty på kött och ett godt mål sätter folket här mycket värde.

Jan. 8.

Gick med shekhen och *Mohammad* upp till staden, hvarunder jag fröjdade mig åt den vackra vägen emellan de fina *sofsof*-träden, som likna våra Siberiska ärtträn. Hela förmiddagen upptogs med våra inköp och jag tröttnade alldeles vid att dels höra folkets gräl, dels sjelf gräla med det, ty derförutan kan ingenting göras. *Siut* är i mitt tycke den bästa stad jag här sett, näst Kairo och Alexandria, ty här finnas alla förnödenheter man kan hoppas få i en Egyptisk småstad; men jag kom dock ej längre än till handelsgatan och de ställen der grönsaker funnos till salu. Efter middagen redo vi på hvar sin åsna ned till barken, men måste der vänta ännu en timme på doktorn, så att vi ej kommo ut förän kl. 3. Om aftonen sent, då vi redan laggt oss, hörde vi på kajuttaket sparkningar och ett sprattlande, som väckte vår nyfikenhet och förvåning. Shekhen sade dock snart att det var en *'afrit vala budd*, hvarvid hans

ögon blänkte, såsom vanligt då det gäller någonting som har sammanhang med skriftlärdom. Då bullret fortfor kastade shekhen sin *defijeh* omkring sig, kröp ut genom fönstret, och fann, såsom han gissat, styrmannen liggande omkull på däcket, darrande och sparkande, ehuru ännu hållande i styret. Jag lyssnade vid det öppna fönstret. Det första shekhen gjorde var att läsa ett stycke från början af suran *Essafat*, derefter utropade han ett språk tre gånger efter hvarandra, och ett långt samtal begynte emellan honom och styrmannen eller (enligt hans föreställning) den *ʿafritah*, af hvilken styrmannen var besatt. Slutligen läste shekhen *Elfathe* och *ʿafritan*, som var af qvinligt kön, lemnade styrman samt hastade bort. Shekhen kom nu in tillbaka och berättade hela tillgången, som räckte till samtalsämne för oss långt inpå natten. Roligt var att höra huru belåten den fromme shekhen var med sin förrättning och sin makt öfver *ʿafritan*, som i intet satte sig emot honom, utan helt beskedligt läste *Fatha* för *Sejide Zeineb* samt lemnade sitt rof. Deraf slöto vi att hon måste hafva varit en muslim-*ʿafrita;* ty det finnes äfven kristna och judiska *ʿafriter*. Men skeppsfolket skrattade åt hela tilldragelsen och *Ismain* försäkrade att sådana anfall ofta påkommo styrmannen hemma; skepparen och *Girgavi*, som suto bredvid mannen under anfallet, visade den största köld och likgiltighet för hans lidande. Sådan liknöjdhet vid nästans olycka har jag ofta märkt hos folket här; den torde härröra af deras åsigt att allt sådant är *shei min allah*, af Herren pålagdt den lidande.

Jan. 9.

Hade lugnare väder, blott då och då några vindpustar, som manskapet ansåg nog starka för att hindra rodden. Ingenting föreföll om bord, utom några häftiga dispyter i grammatikaliska ämnen emellan shekhen och mig.

Jan. 10.

Hunno bittida fram till *Beni Hassan Elkadim*, men måste för lågt vattenstånd lägga till långt ifrån sjelfva berget. Det var särdeles kallt i dag och dimma, sådan vi ej förut haft på hela resan. Marken, nyligen lemnad af det sjunkna vattnet, var mjuk och fuktig, med stark dagg i brodden och gräset. Spatsergången var sålunda ganska besvärlig, men rörelsen dock god i morgonkylan. På ungefär $\frac{3}{4}$ timmas tid hunno vi upp till berget och gingo genom grottorna. De flesta äro obetydliga, med smala, djupa, fyrkantiga hål, liknande brunnar, dit man kan nedstiga på fördjupningar huggna i väggarne. Dessa gångar torde leda till grafhvalf, kanske ett gemensamt för alla de öfra rummen. Två bland de nordligast belägna äro de vackraste och bäst bibehållna, bestående liksom af en förstuguqvist, hvars bergtak uppbäres af 2 vid huggningen qvarlemnade pelare, och en ståtlig sal, dit man kommer genom en stor vacker dörr; salens tak är deladt i 3 litet hvälfda, utomordentligt vackra plafonder, målade med rutiga eller stjerniga taksirater, och 4 pelare stå derinne (2 på hvardera sidan om dörren), delande taket i de nämnda 3 plafonderna. Dessa pelare, liksom dörrposterna, äro

spräckligt marmorerade för att likna granit. Innanför salen är ett litet rum, der midtpå väggen sitter en stor bild, nu stympad och förstörd, med en stående bild på hvardera sidan. Väggarne såväl i salen som det inre rummet äro fulla af ritade hieroglyfer. Bland figurerna ser man i dessa bergsalar män som föreställas utföra alla slags gymnastiska rörelser och ställningar, sådana man får se i våra gymnastik-salar — ingenting nytt under solen! För öfrigt finnas här taflor ur det husliga lifvet, afbildande jagt, skörd, handtverksarbeten m. m., personer, som frambära frukter och boskap, medan en man med penna och tafla teeknar upp deras antal. I denna sal, som i allmänhet är den bäst konserverade, äro äfven taflorna bäst bibehållna, men i de öfriga mer nedsmutsade och förstörda. Nedanom berget ligga 2 stora byar, nu obebodda och halfförstörda; ty för omkring 10 år sedan skola den enas inbyggare hafva plundrat och dödat två resande Engelsmän, hvarföre pashan till straff förskingrat folket åt flere håll. (?) Utsigten från höjden var härlig öfver de närmaste underliggande öde byarne på den höga ökne- och bergkanten, hvarest det vidsträckta gröna och odlade fältet vidtog, samt floden slingrade sig i många bugter och vikar, bildande öar emellan dem. Mångahanda färger spelade omkring bergen, allteftersom solen arbetade sig fram genom molnen och dimman; då vi gingo tillbaka doftade brodden, gräset, tamariskerna den finaste doft ur sin unga gröda och solen hade redan hunnit skingra morgonens samt dimmans köld. Allt påminte mig

om den ljufvaste senvårs morgon hos oss. På återvägen skilde vi oss åt. Jag gick först med doktorn inåt bergen i en bergströms bädd och vi förundrade oss öfver kalkbergets underliga formationer; sedan gick jag ensam i en liten tamarisk-lund och lurade på räfvar, ehuru jag ej kom åt någon. När vi kommit om bord förebrådde oss skepparen för vandringen, menande att på sådana ställen stor fara vore för Beduin Araber, hvilka plägade stiga ner från bergen och plundra resande.

Vi lade genast ut och hunno vidpass kl. 3 fram till *Minjeh*. Anblicken af denna lilla stad är från sjösidan särdeles vacker. Man ser der flere hvitlimmade hus, och längs stranden flere små, nätta, hvitlimmade cafén, på hvilkas väggar och tak vinrankor slingra sig. Staden är byggd på sjelfva flodstranden och flere hus, bland dem en stor moské, tyckas färdiga att stupa ner i floden vid nästa öfversvämning. Emedan manskapets bröd blifvit slut voro vi tvungne att taga i land för deras skull, och jag begagnade tiden till att gå upp i staden och köpa mig tobak. Staden är ej så liten som den förekommer från sjösidan, utan sträcker sig ett godt stycke inåt landet. Torg-gatan var ganska stor och särdeles väl försedd, i jemförelse med städerna högre upp. Tobaksköpet ($\frac{1}{8}$ oka *Gebeli* för vidpass 75 kop. b. ass.) upptog $\frac{3}{4}$ timmas tid, innan tobaken blef skuren och penningarne vexlade. Men så är det med all handel och andra göromål här; hvad orientalen mest fruktar och afskyr är brådska, allt skall gå i allsköns maklighet,

tålamod fordrar och förutsätter hvar och en hos den andra. Man såg på allt att Kairo var nära, ty hufvudstadens mode syntes hos karlar och qvinnor, äfvensom småstadens noggranhet i convenancens iakttagande. Jag hade gått upp i min gamla utslitna nattrock, utan annat öfverplagg och barfotad, hvarföre man såg något långt på mig för detta brott mot convenancen. Turkar och Arnauter ströko mycket omkring på gatorna, liksom i *Siut* och andra städer upp till *Esne* och *Erment*. Skeppsfolket hade köpt sitt brödförråd af en på stranden sittande fattig qvinna, som hade blott en utsliten *melaja* att skydda sig och sitt späda barn mot den känbara kölden; ändock hade de gemena matroserna haft samvete att bedraga henne på 15 fadda, kanske den enda vinst hon hade på hela dagen. Doktorn hade dock ersatt hennes skada. Vi foro sedan hela natten. Manskapet grälade om det bröd de köpt och det mynt de fått vid vexlingen, ty det är ett folk af skrik och gräl; man får dock ej taga skriket så på allvare, det gäller egentligen blott att ej låta den andre skratta på ens skägg, och att få passera för *ged'a*, d. v. s. en som i intet låter narra sig, men väl kan narra andra.

Jan. 11.

Gingo hela dagen med god fart af årorna i lugnt väder. Om aftonen märkte *Giovanni* sig hafva förlorat 2 små guldstycken, gällande 5 piaster hvardera. *Mohammad* misstänktes för stölden, emedan han redan förut blifvit starkt misstänkt att ha snattat tobak och penningar af *Giovanni*, och hans tjufsinne visat

sig redan då han medföljde *Lepsius* till *Esne.* Han hade dessutom i *Esne* skamlösheten att för shekhen beklaga sig huru föga han kunde förtjena på oss, menande att shekhen borde vid uppköpandet af matvaror der teckna upp högre priser än han betalt, då de kunde dela vinsten. Händelsen åstadkom stor rörelse bland skeppsfolket och man beslöt anställa en allmän visitation följande morgon bittida. Den skedde dock ej, emedan det ena 5-piaster-stycket om morgonen hittades på golfvet invid den sofvande *Giovanni;* uppenbarligen hade *Mohammad*, skrämd af den hotande skymfen och tadlet, ditsatt det i hemlighet, men likväl behållit det andra stycket.

Jan. 12.

Vid middagstiden sågo vi på afstånd den längst åt söder stående pyramiden. Här började floden bli särdeles liflig af seglare, jag räknade på en gång 20 fartyg, bland dem ett med Preussisk, ett annat med Engelsk flagga gående uppåt. Vi hade nu omkring oss riktigt Egyptiska, feta fält, stående i den vackraste unga brodd, så att hela den stora slätten liknade den härligaste våråker hos oss. Vi skredo blott långsamt framåt och hunno ej till *Bedrahein* förrän om morgonen.

Jan. 13.

Sedan vi druckit kaffe begynte vi alla den temmeligen långa vandringen upp till *Sakkaras* pyramider. Byn ligger ett stycke upp från stranden, ungefär $\frac{1}{4}$ timmas väg; den är obetydlig, men här hålles hvarje tisdag en vidtberyktad marknad. Der funno vi

inga åsnor, utan måste gå till fots den långa vägen. Morgonen var kulen och solens strålar förmådde ej genomtränga de tjocka molnen. Vägen gick genom en vacker palmlund, hvars träd voro mer städade, men ej så naturligt vackra som högre upp längs floden. Det dröjde en timma innan vi genom *Bedrahein* hunno fram till *Sakkara*, som ligger högt uppe i landet på gränsen af den stora, här pyramid-rika Libyska öknen. I *Bedrahein* sågo vi en stor, liggande, halft i vatten sänkt koloss; den tycktes hafva varit vacker såsom stående, men jag hade ej tålamod att länge betrakta den. På små omvägar kommo vi slutligen fram till byn *Sakkara* och blefvo der välkomnade af de välbekanta Egyptiska hundarnes skall och de smutsiga barnens förfärliga skrik: *bakhshish ja khevage*, långt utdraget till en släpande cadence. Vi stego upp på en liten grushög och funno oss ännu ha långt till pyramiderna. Sådana grushögar hade vi funnit i stort antal vid de byar, som nu stå på *Memfis* gamla heliga jord med sina pygmeiska, svarta, smutsiga kryphål. Tiden kräfver nu ut sin hämnd på de förvekligade Arabiska inkräktarena; ingen går in i deras byar för att se på deras usla lif, utan hvar och en betraktar och uppgräfver blott de grushögar, som ligga omkring dem. Öfverallt på denna jord ligga kringspridda större och mindre block af granit, denna af forn-Egyptierna så högt värderade sten, dels svart, dels spräckligt röd; de vittna ännu, fastän med svag stämma, om de stora tider som förgått samt om de tempel och palatser, der Moses blef lärd i all Egyp-

tens visdom, hvilken åter ligger till grund för Judarnes, Grekernas och vår hela visdom. Men öfverallt sågo vi äfven otaliga skärfvor af krukmakarekärl, samt inuti grushögarne tydliga spår af väggbildande murar, uppförda af obränd lera; dessa bevittna att forn-Egyptierna till sina privatbyggnader icke använde bättre material, än de nu lefvande Arabiska *Fellaherna*. Europeiska antiqvitets-samlare (bland hvilka en bosatt sig i byn *Sakkara* och uppslagit ett litet antiqvitets-kabinett) hafva i dessa grushögar gräfvit djupa gångar och hålor, för att finna gamla grafvar jemte der befintliga mumier, antiker och skatter. Det gjorde på mig ett djupt intryck, då jag färdades öfver denna för hela verlden så klassiska jord, der kanske vaggan stått för vår och många förflutna århundradens bildning, att så föga, nästan inga spår numera varseblifvas af den stad, som varit dess hufvudsäte och satt hela forntiden i förvåning öfver sin storhet och prakt. Dock finnas monumenter, som ännu vittna och troligen så länge verlden står skola vittna om den försvunna staden *Memfis*, nemligen de väldiga oförstörbara pyramiderna, hvilka omkring 10 till antalet utbreda sig längs den vidlyftiga öknen i en lång sträckning, förbi den plats som staden måhända intagit. Vi kommo genom öknen fram till en pyramid, som ligger der alldeles förstörd, och stego upp på den. Der hade vi en herrlig utsigt öfver den mest tröstlösa, men pyramid-rika öken, och öfver ett bland Egyptens fruktbaraste landskaper, nu stående i den vackraste brodd, med stora palmlunder deremellan;

längst åt nordost glänste det minaretrika Kairo och högst dess slott, men allt detta öfverstrålades af de väldiga *Gizeh*-pyramiderna, som höjde sina stormäktiga hufvuden i skyns blå. Vi stodo en lång stund och fröjdade oss åt denna utomordentliga, i sitt slag enda utsigt i verlden; begåfvo oss sedan på väg genom öknen och hunno till trapp-pyramiden, som är byggd i afsatser eller liksom våningar af små qvaderstenar eller kalkstenar. Vägen gick öfver små höjder och dalar i öknen; öfverallt funno vi gråstensstycken, krukskärfvor, spår efter i sanden byggda murar, samt brunnar liknande hål, som innantill kringbyggda med sten gingo djupt ned i sanden. Äfven lågo der kringspridda hufvudskålar samt ben af mumier. Från en förstörd pyramid, som låg nära intill trapp-pyramiden, tecknade Sattler utsigten af den långa sydliga öknesträckan. Himlen kulnade emellertid alltmera och en uppstigande tjock dimma gömde *Gize*-pyramiderna undan för vår syn. Det var i allmänhet den kallaste, ruskigaste dag under hela resan, hvarföre vi ock beslöto att slå färden till *Gize* ur hågen. Sattler blef snart färdig och sedan åsnor från *Sakkara* blifvit hitskaffade af *Mohammad*, begåfvo vi oss på återvägen och hunno först kl. 3 till barken, efter en högst besvärlig och oangenäm ridt på sadellösa åsnor, som gjorde mina ben liksom sönderbultade. Vi foro sedan, under särdeles stark, nästan ostlig blåst, med ett segel och rodd till *Torra*. Der gingo doktorn och Sattler i land för att helsa på föreståndaren för artilleri-skolan, en gammal bekant till dok-

torn. Undertiden erfor jag af shekhen att denne nödvändigt ville få sina penningar af doktorn innan han lemnade fartyget, misstänkande att doktorn eljest skulle undandraga sig betalningen; han hade nemligen föreslagit för shekhen att fortsätta lektionerna ännu under de 10 à 20 dagar, som han ämnade qvardröja i Kairo. Shekhen yrkade ifrigt på att jag skulle uppmana doktorn till betalning, hvilket jag icke lofvade, men dock gjorde; följande morgonen fick också shekhen den resterande summan. Detta bevisar att folket här i allmänhet icke tror hvarandra, hvilket också har skäl för sig, samt att bedrägeri är en arfsynd hos Araben, som han äfven förutsätter hos andra.

Jan. 14.

Om natten kommo vi fram till Kairo, der vi togo land nära *Ibrahim pashas* slott, i kanalen midtemot *Roda*. Då jag om morgonen kom ut för att tvätta mig, möttes jag af den herrligaste doft från det trädgårdsrika *Roda*, der nu vexterna stodo i full grönska, ej betäckta af snö såsom hos oss. Snart blef lif om bord, hvar och en samlade ihop sina effekter och rustade till affärd; ännu återstod dock att väl komma ifrån skeppsfolket och deras *bakhshish*-tiggeri. Jag hade redan förut talat derom med mina reskamrater, men då de ej gingo in på hvad jag föreslog, så beslöts att hvar och en skulle gifva sin anpart enskildt; jag gaf 32 piaster och fick rikliga tacksägelser, *barakat vorsen*, doktorn gaf 25 p. och Sattler 10 p., hvarmed manskapet allsicke var nöjdt, utan hade dumheten att skicka mynten tillbaka. Dessa

herrar voro för kloka att rätta sig efter folkets pretension på några piaster till, utan togo helt lugnt sina penningar tillbaka. Mycken förbittring mot de båda rådde bland manskapet, som slutligen lyckades förmå shekhen att tala derom med doktorn; denne med sin vanliga häftighet afsnäste shekhen och bad honom sjelf gifva folket *bakhshish*, hvilket gjorde den beskedliga shekhen alldeles förbryllad och modfälld. *Mohammad* hade gått upp för att skaffa oss åsnor och kameler, men det dröjde nog länge innan dessa ankommo och vi gingo otåliga på stranden af och an. Slutligen bar det dock af genom *Ibrahim pashas* vackra planteringar och trädgårdar till *Hotel d'Orient*, der doktorn afpackade några småsaker från min kamel; shekhen hade ej tålamod att vänta på mig, utan red förut hem. Jag kom efter på min åsna, med bagaget på kamelen, och fann shekhen stående i sin port, omgifven af sina grannar; här helsades nu ömsesidigt och de vanliga complimenterna upprepades i oändlighet: *alhamdo lillah bisselameh*, *barakah illi*, *into tajibin* o. s. v.

Jag var således åter i denna vidt beprisade stad, men fick ett anfall af nedslagenhet och förstämdhet, liksom mer än en gång förut då jag kommit in i min shekhs hus. Närmare *'asr* gick jag till Köhler, men intet bref hemifrån, som jag dock så säkert väntade, hade undertiden ankommit. Detta ökade betydligt min modfäldhet. Köhler talade om sin brors förhastade steg att begifva sig till Ryssland för att söka lyckan. Gick så till *Bokty*, tog penningar och begaf mig med

dem till doktorn i värdshuset, der Sattler äfven infann sig, äfvensom de båda *raiserna.* När räkningen uppgjordes disputerades mycket och saken tycktes taga sådan vändning, att den endast i konsulatet kunde afgöras; men då slutligen ingendera parten ville inför konsulatet synas som grälmakare, afgjordes saken i godo till allas belåtenhet. Länge drog det dock ut innan räkningen blef förstådd och den försmådda drickspenningen återtiggd, så att jag först vid solnedgången kom hem. Shekhen berättade att folket under vår bortavaro haft mycket misstänksamt prat om oss och vår resa, t. ex. att effendin tagit shekhen och fört honom till sitt land, genom hvilka berättelser shekhens hustru blifvit uppskrämd, och mera dylikt, som ingalunda utvisade synnerligt förtroende för mig.

Karta öfver Nildalen.

Efter A. v. Kremers Aegypten

af G. A. Kajanus

Lith. hos F. Liewendal, Helsingfors.